CURS DE LIMBA ROMÂNĂ PENTRU SCOALELE SECUNDARE

MANUAL

DE

LIMBA ROMÂNĂ

(CARTE DE CITIRE ŞI GRAMATICA)

PENTRU CLASA II A LICEELOR ŞI GIMNAZIILOR

DE

MIHAIL DRAGOMIRESCU ŞI **GH. ADAMESCU**

Profesor de literatură română la Universitatea din Bucureşti

Profesor la liceul Sf. Sava şi la şcoala normală a soctetăţii pentru învăţătura poporului român

EDIŢIA III, REVĂZUTĂ

Aprobat de Ministerul Instrucţiunii în anul 1910

BUCUREŞTI

Editura Librăriei SOCEC & Co., Societate Anonimă

1913

Bibl. Centrală Universitară
BUCUREȘTI
Cota 075.3/11-154
Inventar Ex. 898

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ
„CAROL I" BUCUREȘTI
COTA 37661

Ie 34/98

BCU-Bucuresti
C425898

BUCĂȚI DE CITIRE

Harta ţărilor locuite de Români

după harta Europei publicată de Casa Şcoalelor în 1909 şi după harta Peninsulei Balcanice de dr. K. Peuker, 1913.

1.

PATRIA ROMÂNĂ.

— Ce patrie ai tu, Române?
Au e frumoasa Muntenie,
Cu păr *bălaiu* de coapte grâne,
Şi care, 'n spor şi bogăţie,
E ocrotită de-ai săi fraţi,
Danubiu şi Carpaţi?

— O, patria mi-e mult mai mare
Mai largi sunt ale ei hotare!

— Române, care-i a ta ţară?
Moldova, ce suspină greu,
Că duşmani cruzi o sfâşiară
Şi-o copleşesc mereu, mereu, —
Moldova, suflet abătut,
Dela Carpaţi la Prut?

— Mă doare sufletul de ea,
Dar e mai mare ţara mea!

— Române, ţara care ţi-este?
Ardealul cu străvechi ruini,
Pe-a cărui păduroase creste
Stă neamul tău cu ochi senini,
Strejar ne'nvins printre duşmani,
De *două mii de ani?*

— El mi-e cetate neînvinsă,
Dar ţara mi-e şi mai întinsă!

— Or' unde cântă şi suspină
O limbă *dulce la cuvânt,*
A cărei *mumă* fu regină
A multor neamuri pe pământ;
Or' unde sună vitejească
Vorbirea românească —

De l'ale Prutului izvoare
Şi peste Dunăre la *Pind,*
Din malul Tisei până 'n Mare
Şi *peste Nistru chiar păşind,*
Se rătăcesc, printre popoare,
A Patriei hotare.

Imitaţie după **Arndt** *).

2.

PRIVIGHETOAREA, MIERLA ŞI GRANGURUL.

Odată împăratul Pasărilor, fiind foarte vesel şi voios, voì să ştie care dintre supuşii şi supusele sale cântă mai frumos şi mai fermecător. Deci dete poruncă în întreaga sa împărăţie ca, pe dată, să se adune la curtea sa cei mai vestiţi cântăreţi.

Cum auziră pasările de această poruncă, se adunară cu toate la un loc şi aleseră dintre ele pe trei, pe

*) Despre autorii însemnaţi cu * se găsesc notiţe în «*Explicări şi comentarii*».

cari le trimiseră la împăratul. Aceste trei fură: Grangurul, Mierla şi Privighetoarea. Şi ele, după ce s'au ales, nu stătură mult pe gânduri, ci se porniră de grabă spre curţile împărăteşti.

Privighetoare.

Grangurul, ca unul ce aveà pene aurii, ce strălucesc foarte frumos la lumina soarelui, se puse în fruntea celorlalte două şi nu lăsă pe nici una să-i ia înainte.

Mierla merse după dânsul, zicând că ea, ca una ce are ciocul auriu, ca şi penele Grangurului, şi îmbrăcămintea neagră şi strălucitoare ca mătasea, trebuià să meargă după dânsul.

Privighetoarea însă, fiind mică la făptură şi având îmbrăcămintea cea mai simplă, rămase în urmă.

Cum ajunse la curtea împărătească, Grangurul intră înnăuntru, iar împăratul, văzându-l aşà de frumos împodobit, îl primì cu cea mai mare cinste, îl puse apoi în fruntea mesei şi-l poftì să cânte.

Grangurul, plin de fală, începù a cântà. Iar împăratul, ascultând cu luare aminte, fu mulţumit cu cântecul său şi-l lăudă foarte mult.

Intră apoi Mierla.

Impăratul, cum o văzù şi pe aceasta, o poftì să şază la masă şi să cânte şi ea.

Şi Mierla cântă mai frumos decât Grangurul. Şi mult o lăudă şi pe ea împăratul.

In urmă sosì şi Privighetoarea: intră plină de umilinţă, şi se plecă până la pământ dinaintea împăratului.

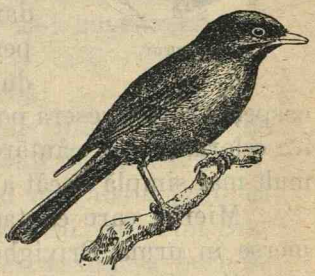

Mierla.

Impăratul, văzând-o aşà de mică, aşà de *prizărită* şi nebăgată în seamă, se miră ce caută la curtea lui şi,

fără a o poftì să şează, ca pe ceilalţi doi oaspeţi ce intraseră înainte, o întrebă cam restit:

— Ce vrei?

— „Inălţate *Impărate!*“ zise Privighetoarea de lângă uşă, unde rămăsese de cum intrase înnăuntru, „să nu vă fie *cu bănat:* sunt aleasă şi trimisă de către neamurile mele la Inălţimea Voastră, ca să vă cânt şi eu un cântec“.

— „Cântă!“ zise împăratul zâmbind, „să te văd şi pe tine ce poţi“.

Privighetoarea, necutezând măcar a-şi îndreptà privirile spre împărat, îşi drese mai întâiu glasul şi apoi începù a cântà, ştiţi, cum ştie ea să cânte, nu cum cântaseră celelalte.

Impăratul rămase uimit de farmecul cântecului său. Un glas aşà de duios, de dulce şi de fermecător n'a mai fost auzit, de când se trezise pe lume. Astfel Privighetoarea, prin cântecul ei, *băgă sub covată* pe ceilalţi doi cântăreţi.

Grangur.

Iar, după ce ea sfârşì, împăratul n'o mai lăsă la uşă, ci o puse pe dânsa în locul Grangurului, în fruntea mesei, dându-i totodată şi darul cel mai mare, care *erà menit* pentru cel mai bun cântăreţ; iar, după ce se ridică masa, dintre toţi oaspeţii, câţi fuseseră poftiţi, ea pornì mai întâiu în fruntea celorlalţi doi cântăreţi, măcar că aveà îmbrăcămintea mult mai simplă decât a Grangurului şi a Mierlei.

Mierla, care cântase mai frumos decât Grangurul, merse în urma Privighetoarei.

Grangurul însă *cu toată stamba lui cea domnească,* cu toată frumuseţea îmbrăcămintei sale, ieşì umilit şi ruşinat dela împărat şi rămase cel de pe urmă.

Şi de atunci, apoi, de când au fost aceste trei pă-

sări la împăratul lor, ca să-i cânte la masă, a rămas Privighetoarea cea mai renumită şi mai măiastră cântăreaţă dintre toate neamurile Pasărilor. Fiecare pasăre cântătoare trebue să-şi plece capul înaintea ei.

După **S. Fl. Marian.***

3.

LEGENDA STICLETELUI.

După ce Dumnezeu făcù toate pasările de pe pământ şi le împărţi fiecăreia hrana cu care să trăiască în lume, într'o zi, le chemă iarăşi pe toate, ca să le vopsească penele în fel şi chipuri, deoarece dintru început penele tuturor pasărilor aveau doar o singură culoare.

Sticlete.

Toate pasările, dela cea mai mare până la cea mai mică, auzind această veste, se adunară dinaintea lui Dumnezeu, şi Dumnezeu le vopsì pe toate.

Iată însă că, într'un târziu, vine *într'un suflet* şi sticletele, şi se rugă de Dumnezeu să-l zugrăvească şi pe dânsul.

Dumnezeu, cum îl văzù, îl întrebă:

— Dar bine, domnişorule, unde mi-ai fost până acum? De ce n'ai venit şi tu cu celelalte sburătoare?

— Apoi, ce erà să fac? Când am auzit porunca ta, Doamne, eu eram vârât prin nişte scai, ca să-mi caut şi eu puţină sămânţă de hrană. Deci, vrând să pornesc şi eu odată cu celelalte pasări, m'am împleticit printre ei şi atâta m'am sbuciumat, de nu ştiam singur ce să mai fac. Iar după ce am scăpat, am alergat cât am putut mai repede până aici.

Văzând Dumnezeu că sticletele nu din lene sau din nebăgare de seamă a întârziat, ci din pricina scailor în care *s'a fost încurcat,* primì să-l facă frumos şi pe dânsul; dar îndată luă de seamă că în nici una din oale nu erà în deajuns vopsea. Atunci prinse a întinge în toate oalele, şi astfel, în loc să-i deà o singură culoare, l-a împestriţat cu tot felul de feţe, şi cu alb, şi cu negru, şi cu roşu, şi cu galben. Şi de atunci i-a mai rămas şi numirea de „domnişor", pentrucă aşà i-a zis Dumnezeu; iar „scăier", pentrucă mai mult cu sămânţă de scaiu se hrăneşte.

După **S. Fl. Marian.***

4.

BALAURUL CEL CU ŞAPTE CAPETE.

A fost odată ca niciodată, etc.

A fost odată într'o ţară un balaur mare, *nevoie mare.* El aveà şapte capete, trăià într'o groapă şi se hrănià numai cu carne de oameni. Când ieşià el la mâncare, toată lumea fugià, se închideà în case şi sta ascunsă, până ce el îşi potolià foamea cu vreun drumeţ, pe care îl *trăsese aţa* la moarte. Toţi oamenii locului se tânguiau de răutatea şi de frica balaurului.

Rugăciuni şi *câte în lună şi în soare* se făcuse, ca să scape Dumnezeu pe biata omenire de acest nesăţios balaur; dar în deşert.

Fel de fel de fermecători fură aduşi, însă rămaseră ruşinaţi cu *vrajele* lor cu tot.

In cele de pe urmă, dacă văzù împăratul că toate sunt în zadar, hotărî ca să deà pe fiica lui de soţie şi jumătate împărăţia sa acelui voinic, care va scăpà ţara de această urgie, — şi dete în ştire la toată lumea hotărîrea sa.

Iar, după ce se duse vestea în țară, mai mulți voinici se vorbiră să meargă împreună la pândă și să mântuiască țara de un așà balaur înfricoșat. Ei se înțeleseră între dânșii ca să facă un foc la marginea cetății, care erà mai apropiată de locul unde trăià balaurul și în care cetate erà și scaunul împărăției, — și acolo să steà să privigheze pe rând câte unul, unul, pe când ceilalți să se odihnească, ca nu cumvà acela ce ar fi de pândă să doarmă, și să vie balaurul să-i mănânce d'agata. Deci făcură legătură ca acela care va lăsà să se stingă focul să fie omorât, drept pedeapsă, că a dormit când a trebuit să fie deștept.

Cu acești voinici se întovărășì și un om verde, puiu de român, *știi coleà*, care auzise de făgăduința împăratului și venise să-și încerce și el norocul.

Porniră deci cu toții și aleseră un loc aproape de groapă, și se puseră la pândă.

Pândiră o zi, pândiră două, pândiră mai multe zile, și nu se întâmplă nimic; iar când fu într'una din zile, cam după sfințitul soarelui, pe când erà de rând viteazul nostru să pândiască, ieșì balaurul din groapă și se îndreptă către voinicii cari dormiau pe lângă foc.

Viteazul care privigheà, i se făcuse inima cât un purice, dar îmbărbătându-se se repezì și unde se aruncă, măre, asupra balaurului, cu sabia goală în mână și se luptă cu dânsul, până îi venì bine, și *hârșt!* îi taie

un cap, hârşt! şi-i mai taie unul, şi aşà câte unul, câte unul, până când îi taie şase capete.

Balaurul se svârcolià de durere şi plesnià din coadă, de te luà fiori de spaimă; viteazul nostru însă se luptà de moarte şi obosise; iar tovarăşii săi dormiau duşi.

Dacă văzù el că tovarăşii săi nu se deşteaptă, îşi puse toate puterile, se mai aruncă odată asupra grozavului balaur şi-i tăie şi capul ce-i mai rămăsese. Atunci un sânge negru lăsă din ea fiara spurcată, şi curse la sânge, şi curse, până se stinse şi foc şi tot.

Acum, ce să facă viteazul nostru, ca să nu găsească focul stins, când s'or deşteptà tovarăşii lui? Căci legătura le erà să omoare pe acela care va lăsà să se stingă focul. S'apucă mai întâiu şi scoase limbile din capetele balaurului, le băgă în sân şi, iute, cum putù, se suì într'un copac înalt şi se uità în toate părţile, că doar va vedeà undevà vreo zare de lumină, să se ducă şi să ceară niţel foc, ca să aţâţe şi el pe-al lor, ce se stinsese.

Căutà într'o parte şi într'alta, şi nu văzù nicăiri lumină. Se mai uità o dată cu mare băgare de seamă şi, în sfârşit, zărì într'o depărtare nespusă, o scânteie ce abià licărià. Atunci se dete jos şi o pornì într'acolo.

Se duse, se duse, până ce dete de o pădure, în care întâlnì pe *Murgilă*, pe care-l oprì în loc, ca să mai întârzie noaptea.

Merse după aceea mai departe şi dete peste *Miazănoapte*, şi trebuì s'o lege şi pe dânsa, ca să nu dea peste Murgilă. Ce să facă, cum să dreagă ca să izbutească? O rugă să-i ajute a luà un copac în spinare, pe care, ziceà el, îl tăiase dela rădăcină; o învăţă el să se puie cu spatele, să împingă, pe când el, tot cu spatele la copac de cealaltă parte, va trage cu mâinile, ca să-i pice în spinare şi să-l ià, să se ducă la treaba lui.

Miazănoapte, de milă şi de rugăciunea ce-i făcù, se puse cu spatele la copacul pe care i-l arătă viteazul, dar

pe când împingeà, el o legà de copac cobză şi pornì înainte, căci n'aveà vreme de pierdut.

Nu făcù multă cale şi întâlnì pe *Zorilă;* dar lui Zorilă *nu prea îi dau meşii a sta de vorbă,* căci ziceà el, se duce după Miazănoapte, pe care o luase la goană. Viteazul făcù ce făcù şi-l puse şi pe dânsul la bună rânduială ca şi pe ceilalţi doi, dar cu mai mare bătaie de cap. Apoi plecă înainte şi se duse până ce ajunse la o peşteră mare, în care zărise focul.

Acì dete peste alte nevoi. In peşteră acolo trăiau nişte oameni *uriaşi, cari aveau numai câte un ochiu în frunte.* Cerù foc dela dânşii, dar ei, în loc de foc, puseră mâna pe dânsul şi-l legară. După aceea, aşezară un cazan pe foc, cu apă, şi se gătiau să-l fiarbă, ca să-l mănânce.

Dar tocmai când erà să-l arunce în căldare, un sgomot se auzì nu departe de peştera aceea; toţi ieşiră şi lăsară pe un bătrân de ai lor, ca să facă astă treabă.

Cum se văzù viteazul nostru singur numai cu unchiaşul, îi puse gând rău. Unchiaşul îl deslegă, ca să-l bage în căldare; dar voinicul îndată puse mâna pe un tăciune, i-l asvârlì drept în ochi îl orbì şi apoi, fără să-i deà răgaz a zice nici cârc! îi puse o piedică şi-i făcù vânt în cazan.

Luă focul, după care venise, o *apucă la sănătoasa* şi scăpă cu faţă curată.

Ajunse la Zorilă, îi dete drumul. După aceea o tulì la fugă până ce ajunse la Miazănoapte, o deslegă şi pe dânsa, şi apoi se duse la Murgilă, pe care-l trimese să-şi vadă şi el de treabă. Când ajunse la tovarăşii săi, ei tot mai dormiau. Nu începuse, vezi, încă a se arătà albul zilei; atât de lungă fu noaptea, fiindcă voinicul îi oprise cursul, şi aşà avù timp destul să colinde după focul care îi trebuià.

N'apucă să aţâţe focul bine, şi tovarăşii săi, deşteptându-se, ziseră:

— Dar lungă noapte fu asta, măi vere!

BIBLIOTECA Centrală Universitară Bucureşti

425.898

— Lungă, da, vericule, răspunse viteazul. Şi se umflă din *foale* ca să aprinză focul.

Ei se sculară, apoi începură a se întinde şi a căscà, dar se cutremurară, când văzură *namila* de lighioană lângă dânşii şi un lac de sânge cât pe colo. Sgâiră ochii şi cu mare mirare băgară de seamă că capetele balaurului lipsesc; iar viteazul nu le spuse nimic din cele ce păţise, de teamà să nu intre ura între dânşii, şi astfel se întoarseră cu toţii în oraş.

Când ajunseră în cetate, toată lumea se veselià, cu mic cu mare, de uciderea balaurului, da laudă Sfântului, că trecuse noaptea cea lungă şi mai ajunse odată iar la ziuă, şi ridicà până la înaltul cerului pe mântui torul lor.

Viteazul nostru, care văzuse şi el lipsa capetelor, nu se frământă de loc cu firea, fiindcă se ştià curat la inimă, şi pornì către curtea împărătească, ca să vadă ce s'o alege cu capetele fără limbi; căci el înţelesese că aici trebue să se joace vreo drăcie.

Pasămite bucătarul împăratului, un ţigan negru şi buzat, se dusese *d'aminune* să vază ce mai *alabala* pe la flăcăii ce stau la pândă. Şi, dacă dete peste dânşii dormind şi peste dihania spurcată fără suflare, el se aruncă cu satârul dela bucătărie şi-i tăie capetele. Apoi merse la împăratul cu ele şi le arătă, fălindu-se că el a făcut izbânda.

Iar împăratul, dacă văzù că se înfăţişează bucătarul curţii cu izbândă, făcù o masă mare, ca să-l logodească cu fiica sa, şi pusese în gând să facă o nuntă, unde să cheme pe toţi împăraţii.

Ţiganul arătà la toată lumea hainele sale, pe care le umpluse de sânge, ca să fie crezut.

Când ajunse viteazul nostru la împărat, împăratul şedeà cu voie bună la masă; iar *cioropina* sta în capul mesei pe şapte perne.

Cum ajunse la împăratul, îi zise voinicul:

— Prea Înălțate Impărate, am auzit că oarecine s'ar fi lăudat către Măria Ta, că el ar fi ucis pe balaur. Nu e adevărat, Măria Ta; eu sunt care l-am omorât.

— Minți, mojicule, strigă țiganul îngâmfat. Și porunci slugilor, să-l dea afară.

Impăratul, care nu prea credeà să fi făcut țiganul astă voinicie, zise:

— Cu ce poți dovedì zisele tale, voinicule?

— Zisele mele, răspunse viteazul, se pot dovedì prea bine; porunciți numai ca mai întâiu să se caute, dacă capetele balaurului, care stau coleà la iveală, au și limbele lor?

— Să caute, să caute, zise *bahnița*.

El însă *o cam băgase pe mânică*, dar se prefăceà că nu-i pasă.

Atunci căutară, și la nici unul din capete nu găsiră limbă; iar mesenii înmărmuriră, că ce va să zică asta!

Țiganul, care *o sfeclise* de tot și care se căià că n'a căutat capetele în gură mai înainte de a le aduce la împăratul, strigă:

— Dați-l afară, că e un smintit și nu știe ce vorbește!

Impăratul însă zise:

— Tu, voinicule, va să zică, ne dai să înțelegem că acela a omorât pe balaur, care va arătà limbele?

— Fugi d'acolo, Impărate, zise țiganul, care tremurà ca varga și îngălbenise ca ceara, nu vezi că *netotul* ăsta este un *deșuchiat*, care a venit acì să ne amăgească?

— Cine amăgește, răspunse voinicul liniștit, să-și ia pedeapsa.

El începù apoi a scoate limbile din sân și a le arătà la toată adunarea; și, de câte ori arătà câte o limbă, de atâtea ori cădeà și câte o pernă de sub țigan, până ce, în cele din urmă, *dihania* căzù și de pe scaun, atât de tare se speriase.

După aceea, voinicul nostru spuse toate câte a pățit

şi cum a făcut de a ţinut noaptea atât de mult timp. Nu-i trebuì împăratului să se gândească mult timp şi să vadă că voinicul care vorbià aveà dreptate; şi, cum erà de supărat pe ţigan pentru mişelia şi minciuna lui cea nerusinată, porunci, şi numai decât se aduse doi cai neînvăţaţi şi doi saci de nuci, legă pe ţigan de coadele cailor şi sacii cu nuci, şi le dete drumul.

Ei o luară la fugă prin *smârcuri,* şi unde căděà nuca, căděà şi bucăţica, până s'a prăpădit, şi ţigan, şi tot.

In urmă, pregătindu-se lucrurile, după câteva zile, se făcù nuntă mare, şi luă Românaşul nostru pe fata împăratului de soţie, şi ţinù veselie mare şi nepomenită mai multe săptămâni. Impăratul îl puse în scaunul împărăţiei; iar fata lăcrămă şi mulţumì lui Dumnezeu că a scăpat de *haramina* spurcată.

Şi eram şi eu p'acolo şi dedeam ajutor la nuntă, unde căram apă cu ciurul, iar la sfârşitul nunţii, aduse un coş cu prune uscate să le arunce în ale guri căscate.

P. Ispirescu.*

5.

VIAŢA ŢIGANILOR.

Nu ştiu, de ai vreo ideie lămurită despre vieţuirea ciudată a acestui neam rătăcitor, ce se poartă necontenit cu toată averea sa din câmp în câmp, din sat în sat, din codru în codru. Fiecare ţigan îşi are *şatra* sa, făcută din mai multe bucăţi de *ţoluri* afumate şi o căruţă cu roţi înalte şi acoperită, care-i slujeşte de culcuş, când se opreşte şi în care îşi poartă toată familia şi toate uneltele, când călătoreşte. *Puşchin,* vestitul poet rus, zice în *poemul* său „Ţiganii", tradus în româneşte de *Alexandru Donici:*

Măgarii în spinare duc
Copiii mici, iar ceilalţi,
Femei, şi fete, şi bărbaţi,
După *căruţi* pe jos se duc,
Toţi peticiţi şi desbrăcaţi.
Ce veselie! Ce cântare!
Ce vorbe şi ce vuet mare!
Răcneşte ursul, cânii latră
Şi scârţâie neunsa roată.

In adevăr, nu este priveliştе mai *originală*, decât a unei cete de ţigani la drum.

Judele, cu barba albă şi cu faţa neagră, merge pe un cal *pag* înainte, îmbrăcat cu *giubeà* roşie şi înconjurat de vro trei sau patru bătrâni ca dânsul, serioşi şi purtând giubele albastre şi lungi. Ei sunt căpeteniile *ordiei* şi totdeodată sfatul ce judecă şi hotărăşte pricinile şi gâlcevile între ceilalţi ţigani. După dânşii, vin în rând o mulţime de căruţe înalte şi pline de copii, de capre, de *foi*, de sdrenţe *ş. c. l.*, căci ţiganul nu poate trăi fără sdrenţe. El şi ele au o tainică potrivire. Cu cât giubeaua este mai *perpelită*, cu atât ţiganul e mai fudul şi, când îi trece părul prin căciulă, atunci îi pare că poartă coroană. Aşa-i firea lui: îi place să-l bată vântul şi să-l arză soarele; şi, cele mai de mult ori, pentru ca să-şi împlinească această plăcere, el se desbracă gol până la brâu; atunci să-l vezi cât e de vesel! Să-l auzi, cum cântă de voios: pare că toată lumea e a lui.

Pe cât ţiganii sunt de vrednici de privit în călătoriile lor, cu atât şi popasurile lor sunt *curioase*. Puşchin face o descriere foarte vie a unei tabere ţigăneşti:

Ei astăzi iată au rămas
La mal de apă pentru mas,
Cu ţoluri rupte, afumate,
Căruţele le învelesc
Pe deasupra pân' la roate.

Apoi femeile gătesc
Mâncare proastă, şi se pun
Buluci pe lângă un ceaun.
In depărtare *se prevede*
Cum caii pasc la iarbă verde,
Iar după şetre, deslegaţi,
Şed urşii bine învăţaţi, —
Gâlcevi şi vorbe şi strigare,
Amestecate cu cântare
Şi sunete de ferării —
Hueşte locul în câmpii.

Cum şi-au aşezat corturile în apropierea unui târg sau a unui sat, bărbaţii, dintre care cei mai mulţi sunt ferari sau lingurari, purced să vândă *drâmbe, coveţi, lacăţi,* fuse, ş. c. l.; babele se duc, de *dau cu ghiocul* fetelor romance pe la case; flăcăii merg de joacă ursul prin ogrăzile boerilor, şi numai nevestele rămân la şetre, pentru ca să gătească de mâncat, în vreme ce copiii lor aleargă goi jucând *„tananaua"*. Iar când se întorc cu toţii seara la corturi, atunci să auzi răcnete de copii ce cer de mâncare, lătrături de câni goniţi dela ceaunul de mămăligă, nechezuri de cai ce vin dela păscut, cântece de flăcăi şi de fete mari, ce se întorc din luncă dela culesul fragilor, sfezi, desmerdări, vaete, hohote, chiote, sunete de cobze, de scripce, de drâmbe; toate acestea la un loc, ridicându-se în aer odată cu fumul ce iese dela fiecare şatră. Şi, puţin mai în urmă, cum s'a culcat soarele, cum s'a stins focurile, pare că nici n'au fost, nici nu mai sunt. O tăcere adâncă domneşte peste tot; oameni şi dobitoace, toţi odihnesc. Numai câinii se aud lătrând la lună şi numai vreo *babă cloanţă* se zăreşte culegând burueni pentru descântece.

V. Alecsandri.

6

POPASUL ŢIGANILOR.

In noapte, sub poale de codru 'nverzit,
E freamăt de glasuri, un tainic şoptit;
Ard galbene flăcări şi 'n zarea de foc
Vezi chipuri sinistre grămadă 'ntr'un loc.

Ţiganii, drumeţii cei vecinici, ei sunt!
Cu ochii de fulger, cu pletele 'n vânt;
La Nilul cel galben, departe născuţi,
Ei arşi sunt de soare, de vânturi bătuţi.

Aproape de flacări, pe pajişte, stau
Bărbaţii sălbateci şi chiote dau,
Femeile-aleargă, mâncare făcând,
Şi umplu păharul şi-l poartă pe rând.

Ei cântece cântă şi basmuri îşi spun
Din vremuri mai bune c'un alt cer mai bun;
Bătrâna ţigancă, acolo sub brazi,
Descântece 'nvaţă pe negrii nomazi.

Şi oacheşe fete se 'nşiră la joc
In *cercul cel magic* al zării de foc;
Răsună *ghitara* ferbinte şi 'ntins;
Şi jocul se 'ncinge sălbatic şaprins.

In urmă se culcă, odihnă cătând;
Le freamătă brazii, s'adoarmă curând.
In vis, *surghiuniţii pământului lor*,
Văd Sudul, o ţară, — şi ei, un popor.

Dar zorile roşii se varsă pe cer,
Frumoasele visuri fantastice per.
Greu scârţâie carul, ei pleacă la pas,
Dar unde? O viaţă de drum şi popas.

Trad. de **G. Coşbuc.**

7.

LABIRINTUL ŞI FIRUL ARIADNEI.

Spune, măre, la cărţi, că în vremea veche, veche demult, *să fi fost* un *craiu*, pe nume Minos, carele domnià în *ostrovul* Creta, una din ţările greceşti sau elineşti, — cum veţi vrea să-i ziceţi, că tot una este. Acest craiu aveà o *jiganie spurcată*, ce se chemà Minotaur, adică jumătate taur, dela mijloc în sus, şi jumătate om, dela brâu în jos; şi erà atât de răutăcioasă şi de groaznică, încât oamenii de pe acolo se luaseră de gânduri că nu puteau trăì de răul ei. Vezi că *spurcăciunea* se hrănià cu carne de om.

Craiul Minos, dacă văzù aşà, chemă pe un anume *Dedal* şi îi dete poruncă să facă jiganiei un fel de grajd, unde s'o ţie.

Meşterul Dedal se socotì şi iar se socotì ce fel de grajd să facă el, în care să închiză pe Minotaur, jivina cea rea şi nedomestică. Apoi, luându-se după croiala unor palate întortochiate, ce văzuse el în Egipt, puse de scobì într'un munte de cremene, ce erà acolo, un sălaş numai bun pentru o astfel de *pârdalnică* de fiară sălbatică.

Scobì în pântecele acelui munte o mulţime de cămări şi cămăruţe, unele mai depărtate, altele mai apropiate, despărţite între dânsele şi boltite, pe care le sprijinià nişte stâlpi de piatră, lăsaţi chiar din munte, cam aşà cum sunt ocnele de sare dela noi. Insă gura, pe unde intrà, nu erà de sus în jos, ca la ocne, ci mergeà tot înainte în dreapta şi în stânga, şi cruciş şi curmeziş, începând cam de pe la mijlocul coastei muntelui.

Şi atâtea uliţi şi ulicioare, poteci şi potecuţe făcù el dela o cămară până la alta, şi tot *înponcişate* şi *împiezişate*, încât se rătăcià printr'însele, de ar fi fost nu ştiu cine, şi afară nu mai puteà să iasă.

Acestei scobituri îi pântecele zisului munte, îi dete numele de Labirint.

Acolo băgă şi închise pe acea *bală* de fiară. Mai târziu, craiul Minos al Cretei, având un războiu cu Atenienii, alţi Greci, îi bătù pe aceştia şi îi îndatoră, când făcură pace, ca ei să-i dea la fiecare şapte ani câte şapte flăcăi şi şapte fete ateniene spre hrana acestei jigănii.

Trei rânduri de flăcăi şi de fete primì craiul Minos dela cei din Atena, şi pe toţi îi mâncă jivina, bala diavolului. Când fu însă la a patra oară, se găsì fiul craiului din Atena, pe nume *Teseu*, carele cerù să fie şi el trimes împreună cu alţii, voind a cercà să spele ruşinea păţită de părintele său.

Tatăl-său, cu nădejdea că Teseu îl va scăpà de un *haraciu* ruşinos ca acesta şi pierzător de omenire, îl lăsă să se ducă şi bine făcù. Vezi că ştià craiul Atenei, cât poate osul fiului său Teseu!

Ajungând la Creta, soţii lui Teseu plângeau ca muierile şi se topiau de frica jiganiei. Numai el, Teseu, erà inimos, bărbat, stà cu pieptul deschis şi gata de luptă. Înfăţişându-se înaintea craiului Minos, Teseu cerù ca pe el să-l deà mai întâi la Minotaur, ca să-l mănânce. Craiul primì.

Dar fata craiului Minos, pe nume Ariadna, cum îl văzù, îi plăcù băiatul. Şi apoi aveà şi de ce-i place, căci erà un *erculean* de voinic, chipeş şi legat, ştii coleà, numai cum e bun de luptă. Mai aveà, vezi, şi pe *vino încoace*, şi graiul lui erà cu *lipiciu*.

Când văzù ea că el vreà să intre la dihania spurcată, gătit ca de luptă, cu arcul, tolba cu săgeţile, suliţa şi paloşul la îndemână, parcă îi zise o păsărică la ureche, că are să biruiască.

Dar altă nevoie acum. De biruit, va biruì el pe dihania turbată; dar cum să iasă din acel Labirint? Căci nu erà om pe faţa pământului carele să intre acolo, şi să nu se rătăcească, rămânându-i oasele în acel loc.

Se mai gândì atunci Adriana, se mai răsgândì ce să facă, cum să dreagă, ca să izbutească flăcăul a ieşì din Labirint teafăr şi cu faţa curată. Când iată, ce-i plesnì ei prin cap, luă un ghem mare de aţă şi-l dete lui Teseu, povăţuindu-l ce să facă cu dânsul. Acesta, intrând, avù grijă a desfăşură ghemul înaintea lui prin întorchieturile de poteci pe unde mergeà el pe acolo în pântecele muntelui, adică în Labirint, ca să caute pe Minotaur. Şi aşà, dete peste dânsul într'un colţ de înfundătură, unde se stârcise ca o *bleandă*. Pasămite i se împlinise şi lui, *îi sosise veleatul*. Cum văzù Teseu pe Minotaur, se luară la luptă, zi de vară până în seară, până ce Teseu răpuse pe Minotaur şi-l omorî ca pe dânsul.

Şi ştiţi de cât mare ajutor fù lui Teseu ghemul ce-l luase dela Ariadna? Fără dânsul ar fi pierit, căci n'ar fi ştiut pe unde să mai iasă. Dar dacă se luă după

firul pe unde se desfăşurase aţa, se întoarse la lumină pe unde intrase şi scăpă viu, nevătămat.

Când îl văzură soţii săi, muriră şi înviară de bucurie, ştiind că scăpaseră şi ei dela moarte.

El le spuse cum omorâse pe acea jiganie spurcată şi cum, prin aceasta, spălă şi ruşinea tatălui său, de a tot trimite haraciu, oameni spre jertfă.

Darămite Adriana când îl văzù? Socotì că a apucat pe Dumnezeu de un picior. Teseu nu mai întârzie nici el, şi cerù de soţie pe Ariadna dela Minos Craiul, tatăl ei.

Şi, luând-o în căsătorie, se întoarse cu dânsa în ţara sa, la Atena.

P. Ispirescu.*

8.

DEŞTEPTĂCIUNEA LUI ZADIG.

Ajungând acasă, neguţătorul Setoc începù să-şi vază de trebile sale şi cerù înapoi cinci sute *unghii* de argint dela un Ovreiu, pe care-l împrumutase faţă cu doi martori. Aceşti martori muriseră însă, şi Ovreiul găsì prilej de a ţineà banii, mulţumind lui Dumnezeu, că i-a înlesnit mijlocul de a puteà înşelà pe un arab, ca Setoc.

Acesta îşi spuse necazul lui Zadig, pe care-l făcuse sfetnicul său.

— In ce loc ai împrumutat pe Ovreiu cu aceşti bani?

— Pe o piatră mare, răspunse neguţătorul, ce es/e aproape de muntele *Orebului*.

— Ce fel de fire are protivnicul tău?

— Este un amăgitor, zise Setoc.

— Eu te întreb însă, dacă e vorbăreţ sau tăcut, deştept sau neprevăzător.

— E cel mai rău platnic, răspunse Setoc, şi cel mai *flecar* dintre toţi oamenii ce cunosc.

— Atunci, adăugă Zadig, dă-mi voie să ies eu cu el, în locul tău, la judecată.

El chemă pe Ovreiu înaintea *dregătorului* şi vorbì aşà:

— *Perina scaunului dreptăţii,* viu a cere dela acest om, în numele stăpânu-meu, cinci sute de unghii de argint, pe cari i i-a dat cu împrumut şi pe care acum nu vrea să-i mai dea înapoi.

— Ai martori?

— Ba nu, căci au murit; dar a rămas o piatră mare, pe care s'au numărat banii şi, dacă vei poftì Măria Ta, ca să fie adusă, nădăjduesc că va mărturisì cevà; noi vom aşteptà aici, Ovreiul şi eu, până o vor aduce. Trimit eu s'o aducă cu cheltuiala stăpânului meu Setoc.

— Foarte bucuros, răspunse judecătorul; — şi începù a căutà de alte trebi. După ce trecù câtvà timp la mijloc, el întrebă:

— Ei bine, nu v'a mai venit piatra?

Ovreiul, râzând, răspunse:

— Măria ta, vei aşteptà aici până mâine, şi piatra tot nu va venì, căci e mai mult de şase *mile* departe de aici, şi trebue cel puţin cincisprezece oameni, numai ca s'o mişte.

— Prea bine, strigă Zadig, spuneam eu că piatra va mărturisì cevà; fiindcă acest om o ştie, este destulă dovadă că pe ea i s'au numărat banii.

Ovreiul, văzându-se prins, fu silit numaidecât a mărturisì adevărul.

Judecătorul porunci să-l lege de piatră şi să nu-i deà mâncare şi băutură, până nu va plătì cele cinci sute de unghii, — care însă fură răspunse fără zăbavă.

Zadig şi cu piatra lui fură de-atunci foarte mult vestiţi în toată Arabia.

Voltaire * Trad. după *Căpăţâneanu.*

9.

FRATELE IMPĂRATULUI.

Intr'o zi, un împărat ieşì la plimbare. Un cerşetor se luă după el, rugându-se să-l miluiască cu ceva.

Impăratul nu-i dete nimic şi vrù să treacă înainte. Cerşetorul nu se dete bătut, ci, ţinându-se de el, îi spuse:

— Impărate, ai uitat se vede, că D-zeu e tatăl nostru al tuturora. Ai uitat că toţi suntem fraţi şi că tot ce avem, trebue să împărţim între noi.

Când auzì vorbele astea, împăratul se oprì locului zicând:

— Adevărat vorbeşti, cerşetorule! Fraţi suntem şi trebue să ne ajutăm unul pe altul.

Şi-i dete un ban de aur.

Săracul luă banul şi adăogă:

— Prea puţin îmi dai, împărate. Asta ţi-e împărţeala cea frăţească? Eu ştiam că e pe din două, şi, cu toate că ai o grămadă de saci, plini cu bucăţi de aur, mie mi-ai dat numai una. Cum se face asta?

— E drept, ce spui tu: ţi-am dat numai o bucată, şi eu am saci plini. Dar, ia gândeşte-te, câţi fraţi mai am. Fă socoteala, că trebue să le dau şi lor câte una, şi vezi atunci: nu-i dreaptă împărţeala?

Tolstoi.

10.

SMEUL.

Un smeu cu coadă lungă şi cu sbârnâitoare
De tot răsunătoare,
Văzându-se odată sub nouri ridicat,
La fluturul din vale, acestea i-a strigat:

— „Sburdalnică fiinţă!
Tu, care toată ziua cu-atâta uşurinţă
Alergi tot după flori,
De ce nu cutezi oare să te ridici ca mine,
Să răspândeşti în aer mirare şi fiori?
Mi-e milă, zău, de tine,
Căci în întinsul spaţiu abià te mai zăresc!“
— „O, nu-ţi mai fie milă“, lui fluturul îi zice:
„Eu soarta-ţi n'o doresc:
Pe când tu sbori legat,
Eu liber mă desfăt aice,
De flori înconjurat!
A ta sbârnâitură e o *şarlatanie;*
Chiar starea ta atârnă de vânt şi de copii;
In fine, tu eşti jucărie,
Iar eu sunt dintre vii!“

Aşà şi dintre oameni sunt şarlatani, sunt smei
Ce sbârnâesc, se 'nalţă cât vântul lor le bate;
Iar, cum a lui suflare ori stă, ori se abate, —
Cu vântul cad şi ei.

Alexandru Donici.*

11.

JUDECATA VULPII.

Un om mergeà odată la treaba lui, prin nişte munţi. Alăturea drumului, aude un glas milogindu-se şi grăind:

— Fă-ţi milă şi pomană, creştine, şi mă scapă dela peire.

— Cine eşti tu şi unde te afli?

— Ia aici, aici în *văgăuna* asta. Fă bine, aşà să trăeşti, şi dă la o parte piatra de deasupra.

Omul caută în dreapta, caută în stânga şi dà de văgăuna deasupra căreia erà un pietroiu mare.

Ce să vezi d-ta? Acolo erà culcuşul unui balaur. Pe când se aflà încolăcit şi dormià, iată că un colţ de piatră groaznic de mare se desface din munte şi, prăvălindu-se, cade drept peste văgăuna balaurului şi-l închide acolo. Şarpele, svâc! în sus, svâc! în jos, ca să iasă. Aş! *unde erà pomana aia?* Piatra erà mare şi astupà intrarea văgăunei, de nu rămăsese loc deschis nici cât să bagi degetul. Se svârcolià balaurul în ghiara morţii, de foame, de sete şi de osteneală şi, ca să scape d'acolo, erà *peste poate.*

Rugăciunile şarpelui înmuiară inima omului, care se şi pune de caută o pârghie, se luptă cu bolovanul de piatră, şi încet, încet îl dă niţel la o parte deasupra văgăunei, atât cât puteà şarpele să iasă.

— *Bogdaproste,* că mai văzui odată lumina soarelui, mai pot să răsuflu şi eu în voie, zise balaurul... Găteşte-te acum, omule, că am să te mănânc. Nu mai pot, *uite,* de foame; sunt lihnit dela inimă.

— Ce stai tu de vorbeşti, balaure? D'apoi eu ţi-am făcut bine! Asta să-mi fie oare răsplata?

— Bine, nebine, nu voiu să ştiu. Răsplătire la noi *nu scrie.*

Şi deodată se încovrigă împrejurul omului şi-l cuprinse, de acesta nu se mai puteà mişcà din loc.

— Stăi frate, mai zise omul; astfel ţi-e dreptatea? Eu nu mă cunosc vinovat cu nimic. Să mergem la judecată.

— Să mergem, dacă vrei, la judecată! Dar eu îţi spun că o să pierzi. Totuşi, ca să nu poţi a te plânge că te-am mâncat pe nedrept, aidem şi la judecată! Numai grăbeşte paşii, că mi-e foame de tot.

Şi, *mai slăbind pe om din chingi,* acesta apucă pe câmp cu paşi grăbiţi şi tremurând de frică...

In calea lor întâlniră o vulpe şi se îndreptară către dânsa.

— Vulpe, începù omul a zice, iată ce bine am făcut

cu balaurului acesta, și iată ce rău va să-mi facă el mie. Cu dreptul e? judecă tu!

— Ce-ai zis, ce-ai zis? — întrebă vulpea.

Omul își mai spuse încă o dată focul ce-l ardeà.

— Ca să judec, trebue să merg la fața locului, să văd eu cu ochii mei și să auz cu urechile mele. Altfel nu știu să judec.

Se învoiră și plecară la fața locului. Și, ajungând acì, începù omul să spuie *șiritenia pricinei.*

— Iacă ici, în văgăuna asta, ședeà balaurul încolăcit, și pietroiul ăsta năprasnicul, căzând din munte, îi astupă ieșirea. Trecând eu p'aici, șarpele mă rugă să-l scap de peire. Eu vrui să-i fac bine: mă luptaiu, dădui bolovanul niței la o parte și-i făcui loc să iasă. El, dacă ieșì, mă cuprinse, cum îl vezi, încolăcindu-se peste mădulările mele, și acum voește să mă mănânce.

— Așà este, balaure?

— Așà da, fiindcă astfel cere dreptatea!

Vulpea se mai gândì niței și răspunse:

— Măi frate, deslușiți-mă bine, că eu nu pricep așà, *advocățește.* Spune, omule, șiritenia, din capul locului și arată-mi și cu mâna.

— Iată, în văgăuna asta de ici, pe care o vezi cu ochii, stà șarpele încolăcit și astupat acolo de pietroiul ăla *ma....*

— In văgăuna asta, ziseși, întrerupse vulpea. Ce, smintit ești, mă? Nu se poate una ca asta! Spune drept, omule!

— Drept spun... Așà este, balaure?

— Tocmai precum spune omul.

— Fie, că mie nu-mi vine să crez că poate să încapă o așà namilă de trup într'o văgăună atât de micuță. Trebue să văd cu ochii mei, ca să crez.

Șarpele vrù ca să încredințeze pe vulpe. Se descovrigă de pe om, se târăște, se strecoară în văgăună încet, încet, încolăcindu-se, ca să încapă. In vremea asta, vul-

pea face un semn cu ochiul, omului. Acesta o pricepe. Şi tocmai când balaurul ziceà vulpii:

— Acum vezi? — Văd. — Ei crezi? — Cred.

— Judecă după dreptate! — După dreptate judec! — omul puse umărul, se opintì cu desnădăjduire, dete piatra la loc, şi clapc! acoperì văgăuna din nou.

Vulpea zise:

— Aşà cere dreptatea!

P. Ispirescu.*

12.

MORARUL.

In iaz la *iezătură*
S'au arătat spărtură;
Dar nu erà deodată
Atât de însemnată,
Şi, dacă şi-ar fi dat morarul osteneala,
Ferià dela 'nceput, pe viitor *sminteala;*
El însă, stăpânit de multă lenevire,
(Năravce pe la noi domneşte cam din fire).
Puţină grijă arătà,
Iar cursul nu mai încetà.
— Morarule, ia sama bine,
Nu pierde vreme!
— Ci las' pe mine:
Imi ştiu eu treaba, nu te teme".
Insă tot lasă, tot lungeşte, —
Când, deodată se trezeşte
Că apa e mai jos de stavili cu o palmă!
Atuncia şi-a luat morarul meu de samă;
Şi, alergând unde s'a spart,
El vede câtevà găine la un loc,
Bând apa de lângă *lăptoc.*

„Mâncà-v'ar uliul!“ le zice supărat;
„Tocmai acum v'aţi adunat,
Să-mi beţi voi apa toată!“
Şi 'n ele svâr! cu o lopată:
Pe toate le omoară,
Pierzând găinile şi apa dela moară.

Al. Donici.*

13.

DOUĂ POLOBOACE.

Un poloboc cu vin
Mergeà în car pe drum încet şi foarte lin:
Iar altul gol, las' că venià mai tare.
Dar şi hodorogià
Făcând un vuet mare,
Că *trecătorii* 'n lături toţi fugiau,
Atunci când el niciun folos nu aduceà!

Asemenea în lume,
Acel ce tuturor se laudă şi spune —
In trebi puţin sporeşte;
Iar cel ce tace
Şi treabă face,
Acela pururea mai sigur isprăveşte.

Al. Donici.*

14.

MĂGARUL, BOUL ŞI PLUGARUL.

Odată, în părţile Persiei, erà un negustor bogat care aveà multe moşii şi, pe la moşii, aveà multe vite pentru

trebuința sa. El aveà însă și darul de a înțelege limba dobitoacelor, însă nu o puteà spune la nimenea, căci își primejduià viața.

Într'una din zile, plimbându-se prin *suhaturi* la o moșie unde aveà într'un grajd un bou și un măgar, auzì pe aceste două vite vorbind. Și boul fericià pe măgar pentru odihna ce are, zicându-i:

— Laud și râvnesc la norocul tău cel bun, căci pururea ești la odihnă mâncând, bând și plimbându-te prin livezile cele frumoase, afară numai de o mică osteneală ce ai, că duci pe stăpânul nostru de aici până acasă și de acasă până aici la țarină. Și eu, sărmanul de mine, n'am odihnă nici un ceas, ci muncesc și mă ostenesc de cum se face ziuă până în *murgul* serii trăgând la plug și la car; și, de multă osteneală, uneori nu pot nici să mai mănânc și toată noaptea stau culcat în gunoiu, și a doua zi iar m'apuc de muncă, cum se face ziuă. Ferice dar de tine, că trăești viață *ticnită!*

Pe aceste toate auzindu-le măgarul, zise către bou:

— Adevărat, boul tot bou! Bine te-a numit cine te-a numit, că ești gros de cap, neghiob și nătărău! Ce folos aștepți tu dela ostenelile, ce înduri neîncetat? Nu gândì, sărmane, că stăpânul nostru o să-ți mulțumească pentru toate astea! De vei ascultà însă sfatul meu, vei scăpà de toate ostenelile. Tu ești puternic, nu ca mine, și te poți apărà și poți îngrozì pe or'cine; de ce te lași atunci, o *ticăloase,* să-și bată joc de tine toți *mămăligarii?* Ascultă-mă deci: când o venì plugarul să te înjuge la plug, împotrivește-i-te și nu te lăsà; arată-ți mânia, năvălește asupră-i, împunge-l cu coarnele și dă din picioare și sperie-l cu grozavul tău muget. Și paiele ce-ți dă, miroase-le și le lasă; atunci vei vedeà că are să te lase în pace, să te odihnești cât vrei, fără grijă!

Și boul îi răspunse:

— Bine zici, prietene; foarte-ți mulțumesc; voiu pune în lucrare sfătuirea ta și nădăjduesc că va luà bun sfârșit.

Şi aşà, tăcură din vorbă. Negustorul ce erà pe aici, auzì *toată vorba* acestor dobitoace.

A doua zi, plugarul se duse să ia pe bou să-l înjuge; dar acesta, cum îl văzù, după ce că lăsase paiele neatinse, începù a face cum îl sfătuise măgarul. Văzându-l plugarul în aşà stare ciudată şi, socotind că este bolnav, se duse şi spuse stăpânului său negustor, că boul e bolnav şi că îi făcù asta şi asta. Dar negustorul, ce ştià prea bine sfătuirea măgărească, pe care o auzise chiar cu urechile sale, pricepù îndată că boul a pus-o în faptă, şi zise plugarului:

— Du-te de ia pe măgar şi-l înjugă la car şi la plug, să are toată ziua. Şi plugarul împlinì porunca stăpânului său.

Aşà dar, măgarul trase toată ziua la plug şi la car; şi, nefiind obişnuit cu atâta muncă şi cu atâtea bătăi, abià stà în picioare şi zise în sineşi: „Eu singur sunt de vină: neghiobia mea m'a adus în aşà ticăloşie; şi, de nu voiu născocì vreun şiretlic, într'un adevăr că *peiu*. Eu, ca să scap pe bou, intraiu singur în beleà şi în necaz mai mare".

Din *Halima*, după trad. **Gorjan**.

15.

ATILA ŞI OBICEIURILE LUI.

În vreme ce în Răsărit erà linişte, iar în Apus, neamurile ce pătrunseseră în Imperiul Roman fuseseră împăciuite, o nouă primejdie se ivì la Dunăre. Se ridicase regatul *Hunilor*.

El luase locul *Ostrogoţilor* în răsăritul Europei, apoi se întinsese peste ţinuturile ruseşti din miazăzì.

Multă vreme Hunii trăiră în pace cu Romanii: le făceau treburi răsboinice. Dar cu acestea regele de atunci

al Hunilor nu se putu mulţumì. Erà *Atila*, fiul lui Mundzuc, cel mai însemnat şi mai înfricoşat stăpânitor al vremilor acelora. In lagărul său, el erà socotit nebiruit şi mai pe sus decât toţi vecinii săi. Un mai mare prinţ ca dânsul nu se mai văzuse în *Sciţia*; el stăpânià şi insulele Oceanului, (erà vorba, pe semne, de insulele daneze); şi curând aveà să supună pe Perşi, Mezi şi Parţi.

Atila erà mai mult mărunt, şi nu mai erà tânăr. Ceeace te izbià la el, erà pieptul său cel lat, un cap neobişnuit de mare, însufleţit de nişte ochi fulgerători. Aveà, în adevăr, mersul unui stăpânitor. Din mişcările trupului, se vedeà câtă mândrie e într'însul. Regii şi căpeteniile popoarelor păreau slugile lui. Un semn din ochi, şi or'care dintr'înşii îndeplinià, cu frică şi tremur, porunca. Se ziceà că Atila are în mână sabia lui Dumnezeu, care, multă vreme ascunsă în pământ, fusese acum desgropată.

El îşi duce viaţa sub corturi aşezate pe şes, şi are grija ca nu cumvà cortul său să fie pus pe vreo înălţime. El şade pe un scaun de lemn. Nimeni nu îndrăsneşte să-i vorbească. Când umblă prin ţară, curtenii săi trec râurile în chipul cel mai primitiv, pe trunchiuri de copaci scobiţi; ori unde intră, i se urează bună venire cu *idromel* şi cu pâine de *hrişcă*, şi e primit la focul vetrelor prieteneşti ale acelor ţinuturi. De se întoarce înapoi, în satul în care îşi are reşedinţa, îi ies înainte, cu cântări patriotice şi sub *baldachine* de in, fecioare. Soţia unuia din căpitanii săi îşi face loc din gloată, cu mâncări şi vin, iar el îşi arată bunăvoinţa, stând pe

loc în tăcere înaintea ei. Slujitorii, pe talere de argint, ridică până la el cele aduse; el gustă din ele, şi călăreşte mai departe, până la casa sa, care e mai 'naltă decât celelalte. Ea e de lemn, din table netezi, prinse între dânsele şi are împrejur uluci tot de lemn, nu drept apărare, ci drept podoabă.

La ospeţe, el dă celui ce intră un pahar de vin, *ca să mănească a bine.* Se aşează apoi pe bănci rânduite dealungul părelilor odăii: la dreapta, cei ce sunt primiţi mai cu cinste; la stânga, ceilalţi. In mijloc, stă Atila pe un scaun dela care pornesc câtevă trepte până la patul, în care obişnueşte să se culce şi care este acoperit cu covoare pestriţe. Lângă el, pe aceeaşi bancă lungă, stă băiatul său cel mai în vârstă, care, plin de respect în faţa tatălui, îşi ţine ochii în pământ.

După ce se aşează toţi, chelarul lui Atila îi dă o cupă de vin. Luând-o în mână, el salută pe acela pe care vreà să-l cinstească. Acesta se ridică de pe scaun şi nu se aşează la loc decât după ce Atila a dat înapoi chelarului cupa din care a sorbit sau pe care a băut-o. Apoi se aduc mesele, mai întâi a lui Atila, apoi ale celorlalţi, mese mici pentru trei sau patru inşi. Tuturor li se dă mâncări felurite pe talere de argint, numai Atila are talere de lemn şi mănâncă numai carne. Toţi au cupe de aur sau de argint. Atila are una de lemn.

Atila a fost spaima lumii aceleia, dar multe n'a lăsat după dânsul.

După **Ranke.**

16.

ŞOARECELE ŞI PISICA.

Un şoarece *de neam* şi anume Raton,
Ce fusese crescut sub pat, la pension,
Şi care, în sfârşit, după un nobil plan,
Petreceà *retirat* într'un vechiu *parmezan*,

Intâlnì într'o zi pe Chir Pisicovici,
Cotoiu care aveà bun nume 'ntre pisici.
Cum că domnul Raton îndată s'a gătit
Să o ià la picior, nu e de îndoit.
Dar smeritul cotoiu, cu ochii în pământ,
Cu capu 'ntre urechi, *cu un aer* de sfânt,
Începù a strigà: „De ce fugi, Domnul meu?
Nu cumvà îţi fac rău? Nu cumvà te gonesc?
Binele şoricesc cât de mult îl doresc
Şi cât îmi eşti de scump, o ştie Dumnezeu!
Cunosc ce răutăţi v'au făcut fraţii mei
Şi că aveţi cuvânt să vă plângeţi de ei;
Dar eu nu sunt cum crezi; căci, chiar asupra lor,
Veniam să vă slujesc, de vreţi un ajutor.
Eu carne nu mănânc; ba încă socotesc,
De va vreà Dumnezeu, să mă călugăresc".
La ăst frumos cuvânt, Raton înduplecat,
Văzând că Dumnezeu de martor e luat,
Işi cerù iertăciune şi-l poftì a venì,
Cu neamul şoricesc a se 'mprietenì.
Il duse pe la toţi şi îl înfăţişă
Ca un prieten bun ce norocul le dă.
Să fi văzut la ei jocuri şi veselìi,
Căci şoarecii cred mult la *fizionomìi*,
S'a acestui străin atâta de cinstit
Nu le înfăţişà nimic de bănuit!
Dar într'o zi, când toţi îi deterà un bal,
După ce refuză şi limbi şi caşcaval,
Zicând că e în post şi nu poate mâncà, —
Pe prietenii săi cerù a îmbrăţişà.
Ce fel de 'mbrăţişări? Ce fel de sărutat!
Pe căţi gura puneà
Indată îi jertfià,
Incât abià doi, trei cu fuga au scăpat.

Cotoiul cel smerit
E omul ipocrit.

17.

TĂTARII IN SECOLUL XIII.

Tătarii au faţa destul de deosebită de a celorlalte neamuri. Ei au ochii foarte depărtaţi unul de altul, obrajii sunt scoşi mult în afară; au mijlocul subţire şi gingaş, sunt mai mult mărunţi şi au puţină barbă: unii totuşi au cevà păr pe buza de deasupra şi la bărbie, pe care-l lasă să crească şi nu-l taie niciodată. Creştetul capului îl au ras ca preoţii *papistaşi,* dar mai au o răsătură de trei degete dela o ureche până la cealaltă precum şi la frunte. Părul ce rămâne neras din partea frunţii, ei îl lasă să crească până la sprâncene; o parte din cel din spre tâmple îl tund jumătate, iar cel rămas îl fac coadă şi-l leagă după ureche. Au picioarele destul de mici.

Oamenii şi femeile se îmbracă la fel: ei nu întrebuinţează nici mantale, nici glugi, nici piele. Poartă tunici de purpură sau roşii deschise, spintecate de sus până jos în partea stângă; deasupra stomacului sunt căptuşite; le leagă de partea stângă cu o panglică, iar de partea dreaptă, cu trei. Toate blănurile lor sunt croite la fel; totuşi cele de pe deasupra au lâna în afară.

Locuinţele lor sunt rotunde, parcă ar fi nişte corturi şi sunt făcute din nuiele şi pari foarte subţiri. Au deasupra, drept în mijloc, o fereastră ovală, pe unde intră lumină şi iese fumul, căci ei fac totdeauna focul în mijlocul casei. Părelii şi învelitoarea acestor case sunt acoperite cu postav; şi uşile sunt tot de postav. Unele sunt foarte uşor de făcut şi desfăcut şi foarte bine de încărcat pe spinarea vitelor. Altele însă nu pot fi desfăcute astfel, şi sunt, aşà cum sunt, duse pe care. Ori unde vor merge, la răsboiu, ori altundevà, Tătarii le târesc după dânşii. Ei sunt foarte avuţi în fel de fel de dobitoace domestice: cămile, oi, boi, capre şi cai.

Tătarii sunt oamenii cei mai supuşi stăpânilor lor, mai mult decât călugării superiorilor lor. Ei îi respectă nemărginit şi niciodată nu le spun vreo minciună. Nu se ceartă între dânşii aproape de loc şi niciodată nu se bat. Nici certuri, nici bătăi, nici omoruri la dânşii. Prea puţine hoţii; de aceea casele unde-şi ţin comorile nu sunt închise cu lacăte şi broaşte. Dacă se rătăceşte

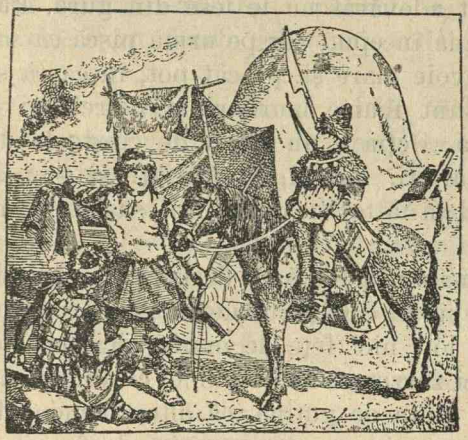

vreo vită, cel ce o găseşte, ori o lasă în pace, ori o aduce unde este rânduiala să fie duse astfel de dobitoace. Stăpânul merge acolo de o cere şi o dobândeşte numaidecât.

Ei se cinstesc foarte mult între dânşii şi sunt foarte prietenoşi unii cu alţii. Şi cu toate că au puţine bucate, ei sunt foarte darnici cu ele. Sunt răbdători ca nimeni alţii. In adevăr când postesc, nemâncând două sau trei zile, îi vezi că puţin le pasă: joacă, cântă şi-şi petrec vremea, ca şi când ar venì dela ospăţ. Călare, ei rabdă într'o măsură neobişnuită frigul şi căldurile cele mari, şi nici într'un fel nu sunt nevoiaşi.

Ei nu se pizmuesc unii pe alţii. Nici un proces, nici o neînţelegere între dânşii; nu se despreţuesc unii pe

alţii; mai de grabă se ajută şi, cât pot, îşi fac trebile împreună.

Dar au şi cusururi. Sunt oamenii cei mai mândri şi mai plini de deşertăciune de pe lume; li se pare că ei au dreptul să dispreţuească pe toţi oamenii de alt neam, or'cât de mari şi nobili ar fi. Apoi se mânie repede; sunt mari mincinoşi faţă de străini, de parcă nici un cuvânt adevărat nu le iese din gură. Par blânzi şi prietenoşi la început, dar pe urmă pişcă *ca scorpia:* sunt vicleni nevoie mare şi, pe cât pot, încearcă să înşele pe ceilalţi. Sunt foarte murdari şi netrebnici la mâncare şi băutură. Beţia e un lucru de cinste la dânşii. Sunt foarte sgârciţi, lacomi, nesăturaţi şi sug sângele din om, vrând să ia tot şi, în schimb, să nu deà nimic.

Ei mănâncă tot felul de cărnuri: de câine, de lup, de vulpe şi de cai, şi, la nevoie, chiar de om. Ei n'au la mesele lor, nici feţe de masă, nici şervete; n'au nici pâine, nici zarzavat, nici legume, ci numai carne, de care iarăşi au atâta de puţină, că altor oameni de alt neam, de abià le-ar ajunge să nu moară de foame. Au mâinile veşnic pline de grăsime, şi, când au sfârşit de mâncat, şi le şterg de cisme sau de iarbă sau pe ce le cade mai întâiu sub mână. Numai cei mai de seamă dintr'înşii au un fel de batiste pe care se şterg după masă. Nu-şi spală niciodată vasele, ori o fac cu rămăşiţele zemei din care au mâncat.

Când au, beau mult lapte de iapă; beau şi lapte de oaie, de capră, de vacă şi de cămile. N'au vin, bere, nici *idromel,* afară numai dacă nu li se aduce din alte ţări. Iarna, neavând lapte de iapă, decât numai dacă sunt bogaţi, fac un fel de băutură, fierbând meiu cu apă. Fiecare bea un pahar ori două dimineaţa şi apoi nu mai mănâncă nimic toată ziua. Seara mai mănâncă niţică carne cu zeamă, pe care o sorb. Vara, având lapte din

belşug, mănâncă carne numai dacă li se dă în dar, ori dacă li se întâmplă să vâneze vreo fiară ori vreo pasăre.

Bărbaţii nu fac nimic, afară de săgeţi, şi de abiă din când în când mai văd şi de turme. Toată treaba lor e să vâneze, să dea cu arcul. Toţi, dela mic până la mare, sunt buni arcaşi, şi copiii, dela vârsta de doi-trei ani, învaţă să umble călare. Sunt puşi să mâne caii dela care şi, dându-li-se arcuri potrivite cu puterile lor, ei învaţă să tragă cu ele. Sunt foarte sprinteni, îndemânatici şi îndrăsneţi.

Şi nevestele şi fetele ştiu să umble călare, şi călăresc tot în fuga mare şi tot aşà de repede ca şi bărbaţii. Unele au şi ele arcuri şi tolbe cu săgeţi.

Dar femeile au altă menire. Ele fac toată munca şi toate lucrurile, precum blănile, îmbrăcămintea, pantofii, cismele şi toate lucrurile de piele. Tot ele duc carele, îngrijesc de buna lor stare, încarcă cămilele şi sunt foarte sârguitoare şi agere în ceeace fac.

După **J. Piano Carpini.***

18.

CLĂDIREA MĂNĂSTIRII PUTNA.

Ştefan Vodă cel Bun, când s'a apucat să facă mânăstirea Putna, a tras cu arcul dintr'un pisc de munte ce este lângă mănăstire; şi unde a ajuns săgeata, acolo a făcut *pristolul* din altar; şi este mult loc de unde au tras până în mânăstire. Pus-au şi pe trei boierinaşi să tragă cu arcul: pe *vătaful de copii* şi pe doi *copii din casă;* şi, unde a căzut săgeata vătafului de copii, Ştefan Vodă a pus să zidească poarta; iar unde a căzut săgeata unui copil din casă, clopotniţa. Iar un copil din casă, se

zice că ar fi întrecut pe Ştefan Vodă şi i-ar fi căzut săgeata într'un deluşel ce se cheamă Sion, ce este lângă mânăstire, şi unde se află azi semn un stâlp de piatră. Şi se zice că i-ar fi tăiat capul acolo; dară adevărul nu se ştie; numai că oamenii povestesc aşà. Pe acel

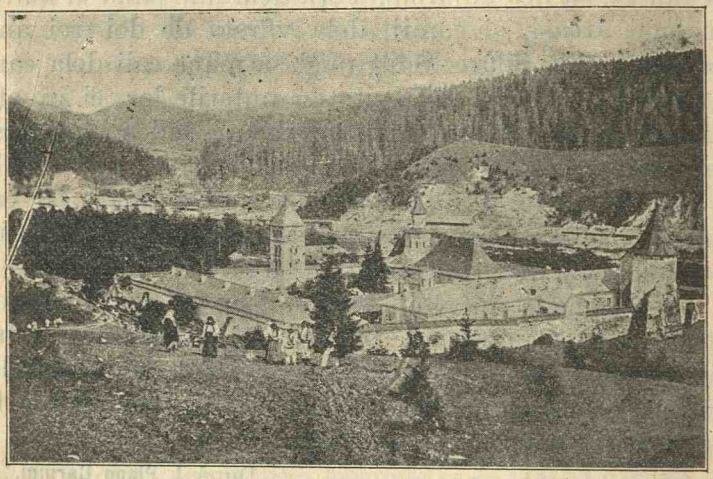

deluşel a mai fost şi o bisericuţă, dar s'a risipit, fiind de lemn.

Şi aşà s'a ridicat acea mânăstire frumoasă, tot cu aur poleită: zugrăveala, mai mult aur decât zugrăveală, şi pe dinnăuntru şi pe din afară, şi erà acoperită cu plumb.

După **I. Neculce.**

19.

ALTARUL MÂNĂSTIRII PUTNA.

Domnul Ştefan, viteaz mare, ce-au dat groază prin păgâni.
Locaş sfânt creştinătăţii astăzi vreà să facă dar
Şi, pe malurile Putnei, cu vitejii săi Români,
Însuşi merge să aleagă locul sfântului altar.

Mare obştie-l urmează şi pe culme se lăţeşte,
Precum aburii pe baltă când lumina asfinţeşte.

Căpitani, ostaşi cu *zale* şi cu *paloşe* de fer,
Pe-ai lor cai *sirepi* stau mândri, ca la semnul de războiu;
Al Moldovei steag de fală fâlfâie falnic în cer;
Buciumul vueşte 'n munte, sună valea de cimpoiu.

Iată că lâng'o movilă Domnul Ştefan s'a oprit!
Totul tace; — ochii ţintă, stă poporul neclintit.

Trei ostaşi cu arce 'n mână pe movilă-acum se urcă;
Doi ca zimbrul, ageri, mândri, 'nalţi ca bradul dela munte;
Pe-ai lor umeri poartă glugă, la brâu, paloş, şi pe frunte,
Cu-a lor lungi şi negre plete, se coboară-o neagră ţurcă.

Ei ades cu-a lor săgeată, repezită sus, în nor,
Printr'a fulgerilor focuri au oprit vulturu'n sbor.
Multe fiare din cei codri, mulţi duşmani tineri, semeţi,
Drept în inimi, drept în frunte au simţit a lor săgeţi;
Căci ei sunt arcaşii vrednici ai lui Ştefan Domn cel Mare.
Ce-şi gătesc acum săgeata s'o isbească 'n depărtare.

— „Copíi, trageţi... eu *vreu* astăzi să mă 'ntrec în arc cu voi!"
Astfel zise Domnul Ştefan; iar voinicii amândoi
Se plec, arcele-şi încoardă, trag... săgeţile lor sboară.
Spintecă repede vântul, ce dă foc şi vâjâeşte,
Se tot duc, se duc ca gândul, şi de-abiă ochiul zăreşte,
Pe câmp departe, departe, locul unde se coboară.

Ura 'n ceruri se ridică! Urlă dealul, clocoteşte.
— „Să trăiţi, copii!" le zice Ştefan, ce-acum se gătesţe:
Sbârnâie coarda din arcu-i, fulgeră săgeata 'n vânt,
Piere, trece mai departe şi într'un paltin vechiu s'a frânt.
— „Acolò fi-va altarul!" zice falnicul monarc
Ce se 'nclină şi se pleacă pe răsboinicul său arc.

— „Să trăiască Domnul Ştefan!“ mii de glasuri îi urează,
Şi poporul jos, pe vale, umilit îngenunchiază.

V. Alecsandri.

20.

CÂNTEC DE VITEJIE.

Din bucium şi trâmbiţi sunaţi,
Cu Domnul voinici înainte!
Să fulgere arcul săgeţi trimiţând,
Să scapere cremenea 'n *flinte*.

Şi caii să fugă nebuni tropotind
Svârlindu-se 'n şiruri păgâne,
Viteji, înainte! izbânda-i cu voi,
Şi faima a voastră rămâne!

Izbeşte cu barda deodată în cinci,
N'ai grijă, vrăjmaşi sunt belşug;
Ei vin din palaturi, în straie de fier,
Iar voi, în *suman* dela plug.

Coseşte într'una! Să curgă şuvoiu
Spurcatul lor sânge fierbinte,
Flăcăi, după dânşii, goniţi-i mereu,
Ieşiţi-le 'n luncă înainte!

Pândi-ţi-le calea la văi şi strâmtori
Şi prindeţi trufaşii ce fug,
Şi-om şti noi în urmă găsi cu prisos
Şi ghindă, şi juguri, şi plug.

Corneliu Moldovanu.

21.

MOARTEA LUI POTCOAVĂ-VODĂ.

Plecând din Varşovia, *Regele* poruncise a închide în castelul Rawa, în provincia Masovia, sub cea mai aspră pază, pe fostul Domn moldovenesc, *Potcoavă*.

Mai în urmă, dete ordin a-l strămută la *Leopole*, unde venise un *ceauş* turcesc, nu cu alt scop, precum ştiă toată lumea, ci numai spre a cere capul lui Potcoavă.

Tot cu aceeaşi ţintă sosì şi un ambasador din partea lui *Petru cel Şchiop*, aducând regelui peşcheş, 50 de boi, patru buţi de tămâioasă, două buţi de lămâi sărate de cele mici şi un frumos armăsar.

De acì, Luni dimineaţa, în a 16-a zi a lunii Iunie, Regele se depărtă pe două zile din oraş, sub *pretext* de vânătoare, după ce mai întâiu poruncise ca toată poliţia să stea sub arme, precum şi garda regală, iar porţile oraşului să fie închise.

După plecarea Regelui şi regularea celor poruncite, cevà mai 'nainte de amiază, Principele prizonier fu adus pe piaţă, fără ca să-l ţină cinevà, căci îşi ceruse această singură *graţie*, după ce îi fusese anunţată sentinţa de moarte.

Piaţa răsunà de sgomotul oamenilor şi de vuetul tobelor.

Potcoavă trecù de două ori dealungul pieţei, netezindu-şi barba şi privind la public fără cel mai mic semn de frică; apoi rugă să-l asculte şi, făcându-se tăcere, rostì poloneşte următoarele cuvinte:

„Domnilor Leşi, merg la moarte, nu ştiu pentru ce, căci nu-mi aduc aminte să mă fi învrednicit în faptele mele de un asemenea sfârşit.

„Ştiu atâta, că totdeauna m'am bătut bărbăteşte şi duşmăneşte înpotriva duşmanilor numelui creştinesc, lucrând numai pentru binele şi folosul ţării mele, cu ho-

tărîrea de a-i fi ca un zid, pentru ca păgânii să nu poată trece Dunărea.

„Dumnezeu ştie de ce nu putui isbutì în această dorinţă; pricina cea de căpetenie este trădătorul, care prin înşelăciune m'a adus în starea în care mă aflu.

„Dar, bun e Dumnezeu! şi cânele cel vânzător curând îşi va primì plata pentru nevinovatul meu sânge.

„Atâta ştiu; ba mai ştiu încă, mai ştiu că trebue să mor acum de mâna acestui călău creştin"; — arătă la acela — „căci acestuia îi porunci aşà craiul vostru, iar craiului vostru aşà îi porunci stăpânul său, Turcul, cânele de păgân!

„Mie unuia puţin îmi pasă de viaţa mea; dar ţineţi minte că peste puţin timp vă aşteaptă şi pe voi înşivă aceeaşi soartă: de câte ori va vrea cânele de păgân, capetele şi averile voastre, ba şi capetele şi averile crailor voştri, vor fi trimise la Ţarigrad!"

Apoi după o scurtă pauză, arătând la opt oameni ce-l însoţiau, Potcoavă zise:

„Aceşti slujbaşi şi tovarăşi ai mei, fiind tot aşà de ispravă ca şi mine însumi, oameni cinstiţi şi vrednici, sunt vrednici şi prin nişte slujbe făcute Crăiei voastre. De aceea, vă rog, ca, după moartea mea, nu numai să nu fie bântuiţi, ci încă dimpotrivă răsplătiţi după vrednicia lor".

Apoi adause:

„Vă rog ca pe acest om lipsit de cinste", — arătă către călău, — „carele nu e vrednic de a se atinge de trupul meu, cât timp sunt viu, să nu-l lăsaţi a mă pângări cu mâna-i nici după moarte-mi; ci îngăduiţi această sarcină oamenilor mei, cari numai pentru astă după urmă slujbă mă însoţiră până aici".

Acì tăcù.

Tot poporul plângeà; mai cu seamă plângeau o mulţime de ostaşi, veniţi la Leopole numai pentru Potcoavă, dar pe cari marea împotrivire a guvernului îi împedecă de a scăpà pe erou.

Pe feţele lor se citiă durerile sufleteşti.

Unul din ei — se zice că după rugămintea lui însuşi Potcoavă — venì la el cu o mare cupă cu vin. Principele îi mulţumì, luă cupa, o deşertă fără a răsuflà şi, uitându-se în ochii aceluia ce i-o dase, îi zise, după obiceiu, că beà pentru sănătatea lui şi a tuturor tovarăşilor lui.

Apoi iară trecù de două ori dealungul pieţei şi, înainte de *momentul fatal*, zărind o legătură de paie pe care trebuià să îngenunchie, strigă cu *indignare*:

„O Doamne! oare să nu fiu vrednic de a îngenunchià pe cevà mai bun decât asta!“

Şi, adresându-se către oamenii săi, le zise:

„Aduceţi covorul ce-mi mai rămase din lucrurile mele“.

Când covorul fu adus, Potcoavă se puse în genunchi cu demnitate, îşi făcù rugăciunea, se închină *după modul grecesc* şi închise ochii, în aşteptarea lovirii mortale; dar, când simţì că gâdele nu se mişcă, se întoarse către el cu întrebarea:

— „Ce mai stai?“

Călăul răspunse:

— „Stăpâne, mai întâi haina trebue aşezată astfel încât să nu mă împedece“.

— „Bine, bine“, zise Principele.

Atunci el singur îşi aşeză haina, chemă numele lui Dumnezeu şi, poruncind călăului, să-şi împlinească datoria, murì cu liniştea cea mai senină.

Unul din oamenii guvernului, voind a arătà că totul e sfârşit, ridică de trei ori în sus, în vederea tuturor, destrunchiatul cap al eroului.

In acest moment, din toate gurile isbucnì un singur ţipăt de durere.

Indignarea poporului fu atât de mare, încât garda regală apucă puştile, temându-se de o revoltă...

Talducci, după trad. de *Hasdeu*.

22.

OPRIŞANUL.

(Pâra armaşului).

Colo'n *Ţara muntenească,*
Ţară dulce, românească,
Ca şi cea moldovenească,
In oraş la Bucureşti
Sunt curţi 'nalte şi domneşti;
Iar în curţi, o sală mare,
Unde şade la *prânzare*
Mihnea-Vodă *cel cruntat,*
De boieri înconjurat.
— „Boieri mari, boieri de rând!"
Zice Domnul închinând;
„Toţi mâncaţi cu toţii beţi
Şi cu bine *petreceţi;*
Numai unul poftă n'are
De băut şi de mâncare:
Cantar Slutul, armaş mare!
Ori bucatele nu-i plac,
Ori de noi nu-i este drag".
Boierimea 'ncet râdeà,
Iar Cantarul răspundeà:
— „Alei, doamne *Mihnule,*
Mihnule, *netihnule!*
Bucatele tale-mi plac
Şi de oaspeţi mi-este drag;
Dar unde s'a pomenit,
S'a văzut şi auzit
Două săbii într'o teacă,
Doi Domni în ţară săracă?
Măria-ta 'n Bucureşti,
Oprişan, în *Stoineşti!*

Ce-am văzut la *Oprişanul,*
N'am văzut nici la Sultanul:
Că el are 'n câmp la soare,
Mii şi sute de mioare,
Ies în vară fătătoare;
Berbeci are sute 'ntregi
Cu cozile pe telegi;
Şi ciobani tot înarmaţi,
Cu postavuri îmbrăcaţi,
De nu crezi că sunt ciobani,
Ci chiar *neaoşi* căpitani!
Nu mi-e ciudă de asta,
Cât mi-e ciudă de alta:
Oprişanul încă are
Herghelii în număr mare;
Două, trei, cinci mii de iepe
Tot alese şi sirepe,
Pintenoage la picioare,
Cu *cergi* albe pe spinare
Şi cu doi mânji fiecare!
Nu mi-e ciudă de asta,
Cât mi-e ciudă de alta:
Oprişanul are 'n sat
Ogari, copoi de vânat,
Cu sgărzi late, ţintuite,
Pe la mărgini poleite,
Şi mai are grajduri mari
Cu cincizeci de armăsari".
— „De-i aşà, cum zici, Cantare,
Lasă prânzul, *săi* călare,
Şi 'ntr'o fugă să te duci
Pe-Oprişanul să-l aduci
Cu toate podoabele,
Cu toate averile,
Să-şi dea socotelile!"

II.

Oprişanul credincios
Şi de suflet omenos
Se pornià din Stoineşti
Şi-ajungeà la Bucureşti,
Noaptea, pe la cântători,
Pân'a nu răsărì zori...

Mihnea Vodă se sculà,
Faţa albă îşi spălà,
Barba neagrà-şi pieptănà,
La icoană se 'nchinà;
Apoi el se înarmà
Şi pe Oprişan chemà:
— „Oprişan din Stoineşti,
Cu dreptul să ne grăeşti:
Ce-ai făcut de-ai adunat
Averi mari de împărat,
Incât n'ai numai averi,
Dar ai şi *scutari,* boieri?"
— „Dumnezeu mi-a ajutat!
Şi eu mi le-am adunat
Din darul Sfinţiei Sale,
Din mila Măriei Tale!"
— „Nu-l crede, Măria Ta!"
Cantarul atunci strigà;
„El *mie* s'a lăudat
Că avere-a adunat
Numai din puterea lui,
Nu din mila Domnului.
Dar n'am ciudă de asta,
Cât am ciudă de alta:
Oprişanul mi-a spus mie
Că aşteaptă ca să-i vie

Firman dela 'mpărăţie,
Să te scoată din domnie!"
Mihnea-Vodă se'ncruntă
Şi din gură cuvântă:
— „Pân'a nu venì firmanul,
Piară întâiu Oprişanul!
Jos la portă să-l *duceţi*
Şi capul să i-l tăieţi!..."

De vrăjmaş ce mult erà,
Armaşul se bucurà,
Ca o fiară s'aruncà,
Pe-Oprişan îl apucà,
Şi pe scări îl îmbrâncià,
Şi la moarte mi-l duceà.

Când la poartă, frate, iată,
Un *rădvan* că se arată,
Tras de şease *telegari*
Negri, ageri armăsari,
Cu cozi lungi şi coame mari;
Iar năuntru o bătrână
C'o icoană sfântă 'n mână
Şi cu haine mohorîte
Şi cu pletele albite.
Pe-Oprişan cât ea-l vedeà,
Sus la Domnul se-duceà
Şi 'ngenunchi trupu-şi frângeà
Şi, grăind, amar plângeà:
— „Alei, Doamne, fătul meu,
Nu te ierte Dumnezeu
Să omori pe Oprişanul,
Că-i perì până la anul!
Ştii tu, Mihneo, ori nu ştii
Că 'n ziua Sfintei Mării.

Erà, Doamne, ca să-ţi vie
Firman dela 'mpărăţie,
Să te scoată din domnie?
Şi-aveai parte de firman,
Făr' de bietul Oprişan,
Care 'n cale i-a ieşit
Şi 'nădărăt l-a 'napoit,
Dăruind chiar pe vizir
Cu-armăsari dela Misir
Şi cu *pungi de bani* o mie,
Să te lase în domnie".

Oprişanca nu sfârşià,
Mihnea'n curtea lui ieşià
Poruncind la toţi să saie,
Pe-Oprişan ca să nu-l taie!
Dar Cantar, armaşul mare,
Işi făcuse răsbunare,
Şi capul nevinovat
Zăceà 'n *ţărnă* aruncat,
Lângă trupul răsturnat...

Vai de omul cu păcat!
De păcat e alungat
Şi nu poate-a fi scăpat:
Vânzătorul de armaş,
Fiară crudă, om pismaş,
Fost-a gol legat la soare,
Şi de mâini, şi de picioare,
Gol legat de cozi de iepe,
De patru iepe sirepe,
Care, când se opintiră,
In patru părţi se isbiră
Şi în patru-l despărţiră.

V. Alecsandri. Colecţia de *Poezii populare*.

23.

UN ORAŞ DE CASTORI.

'Nainte vreme, în Europa erau mulţi castori; azi însă se găsesc mai ales în Canada şi în alte părţi ale Americii de Nord. Numele de castor vine de la un cuvânt, care înseamnă constructor; căci în adevăr acest animal este un minunat mic constructor. Dar el nu zideşte numai case; el este şi un bun tăietor de lemne, precum şi un deştept inginer.

In timpul verii, fiecare castor trăeşte singur în câte-o vizuină, pe care şi-o sapă aproape de vreun lac sau fluviu. Când vine iarna, el părăseşte această ascunzătoare şi se uneşte cu tovarăşii săi, pentru ca să-şi construiască locuinţă comună pentru iarnă. De obiceiu se unesc în cete de două sau trei sute; aşà încât, când casele sunt toate ridicate, castorii au un adevărat mic oraş al lor. Ei îşi aleg mai întâi pentru orăşelul lor o bună poziţie, uneori pe ţărmul unui lac sau unui râu sau alteori pe o insulă. Le place mai mult malurile râurilor, pentrucă apa curgând le ajută să care copacii pe care-i întrebuinţează la construit.

Castor.

Nu cu vre-un instrument, ci cu propriii lor dinţi, ei taie şi doboară copacii. Dacă arborele se află tocmai lângă apă, castorii socotesc cu înţelepciune, să-l rostogolească deadreptul în apă. In acest fel pot să-l facă să plutească întreg pe râu în jos. Dar dacă arborii sunt la oarecare depărtare, ei trebuesc să-i taie în mai multe bucăţi pe care le târăsc tot cu dinţii lor, până lângă ţărm.

După ce şi-au strâns destui arbori, castorii încep

lucrul lor de construcţie. Mai întâi au grijă să facă un *dig* pe ţărm. Acesta opreşte valurile care se adună într'un fel de lac adânc lângă ţărm. Digul este făcut din bucăţi de lemn şi din ramuri bine înţepenite în albia fluviului.

Locul dintre pari ei îl umplu cu pietre şi cu pământ, şi zidirea este aşà de solid făcută, pe cât sunt în stare să-l facă nişte animale micşoare. Arborii sunt târîţi cu dinţii lor din loc în loc, după cum au nevoie; dar pietrele şi pământul, ei le duc într'un chip neobişnuit, anume între ghiarele lor de dinainte şi bărbie.

Tot timpul cât au de lucru, castorii sunt într'o neîntreruptă mişcare încoace şi încolo, călcând cu labele lutul cel moale şi făcându-l pe cât se poate mai la fel.

Fiecare are grijă să facă digul ca să ţină cât mai mult; şi, când o parte din el s'a dărâmat, castorii nu merg mai departe cu lucrarea lor, până nu-l dreg.

Ei sunt întotdeauna la pândă; şi Indianii, cari ştiu aceasta, încearcă să-i scoată din ascunzătorile lor, dărâmându-le digul.

In acest chip, bieţii castori sunt prinşi adesea, când ies să dreagă partea dărâmată.

Când digul e gata, castorii încep să construiască micul lor oraş. Casele sunt făcute din acelaş material ca şi digul. Toate casele sunt zidite pe marginea lacului adânc oprit de dig; şi *galerii* merg dela fiecare din ele în fund şi în toate părţile.

Uşa casei castorului este sub apă — de obiceiu cu trei sau patru picioare sub *nivel*. De altfel, casa nici nu mai are vreo altă deschidere.

Toate celelalte galerii duc la găurile sau subteranele unde castorii se pot ascunde de duşmanii lor.

In fiecare casă, trăesc dela zece până la doisprezece castori. Casa are două odăi, una deasupra celeilalte.

In cea de sus stau ei. Cea de jos e întrebuinţată ca un loc pentru păstrarea hranei, care constă mai ales din coajă de mesteacăn sau de plop. Ea este ţinută în apă, ca să fie ferită de frig şi nu o scot decât când este nevoie de ea.

Intocmai ca şi pasărea şi albina, castorii îşi clădesc casa aşà cum i-a învăţat Dumnezeu. Ei n'au o judecată care să-i conducă în lucru. Acest dar îl are numai omul. Iar animalele inferioare se nasc cu puterea de a-şi face singure tot ce le e trebuincios, pentru ca să-şi păstreze şi să-şi facă cât mai plăcută viaţa. Această putere se chiamă instinct.

(Din englezeşte).

24.

DIN VIAŢA ELEFANŢILOR

In insula Ceilan se găsesc turme mari de elefanţi sălbatici. Mulţi dintre ei au fost prinşi, domesticiţi şi întrebuinţaţi la construiri de palate, case şi biserici.

Călătorii spun că unii din ei se îngrijesc de starea lucrului lor, ca şi oamenii. S'a văzut elefanţi cari s'au întors câţiva metri, ca să vadă dacă au pus drept un

bloc de lemn sau de piatră; şi atunci, nefiind mulţumiţi, l-au întors şi l-au aşezat cum se cuvine.

Odată, un inginer aveà să pună nişte tuburi de adus apă dela o depărtare de aproape două mile, peste dealuri, şi prin păduri, pe unde nu se află nici un drum.

Pentru ca lucrul să fie mai lesnicios, el trebuì să se folosească de mai mulţi elefanţi; rar lucru mai interesant, decât să urmăreşti felul în care elefanţii inginerului îşi îndepliniau lucrul.

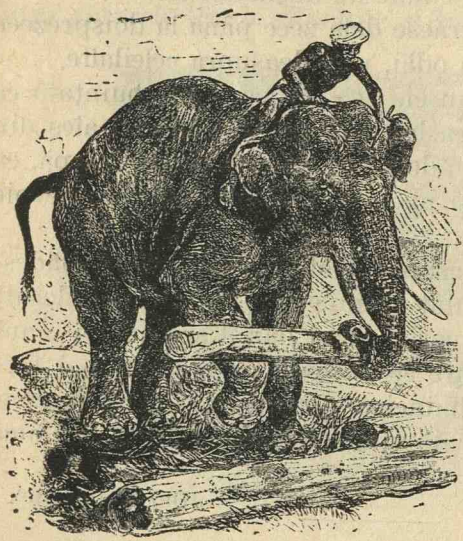

Ridicând una dintre bucăţile cele grele ale tubului şi ţinând-o pe trompă fiecare animal plecà cu sarcina sa, şi o treceà cu siguranţă peste or'ce piedică, până la locul unde trebuià să fie aşezată. Când ajungeà acolo, el îngenuchià şi aşezà tubul tocmai unde voià conductorul.

Odată, când unul dintre elefanţi văzù că-i este greu să ducă tubul şi să-l potrivească dintr'odată la capătul altuia, se duse la capătul ridicat şi, împingându-l cu capul, îl silì să intre la locul lui.

Odată, într'o expoziţie de animale sălbatice din *Bath*, se află un mare număr de elefanţi îmblânziţi. In mulţimea, care venise să-l vază, erà şi un brutar. Acesta crezù că face cine ştie ce ispravă, dacă necăjeşte pe un elefant minţindu-l cu o bucăţică de pâine, pe care i-o întindea şi i-o luà înapoi.

Elefantul răbdă această sîcîială câtva timp, dar la

sfârşit se supără. Scoţându-şi trompa afară din cuşcă, prinse pe brutar pe după mijloc, îl ridică în sus şi-l lovì cu capul de acoperiş cât putù de tare.

Toată lumea credeà că o să-l omoare. Dar deodată elefantul îşi desfăcù trompa şi-l lăsă să cadă de pe acoperiş pe pământ, tocmai în mijlocul mulţimii. Brutarul rămase întins la pământ, un minut sau două, părând mai mort; dar când lumea venì la el, el se ridică şi începù să se plimbe ca şi cum nu i s'ar fi întâmplat nimic, cu toate că erà, fireşte, grozav de înspăimântat. Altminteri, nu-i erà rău de loc; dar puteţi fi siguri că i-a trecut pentru totdeauna pofta de a mai glumì cu elefanţii.

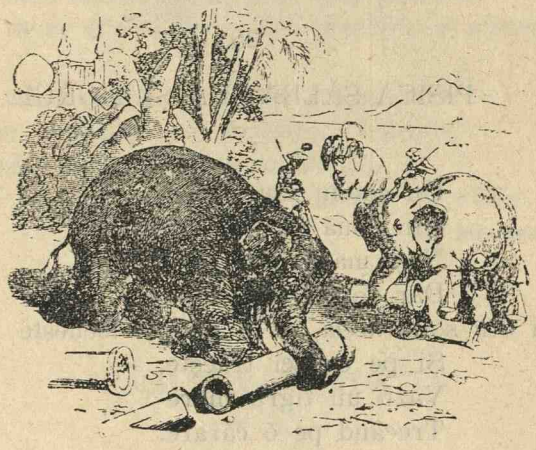

Intr'o cetate din India, o femeie sărmană aveà în piaţă, o *baracă* unde vindeà poame. Un elefant obişnuià să treacă pe acolo şi întotdeauna se oprià şi se uità la poamele ei. Femeia ştià că elefantul nu mai puteà după fructe, şi se obişnuise să-i deà din când în când câte una-două.

Intr'o zi, elefantul se mâniă pe păzitorii săi. O luă pe acì încolo şi începù să alerge prin piaţă, călcând în picioare tot ce-i ieşià înainte. Femeia cea sărmană îşi

părăsì şi ea baraca, şi o luă la fugă. Dar, de uluită ce erà, îşi uită copilaşul jos, lângă baracă.

Erà chiar în drumul elefantului, şi v'aţi aşteptà să-l vedeţi cum acesta trece peste dânsul şi-l calcă în picioare. Elefantul însă ştià că acolo e locul unde fusese hrănit cu fructe, şi recunoscù copilul.

Deşi mânios, el se oprì. Se uità la copil, îl dete la o parte, ridicându-l în sus cu trompa, şi pornì iarăşi la drum. Puteţi să vă închipuiţi ce fericità fù biata femeie când îşi găsì copilul teafăr!

(Din englezeşte).

25.

PISICA SĂLBATICĂ ŞI TIGRUL.

Un cotoiu sau pisică,
Din două nu ştiu care —
Nici mare nici prea mică,
Dar foarte mâncătoare,
Şi din soiul acela, ce 'n păduri locueşte
Şi pe copaci trăeşte, —
Văzù un tigru mare
Trecând pe o cărare.
De sus, de pe *ghindar,* unde erà urcată,
Pisica socotì
Că poate-a-l îngrozì.
Şi fără-a pierde vreme se adresă îndată
La tigrul ce treceà
Fără de-a o vedeà:
— „Ia stai, mă rog, puţin, *jupâne* de pe jos,
Care te socoteşti
Că nu ştiu cine eşti!
Mândria, ce arăţi cu noi, e de prisos!

Ştii din ce neam mă trag şi că strămoşii mei
Sunt fii de Dumnezei?
Nemuritorii toţi, din cer când au fugit,
Sub nume de pisici în lume au trăit;
Preoţii eghipteni în templuri îi slăvesc —
Şi nişte tigri mici cu noi se potrivesc!?"
— „Dacă strămoşii tăi cu tine semănau,
Negreşit erau proşti câţi lor se închinau",
Răspunse tigrul meu; „iar, dacă au avut
Vr'un merit cunoscut,
Cevà dumnezeesc,
Atunci eu te căesc -
Şi pentru starea ta de milă sunt pătruns,
Căci, de-ar fi câte spui, zău! prea rău ai ajuns!"

Deşi mulţi au zis-o, eu tot o mai zic:
Gloria străbună pe strămoş cinsteşte;
In zadar nepotul cu ea se făleşte,
Când e, cum se 'ntâmplă, un om de nimic.

Gr. Alexandrescu.

26.

PASĂREA CROITOR.

Pasările din ţările tropicale sunt supuse la multe primejdii; şi, dacă nu ar fi înzestrate cu instinct, ar cădeà degrabă jertfă duşmanilor lor. Maimuţele le pândesc pentru ouăle lor, şi tot astfel şi şarpele care se târăşte pe furiş printre ramuri.

Pasărea mamă ştie prea bine la ce să se aştepte, dacă vreunul din aceşti duşmani îndrăsneţi ar puteà pătrunde în cuibul ei; de aceea, de obiceiu, se sileşte să şi-l ascundă cu îngrijire pentru ca nici maimuţa, nici şarpele să nu-l găsească.

Pasărea croitor din India nu e mai mare decât pasărea muscă, şi are un cioc lung şi subţire, pe care îl întrebuinţează ca ac. Este fricoasă şi prevăzătoare, şi nu-şi face cuibul cum obişnuesc alte pasări, la capătul ramurei. Işi închipuie că nici acolo nu e la adăpost de primejdie; de aceea şi-l ascunde sub o foaie cu atâta îngrijire, că nimeni nu-l poate vedeà.

Mai întâiu, culege o frunză veştedă de jos şi apoi cu acul ei şi cu aţa (ciocul e acul, iar aţa, fibrele unei

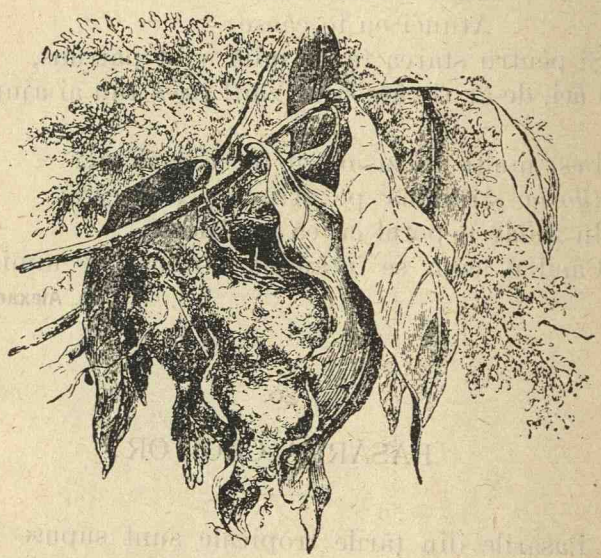

plante) coase o frunză uscată de o parte a celei verzi din copac, şi între ele îşi face cuibul.

Cât e locul de mic, tot e destul de mare pentru ouăle mici ce le ouă, şi îl căptuşeşte cu puf, ca puii să se simtă bine şi să steà la căldură. Foaia de care este cusut cuibul se mişcă de vânt tot aşà de uşor ca şi mai înainte, deoarece greutatea pasării nu o îngreuiază. Astfel este

ascuns de ochii pânditori ai tâlharilor din păduri, şi aici puii pot fi scoşi fără teamă.

Ii poţi vedeà cum scot capul când aşteaptă pe mama lor să vie cu vreo goangă sau vierme ca să-i hrănească. Dar, la cel mai mic sgomot, ei îşi trag capul înnăuntru, şi atunci nu se mai vede decât frunza care atârnă ca şi celelalte frunze pe creangă.

O altă păsărică numită vrabia indiană este tot atât de dibace. Işi face cuibul în copacul cel mai înalt şi, dacă crengile se întâmplă să fie deasupra unei ape, e cu atât mai bine. Il face din iarbă pe care o ţese ca pe un postav şi îi dă forma unei sticle. Are înnăuntru mai multe despărţituri şi intră tocmai pe la fund.

Lucrul cel mai ciudat însă la acest cuib, este faptul că se zice că această pasăre îşi luminează încăperile cu licurici, pe care îi înfige în perete şi îi lipeşte cu bucăţi de pământ.

Un naturalist crede că ea aduce aceşti licurici la cuib, ca să se hrănească cu ei; un altul presupune că-i pune acolo ca să gonească liliecii care şi-ar face o pradă plăcută din puii ei, dacă i-ar prinde.

(Din englezeşte).

27.

STRUŢUL.

Cea mai mică pasăre este colibri, iar cea mai mare struţul.

Se găsesc colibri, cari de-abià sunt cât albinele, pe când struţul are adesea zece picioare înălţime, dela creasta capului şi până la pământ. Struţul locueşte prin deşerturile nisipoase ale Africei şi Arabiei. Printre Arabi, el este numit *pasărea-cămilă*, din cauza formei gâtului şi a corpului. Ca şi cămila, struţul trăeşte în deşert şi poate să steà mult timp fără să beà apă.

Cu toate că struţul are aripi, el nu poate sburà, fiindcă aripele sale sunt prea mici; când aleargă însă, el se foloseşte de ele, ca de nişte lopeţi. Intinzându-le şi lovind cu ele aerul, el aleargă cu nespusă iuţeală. Cel mai iute cal nu poate să se ia la întrecere cu el! După cum spune şi în Biblie: „Se ridică în sus mândru şi dispreţueşte pe cai şi pe călăreţi".

Cuibul struţului este o simplă groapă în nisip. Acolo femeia struţului pune zece sau douăsprezece ouă mari. Ea veghează cu ochii în patru asupra cuibului, şezând toată noaptea lângă ouă şi nepărăsindu-le decât în timpul cel mai cald al zilei.

Ouăle de struţ se mănâncă gătite în diferite feluri; şi unii oameni se prăpădesc după ele. Din cojile lor se fac cupe şi podoabe de tot felul.

Struţul este adeseori vânat de pe cal; dar el fuge aşà de repede, că rare ori s'ar mai apucà vânătorii să-l prindă, dacă n'ar ştì că el nu fuge niciodată în aceeaşi direcţie, ci în zig-zag. Astfel ei îl lasă să-şi îndoiască drumul, ocolind, pe când ei dau deadreptul şi caută să-i iasă înainte.

Vânătoarea ţine două sau trei zile, până când biata pasăre nu mai poate de oboseală; căci, deşi iute, ea nu este aşà de puternică ca un cal. Când este prins, el se repede la vânători şi-i atacă cu furie, până când este doborât jos.

D-l Moffat, în cartea sa întitulată „Lucrări *misionare* în sudul Africei", descrie felul de vânătoare de struţi, la *Boşimani,* astfel:

Un indigen se acopere cu pielea şi cu penele uneia dintre aceste pasări; şi, astfel îmbrăcat, se duce aproape de un cârd de struţi. El face ca struţul, scormonind cu ciocul în pământ şi scuturându-şi penele. Aleargă şi se plimbă până când poate să dea cu arcul. Atunci el dă cu o săgeată înveninată într'un struţ din cârd, şi de obiceiu îşi nemereşte prada.

Un călător ne povesteşte că a văzut odată, într'un *comptuar* francez, pe malul Nigerului, un struţ tânăr aşà de îmblânzit, că lăsà pe un copil de Negru să se urce pe spatele lui. Cum simţià greutatea copilului, o şi plecà. La început înaintà cu paşi mici, apoi îşi întindeà aripile şi fugià cu repeziciunea unui *cal de rasă,* împrejurul satului.

Struţul este preţuit mai cu seamă pentru frumoasele pene albe, dela aripi şi dela coadă. Tânărul cititor nu ştie poate că *vârful dela casca Prinţului de Galles* e făcut din trei pene de struţ, cu un *motto,* care înseamnă „Eu servesc". Originea acestui obiceiu se zice că e următoarea: — Regele Boemiei, care a fost omorât în bătălia dela Crécy, în anul 1346, purtà acest moţ de pene cu aceste vorbe. Acestea au fost luate de învingătorul său, Eduard, Prinţul de Galles, cunoscut sub numele de Prinţul cel Negru, şi au fost purtate întotdeauna de atunci de către moştenitorii coroanei Britanice.

(Din englezeşte).

28.

CÂNTECUL LUI MIHAIU VITEAZUL.

Auzit-aţi de-un Oltean?
De-un Oltean, de-un Craiovean
Ce nu-i pasă de Sultan?

Auzit-aţi de-un viteaz
Care veşnic şade treaz,
Când e ţara le necaz?

Auzit-aţi de-un Mihaiu
Ce sare pe şapte cai,
De strigă *Stambulul* „vai“?

El e Domnul cel vestit,
Care 'n lume a venit
Pe luptat şi biruit.

Spuie râul cel oltean,
Spuie valul dunărean
Şi codrul *călugărean*,

Câte lupte au privit,
Câte oşti au mistuit,
Câte oase-au înălbit?

Mulţi ca frunzele de brad,
Ca nisipul de pe vad,
Ca gemetele din Iad!

Spuie corbii munţilor
Şi fiarele codrilor,
Care-au fost nutreţul lor?

Fost-au leşuri tătăreşti,
Şi turceşti, şi ungureşti
Date 'n săbii româneşti!

V. Alecsandri.* Colecţ. de *Poezii populare.*

29.

MIHAIU VITEAZUL.

Mihaiu II Viteazul, — 1593—1601, — erà fiul lui *Pătraşcu-cel-Bun* şi fratele lui *Petru Cercel, odraslă* din marele şi răsboinicul neam al Drăculeştilor şi coborîtor *direct* al lui *Mircea-cel-Mare* şi *Vlad Ţepeş*. Muma lui erà o greacă, Teodora, al cărei frate Iane, aşezat în Muntenia, se căsătorise aici şi obţinuse mai multe dregătorii însemnate în timpul domniilor anterioare. Astfel, el fusese sub tatăl lui Mihaiu, Pătraşcu-cel-Bun, *postelnic mare*, sub Petru Cercel *vistiernic mare* şi chiar ajunsese în domnia lui Mihnea II a fi *ban* de Craiova şi *capuchehaià* în Constantinopole. Unchiul, *proteguind* pe nepot în timpul

băniei sale, înlesnì lui Mihaiu *isprăvnicia* judeţului Mehedinţi. Mai târziu, între 1586 şi 1590, întâlnim pe Mihaiu ca *agă* întâiu, apoi ca *stolnic*. In sfârşit, sub Alexandru III, Mihaiu ajunge chiar la bănia Craiovei, pe care i-o lăsase unchiul său. Iane erà, ca toţi Grecii, un *intrigant* de frunte, „cel mai mare trădător ce a existat vreodată pe pământ", cum îl numeşte un ambasador. El ajunsese a fi capuchehaiaua ambelor ţări române.

După ce puse în Muntenia pe *Ştefan Surdul* şi pe *Alexandru III*, Iane se gândì că a venit timpul să-şi aducă aminte şi de familia lui, de nepotul său Mihaiu, căruia îi lăsase, pe timpul lui Alexandru, banatul Craiovei. El începù deci a uneltì la Poartă în favoarea rudeniei sale, spre a-i da scaunul domniei.

Astfel izbutì şi Mihaiu Viteazul a obţine domnia pe calea obişnuită a darurilor şi cumpărării. Dar nu intrà în sistemul lui, de a şi-o ţine prin aceleaşi mijloace. El voise numai să-şi deschidă porţile tronului Munteniei, pentru a puteà apoi arătà Turcilor, de pe înălţimea lui, că încă mai trăiau oameni în ţările române.

Mihaiu vine în Muntenia pe la Iulie 1593, fiind foarte bine primit de poporul întreg. Pe lângă însuşirile caracterului său, chiar chipul lui erà ademenitor. De o statură proporţionată, fire vânjoasă şi puternică, cu o figură frumoasă încadrată într'o plină barbă neagră, cu o privire impunătoare, erà unul din acele tipuri care lovesc la prima vedere şi lasă adânc în suflet o neştearsă întipărire. El erà în toată puterea lui când urcă treptele tronului muntean, în vârstă cel puţin de 35 ani, căci tatăl său Pătraşcu murise în 1558.

Grabnic şi nerăbdător, fulgerător în mişcările sale, din această pricină însă deseori pripit şi neprecugetat, iată trăsătura de căpetenie a acestui suflet în veşnic neastâmpăr. Intreaga politică a lui Mihaiu Viteazul se resimte de această plecare spre faptă, înainte chiar ca dânsa să fi fost pregătită şi asigurată spre izbândă. Aşà

îl vedem revoltându-se în contra Turcilor şi înfruntând primejdioasa expediţiune a lui Sinan-Paşa, înainte de a-i fi sosit ajutoarele ardelene şi moldoveneşti. Indată după ce cuprinde Ardealul, el nu se ocupă a-şi aşezà şi întemeià domnia în această ţară, ci pleacă în contra lui *Ieremia Movilă,* cu toate că şi *Impăratul,* pe al cărui sprijin se rezemà, îl oprise dela acest pas. In lupta dela *Mirişlău,* el nu se gândeşte că retragerea lui *Basta* ar puteà ascunde o *căpcană,* şi ese din nebiruita lui poziţie, spre a se expune în câmp liber unei periculoase înfrângeri. Ştim bine că la toate aceste grabnice apucături ale domnului român se pot găsì explicări şi îndreptăţiri, care totdeauna însoţesc faptele omeneşti, orcât ar fi ele de greşite şi de nechibzuite. Nu e mai puţin adevărat că Mihaiu Viteazul ar fi putut aveà mai multă cumpănire în hotărîrile sale, şi a nu le pune în lucrare decât după o mai coaptă cugetare, dacă firea lui cea harnică la faptă nu l-ar fi împins, fără de voia lui, a lovì înainte de a gândì.

De aceea istoria şi viaţa eroului român se desvoltă cu o repeziciune nemaipomenită: începutul este aşà de aproape de sfârşitul ei, leagănul aşà de aproape de mormânt. Şi cu toate aceste, în scurta clipă a celor opt ani, ce îngrămădire de fapte aruncate unele peste altele, ce material imens pentru istoric! Cât e de mare domnia lui, se poate judecà dintr'un singur lucru. Pe când un lung şir de predecesori ai săi nu sunt decât nişte jucării în mâinile împărăţiilor vecine ale Turcilor, Ungurilor sau Germanilor, Mihai Viteazul, cum apare pe scenă, determină el şirul împrejurărilor, concentrează asupra lui privirile lumii politice, devine un factor însemnat în evoluţiunea istorică a timpului său. Din lut, poporul român devenise iar om, atins de degetul dătător de viaţă al acestui erou.

Al. D. Xenopol.

30.

MIHAIU SCĂPÂND STINDARDUL.

Noaptea se întinde, și din *geana* sa
Argintoase lacrămi peste flori vărsă.

Dar, setos de lupte, în văi depărtate,
Un erou în noapte încă se mai bate.

Singur el se luptă în acele văi,
Unde mâna morții a culcat pe-ai săi.

Dar, sub mii de brațe trebue să cază...
Trece printre Unguri, fără ca să-l vază

Și, stindardul țării el înfășurând,
Către sân îl strânge înapoi cătând;

Și, în umbra nopții, armăsaru-i sboară,
Ca o 'nchipuire albă și ușoară;

Spre o apă lată calul s'a 'ndreptat,
De maghiari răsboinici fuge 'ncunjurat.

Luna după dealuri, mergând să se culce,
Îi arată calea și-i surâde dulce.

Cei ce îl *preurmă* se opresc pe maluri;
Dar Mihaiu cu calul se aruncă 'n valuri;

Și, de ceea parte singur ajungând,
El îmbrățișează calu-i spumegând;

Apoi scoate frâul, încă alb de spume,
Și îi zice: „Liber mergi de-acum în lume!“

31.

VULPEA ŞI MĂGARUL.

— „*Mintosule,* de unde vii?“
O vulpe, pe măgar văzându-l, l-a 'ntrebat.
— „Drept dela leu, de vrei să ştii!
Am fost să-l văd şi m'am mirat
Cum a slăbit de tare:
Bătrân, neputincios, îţi pare
O fiară foarte de nimică
Acel ce când sbieră
Tot codrul tremură,
Iar eu muriam de frică!
Acum însă *mai toţi*
Cu coarne sau cu colţi,
Cum pot, îl dojenesc
Şi frica-i răsplătesc“.
— „Dar tu, eu socotesc, că n'ăi fi îndrăsnit
De leu să te atingi?“ lui vulpea i-a vorbit.
Aşà şi *sufletele mici* se poartă,
„Ba cred că l-a pătruns
Perechea de copite
De mine lui svârlite!“

Aşa şi *sufletele mici* la fel se poartă,
Cu oamenii cei mari sdrobiţi de soartă.

Al. Donici.

32.

BOUL ŞI VIŢELUL.

Un bou, ca toţi boii, puţin la simţire,
In zilele noastre de soartă-ajutat,
Şi decât toţi fraţii mai cu osebire,

Un bou în post mare? Drept, cam ciudat vine!
Dar asta se 'ntâmplă în or'care loc:
Decât multă minte, ştiu că e mai bine
Să ai totdeauna un *dram* de noroc!

Aşà, de-a vieţii veselă schimbare
Cum şi de mândrie boul stăpânit,
Se credeà că este decât toţi mai mare,
Că cu dânsul nimeni nu e potrivit.

Viţelul atuncea, plin de bucurie,
Auzind că unchiul *s'a făcut boier*,
Că are clăi sumă şi livezi o mie:
„Mă duc", zise 'ndată, „niţel fân să-i cer".

Făr'a pierde vremea, viţelul porneşte,
Ajunge la unchiul, cearcă a intrà;
Dar pe loc o slugă vine şi-l opreşte:
— „Acum doarme", zise, „nu-l pot supărà".

— „Acum doarme? ce fel? Pentru 'ntâia dată,
După prânz să doarmă! Obiceiul lui
Erà să nu şază ziua niciodată;
Ăst somn nu prea-mi place şi o să i-o spui!"

— „Ba să-ţi cauţi treaba, că mănânci trânteală;
S'a schimbat boierul, nu e cum îl ştii:
Trebue 'nainte-i să mergi cu sfială,
Priimit în casă, dacă vrei să fii".

La o mojicie atâta de mare,
Viţelul răspunse că va aşteptà;
Dar unchiul se scoală, pleacă la plimbare,
Pe lângă el trece făr' a se uità.

Cu mâhnire toate băiatul le vede,
Insă socoteşte că unchiu-a orbit!
Căci, fără 'ndoială, nu puteà a crede
Ca buna sa rudă să-l fi ocolit.

A doua zi, iarăşi, prea de dimineaţă,
Să-i găsească vremea, la dânsul venì;
O slugă ce-afară îl vede că 'nghiaţă,
Ca să-i facă bine, de el pomenì:

— „Boierule“, zise, „aşteaptă afară
Ruda dumitale, al doamnei vaci fiu“.
— Cine? a mea rudă? Mergi de-l dă pe scară!
N'am astfel de rude şi nici voiu să-l ştiu“.

Gr. Alexandrescu.

33.

CONSTANTIN BRÂNCOVEANUL.

Una din trăsăturile principale ale caracterului lui *Brâncoveanu* este, fără îndoială, religiozitatea. Alături de *Neagoe* şi *Matei Basarab* în ţara Românească, Ştefan cel mare şi *Barnovschi* în Moldova, el este încă unul din marii constructori, reparatori şi înzestrători de biserici şi mânăstiri. Din boierie, zidise biserici în satele Mogoşoaia şi Potlogi; iar ca Domn, înălţă mănăstirile Hurezi, Brâncoveni, Mamul, Sf. Gheorghe, Sf. Ioan, Sf. Sava, aceste trei, în Bucureşti, şi Râmnicul, împreună cu *Mihaiu Cantacuzino Spătarul*. Repară apoi şi face mari adause la Mitropolia din Târgovişte şi la biserica Domnească şi la Sf. Dumitru tot de acolo, afară de bisericile construite peste hotare la Făgăraş, Ismail şi *Galata* şi de cele zidite de Doamna.

Pentru Brâncoveanu, ridicarea şi înzestrarea acestor locaşuri dumnezeeşti, nu erà atât un semn de putere şi strălucire, spre cinstea şi amintirea numelui, ca la cei

mai mulţi dintre Domnii Români, cât mai ales spre mulţumirea unui adânc sentiment religios, care răsare de altfel din toate faptele sale. Fireşte că, în acest sentiment, Domnul creştin şi *pravoslavnic,* trebuià să găsească un îmbold pentru o apropiere şi o conlucrare cu creştinii.

Către creştini erà atras şi de un alt sentiment. Crescut în tradiţiile de îndoită mărire ale Basarabilor şi ale Cantacuzinilor din care se scoborà prin amândoi *părinţii,* stăpânind una din cele mai mari averi din câte se văzuse în ţară şi înconjurat de o numeroasă familie, Brâncoveanul erà foarte mândru.

Agentul suedez Hyltéen, care l-a cunoscut în 1713, spune că erà *orgolios* din fire; iar *Cantemir* vorbeşte despre nemărginita sa mândrie. Această mândrie răsare de altfel din toată activitatea sa: din *fastul* cu care se înconjoară, din scumpetea giuvaerurilor, sculelor şi veşmintelor sale. Numai diamantul dela *surguciu* costà 30—40000 de *taleri,* din titlurile străine, cum erà acela de Principe al Imperiului, cu care se mândreşte, din frumuseţea palatelor cu care-şi înzestrase satele. Cât de mult îi mulţumià acest sentiment *corespondenţa* cu Curţile dela Viena şi Petersburg şi *distincţiile care i se*

acordaseră, se poate vedeà din indignarea pe care i-o provoacă faptul că regele Suediei nu voise să-i scrie în tot timpul şederii lui la *Varniţa*.

C. Giurescu.

34.

MOARTEA LUI CONSTANTIN BRÂNCOVEANU.

Mihai Racoviţă, care stăteà fără domnie la Constantinopole, luă asupră-şi de a trădà pe Brâncoveanu viu în mâinile vizirului, care erà „om păgân, rău peste samă". Vizirul, auzind asemenea făgăduieli din gura lui Racoviţă, cerù un *zapis* că, dacă se va întâmplà altfel, să deà seamă. Orbit de dorul domniei, el nu stătù la gânduri şi dete acel înscris, care, în caz de neizbândă, însemnà pentru el moartea.

Vizirul trimise atunci pe Mustafà Aga cu puţini oameni şi cu două firmane, unul de mazilie pentru Brâncoveanu, altul îndreptat către toată boierimea, ca *să deà de grumaz* pe domn. Până a nu sosì Mustafà, fica lui Brâncoveanu se îmbolnăvì foarte greu şi murì. In aiurările morţii, ea spuneà că vede o mulţime de Turci cari vin să ià pe tatăl ei şi să-l ducă la Constantinopole. Prezicere prea adevărată a nenorocirilor viitoare!

Miercuri, înaintea Paştilor, în ziua de 4 Aprilie 1714, Aga descălecă în Bucureşti la curţile domneşti, prinde toate porţile şi declară pe Brâncoveanu de mazil. Domnul, auzind această veste înfiorătoare, sărì la fereşti, strigându-şi din răsputeri ostaşii: „Slujitori, slujitori, unde sunteţi? nu mă lăsaţi!" Boierii însă se retrăsese cu toţii, luând şi pe slujitori.

Aga, trimiţând să cheme pe câţivà din boieri, aceştia luară pe domn în chezăşia lor că nu va fugì şi-l pu-

seră sub pază, până a doua zi, când sosì *imbrihorul* care trebuià să-l ducă la Constantinopole. „Mare jale erà a privì cinevà atunci un domn vestit ca acela, îmbătrânit în domnie; bocete şi ţipete *în* fetele şi nurorile lui; ci pre toţi i-au strâns cu mare pază şi groază la un loc şi pre feciori, şi pre gineri, şi nimic zăbovind, ci tot în grabă l-au gătit să-l pornească mai curând".

Când Brâncoveanu ieşì din Bucureşti (24 Aprilie 1714), tot norodul cu mic cu mare, alergă după el vărsând lacrămi îmbelşugate. Părea că ar fi întovărăşit carul lui de moarte! Şi într'adevăr unde se duceà Brâncoveanu aiurea decât la o sigură pieire?

Ajuns la Ţarigrad, el fu aruncat în închisoarea celor şapte turnuri, unde fu supus la *caznă* împreună cu toată familia lui, spre a destăinuì unde îşi ţineà ascunse comorile sale, despre cari se povestiau la Constantinopole lucruri de necrezut. Ceeace întreceà însă or'ce cruzime erà, că chinuiau pe tată înaintea copiilor şi a mamei, şi pe aceştia înaintea părintelui.

Cu o zi înainte de *execuţiune*, se prezintă înaintea lui Brâncoveanu Bostangi-paşa şi-i spuse că, dacă până în 5 luni ar da 200000 de pungi, nu numai că ar fi iertat, dar că va fi chiar restabilit în domnia ţării sale. I se cereà lui Brâncoveanu nu mai puţin de 10000000 de lei. Atâta n'aveà nici el. Luând această propunere deşuchiată ca o ocară adusă nenorocirii lui, Brâncoveanu nu se putù stăpânì de a vorbì grele cuvinte în potriva Sultanului. Inima lui începuse a i se împietrì, atât la durerile fizice cât şi la cele morale, şi într'adevăr că această împietrire îi erà de nevoie.

Duminică, în ziua de 15 August, fostul domn al Munteniei fu dus împreună cu trei fii ai săi Constantin, Radu şi Mateiu, şi ginerele său Enache Văcărescu, la un chiosc de lângă malul mării, unde se află Sultanul. Acesta poftise aici pe ambasadorii mai multor puteri, anume ai Rusiei, Germaniei, Franţei, Angliei, Veneţiei, Olandei

şi Suediei: el vroià ca cumplitul val al urgiei sale să înnece toată Europa cu spaimă şi îngrijire.

Inaintea chioscului, se aflà o mică piaţă unde victimele erau să fie ucise. După ce Sultanul îi mustră prin câtevà cuvinte pentru necredinţa lor, „gâdele“ îi puse de îngenunchiară unul lângă altul la oarecare depărtare. După ce le dete voie să facă o scurtă rugăciune, el sburà dintr'odată capul ginerelui lui Brâncoveanu, după aceea pe acela al feciorului celui mai mare, apoi pe al celui de-al doilea. Când fu să ridice sabia pentru a tăià capul celui mai tânăr, în vârstă numai de 16 ani, acesta, îngrozit de moarte, se rugă de Sultan să-l ierte, făgăduindu-i să se facă Turc. Dar tatăl, auzind vorbele fiului său, îl mustră şi-i spuse să moară mai bine de o mie de ori decât să se lepede de legea lui. Atunci copilul zise gâdelui: „Vreau să mor creştin, loveşte!“ şi îndată gâdele îi reteză capul, şi lui ca şi celorlalţi. In sfârşit, omorî şi pe părintele lor. Trupurile lor fură aruncate în mare, iar capetele lor fură preumblate prin târg, apoi expuse înaintea marii porţi a *Seraiului* unde stătură trei zile. „Ce inimă împietrită ar fi fost aceea să nu plângă atunci? Hai lume! cum se înşală oamenii şi nu se pot sătură de dragostea ta, şi la ce sfârşit îi aduce pe cei ce urmează voii tale? Fum şi umbră, visuri şi păreri este cinstea ta!“

Astfel pierì Constantin Brâncoveanu.

Al. D. Xenopol.

35.

CONSTANTIN BRÂNCOVEANU.

Brâncoveanul Constantin,
Boier vechiu şi Domn creştin,
De averi ce tot strângeà,
Sultanul se îngrijià

Şi de moarte-i hotărà,
Căci vizirul îl pârà.
Intr'o Joi de dimineaţă,
Zi scurtării lui de viaţă,
Brâncoveanu se sculà,
Faţa blândă el spălà,
Barba albă-şi pieptănà,
La icoană se 'nchinà,
Pe fereastră-apoi cătà
Şi amar se spăimântà:
„Dragii mei *coconi* iubiţi!
Lăsaţi somnul, vă treziţi,
Armele vi le gătiţi;
Că pe noi ne-a 'nconjurat
Paşa cel neîmpăcat,
Ieniceri cu tunuri mari,
Ce sparg ziduri cât de tari!"
Bine vorba nu sfârşià,
Turcii 'n casă *iuruşià,*
Pe toţi patru mi-i prindeà
Şi-i duceà de-i închideà
La Stambul, în *turnul mare,*
Ce se 'nalţă lângă mare,
Unde zac feţe domneşti
Şi soli mari împărăteşti.
Mult acolo nu zăceà,
Că Sultanul i-aduceà
Lângă *foişorul* lui,
Pe malul *Bosforului:*
— „Brâncovene Constantin,
Boier vechiu, ghiaur *hain!*
Adevăr e c'ai *chitit,*
Pân' a nu fi *mazilit,*
Să desparţi a ta Domnie
De a noastră 'mpărăţie?

Că de mult ce eşti avut,
Bani de aur ai bătut,
Făr' a-ţi fi de mine teamă,
Făr'a vreà ca să-mi dai seamă?"
— „De-am fost bun, rău la Domnie,
Dumnezeu singur o ştie;
De-am fost mare pe pământ,
Cată-acum de vezi ce sunt!"
— „Constantine Brâncovene,
Nu-mi grăi vorbe viclene!
De ţi-e milă de copii
Şi de vrei ca să mai fii,
Lasă legea creştinească
Şi te dă 'n legea turcească".
— „Facă Dumnezeu ce-o vrea!
Chiar pe toţi de ne-'ţi tăià,
Nu mă las de legea mea!"
Sultanul din foişor
Dete semn lui Imbrohor;
Doi *gelaţi* venià curând,
Săbiile fluturând,
Şi, *spre robi* dacă mergeà,
Din coconi îşi alegeà
Pe cel mare şi frumos
Şi-l puneà *pe scaun* jos
Şi, cât pala repezià,
Capul iute-i retezà.
Brâncoveanul greu oftà
Şi din gură cuvântà:
„Doamne, fie 'n voia ta!"
Cei gelaţi iarăşi mergeà
Şi din doi îşi alegeà
Pe cel gingaş mijlociu
Cu păr neted şi gălbiu,
Pe scaun ei îl puneà
Şi capul i-l răpuneà.

Brâncoveanu greu oftà
Şi din gură cuvântà:
„Doamne fie 'n voia ta!"
Sultanul se minunà
Şi cu mila se 'ngânà:
— „Brâncovene Constantin,
Boier vechiu şi Domn creştin,
Trei coconi tu ai avut,
Din trei doi ţi i-ai pierdut,
Numai unul ţi-a rămas:
Cu zile de vrei să-l las,
Lasă legea creştinească,
Şi te dă 'n legea turcească!"
— „Mare-i Domnul Dumnezeu!
Creştin bun m'am născut eu;
Creştin bun a murì *vreu!*...
Taci, drăguţă, nu mai plânge,
Că 'n piept inima-mi se frânge.
Taci şi mori în legea ta,
Că tu ceru'i căpătà!"
Imbrohorul se 'ncruntà,
Gelaţii înaintà,
Şi pe blândul copilaş,
Dragul tatei fecioraş,
La pământ îl aruncà
Şi zilele-i ridicà.
Brâncoveanul greu oftà
Şi cu lacrămi cuvântà:
„Doamne, fie 'n voia ta!"
Apoi el se 'ntunecà
Inima-i se despicà,
Pe copii se aruncà,
Ii bocià, îi sărutà
Şi, turbat, apoi strigà:
— „Alelei tâlhari păgâni!
Alelei! feciori de câni!

Trei coconi ce am avut,
Pe toţi trei mi i-aţi pierdut!
Dar'ar Domnul Dumnezeu
Să fie pe gândul meu:
Să vă ştergeţi pe pământ,
Cum se şterg norii la vânt!
Să n'aveţi loc de 'ngropat
Nici copii de sărutat!"
Turcii *crunt se oţerià*
Şi pe dânsul tăbărà:
Haine mândre-i le rupeà,
Trup de piele jupuià,
Pielea cu paie-o umpleà,
Prin noroiu o tăvălià
Şi de-un *paltin* o legà,
Şi, râzând, aşà strigà:
— „Brâncovene Constantin,
Ghiaur vechiu, ghiaur hain,
Cască ochii-a te uità,
De-ţi cunoşti tu pielea ta!"
— „Câini turbaţi, Turci, liftă rea:
De-ţi mâncà şi carnea mea,
Să ştiţi c'a murit creştin
Brâncoveanul Constantin!"

V. Alecsandri.* Colecţia. de *Poezii populare.*

36.

COLINDĂ LA „ANUL NOU".

In *Bran* este un obiceiu din timpurile cele mai vechi, ca, în spre seara de „Anul Nou", copiii să umble pe la case colindând. La fereastră întreabă: *„Răscovăì-vom, lele?!"* iar din casă li se răspunde: *„Răsco-*

văiţi!“ Atunci copiii încep, pe o melodie cam monotonă, dar totuşi plăcută:

Ian' sculaţi, sculaţi!
Voi boieri bogaţi,
De vă mai uitaţi.
Pe cea vale, vale
Cu şea de argint,
Cu ţol mohorît
Şi tot vă mai vine:
O *stavă* de cai,
Caii nechiezând,
Mânzişori jucând.
Şi tot vă mai vine:
Un berbece *lău,*
Lău şi *bucălău,*
Cu coarnele 'ntoarse,
'Ntoarse răsucite
Cu-aur poleite.
Lung până 'n pământ,
N'am *văz't* de când sunt.
Şi tot vă mai vine:
O turmă de oi,
Oile sbierând,
Mieluşei jucând.

Soarele răsare,
Soare-a răsărit;
Vouă v'a venit
Murgu 'mpodobit
Şi tot vă mai vine:
O *ciurdă* de vaci,
Vacile sbierând,
Viţeluşi jucând.
Şi tot vă mai vine:
O ciurdă de porci,
Porcii guiţând,
Purceluşi jucând.

Câte cuie pe casă,
Atâţi galbini pe masă!
Câte nuiele groase,
Atâtea vaci lăptoase!
Câte nuieluşe,
Atâtea viţeluşe!
Câţi bolovănei,
Atâţia mieluşei!
Câte pietre 'n râu,
Atâtea clăi de grâu.
Bună vremea! Bună vremea!

După cât se vede, întreagă colinda este o urare. Poporul brănean, fiind mai mult *econom de vite,* e firesc în această colindă-urare, să-şi dorească tot vite. Insemnarea cuvântului „*răscovăi*“ n'am putut-o află. Poporul îi întrebuinţează fără de a şti sau a cunoaşte înţelesul lui.

Mărgărint.

37.

BUCOVINA.

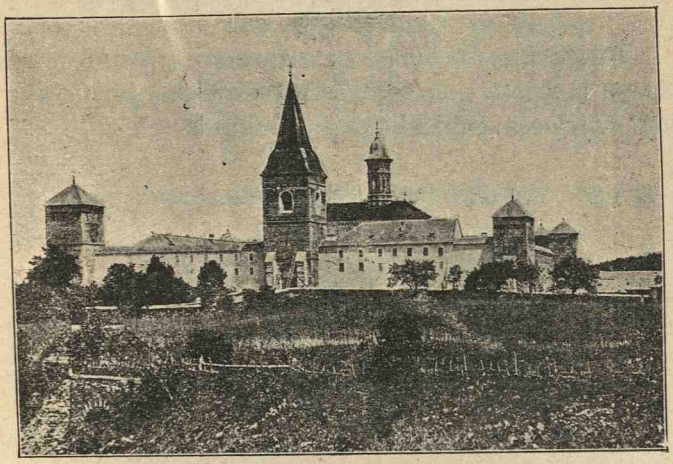

Mânăstirea Dragomira din Bucovina.

Dulce Bucovină,
Veselă grădină,
Cu pomi roditori
Şi mândri feciori!
Cuib de păsărele,
Albe, sprintenele,
Care'n ochii lor
Au foc răpitor.

Tu, ce eşti o floare
Căzută din soare
Cu *trei alte flori,*
A tale surori!
Ele, către tine,
Privesc cu suspine,
Şi tu le zâmbeşti
Cu zâmbiri cereşti.

Dulce Bucovină!
Vântul, ce înclină
Cu aripa lui
Iarba câmpului,
Naşte, prin şoptire,
Scumpa amintire
De-un trecut frumos
Mare, glorios.

Fii în veci voioasă,
Pe cât eşti frumoasă!
Fie traiul tău
După gândul meu!
Ah! cine te vede
Chiar în Raiu se crede;
Cine-i trecător
Te plânge cu dor!

V. Alecsandri.

38.

JOCUL „MUŞANEA.“

(Din Gurarâului, Sibiu).

Fieştecare flăcău îşi ia o fată şi se prind de mâni, insă pe la spate — şi aşà se preumblă în jurul sălii jucând. Intr'acea unul dintre ei strigă:

„Foaie verde de scaiete,
Luaţi-vă, *ficiori, fete;*
Bate-ţi ficiori în călcâie,
Ca moara pe căpătâie,
Şi voi, fete, 'n degete,
Să mergem mai repede!“

Mergând de vr'o câtevà ori jucând în jurul sălii, se aşează la horă pe zicala:

„Foaie verde trei scaieţi,
Hai la horă, măi băeţi!“

Ţinându-se de mâni atât flăcăii, cât şi fetele merg sau în dreapta, sau în stânga, după cum e zicala. In dreapta, dacă strigă:

„Foaie verde *muşanca,*
Dela stânga la dreapta!“

In stânga dacă strigă:

„Foaie verde muşanea,
Dela dreapta la stânga!“

In decursul horei merg un timp în dreapta, un timp în stânga, până ce strigă:

„Foaie verde lobodă,
Lăsaţi hora slobodă!“

După ce s'au lăsat de mâni, apoi iarăş se prind, numai câte doi, cum şi la început, pe zicala:

„Foaie verde baraboi,
Prindeţi-vă câte doi!“

Şi iarăşi merg jucând în jurul sălii până ce strigă:

„Foaie verde mărăcine,
Du-te, mândro, dela mine!“

Atunci fata se desparte de flăcăul cu care a fost la început şi merge şi joacă mai departe cu cel de dinainte, şi aşà merge fata tot inainte pe *zicălile:*

„Foaie verde, lasă, lasă
Nici cu tine nu-mi fac casă!“

„Foaie verde ş'o *mandulă,*
Nici cu tine nu-mi fac şură!“

„Foaie verde, foi de salce,
Nici cu tine nu-mi mai place!“

„Foaie verde a macului,
Du-te mândra badiului!“

„Foaie verde, măr mustos,
Nici tu nu eşti de folos!“

După ce a strigat *zicăturile* acestea, apoi iară fac horă pe zicala:

„Foaie verde busuioc,
Faceţi hora iar la loc!“

După ce s'au aşezat la horă cu toţii, apoi fetele fac horă singure prinzându-se de mâni; iar flăcăii fac horă înafară pe zicala de la început. Mai apoi pe zicala:

„Foaie verde busuioc,
Inchideţi fetele 'n mijloc!“

Apoi merg sau în dreapta, sau în stânga, după cum e zicala, ca la început. Mai apoi pe zicala:

„Foaie verde de negară,
Acum fetele 'n afară!“

merg flăcăii la mijloc şi vin fetele în afară şi merg iarăşi sau în dreapta, sau în stânga. In fine pe zicala:

„Foaie verde lobodă,
Lăsaţi hora slobodă!“

iarăşi merg jucând doi câte doi, până ce încep un alt joc. de ex. „învârtita“ la comanda:

„Foaie verde lemn sucit,
Zi, ţigane, de 'nvârtit!“

V. Aaron.

39.

ADIO MOLDOVEI.

Scumpă ţară şi frumoasă,
O Moldovo, ţara mea!
Cine pleacă şi te lasă,
E pătruns de jale grea:

Căci plutind în visuri line
Pe-al tău sân, ca într'un raiu,
Dulce-i viaţa dela tine,
Ca o dulce zi de Maiu!

Eu te las, ţară iubită,
De-al tău sân mă depărtez,
Dar cu inima cernită,
Plâng amar, amar oftez;
Trist, acum la despărţire,
De fiori mă simt cuprins,
Ş'or'ce dragă *nălucire*
Pentru mine-acum s'a stins.

Cine ştie, cine ştie,
Dacă 'mpins de-al soartei vânt,
M'oiu întoarce 'n veselie,
Să sărut al tău pământ;
De-oiu vedeà încă vreodată
Munţii tăi răsunători,
Ce cu-o frunte înălţată
Se pierd falnic printre nori;

Şi-ai tăi codrii de verdeaţă,
Unde curg, şoptesc uşor
Reci izvoare ce dau viaţă,
Doine care zic de dor;
Şi-al tău cer, care zâmbeşte
Sufletului românesc,
Şi-orişicare mă iubeşte,
Ş'ori pe care eu iubesc!

Iată ceasul de pornire,
Iată ceasul mult amar:
Veselie, fericire,
Eu le las pe-al tău hotar!

Şi-a mea inimă îţi zice:
O! Moldovo ce jelesc,
Adio! rămâi ferice,
Ferice să te găsesc.

V. Alecsandri.

40.

DELA TANGER LA TETUAN PRIN MUNŢII UADRAS.

---

5 Octombre 1853. In plăcuta răcoreală a dimineţei, ne coborîm dealungul zidurilor oraşului *Tanger* până la malul mării, şi ne jucăm caii pe un covor de nisip galben, ce se întinde sub copitele lor; apoi, lăsând Mediterana la stânga şi oraşul în urma noastră, apucăm dru-

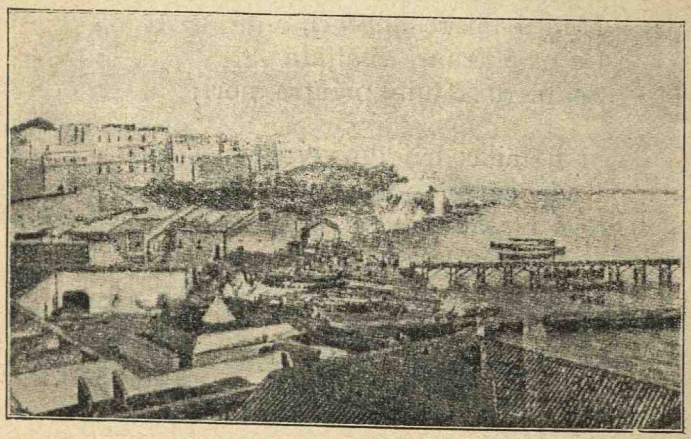

mul spre *Tetuan*. Acest drum, sau mai bine zicând, această cărare duce prin locuri sterpe, în care apăreau ici, colo, câtevà mici ogoare de păpuşoiu. Singura vegetaţie ce se prezintă ochilor sunt nişte tufe de palmieri pitici, ce aco-

per *colnicii* şi unde nu se aude nici o ciripire de pasăre. Căldura creşte la tot minutul, ea deviue tot mai arzătoare, fără ca să întâlnim vreun adăpost de umbră, şi setea începe a ne muncì, fără ca să zărim cât de mic izvor împrejurul nostru. Chin nesuferit ce se măreşte de câte ori ne apropiem de patul unui părâu, care se anunţă de departe prin şirurile de *lauri* înfloriţi şi de *rodieri* crescuţi pe malurile lui. Părâul e sec, şi ca dânsul, *sperarea* noastră seacă!... Trebue să ne mulţumim numai cu ghirlandele de flori roşii ce culegem de pe crengile laurilor, şi cu care ne încununăm fruntea. Chiar sub arşiţa cea mai mare a zilelor de vară, florile au în sânul lor o răcoreală învietoare foarte plăcută.

La stânga noastră, în depărtare, vedem două sate arăbeşti aşezate pe coastele colnicilor; casele lor sunt acoperite cu stuh şi livezile, îngrădite cu *cactuşi* mari. Ele au o asemănare curioasă cu cele din ţara de jos a Moldovei. Un al treilea sat se iveşte în calea noastră pe la 11 ore... Trebue să trecem prin el şi, după recomandaţia *dragomanului* nostru, Hagi-Mustafà-Ben-Ali Cunialì, să nu facem nici un sgomot, pentru ca să nu atragem atenţia *Arabilor*. Insă de abia intrăm în el, şi Angel, tovarăşul meu de voiaj, îmbucând cornetul său de argint, sună o fanfară răsunătoare. Pe loc, toţi locuitorii caselor ies în grabă cu somnul în ochi şi, îndignaţi de sumeţia unor *ghiauri* ca noi, încep a ne batjocorì şi a ne ameninţà cu pumnii; femeile *stupesc* şi copiii aruncă pietre după noi.

Fără prezenţa soldatului Paşii din Tanger ce ne întovărăşeşte, nu cred că am scăpà teferi din mijlocul acestei horde de barbari; dar, la glasul poruncitor al soldatului, Arabii reintră în bordeiele lor ca nişte câni înfuriaţi, şi noi ne depărtăm râzând de figura speriată a dragomanului.

— Hagi-Mustafà, îi zic, ce faceţi când vă e setc prin pustiurile aceste?

— Ducem dorul apei şi pronunţăm de trei ori numele lui Allah! răspunse Mustafà.

— Eu, deşi nu sunt Mahometan, aş invocà de şease ori pe profetul vostru, dacă aş fi încredinţat că mi-ar scoate acum în cale un izvor de apă rece!

— Gândul omului e în mâna lui Allah! replică dragomanul. In curând o să ajungem la izvorul Cămilelor, şi acolo ne vom potolì focul din piept.

— *Well, Well!* strigă Angel cu bucurie, auzind această bună veste, şi dă pinteni calului. Noi imităm exemplul său şi iată-ne alergând pe aripele sperării, până ce sosim la acel mult vestit şi mult dorit izvor... Caii se opresc dela sine, noi descălecăm şi ne punem a căutà cuibul apei... dar unde-i?

Nu vedem decât un loc glodos şi călcat de dobitoace, iar cât despre apă, găsim cevà negru, cald şi puturos, care chifteşte în urma copitelor.

Cu toată setea ce ne arde, nu avem curaj a înghiţì acel noroiu apos, ci ne mulţumim numai a udà batiste în el şi a le lipì de obraz cu partea nemânjită. Răsuflând apoi prin pânza subţire, aspirăm un aer umed care ne răcoreşte puţin. Hagi-Mustafà şi soldatul, mai experimentaţi însă decât noi, intră cu picioarele goale în glod şi stau neclintiţi câtevà minute; pe urmă ies la uscat jurându-se pe Allah că li s'a stins focul setei.

In vreme ce ne dedăm la această operaţie, sosesc trei Arabi sdrenţeroşi, dar înarmaţi cu *şuşanele* lungi, şi merg de *se tupilă* în umbra unui copac de măslini. Ochii şi fizionomia lor sunt hoţeşti; căutăturile lor ţintite asupra noastră, cu o expresie *hăinoasă*, ne dau a înţelege că ei ar aveà mare poftă să ne prade şi chiar să ne ucidă, *par dessus le marché*, dar că sunt stăpâniţi de prezenţa soldatului Paşei din Tanger... In adevăr, un European sătul de viaţă nu poate găsì mai bun mijloc de a scăpà de dânsa, decât cercând a călătorì singur în imperiul

Marocului. El e sigur de a-şi procură ucigaşi de bună voie, chiar la marginile oraşelor.

Cu toate aceste Angel, apropiindu-se de Arabi, scoate un revolver, trage în aer şease descărcături, îşi pregăteşte din nou arma şi se duce de încalecă, făcând un semn de adio Arabilor; iar aceştia, holbând ochii asupra revolverului cu o groază vederată, se grăbesc a părăsì locul şi a se face nevăzuţi în tufari...

— Mare greşală că ţi-ai arătat revolverul! Observă Hagi-Mustafà.

— Pentru ce?

— Pentrucă ai trezit în ei pofta de a-l căpătà cu orice preţ, chiar cu preţul vieţii d-tale.

— Vie să-şi cerce norocul, dacă li s'a urît cu zilele! răspunde amicul meu cu nepăsare; apoi, deschizând un *cortel,* se alătură de mine şi, fără a mai întârzià, plecăm în direcţia munţilor Uadras.

Soarele varsă duşe de foc pe capul nostru, pasul cailor se leneveşte, iar Hagi- Mustafà şi soldatul cu fes înalt de postav roş pe cap, începură a cântà *sotto voce manele algeriane.* Acum e amiazi! Plantele îşi beau umbra, şi natura întreagă înnoată, obosită, într'un ocean de lumină înflăcărată... Angel mă asigură că-şi simte creerii fierbând şi chiar clocotind în tidva capului; eu mă lupt cu un bulgăr de iască ce-mi stă în gât, şi amândoi ne căptuşim cortelurile pe dinnăuntru cu toate *fulardele* ce posedăm, dar în zadar!... Razele soarelui pătrund prin stofă şi se înfig în pielea noastră ca nişte ace roşite în foc. *Supliciul* e demn de vechii *inchizitori ai Spaniei!...* şi însă, dinantea cailor aleargă pe jos un puiu de Arab, ca de doipsrezece ani, anume Alì, cu capul gol şi ras!... Creştetul lui sticleşte ca o oglindă şi el nu se tângueşte de fierbinţeala soarelui.

— Ştii la ce mă gândesc? îmi zice Angel.

— La ce?

Imi propun să iau cu mine în Europa şi să duc în Englitera pe Arabul acesta mic.

— Vrei poate să-l *înfiezi?*

— Ba vreau să mă serv de tivda lui strălucitoare la vânat de ciocârlii.

Ideia lui Angel e destul de comică, şi în alte timpuri m'ar face să râd, dar acum ea nu izbuteşte a împrăştià melancolia în care m'a cufundat căldura atmosferei, melancolie ce se măreşte la tot pasul, în auzul unui glas depărtat de păstor *nomad,* care cântă o *complângere* lungă şi monotonă pe cuvintele: „imma, imma, malli, malli!" (mama mea, soarta mea!)

Pe la o oră după amiazi, începem a intrà în munţii Uadras, pe un drum presărat cu bolovani, ca albia unui şivoiu de munte. Caii poticnesc, urcându-se printre pietre şi *răsuflă* greu; noi, ca şi dânşii, suferim de lipsa de aer şi ne coacem în piele, căci acum ne găsim expuşi şi la focul soarelui şi la fierbinţeala pietrelor. Ni se pare în acest *hăugaş* stâncos că trecem prin o flacără nevăzută, dar în fine sosim la una din culmile dealului, şi aici dăm de o pădure de măslini, de *carubi,* de laurì şi de rodieri.

Un uff! colosal iese din piepturile noastre.

Fericire neaşteptată, surpriză încântătoare!... Iată umbră drăgălaşă, iată muşchiu verde la tulpina copacilor, iată şi un izvor! împăratul izvoarelor!... Un părâu întreg de apă rece şi cristalină, ce curge din mijlocul unor stânci cu o clăbucire veselă şi mult armonioasă...

V. Alecsandri.*

41.

LA SMIRNA.

Intrarea la Smirna, prin măreţul golf cu acelaş nume, este cât se poate de frumoasă.

Golful acesta, pe timpul Romanilor, pătrundeà de sigur cu mult mai adânc în uscat, astfel că tot oraşul de jos, care e destul de mare, şi tot tărâmul pe care se află gara şi şoseaua este câştigat asupra apei.

Un mic fluviu, Gediz, adevărat *puhoiu* de munte, puteà să aducă mari stricăciuni *potmolind* intrarea golfului; el a fost însă canalizat şi îndreptat să se verse în mare mai spre miazănoapte, aşà că azi nu mai e primejdios.

Golful Smirnei.

Priveliştea Smirnei este minunată. E aşezată în cerc şi pe trepte, în fundul unui amfiteatru, care are marea la picioare, iar de jur împrejur din toate părţile, munţi.

Vasul nostru de abià se oprise la oarecare depărtare se şi întreceau şi se luptau cu îndârjire care să apuce

mai întâiu să ajungă scara de scoborâre a vaporului. Din fericire pentru noi, *un vaporaş al agenţiei noastre* din Smirna sosì să ne ià.

Căutarăm mai întâiu să avem o ideie despre oraş. O luarăm deocamdată prin strada Francă, care este *Lipscanii* Smirnei, uliţă îngustă, *orientală,* încărcată cu tot soiul de mărfuri europene trebuincioase, nu numai populaţiunii indigene, dar cu deosebire numeroşilor străini, mai ales Englezilor cari locuiesc un întreg *cartier* pe seama lor.

Oraşul l-am găsit prea puţin curat, cam ca Bucureştii noştrii de acum 30 de ani, cu toate că trebue să o spunem, Smirna este mult mai îngrijită decât Constantinopolul.

Am căutat după aceea să vedem *Bazarul turcesc,* care este mare, alcătuit din câteva ulicioare, cu acoperişul de lemn ca nişte magazii obişnuite şi cu multe cotituri şi ulicioare pe de lături, învelite la fel. Pe aceste ulicioare umblă şi trăsuri.

Vara, desigur, sub aceste construcţii, căldura trebue să fie nesuferită.

In acest bazar găseşti de toate, iar eu, căutând să văd cu deosebire *industrie indigenă* şi obiecte vechi, am putut descoperì o placă de marmoră cu sculptură bizantină înfăţişând bine pe Sfinţii Constantin şi Elena. Am mai găsit un cap de piatră obişnuită, provenind, se pare, din săpăturile din *Efes, care,* deşì foarte stricată, se vedeà a fi o admirabilă lucrare de artă.

Imprejurimile Smirnei sunt bogate în resturi antice, dar ele sunt oprite să iasă din ţară.

Am vizitat în aceeaş zi drumul şi podul caravanelor, pod pe o mică gârlă ce se varsă în golful Smirnei.

Toate caravanele ce vin din inima Asiei mici la Smirna, trebuesc, la intrarea în oraş, să treacă pe acest podeţ.

De fapt, cămilele încărcate cu produse ce vin din

interior la port sau pătrund din port în această parte a țării, *se perindează* peste el în amândouă direcțiunile.

Am fost și la locul unde poposesc cămilele, cari mi s'au părut mult mai frumoase și mai chipoase ca cele din Egipt. Este o curte în mijloc cu un mare grajd de lemn, în care încap, pe două rânduri, multe dobitoace de acestea. Acolo se odihnesc ele și își iau *rezerva de apă*, nemâncând altcevà decât paie tocate, hrană săracă și foarte eftină.

Tot lângă podul caravanelor se află ruinele unor picioare de piatră rămase, se zice, din podul lui Alexandru Macedon, dela care se mai găsește în apropiere un admirabil *apeduct*, prin care mai curge apă și astăzi.

Lângă aceleași ruine, pe țărmul aceluiaș părâu, într'o grădiniță vecină, călăuza nu uită a ne amintì că acolo s'ar fi născut *Omer*.

In Smirna, se găsesc numeroase persoane cari știu românește și cari cred că acest port de mare viitor va fi un bun *debușeu* pentru multe producte dela noi și în acelaș timp o stație însemnată pentru vapoarele noastre de călători. Desigur, cu cât căile ferate vor pătrunde mai mult spre centrul Asiei, cu atât va crește numărul călătorilor europeni pe cari vapoarele noastre îi vor duce într'acolo.

Vaporul nostru însă se pregătește de plecare și, după o zi destul de obositoare, ne reîntoarserăm cu plăcere pe el, căci pentru noi nu erà numai un *hotel comfortabil*, cum nu se găsește prin acele locuri, dar părea o bucățică chiar din țara noastră cu care călătoriam împreună.

Dr. C. Istrati.

42.

HAMALII.

(Schiță din viața de port)

Din depărare se auzì un fluerat aspru, care făcù să clocotească văzduhul. Vaporul se apropià încet, înălțându-și în bătaia vântului steagurile dela *catarg*. Când ajunse aproape, își micșoră iuțeala, în mijlocul spumegării care-l împresură. S'auziră apoi pe punte țignale, comenzi răsunătoare, și ancora căzù la fund cu sgomot de lanțuri. Marinarii alergau pe punte. Roata frământà apa, și valuri mici veniau la mal săltând cu putere bărcile priponite.

Muncitorii așeptau nerăbdători, învârtindu-se de colo până colo.

În mijlocul lor, Vulpe se frământà, da sfaturi, strigà: „Luați *parâma*, să legăm *probela!*“

După ce vaporul fu tras lângă mal și legat, Vulpe zise:

„Acuma, băieți la *ghile!* Vasile, Lungule, veniți după mine!“

Muncitorii se depărtară în fugă. Desfășurară frânghia, legară ghila și se pregătiră. Vulpe apucă capătul, ceilalți mijlocul. Doi dintre hamali luară câte un par, aținându-se la marginea butucului.

Vulpe își dete căciula pe ceafă, scuipă în palme apoi strigă: „Hoo-rup!“

Ceilalți muncitori răspunseră prelung, plecându-se înainte și încordându-se: „Hoo-rup!“

„Ho, Isaaa!“ Urlă din nou flăcăul.

Muncitorii răspunseră după el, opintindu-se cu umerile: „Ho! Isaaa!“

Când ghila fu trasă pe vapor câțiva se urcară sus cu frânghii și scânduri, ca să facă puntea.

La mal, gloata privià cu nerăbdare, se împingeau unii pe alţii, apropiindu-se de dragoman cu milogeli:

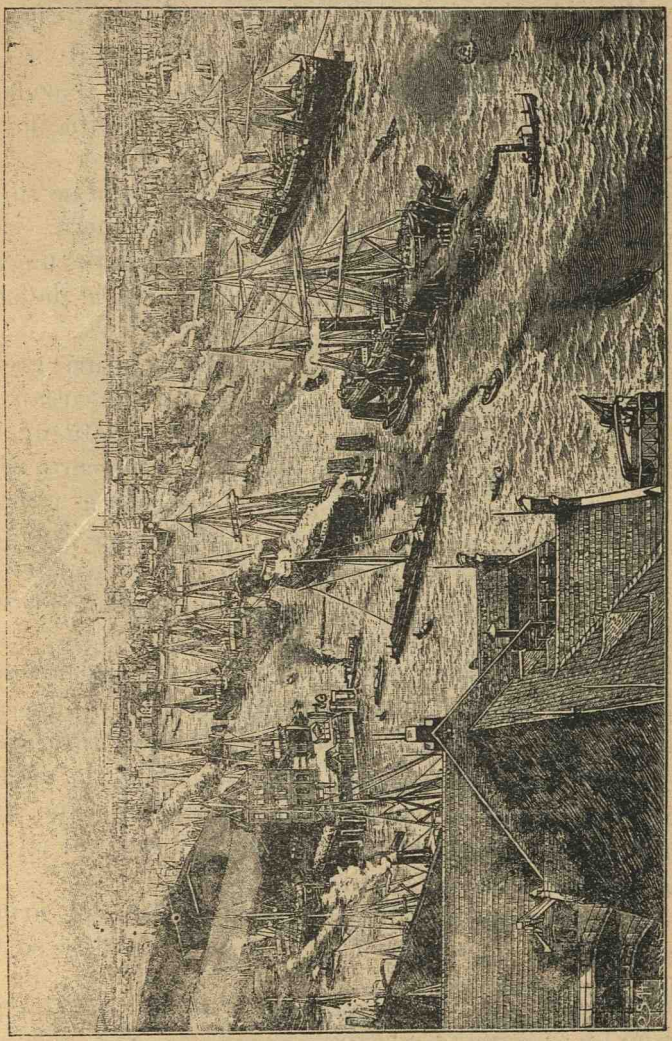

Vederea unui port mare (Hamburg).

„Aşà-i că nu mă laşi, domnule Chirilă! crede-mă că *sunt la aman!*“

Dragomanul, om mărunt, *spanchiu* şi cârn, îşi încreţià fruntea, cercà să zâmbească, apoi întrebà: „Dai cevà?“

Muncitorul se scărpină la ceafă, răspundeà: „Bine, dau“.

Chirița îşi scoteà carnetul unsuros din buzunar, mâzgălià în el cevà, apoi îngână încet: „Nu uità jumătatea“.

Când schela fu gata, cei aleşi pentru lucru se suiră sus, deschiseră hambarele, apoi începură a lucrà.

Unii luară *balozurile* uriaşe, le înălţară pe umeri. Alţii, îndărătul butoaielor pline de untdelemn, le dădeau deadura, răcniau la or'ce pas: *„Vardaaa!“*

Schelele vuiau, macaralele ţipau în lanţuri grele, iar ceată înaintà în două şiruri, unul cari încărcau şi alţii cari descărcau. Pe cheiu, marfa erà aşezată în regulă. Ochiul dragomanului pândià or'ce mişcare. Căruţele veniau în goana cailor, încărcau marfa şi plecau. În mijlocul sgomotului, glasul lui Vulpe răsunà ascuţit: „Grăbiţi, fraţilor, că ne apucă noaptea!“ Şi începură să fluere, *dupăind* pe schele, făcând glume şi dând ghionturi la cei cari se lăsau mai încet.

Dunărea curgeà liniştită. Soarele scăpătà la apus colorând apa cu o pulbere roşiatică. Bărcile alunecau pe luciul neted, şi din depărtare, dela o corabie turcească, o muzică liniştită se stingeà încet, — adusă de vântul înserării. Un cârd de porumbei se rotià pe aproape, dispărând spre hambare; la capătul schelei, bragagiii îşi aşteptau nerăbdători, muşteriii.

Munca erà pe sfârşite, când un ţipăt isbucnì, urmat de o învălmăşeală repede. Câţiva lăsară lucrul şi se repeziră spre hambare.

„Ce-i? ce s'a întâmplat, fraţilor!“ In mijlocul lor răsări *vătaful*, galben la faţă şi tremurând de spaimă. Se oprì scurt la capătul schelei.

„Ce s'a întâmplat? spune odată! întrebară muncitorii năvălind spre el!

— S'a sfârşit, îngână el.

— Cine, omule?

— Vulpe, iacă-te, Vulpe, oameni buni. Pe când voià să apuce butoiul, nu ştiu cum s'a aplecat prea tare şi a căzut în hambar.

Pe punte începù fierbere grozavă. Glasuri strigau: „Coboriţi-vă mai iute, poate îl scăpăm cu viaţă!" Capete se aplecau spre fundul hambarelor.

„Iată-l se zăreşte în fund de tot, între fierării!" zise unul arătând cu mâna.

Câţiva marinari se năpustiră, duseră palmele la ochi, se uitară în lăuntru, apoi vorbiră: „E tocmai în magazia de jos: fără de o pânză, nu-i chip să-l scoatem".

— „Da, da, fără de pânză, nu-i chip!" zise dragomanul dând din cap.

Marinarii veniră în grabă cu o muşama şi se coborîră în lăuntru pe frânghii. Puseră capul în lăuntru, îl legară bine, apoi cei de afară începură a trage. Nu trecù mult şi în lumină răsări muşamaua învălătucită. Luară vălătucul şi prin învălmăşeală îl scoaseră pe cheiu. Acolo desfăcură pânza, şi corpul schilodit al lucrătorului se arătă în lumina înserării.

N. Dunăreanu.

43.

PESCUITUL IN BALTĂ.

Spre a prinde peşte în baltă, pescarii pun deacurmezişul gârlelor ce ies din bălţile mari, garduri de nuiele groase de răchită, sprijinite de o parte şi de alta de pari înfipţi în nomol. Astfel gârla se face ca un fel de maţ înfundat, şi la fundul lui se poate pune o plasă sau undiţe

groase pentru morun. Sunt aşà numitele „închisori". Prin aceste îngrădiri se prinde cu siguranţă trei sferturi din peştele mare care, rătăcindu-se în timpul creşterii apelor prin apele mărginaşe, caută să se reîntoarcă înapoi în Dunăre. Dar îngrădirea nu trebue făcută prea deasă, ea trebue să lase peştele mai mic să treacă printr'însa.

Când toamna scad apele, pescuitul tot se mai face în lacurile mărginaşe, cu ajutorul *năvodului*, pe care-l trag trei sau patru oameni pe nomolul acoperit de abià de un metru de apă. Astfel se mai prinde şalău, somn, lin şi crap destul de mare. Dar peştele cel mult se prinde numai când apele cresc.

Cu rânduială, pescuitul morunului se face cu deosebire în deltă. Acolo se pescuesc cei mai frumoşi din specia *Accipenser Huso*, cari dau icrele cele mai căutate. Totuşi se aduc astfel de peşti câteodată şi pe piaţa Brăilei.

Numai o micà parte dintre locuitorii de pe malurile Dunării se îndeletniceşte cu pescăria. Ei locuesc în cătune rare, pe marginea fluviului, pe părţile mai ridicate ale ţărmului, înconjurate uneori de mlaştini, cum sunt, spre pildă, Berteştii, Polizeştii lângă Călmăţui, Azarlâcul în faţa Galaţilor, Ghecetul în faţa Brăilei. Ei au în baltă numai locuinţe vremelnice: colibe de gard de răchită acoperite cu trestie, pe care apele le iau adesea. Casele supraveghetorilor, aşezate pe o temelie ridicată de piatră şi înconjurate de magazii de *tezic* şi de gard, unde se grijeşte peştele sărat, sunt ceva mai adăpostite. Totuşi, când vin apele mari, ele ajung uneori până la ferestre.

Trad. după **De Martonne.**

44.

SCOATEREA PETROLULUI LA CÂMPINA.

Sondele *Societăţii anonime* „Steaua Română“ sunt pe un întins platou, aşezat între valea Prahovei şi Doftana şi se împart în schela Gafiţa şi schela Bucea. Sondele sunt aşezate unele lângă altele; printre ele e un păinjeniş de fire electrice, telefonice, tuburi pentru aburi şi gaze; iar sub pământ, o reţeà de conducte pentru păcură şi apă.

Când se începe o sondă, se sapă mai întâiu un puţ adânc, de 40—60 metri, mai larg ca puţurile obişnuite, şi care se ghizdueşte cu lemn pe măsură ce se scoate pământul. Odată puţul terminat, se începe *sondajul mecanic*, şi pentru aceasta, se construeşte un fel de turn de lemn, la vârful căruia se pune scripetele pe care trece funia de oţel, care va slujì la săpat, *instrumentat* şi *lăcărit*. De funia aceasta se vor atârna sapele şi istrumentele cu care se adânceşte şi se curăţă sonda, burlanele care o împrejmuesc şi *lingura* cu care se scoate păcura.

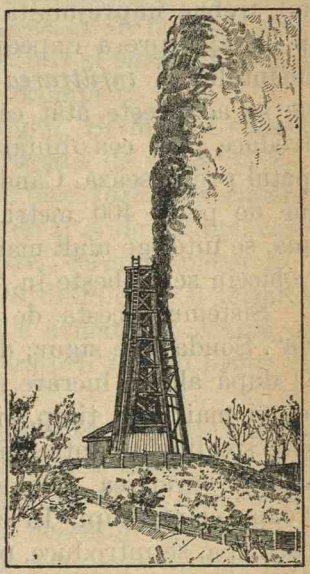

Puţ de petrol.

Indărătul acestui turn e o gheretă mare, unde sunt instalate *volantele* pe care se înfăşoară funia şi frânele care variază mişcarea lor.

In o a treia baracă mai mică, sub acelaş acoperământ, e *motorul* mişcat cu electricitate, cu aburi sau cu gazele care ies din sondele răsbite.

Sondajul mecanic se face în chipul următor: de capătul liber al funiei se leagă nişte sape de fier, care au forma unor dălţi de mărimi variabile; căci sonda, cu cât se adânceşte, cu atâta e mai strâmtă. Printr'o *mişcare de basculă,* sapele acestea sfărâmă pământul în fundul puţului, unde e totdeauna apă, pentru ca *pistosirea* să se facă mai uşor. După câtevà ore, se scoate apa şi se introduce aşà zisa lingură, un cilindru de fer gol, cu un ventil la capătul de jos, cu care se curăţă puţul. Apoi iar se spală, iar se curăţă; şi treptat, sonda se adânceşte.

Gaura aceasta, care se face în adâncimea pământului, trebue împrejmuită cu burlane de fer, înşurupate cap la cap, spre a împedicà astuparea ei prin năruirea pământului şi *infiltrarea* apei. Prima coloană de burlane se adânceşte atât cât permite terenul. A doua se introduce prin cea dintâiu şi se coboară pe măsură ce săpatul progresează. Când stratul de păcură e la o adâncime de peste 400 metri, trebue introdusă a treia coloană, se înţelege mult mai strâmtă; şi cu coloana aceasta de obiceiu se răsbeşte în *ţiţeiu,* dacă se răsbeşte.

Sistemul acesta de sondaj e aşà numitul *„canadian“.* Sondajul e sigur; dar încet şi costisitor; căci cere una după alta o lucrare de săpat, şi una de curăţit, şi deci, şi mai mult timp, şi mai mulţi bani. De aceea în multe sondaje se întrebuinţează sistemul *hidraulic:* săparea şi curăţirea prin apă se face în acelaş timp şi aproape neîntrerupt. In coloana de burlane, în care lucrează apa, se introduce, prin chiar prăjinile de susţinere ale sapei, care sunt goale, apă sub mare presiune, care spală şi scoate afară pământul sfărâmat.

Oricare ar fi sistemul de săpat, accidentele în cursul lui sunt numeroase şi variate. Pe lângă rezistenţa terenului, se întâmplă *dislocări* de straturi, întâlniri de ape subterane, care pot turtì burlanele, cum turteşti un tub de carton. De cele mai multe ori însă, se rup prăjinile de fier de care sunt legate sapele.

Când sonda răsbeşte în stratul de păcură, de multe ori, se întâmplă *erupţii* de-o violenţă extraordinară. Gazele *emanate* de păcură şi care steteau sub mare presiune, închise sub straturile pământului, ies acum afară aruncând pietre, nisip şi la urmă păcură. Cantităţile de nisip pe care uneori le aruncă sunt de necrezut şi puterea mecanică a erupţiei poate fi aşà de mare, că sfărâmă totul. Erupţia unei sonde însă, nu e de loc o nenorocire, e din contra o binefacere din punct de vedere negustoresc. Păcura, care e aruncată de o astfel de sondă, în scurt timp acoperă preţul sondajului; şi, dacă erupţia se prelungeşte, sunt plătite multe sondajii *infructuoase*. De aceea, înainte de răsbirea unei sonde, se fac *barajuri* şi *basinuri*, pentru colectarea păcurii care ar puteà erumpe.

Iată, pe scurt, felul sondajului. Şi munca aceasta obositoare şi primejdioasă e săvârşită de *maeştrii sondori* şi ajutoarele lor. Munca se face fără întrerupere; şi fiecare sondă are două *echipe*, de zi şi de noapte, compuse dintr'un maestru sondor şi trei, cel mult patru, ajutoare. O echipă începe lucrul la 6 dimineaţa, îl termină la 6 seara, fără nici o pauză, şi e urmată de echipa de noapte. Aşà încât, maeştrii şi lucrătorii îşi iau hrana cu ei, şi mănâncă chiar în sondă.

O sondă răsbită *intră în exploatare;* şi extragerea păcurii se numeşte *lăcărit*. Operaţiunea aceasta se face cu aşa numita lingură: un cilindru gol şi de dimensiuni variabile, jos cu un ventil ce se deschide când se reazămă pe ceva. Coborîrea şi ridicarea lingurei se face prin ajutorul funiei de oţel mişcată de motor.

Păcura extrasă e colectată în mici basine şi rezervorii, aşezate în afară de schele. De acì se trimite, fie spre *distilerie,* fie spre staţiile de cazane, fie spre staţiile de încărcare în *vagoane-cisterne*.

După **Dr. C. S. Popescu.**

45.

SCĂLDATUL LUI ION.

Intr'o zi, aproape de *Sânt Ilie,* se îngrămădise, ca mai totdeauna, o mulţime de trebi pe capul mamei: nişte sumane să le scoată din *stative,* altele să le *nividească* şi să înceapă a le ţese din nou; un teanc de sumane croite, înalt până în grindă, aşteptà cusutul; *roata* şedeà în mijlocul casei, *canură* toarsă nu erà pentru *bătătură;* şi apoi vorba aceea: „Nu şedeà, că-ţi şeade norocul"... Şi mă scoală mama atunci, mai de dimineaţă decât alte dăţi, şi-mi zice cu toată inima:

— Nică, dragul mamei! vezi că tată-tău e dus la coasă, căci se scutură ovăzul cela pe jos; şi eu asemenea nu-mi văd capul de trebi; tu mai lasă drumurile şi stai lângă mămuca de-i *fă ţevi* şi leagănă copilul; c'apoi şi eu ţi-oiu luà dela Fălticeni o pălăriuţă cu *tăsmà* şi o curelușă de cele cu *chimeri,* ştii colea, ca pentru tine.

— Bine, mamă; dar, în gândul meu, numai eu ştiam. Toate ca toate; dar, când auziam de legănat copilul, nu ştiu cum îmi venià; căci tocmai pe mine căzuse păcatul să fiu mai mare între fraţi. Insă ce erà să faci, când te roagă mama? Dar în ziua aceea, în care mă rugase ea, erà un senin pe cer, şi aşà de frumos şi de cald afară, că-ţi venià să te scalzi pe uscat, ca găinile. Văzând eu o vreme ca asta, am *spărlit-o* la baltă cu gând rău asupra mamei, cât îmi erà de mamă şi de necăjită.

Adevăr spun, căci Dumnezeu e deasupra! Dela o vreme, mama, crezând că-s prin livadă, undevà, iese afară şi începe a strigà de dà duhul dintr'însa: „Ioane, Ioane, Ioane!" şi Ion, pace! Văzând ea că nu dau răspuns de nicăiri, *lasă toate în pământ* şi se ia după mine la baltă, unde ştià că mă duc; şi când colo, mă vede *tologit* cu pielea goală pe nisip, *cât mi ţi-i gliganul;* apoi, în picioare, ţiind la ureche câte o *lespegioară* fierbinte dela

soare, cu argint printr'însele, acì săriam într'un picior, acì în celălalt; acì plecam capul la dreapta şi la stânga, spuind cuvintele:

„*Auraş păcăraş,*
„Scoate apa din urechi,
„Că ţi-oiu da parale vechi,
„Şi ţi-oiu spălà cofele
„Şi ţi-oiu bate tobele!"

După aceea svârlim pietrele pe rând, în *ştioalna* unde mă scăldam, una pentru Dumnezeu şi una pentru dracul, făcând parte dreaptă la amândoi; apoi mai asvârliam câteva, de încuiam pe dracul în fundul ştioalnei, cu bulbuci la gură; ş'apoi huştiulic! şi eu în ştioalnă deacufundul, să prind pe dracul de-un picior, căci aşà ni-erà obiceiul să facem la scăldat, de pe când *Adam-Babadam.* După asta, mă mai cufundam de trei ori în rând, pentru Tatăl, fiul şi Duhul Sfânt, şi încă o dată pentru Amin. Apoi mà trăgeam încetişor pe o coastă, la marginea bălţii, *cât mi ţi-i morunul.*

Toate acestea le privià biată mama, uitată cu mânile *subsoară,* cum e omul necăjit, de pe un *dâmb* de prund, aproape de mine. Dar eu nu o vedeam pe dânsa, căci eram în treabă. In totului-tot, a fi trecut la mijloc vreo jumătate de ceas, cât a zăbovit mama acolo, mai vreo trei-patru de când fugisem de-acasă, şi ar fi trebuit să înceapă *a mi se pune soarele drept inimă,* după cum se zice, căci erà trecut de amiază. Insă eu, în starea în care mă aflam, fiind coprins de fericire, uitasem că mai trăesc pe lume! In sfârşit, mama, *cât erà ea de tare de cap,* dela o vreme pierde răbdarea şi vine în vârful degetelor pe la spatele mele, îmi ia toate hainele frumuşel de pe mal şi mă lasă cu pielea goală în baltă, zicându-mi cu năduh:

— Ii venì tu acasă, *coropcarule,* dacă te-a răsbì foamea, şi apoi atunci vom aveà altă vorbă. Şi se tot duce.

Ei, ei! ce-i de făcut, Ioane?.... Fac ţuşti! din baltă o iau la sănătoasa; şi aşà fugiam de tare pe prund, de săriau pietrele, pe care le stârniam cu picioarele, cât mine de sus. Şi fuga, şi fuga, fără să mă mai uit în urmă, până ce dau între *hudiţi,* pe drumul care duceà la noi acasă. Dar nu mergeam pe drum, de ruşine să nu întâlnesc vreun om; ci sar în grădina lui Costache şi merg *tupiluş* prin păpuşoiu; apoi într'o hudiţă; din hudiţă, în grădină la Trăsnea, şi iar prin păpuşoiu; şi, când aproape să ies din grădină, mă simţesc cânii lui Trăsnea, şi la mine, să mă rupă. Ce-i de făcut? Auzisem eu din oameni că, dacă vrei să nu te muşte câinii şi să te lase în pace, cum îi vezi că sar la tine, să te tupilezi jos la pământ şi să-i laşi să te latre cât le place, fără să te urneşti din loc; căci ei bat cât bat şi, dela o vreme, te părăsesc şi se duc. Şi adevărat este; căci aşà am scăpat şi eu de cânii lui Trăsnea, atunci când am dat peste păcat cu ei şi ei cu mine.

In sfârşit, după ce m'au lăsat cânii lui Trăsnea în pace, am sărit în *răspântenele* unui drum; de acolo în grădină la noi, şi atunci mi s'a părut că mă aflu în sânul lui Dumnezeu. Şi merg eu acum fără păsare prin păpuşoiu până în dreptul ogrăzii şi mă uit printre gard şi văd pe mama cum se dà în vânt după trebi, când în casă, când afară; şi-mi erà mai mare mila de dânsa, dar şi de pântecele meu cel *stocit* de apă încă îmi erà milă. Şi, ne mai putând suferi foamea, încep a *mărnăi ugilit* printre gard: „Mămucă, iacătă-mă-s!“ Şi odată sar în ogradă, mă înfăţişez dinaintea mamei aşà chipos cum eram, îi apuc mâna cu sila, o sărut şi zic scâncind: „Mamă bate-mă, ucide-mă, spânzură-mă, fă ce ştii cu mine; numai dă-mi cevà de mâncare, că mor de foame!“ *Vorba* ceea: *Golătatea încunjură, iar foamea dă deadreptul.* Ea atunci, cum e mamă cu bunătate, se uită *galiş* la mine şi zice oftând:

— Bine-ţi şade, *coşcogeme cobilizan,* să *umbli lela*

pe drumuri în halul acesta şi să mă laşi tocmai la vremea asta fără leac de ajutor! Hai de mănâncă; dar să ştii, că *mi te-ai lehămetit dela inimă;* doar să te porţi de-acum tare bine, să mai fiu ceeace am fost pentru tine; dar nu ştiu, zău!

Şi, scurtă vorbă, văzând că m'am pus rău cu mama, îi *giuruesc* eu că ce-am făcut n'oiu mai face; apoi umblu tot cu binişorul pe lângă dânsa şi nu ies din cuvântul ei afară, nici cu fapta, nici cu vorba; căci „vorba dulce mult aduce"; la trebi îs hărnicuţ, cât se poate: *derdicam* şi măturam prin casă ca o fată mare, de n'aveà mama grijă, când se duceà undevà. Şi, într'o zi, o văd că mă sărută şi-mi zice cu blândeţe:

„Dumnezeu să te 'nzileascà, Ionică, dragul mamei, şi să-ţi dea toate darurile sale cele bogate, dacă te'i purtà cum văd că te porţi de-o bucată de vreme încoace".

Atunci eu pe loc am început a plânge, şi bucuria mea n'a fost proastă. Şi, mai multă mustrare am simţit în cugetul meu, decât or'când. Şi, de m'ar fi isgonit dela casă, ca pe un străin, tot n'aş fi rămas aşà de umilit în faţa ei, ca atunci când m'a luat cu binişorul!

I. Creangă.*

46.

INGHEŢATA.

In-ce ciasă eram, nu-mi amintesc, atâta ştiu că eram o leacă de omuleţ şi stam alături într'o bancă cu unul Chiron Gheorghe, băet de gospodar din Buciumeni şi eram aşà de prieten cu dânsul că nu ne-am fi despărţit nici morţi unul de altul. Şi erà prin luna lui Iunie, pe timpul examenelor; amândoi zoriam cu învăţătura ca iepurele la vale, şi erà cald, cald, mă rog, cum e în luna lui

Cireşar, şi în clasă erà o zăpuşeală de-ţi venià să-ţi desbraci antereul. Şi-mi erà o sete de nu ştiam cu ce să mi-o răcoresc.

— Măi, Chiroane, îi zic, ghiontindu-l, ai tu parale?

— Am, şi-mi arătă mâna cu doi bănuţi, patru parale.

Patru parale erà o avere pentru mine pe vremea aceea.

— Bun! îi răspund înapoi pe vârful buzelor, ca să nu mă simtă părintele Pavel, dascălul nostru de clasă.

Mi s'a părut un an până când mi-a dat drumul dela şcoală.

La ieşire îi dau iar un ghiont lui Chiron.

— Măi Chiroane, îi şoptesc, ai mâncat tu vreodată îngheţată?

— Nu! îmi răspunde el, uitându-se la mine mirat.

— Nici eu. Dar ştii tu una? — Câţi bănuti ai zis tu că ai?

— Doi!

— Bun!... Ştii ce? Am şi eu doi bănuţi — Hai la Rimăr să-mi iau de un bănuţ cerneală, şi de acolo la cofetărie să mâncăm câte o îngheţată, să ne meargă vestea. Că ne-o da de vreo trei parale. Ce D-zeu, doar îs bani!

Mergem noi la Ovreiu, îmi umplu de un bănuţ şipuşorul cu cerneală, şi ce cerneală? când dădeam odată cu condeiul pe hârtie, lăsà urme de aur. Şi după ce-mi astup sticluţa cu un dop de hârtie, o puiu în *taşcă,* aşà ca să nu se verse.

Şi din Căsăpie, o dăm pe strada Mare. Cum o fi aceea numită îngheţată nu ştiusem până atunci, dar îmi închipuiam că trebue să fie grozav de bună, de vreme ce-o mâncau boierii, şi ciudăţenia de a ştì cum e, de mult mă frământà. Acum îmi călcaiu pe inimă, şi iată-ne intraţi la cea dintâi cofetărie de pe uliţa cea mare, pe a cărei geam scrià cu litere mari: „Îngheţată şi Bere de Mart".

Aice găsim vreo trei boieri de cei mari din târgul nostru, din care pe unul, după ochiul lui cel mic, îl cunoşteam că ieşià totdeauna dela o casă de lângă şcoala noastră.

Când am dat de podelele ceruite şi perdelele cele frumoase, ne-am sfiit să mai înaintăm.

— Ce voiţi? ne întâmpină unul în haine negre, deslipindu-se de lângă un raft.

— Îngheţată, îi răspund eu ne-având încotro.

— De cât?

— De trei bănuţi! îi spun eu cu îndrăsneală.

— Nu-i de trei bănuţi! şi pufnì într'un râs nebun.

Atunci m'am încurcat şi simţii că tot sângele mi se sue în cap; urechile prinseră să-mi vâjâie şi obrajii să-mi ardă...

— Ce vreà? întrebară cei dela masă, râzând.

— De trei bănuţi îngheţată.

Doi dau să isbucnească de râs, dar cel ce şedeà

lângă școală, clipì la ei din ochi și-i trase de mânecă; iar nouă ne zise liniștit:

— Lăsați, că *vă tratez* eu cu câte o înghețată, — și ne porunci câte o porție. Apoi, întorcându-se spre noi, ne vorbì:

— Ei, acum stați: că înghețata se mănâncă șezând pe scaun.

Îndreptându-ne la spate trăistuțele cu cărți, ne așezarăm la o masă de marmoră față în față unul de altul.

Domnul cu ochiul mic ne întrebă, fără să zâmbească câtuș de puțin, în ce clasă suntem și care ni-s părinții.

Nu mult venì și înghețata în două farfurioare albe. Parcă și acum o văd; dar nu știam cum să începem a mâncà.

Am luat cu mâinile tremurătoare de tulburare lingurițele albe de argint și dădeam ocol farfurioarelor: de ici se începe sau de colo?

Chiron se uità înfocat la mine și eu la Chiron; iar boierul, văzându-ne încurcați, ne îndeamnă:

— Ei, luați, mâncați!.... Ați mai mâncat înghețată?

— Nu! îi fac din cap.

— Atunci luați din orice parte îți voì câte o linguriță... Așà!... Acum suflați într'însa să se răcorească, că s'a înfierbântat.

Și unde nu începurăm noi a suflà!

Cofetarul și cei doi abià îșì țineau râsul; iar boerul nostru, hoț, nici nu zâmbià măcar.

— Ei, acum mâncați! adăogă dânsul. Insă când vrurăm să ducem lingurițele la gură, două femei de țară cu traistele pe umăr, îmbrăcate cu fuste de stambă neagră cu flori și cu picioarele goale și prăfuite, intrară înnăuntru.

— Ce-i, întrebă cel ce servise; vreți cevà de mâncare?

— Nu! îi dă una mai tânără cu obrajii ca două caise coapte şi cu ochii negri codaţi: — nu cumvà aveţi de vânzare de aceea care se dă pe obraz, şi se fac buzele roşii, că am voi să luăm de zece bani.

Boierii sbucniră în râs, iar cofetarul le vorbì: — Acì nu-i spiţerie.

— Aaaa! ziseră ele; nu vă supăraţi; şi ieşiră lăsând pe podeaua ceruită patru urme de tălpi late.

Dar în clipa aceea, uitându-mă când la femei, când la boieri, nu ştiu cum m'am sucit că numai aud cevà *şurhuind*. Ce să vezi, cerneala mea aurie se vărsase pe podelele lustruite. „Dumnezeule", mi-am zis: „dracu m'a adus pe mine aici!" — dar n'am scos nici mârc! ci am mâncat îngheţata tot uitându-mă împrejur speriat, până zării pe boieri că se uită la noi.

— Aţi mâncat? întrebară ei.

Noi am dat din cap că da, pe când unul vorbì către ceilalţi: „Atâta îs de *simpli*, încât nici nu ştiu cum să se scoale de pe scaun".

Şi, în adevăr, par'că şedeam ţintuit. Chiron se sculă şi se plecă să-şi ia pălăria de jos! dar eu nu puteam şi simţiam şi cevà ud sub mine, şi par'că eram dus pe ceea lume.

Cofetarul se uită sub scaun şi sărì ca ars.

Cei trei văzură turburarea mea şi îi făcură semn să tacă.

— Apoi plecaţi, măi băieţi! vorbì ocrotitorul nostru, lasă că plătim noi.

Şi eu mă ridicaiu, cu inima strânsă, cu capul ameţit şi cu o pată de cerneală ca palma pe poalele cămeşei de bumbac; îmi luai tremurând pălăria de pe braţ şi, fără să zic o vorbă, ieşii oftând, pe când Chiron făcù o plecăciune şi zise un bogdaproste.

Când ne-am văzut afară, par'că aş fi scăpat cine ştie de unde.

— Uf! mi-am zis, că bine ne-a mai mers.

Apoi râs ce-a răsunat în urmă-ne de credeai că ridică în sus casa!

Şi de-atunci, nu ne-am mai dus nicăiri să mai mâncăm de trei parale îngheţată...

Ion Dragoslav.

47.

PUIŞORII.

Sub lumina trandafirie a unui blând apus de soare, pământul pare adâncit într'o odihnă neclintită; frunzele aţipesc pregătindu-se pentru tihnitul somn al nopţii; în depărtări miriştele scânteiază singuratice, ca nişte ţesături de fir; iazul îşi întinde faţa umedă, sorbind, până în adânc, din lumina asfinţitului. Din jos din văi, răsună talanga; iar pe deal în vii, doineşte fluerul.

In aer, un popor întreg de rândunele se pregăteşte de plecare; s'au adunat rând pe rând de prin părţile acestea şi, de bucurie, în sbor nebun, străbat văzduhul ca nişte săgeţi. Atrase de întinsul sclipitor al iazului, ele se lasă deasupra lui, ca o perdeà, apoi, răsleţindu-se în ciripiri ascuţite, se avântă cu toatele în spre păduricea de sălcii; ascunzându-se, rătăcesc prin frunzişul răcoros, apoi o iau dealungul miriştelor şi iar se întorc în bătaia lină a aripelor.

De după deal, vine în sbor rotat un uliu. Pasărea de pradă pare că nu ia în seamă mulţimea păsărilor călătoare. Ele îl zăresc: un strigăt de îmbărbătare şi stolul întreg năvăleşte la luptă. Uliul ocoleşte iscusit prin aer şi piere cu repeziciunea fulgerului dincolo de deal. A scăpat. Rândunelele, vesele de această fugă, plutesc sus crezând că l'or mai vedeà: zarea rămâne însă limpede şi

dânsele se întorc obosite de se înşiră pe vârful şurelor de paie.

Pe prispa casei, copilaşul numai în cămăşuţă, cu capul gol, urmăreşte de mult jocul stolului de pasări, printre cari se află şi cei trei pui ai lui, din cuibul de *humă* de sub straşină.

De câteori erà neastâmpărat, *mămuca* îi ziceà: „Fii cuminte, dacă vrei să-ţi dau puii, când or creşte mari".

Şi el a fost cuminte, puii au crescut mari, dar, în urmă, au sburat. El îi văzuse cum au ieşit zilele trecute

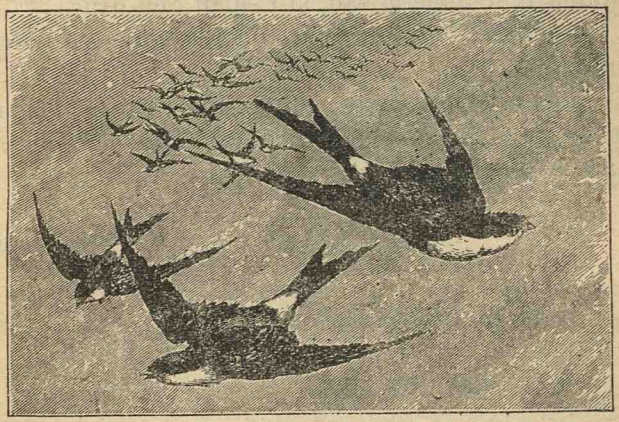

de s'au jucat prin aer, dar par'că niciodată nu sburase mai mult ca astăzi.

Şi îşi cunoaşte el destul de bine puii; sunt cei dela mijlocul şurei din dreapta, trei unul lângă altul, sau cei de lângă aceştia, dacă n'or fi chiar cei dela capăt. Toţi par'că seamănă cu alţii, şi-s aşà de sus, aşà de sus!...

Păsărelele s'au odihnit puţin, apoi şi-au şoptit nu ştiu ce, au scos un strigăt vesel şi s'au ridicat deodată cu toatele. Câtevà din ele s'au despărţit pentru o clipă din stol, au atins uşor streaşina casei, apoi s'au pierdut iarăşi în mulţimea celorlalte. Stolul mai ocolì de vre-o

două ori iazul, apoi se înălţă, şi porni încet să lunece spre asfinţit.

Copilaşul privì lung stolul care se pierdeà, ca o fluturare, în adânc, apoi duse mânuşiţile la ochi şi începù să plângă.

Maică-sa aruncă furca şi venì în fugă de-l luă în braţe: în cuvinte desmerdătoare îl întreabă ce are.

Copilul nici puteà vorbì de atâta năvală de lacrimi. Intinde mâna spre cer, îi arată stolul care lunecà în sbor necurmat, şi de abià îi puteà şoptì:

„Puişorii"!

Mama îl strânge la sân, şi-l sărută cu drag:

„Nu plânge, puiul mamei, au să se 'nioarcă înapoi... la primăvară".

Copilaşul se linişteşte; punând mânuşiţa deasupra ochilor, ca mămucă-sa, împreună privesc stolul pe zarea depărtată a cerului.

Em. Gârleanu.

48.

EFTIN ŞI SCUMP.

— Tată, am găsit un bou eftin; bine ar fi să-l cumperi, zise un tânăr ca de optsprezece până la douăzeci de ani, tatălui său, plin de bucurie.

— De unde ştii tu că este eftin, şi cine este cel ce-l vinde? întrebă părintele.

— Este un nenorocit, tată, răspunse tânărul, căruia i-au murit până acuma mai mulţi boi. Vitele, ce bruma i-au mai scăpat, le-a schimbat pe bani. El voeşte

să se apuce de altcevà, căci cu vitele n'are noroc. Boul ce i-a rămas încă este hotărît să-l dea pe ce l-o da, numai să scape de dânsul, şi nu găseşte să-l vânză.

— Şi în cât l-a lăsat?

— Eu l-am tocmit şi-l pot scoate cu vreo cincizeci de lei.

— Este scump, dragul tatii.

Surprins de răspunsul tatălui său, băiatul lăsă ochii în jos şi se duse într'ale sale. Erà încredinţat că tatăl său ştie ce spune.

Soarta, care până acì fusese cam aspră cu această familie, se îndură în cele din urmă şi, dela un cârd de vreme, începù a-i zâmbì. Pe ce puneà mâna bătrânul, totul îi ieşià spre bine.

După vreo doi ani dela aceasta, bătrânul se întoarse acasă într'una din zile cu un bou frumos. Aveà de ce prinde ochiul, când se uità cinevà la el. Fiul, când văzù în bătătură un astfel de bou, alergă la tatăl său într'un suflet şi, plin de bucurie, îi zise:

— Dela cine ai cumpărat boul ăsta, tată?

— Dela *obor*, tătucule.

— Şi l-ai luat mai eftin decât cel care-l găsisem eu *mai anţărţ?*

— Ba nu, pe acesta am dat mai mult, deşì nici acela nu erà prost. Boul, ce vezi în bătătură, mă ţine două sute de lei.

— Boul ce tocmisem eu erà numai cincizeci de lei, şi atunci mi-ai zis că erà scump, tată dragă.

— Aşà este, fătul meu. Aceasta o zic şi acum. Atunci boul cu cincizeci de lei erà scump, fiindcă n'aveam bani. Astăzi, acesta cu două sute de lei este eftin, fiindcă dela mila lui Dumnezeu, *am legat şi noi gură pânzei.*

Aceasta s'o ţii minte în viaţa dumitale.

P. Ispirescu.*

49.

O TOCMEALĂ.

Pe când Isac adâncit în gânduri socotiă cât de sărac erà el şi cât de bogat erà d-l Ehrenthal marele negustor, la care venise să slujească, acesta răsări deodată înaintea lui, şi-l măsură cu o privire atât de semeaţă, cum nici măcar un *despot* din Asia, care îşi aruncă ochii asupra unei biete fiinţe prosternate, n'ar fi făcut-o. Isac îşi da seama ce însemnat om erà d-l Ehrenthal şi cât de mic erà el pe lângă dânsul; de aceea se ridică înainte-i dintr'odată şi căută să i se înfăţişeze într'un chip potrivit cu starea umilită în care se aflà.

— Poftiţi, zise el, o scrisoare dela Baruch Goldmann, după a cărui poruncă am venit să vă slujesc.

Şi dete, în acelaş timp, prea însemnatului bărbat, scrisoarea.

— Intr'adevăr, i-am scris lui Goldmann, să-mi trimeată un om pe care aş vrea mai întâiu să-l *ispitesc* şi să văd dacă face de mine ori nu. De hotărît n'am hotărît încă nimic, zise Ehrenthal cu un ton de ocrotire şi desfăcând scrisoarea.

— Tocmai ca să mă vedeţi, am şi venit, răspunse Isac.

— Cam târziu ai venit; azi nu mai am vreme de afaceri, zise cu supărare Ehrenthal.

— M'am crezut dator să mă prezint d-lui Hirsch Ehrenthal în chiar ziua sosirii; să văd dacă cumvà nu-mi dă ceva de lucru pentru ziua de mâine.

— Ar fi prea de vreme, mâine, zise rece negustorul, care vroià cu tot dinadinsul să bage în cap tânărului, că nu ţineà la el câtuşi de puţin.

Isac pricepù pe deplin pentru ce acest om, de care aveà toată trebuinţa, se poartă astfel şi, dându-şi seama

că e în mâna lui, căută să câştige tot ce erà de câştigat, aducându-l la fapt şi spunându-i că a doua zi, zi de târg, ar puteà face vreo afacere, ca unul ce cunoaşte pe mulţi cărăuşi de rapiţă.

— Rapiţă! Ce o să fac eu cu rapiţă? Baţi câmpii, se vede, răspunse Ehrenthal şi mai aspru ca mai înainte.

Isac însă nu se sfiì de loc şi-i arătă cât erà el de destoinic:

— Eu cunosc pe toţi oamenii din oraş; pe samsari şi pe negustoraşi, şi-i pot fi de folos domnului, şi în oraş, şi acasă. Şi, vrând cu orice preţ să intre în pâine, el adăogă cu hotărîre: „Nu cer câtuşi de puţin să locuesc chiar în casă la d-l Ehrenthal; dacă nu se poate, nu mi-e de loc greu să stau în gazdă pe la vreun hangiu din apropiere.

D-l Ehrenthal fu atins, fără să vrea, de această jertfă a băiatului. Il mai măsură odată de sus şi până jos, şi-l întrebă ceva mai puţin aspru:

— Ai hârtiile în regulă? Să nu păţim vreun bocluc cu poliţia.

Isac îl liniştì în această privinţă, trăgând cu fereală, din căptuşala vestei sale rupte, un portofoliu mare şi vechiu, moştenire de familie, şi scoţându-şi dintr'însul certificatul.

D-l Ehrenthal, deşì părù că atinge cu scârbă hârtia nu prea curată a lui Isac, îi cercetă totuş cu deamănuntul iscălitura şi pecetia.

Isac aşteptà cu nerăbdare ce are să facă d-l Ehrenthal cu certificatul său; dacă nu i-l dă înapoi, înseamnă că tocmeala e ca şi făcută.

Pe când Ehrenthal tot cântărià cu nepăsare hârtia, Isac începù să zâmbească cu respect, ca şi când ar fi şi fost de ai casei:

— Te iau în slujbă, zise stăpânul, dar ai să faci tot ce te-oiu pune, eu, ori doamna Ehrenthal, ori Bernard, fiul meu. Dimineaţa ai să-mi faci ghetele şi ai să cureţi

pantofii nevesti-mi; ai să cumperi pentru bucătărie tot ce ţi-o spune bucătăreasa; ai să te duci pe oriunde te-oiu trimite şi să faci orice ţi-oiu porunci.

— Domnule, zise Isac cu umilinţă, te voiu slujì după pofta inimei dumitale.

— Bucătăreasa o să-ţi dea să mănânci. Dela şapte seara încolo, eşti slobod.

Isac primì cu atâta grabă şi această condiţie, că numai un lucru mai întrebă:

— N'aş putea să am şi dimineaţa vreo două ceasuri libere?

— Asta nu, zise Ehrenthal cu supărare: cât timp e în slujba mea cineva, nu-i îngăduesc câtuşi de puţin să facă daraveri pe seama lui.

Dar deoarece Isac vrea să facă neapărat şi astfel de treburi şi de oarece dealtmintreli acest lucru îl ştià prea bine însuşi Ehrenthal, acest punct gingaş nici nu-l mai discutară.

— Iţi dau doi taleri pe lună şi, dacă mijlocești vreo afacere, o să ai şi de acolo partea ta.

— Cât? întrebă Isac repede.

— Asta nu te priveşte, zise Ehrenthal supărat: ori şi cât ţi-aş da, tot are să-ţi fie destul.

— Destul pentru stăpân, nu pentru mine, răspunse cu îndrăsneală Isac; căci îşi da seama că asupra acestui punct nu trebuià să se arate moale de loc.

— O să vedem asta, după ce te-oiu încercà. Intr'o lună. Atunci am să-ţi hotărăsc şi partea ta.

Mai mult nu puteà cere Isac deocamdată. El îşi luă pachetul ce-l lăsase pe scară, îşi zise iarăşi umilit.

— Fie şi cum zici d-ta. Dar nu s'ar puteà cumvà ca d-l Ehrenthal să-şi facă pomană cu o haină şi nişte pantaloni vechi, ca să nu-l dau de ruşine în lume.

— Nici pantaloni, nici haină, răspunse stăpânul pe un ton care trebuià să-i astupe numaidecât gura băiatului.

— Prea bine! O să mi le daţi însă desigur peste o lună, după ce mă veţi pune la încercare.

Cererea aceasta se ridică, după *cursul bursei telalilor,* la trei sau patru taleri, şi lui Ehrenthal i se păreà mult, pe bună dreptate. Dar după ce iar măsură cu privirea pe noul său *comis* şi după ce, văzând deosebirea dintre umilinţa lui şi dintre viclenia şi îndrăsneala privirilor lui, dobândì încredinţarea de cât folos puteà fi acest tânăr, îi venì să fie mai darnic:

— Aide, o să le ai peste o lună. Să tragi în gazdă la Loebel Pinkus, ca să ştiu de unde să te iau.

D-l Ehrenthal deschise apoi uşa şi chemă:

— Nevastă, Bernard, Rosalio, ia veniţi!

Indată se descliseră două uşi, cu a bucătăriei trei, şi familia stăpânului se arătă, cu bucătăreasa la spate.

Familia şi Isac se priviră unii pe alţii, în tăcere, pe când capul casei zise cu hotărîre:

— Iacă-tă, dumnealui e Isac Veitel, noul nostru servitor.

Trad. după **G. Freytag.**

50.

RUSUL LA TÂRG.

La un târg, odată-un Rus
Nişte boi să vânză-a dus;
Şi, 'ntrebat de-un oarecare,
De-i sunt boii de vânzare,
El răspunde 'n dată mare:

— „Se 'nţelege, vrem vândut!
„Pentru ce să mai ţinut?!

„Eu de dânşii săturat!
„Că la mine cât el stat
„*Sufletul de-ajuns mâncat!*
„Cât eu tras cu dânşii, las,
„Las şi alţii să mai tras“

— „Vra să zică nu-s buni boii!“
Il întreabă omu 'ndată.
— „Ba el bun“, răspunde Rusul,
„Bată-l scârba lui s'o bată.
„Că el par'că vinovat,
„Când eu prost şi cumpărat
„Şi parale mult *turnat*...
„Că eu dat la bani, săracul!
„Şi colo... el bun, ca dracul!“

Omu-acì, cătând la ei,
Zice:
— „Tare-s mititei!“
— „Mititel, răspunde Rusul,
„Că nici piele mult n'avut,
„Unde mare să crescut!...
„Da măcar că nu-i prea mare
„El batrin, batrina tare!“
— „Da, bătrâni“, mai zice omul,
„N'au nici dinţi cu ce mâncà“.
— „O! ho, ho!“ răspunde Rusul,
„Ba mâncat şi pe *ma-ta!*
„Mititel, dar la mâncare
„El mâncat ca unul mare!
„Şi 'ncă el mai *iuti* mâncat,
„Că el nici nu mestecat“.

— „Ce urîţi sunt!“ zice omul,
„Slabi, uscaţi, subţiri la gât,
„N'au nici carne, nici de fel!...“

— „Hei! urît", oftează Rusul:
„Dumneata fi mai urît,
„Dacă fi bolnav ca el".

Th. D. Sperantia

51.

UN OM SFIOS.

(Din viața meseriașilor pielari)

Cu cotul pe masă și cu capul răzimat în mâini, Sandu privià înaintea-i și cine știe cât ar fi stat dus pe gânduri dacă nu i-ar fi grăit birtașul:

„Uite a venit dela Dinu Tălpăoană să întrebe dacă nu e vreo calfă fără lucru, du-te cu *șagârtul* și poate vă puteți învoì; e om de omenire și lucrează *tare*".

Fără să zică cevà, Sandu se ridică și i se părù că visează. Dar, văzând pe șagârt cu șorțul îngălbenit și cu cismele mari, pline de var stins, îi sclipiră ochii și, de bucurie, ar fi sărutat mâna birtașului.

Ieșind afară, începù să vorbească cu șagârtul, care îi spuse că *maistorul* e pâine de om, dar nevasta lui e rea încât să te ferească sfântul de gura ei; că *„lucrătoarea"* e mare și lucru e mult, mai ales acuma toamna, și maistorul uneori ia oameni cu ziua ca să scoată gata un rând de piei mai iute, — și multe altele îi spuse, dar Sandu nu-l mai ascultà.

Șagârtul, văzând că nu-l mai întreabă, se sfiì să-i mai vorbească, și așà merseră muți unul lângă altul.

Sandu știà unde are să meargă, dar nu știà ce are să zică și cum să se tocmească: cu anul, cu luna, cu săptămâna, și nu se puteà dumerì cum ar fi mai bine să facă. Ce știà din lucrătoarea maistorului la care învățase el *„zănatul"* și cele auzite dela calfele ce lucraseră cu el, se frământau în capul lui, încât la urmă se încurcase

de n'ar fi putut spune câte zile are săptămâna şi câţi bani va lua dacă lucrează o lună întreagă.

„Am ajuns", zise şagârtul oprindu-se înaintea uşii dela poartă.

Sandu simţì un fior rece trecându-i prin tot trupul. O clipă stete locului. Trei ani de zile şagârt, şi patru ani calfă lucrase numai la un maistor şi întreaga lui viaţă ar fi rămas tot acolo, dacă nu l-ar fi luat soldat, şi la el s'ar fi dus în ziua când a ieşit din *cătănie*, de n'ar fi murit; de aceea-i erà răcoare şi, dacă şagârtul n'ar fi deschis uşa, poate că n'ar fi intrat.

„Prânzesc", zise şagârtul, văzând curtea largă, pustie şi pornind în spre fund, unde, lângă lucrătoarea cea veche, erà zidită o căsuţă mai scundă.

Nu erau departe de ferestre, când auziră vorbele celor din casă şi zăngănitul cuţitelor.

„Ştii ce?" grăì Sandu, „du-te tu, spune că am venit, dar că aştept până când *gată* cu prânzul".

Şagârtul plecă şi spuse maistorului că Sandu e afară, dar nu vine până ce nu se scoală maistorul dela masă.

„Să vină în casă".

Dar nevasta-i taie vorba, „dă-l încolo, cine ştie ce *mutălău* o fi şi ăsta! Parcă-i fără nas de nu cutează să vină înăuntru! Dă-i mai bine pace să-mi ticeascâ prânzul".

Bărbatul, om bine zidit, ras, plin şi rumen la faţă, cu ochii albaştri şi blânzi, simţià că dacă va mai zice ce vă, nevastă-sa o să-i sară în cap, şi lăsă ca şagârtul să iasă afară. Iar şagârtul, care ştià că o vorbă de-a maistoriţii bate o sută de porunci dela maistor, se trase lângă vatra tinzii, şi aşteptà să-l cheme şi pe el la masă.

„Dar ce-i, Ghiţă, tu nu mănânci?" se auzì glasul maistoriţei, „sau *aştepţi înbiate?* Măăă! acuş trebue să te rugăm ca să vii şi dumneata la masă!"

Şagârtul, învăţat cu năravurile maistoriţei, luă un scaun.

Dar nu îmbucă de trei ori, când maistoriţa îi şi porunci să cheme pe „mutălăul ăla“.

Sfiicios, Sandu dete bună ziua şi, din câţi erau în jurul mesei, el nu văzù decât pe maistor, şi lângă el pe maistoriţa, ai cărei ochi parcă-l ardeau şi-l făceau să-şi piardă tot rostul.

„Cum te chiamă?“ îl întrebă maistorul.

„Mă chiamă Sandu Boldurean“.

Şi, cu glas domol, spuse unde s'a născut, la cine a învăţat zănatul şi câtă vreme a lucrat; iar la întrebări, abiă îşi ridică pleoapele.

Se zăpăcise iute cu totul, când maistoriţa îi strigă: „Dar ce tot întorci ruptura-ţi de pălărie şi o iei dintr'o mână într'alta? Pune-o undevà şi vorbeşte mai cu inimă, să înţeleagă omul ce scoţi din gură“.

Sandu simţì cum tot sângele i se urcă în cap şi, fără să vadă, îşi agăţă pălăria în *zarul uşei.*

„Şi tot la un maistor ai lucrat?“

„Tot, — iată cartea mea de lucru“; — apoi cu oarecare iuţeală, o deslegă şi întinse maistorului *„cartea de lucru“.*

„S'o văd şi eu“, zise maistoriţa, şi smulse cartea din mâna bărbatului, — „d'apoi cu mutălăul ăsta, ce mirare să stea tot la un loc, şi cine ştie ce maistor va fi fost şi ăla!“ şoptì ea bărbatului, care i-ar fi răspuns că tocmai asta este frumos dela o calfă de opincar să stea cât mai mult la un maistor, căci opinca mai tot într'un fel se lucrà, şi numai ici, colea se argăsesc pieile altcum, însă îi erà ruşine de calfă, şi se făcù că frunzăreşte prin carte.

Pe Sandu îl treceau sudori: — când întinsese cartea i se umpluse sufletul de bucurie, c'a putut ajunge până acì, dar încetul cu încetul, şi mai ales când maistoriţa luă

cartea şi şoptì bărbatului, un fel de îngheţ i se puse pe inimă.

„Ce-i spune? dar dacă vor fi găsit cevà rău? dacă nu-l primesc în lucru? erau întrebări, cari or'cât de tărbăcit erà, i se iviau în suflet, dar la care nu puteà răspunde, deşì ştià că în carte spune numai bine de el, şi că maistorul are nevoie de calfă, tocmai acum toamna când e *dricul târgurilor*".

Parcă-i luaseră o grea povară vorbele maistorului:

„Bine, te primesc în lucru. Cât ai căpătat dela maistorul tău?"

— „Apoi eu am lucrat la el patru ani şi cu plată".

„Dar ce atâta vorbă, iată îi dăm câte un *florin* şi jumătate pe săptămână, fără spălătură, şi poate să rămână, căci şi aşà în cătănie va fi uitat şi cât a ştiut să lucreze" se amestecă maistoriţa în vorbă ridicându-se, semn că cele două calfe şi şagârtul să-şi vadă de lucru.

Sandu stete ca pironit, iar în casă nu rămăsese decât maistorul şi copilaşul lui, de vreo 6—7 ani, căci fata şi cu maistoriţa ieşiseră în tindă să-şi vadă de vase.

„Ei, ce te tocmeşti, rămâi ori nu?" ţâfnì maistoriţa ivindu-se în prag.

— „Rămân" grăì Sandu, fără să ştie că el vorbeşte.

Maistorul se uità la ea, apoi se întoarse către Sandu: „Ai mâncat?"

„Că doar n'a venit să-l saturi tu", îl întrerupse nevastă-sa.

— „Tu, muere..." Maistoriţa însă îi aruncă o privire plină de înţeles şi se pierdù prin curte.

„Să vii dar de mâine la lucru".

Sandu se ferì din cale şi ieşì după maistor; mergeau unul lângă altul.

Ajunşi la uşa curţii, se opriră; maistorul ar fi vrut să-i spună cevà, ar fi vrut să aducă vorba de plată, căci prea i se păreà puţin 1 fl. 50 pe săptămână, dar Sandu

erà bun bucuros că găsise de lucru şi nu-i venià să ceară mai mult.

„Maistore, eu mă duc, sănătate bună!“ Sănătate bună! îi răspunse maistorul, şi-i erà ca şi cum ar fi voit să-l cheme înapoi şi să-i mai spună o vorbă.

I. Popovici-Bănăţeanu*.

52.

IVAN TURBINCĂ.

Erà odată un Rus pe care îl chemà Ivan. Şi Rusul acela din copilărie se trezise în oaste. Şi, slujind el câtevà *soroace* dearândul, acum erà bătrân. Şi mai marii lui, văzându-l că şi-a făcut datoria de ostaş, l-au slobozit din oaste cu arme cu tot, să se ducă unde-a vreà, dându-i şi două *carboave* de cheltuială.

Ivan atunci mulţumì mai marilor săi şi apoi, luându-şi rămas bun dela tovarăşii lui de oaste, cu care mai trase câte-o *duşcă*-două de rachiu, porneşte la drum, cântând.

Şi, cum mergeà Ivan şovăind, când la o margine de drum când la alta, fără să ştie unde se duce, puţin mai înaintea lui mergeau la întâmplare pe o cărare lăturalnică, *Dumnezeu* şi cu *Sfântul Petre* vorbind ei ştiu ce. Sfântul Petre, auzind pe cinevà cântând din urmă, se uità înapoi; şi când colo, vede un ostaş *mătăhăind* pe drum în toate părţile.

— Doamne, zise atunci sfântul Petre speriat, ori hai să ne grăbim, ori să ne dăm într'o parte, nu cumvà ostaşul acela să aibă *harţag* şi să ne găsim beleaua cu dânsul.

— N'ai grijă, Petre, zice Dumnezeu. De drumeţul, care cântă, să nu te temi; ostaşul acesta e un om bun la inimă

şi milostiv. Vezi-l? are numai două carboave la sufletul său; şi, drept cercare, hai, fă-te tu cerşetor la capătul ist de pod şi eu la celălalt, şi să vezi cum are să ne dee amândouă carboavele de pomană, bietul om! Adu-ţi aminte, Petre, de câte ori ţi-am spus, că unii ca aceştia au să moştenească împărăţia cerurilor.

Atunci Sfântul Petre se pune jos la un capăt de pod, iar Dumnezeu la celălalt, şi încep a cere de pomană.

Ivan, cum ajunge în dreptul podului, scoate cele două carboave, de unde le aveà strânse, şi dă una lui Sfântul Petre şi una lui Dumnezeu, zicând:

— „*Dar din dar se face Raiul. Na-vă!* Dumnezeu mi-a dat, eu dau, şi Dumnezeu iar mi-a da, că are de unde".

Atunci Sfântul Petru zise cu mirare:

— Doamne, cu adevărat bun suflet de om e acesta şi n'ar trebuì să meargă nerăsplătit dela faţa ta.

— *Dar,* Petre, — las' că am eu purtare de grijă pentru dânsul. Apoi Dumnezeu porneşte cu Sfântul Petre; şi, cât ici şi cât colo, ajung pe Ivan, care o duceà tot într'un cântec, de par'că erà toată lumea a lui.

— Bună cale, Ivane, zise Dumnezeu. Dar cânţi, cânţi nu te 'ncurci!

— Mulţămesc d-voastră, zise Ivan, tresărind. Dar de unde ştii aşà de bine, că mă cheamă Ivan?

— D'apoi dacă n'oiu şti eu, cine altul are să ştie? răspunse Dumnezeu.

— Dar cine eşti tu, zise Ivan cum *sborşit,* de te lauzi că ştii toate?

— Eu sunt cerşetorul pe care l-ai miluit colo la pod, Ivane. Şi cine dă săracilor, împrumută pe Dumnezeu, zice *Scriptura.* Na-ţi împrumutul înapoi, căci noi nu avem trebuinţă de bani. Eu numai am vrut să dovedesc lui Petre, cât eşti tu de milostiv. Află acum, Ivane, că eu sunt Dumnezeu şi pot să-ţi dau orce-'i cere dela mine, pentrucă şi tu eşti om cu dreptate şi darnic.

Ivan atunci, coprins de fiori pe loc s'a desmeţit, a căzut în genunchi dinaintea lui Dumnezeu şi a zis:

— Doamne, dacă eşti cu adevărat Dumnezeu, cum zici, rogu-te, blagosloveşte-mi *turbinca* asta, ca ori pe cine oiu vreà eu, să-l vâr într'însa; şi apoi să nu poată ieşì de aici fără învoirea mea.

Dumnezeu atunci, zâmbind, blagoslovì turbinca, după dorinţa lui Ivan, şi apoi zise:

— Ivane, când te-'i săturà tu de umblat prin lume, atunci să vii să slujeşti şi la poarta mea, căci nu ţi-a fi rău.

— Cu toată bucuria, Doamne, am să vin numai decât, zise Ivan. Dar acum, deodată mă duc să văd nu mi-a picà cevà la turbincă?

Şi, zicând acestea, apucă peste câmpi deadreptul, spre nişte curţi mari, care de-abià se zăriau înaintea lui, pe culmea unui deal. Şi merge Ivan şi merge până când, pe înserate, ajunge la curţile cele. Şi, cum ajunge, intră în ogradă, se înfăţişează înaintea boierului şi cere găzduire. Boierul cela ci-că erà om sgârcit, dar, văzând că Ivan este *om împărătesc*, n'are ce să facă. Şi, vrând-nevrând, porunceşte unei slugi să dee lui Ivan cevà de mâncare şi apoi să-l culce în nişte case nelocuite, unde culcà pe toţi musafirii care veniau aşà *nitam-nisam*. Sluga, ascultând de porunca stăpânului, ia pe Ivan, îi dă cevà de mâncare şi apoi îl duce la locul hotărât, să se culce.

„Lasă, dacă nu i-a da odihna pe nas, zise boierul în gândul său, după ce orânduì cele de cuviinţă. Ştiu că are să aibă de lucru la noapte. Acum să vedem, care pe care? ori el pe draci, ori dracii pe dânsul!“

Căci trebue să vă spun, că boierul acela aveà o pereche de case mai de o parte, în care se ziceà că locuià *Necuratul*. Şi tocmai acolo porunci să culce şi pe Ivan.

Ivan însă habar n'aveà de asta. El, cum a intrat în odaia unde l-o dus omul boierului, şi-a pus armele în rânduială, s'a închinat după obiceiu şi apoi *s'a tologit* aşà îmbrăcat, cum erà, pe un *divan* moale, ca bumbacul, pu-

nându-şi turbinca cu cele două carboave sub căpătâiu şi, aşternându-se pe somn, căci de-abiă îl ţineau picioarele, de trudit ce era. Dar poate bietul să se odihnească? Căci, cum a stins lumânarea, odată se trezeşte că-i smuceşte cinevă perna de sub cap şi i-o aruncă cât colo. Ivan, punând atunci mâna pe sabie, se scoală repede, aprinde lumânarea şi începe a căutà prin casă în toate părţile, dar nu găseşte pe nimeni.

— Măi! Dar acest păcat? Ori asta nu-i curată, ori s'a cutremurat pământul, de mi-a sărit perna de sub cap; şi eu umblu *bădădăind* ca un nebun. Ce-or mai fi şi cutremurele astea! — zise Ivan, mai făcând câteva cruci până la pământ, şi apoi iar se culcă. Dar, când să aţipească, deodată se aud prin casă o mulţime de glasuri, care de care mai urâcioase: unele miorlăiau ca mâţa, altele *coviţiau* ca porcul, unele orăcăiau ca broasca, altele *mornăiau* ca ursul; mă rog, fel de fel de glasuri schimonosite se auziau, de nu se mai ştià *ce mama dracului* să fie acolo. Ivan atunci *se cam pricepe* ce ar fi asta.

„Apoi stăi dar, că *are Chira Socoteală*, cum văd eu". Şi îndată începe a strigà:

„Paşol, na turbinca, ciorti!"

Atunci diavolii odată încep a se cărăbănì unul peste altul în turbincă, de par'că-i aduceà vântul. Şi, după ce intră ei cu toţii în lăuntru, Ivan începe *a-i ghigosì muscăleşte*. După aceea leagă turbinca strâns la gură, o pune sub cap, mai trântindu-le prin turbincă nişte ghionturi ruseşti, coleà cum ştià el, *de da inima din draci*. Apoi se culcă cu capul pe dânşii; şi, ne mai fiind supărat de nimeni, trage un somn *de cele popeşti*... Dar, când pe aproape de cântători, Scaraoschi, căpetenia dracilor, văzând că parte din slugile lui *se zăbovesc*, porneşte cu grăbire la locul ştiut, să le caute. Şi, ajungând într'o clipă, se vâră, el ştie cum şi pe unde, în odaie la Ivan *şi-i şterge o palmă* prin somn, cât ce poate. Ivan atunci *sare ars* şi odată strigă:

„Paşol na turbinca!“

Scaraoschi atunci intră şi el fără vorbă şi se înghesueşte peste ceilalţi *dimoni*, căci n'are încotrò.

„Ei, lasă, că vă judec eu acuş, necuraţilor; *voiu scoate incul* din voi, zise Ivan turbat. *Cu mine v'aţi găsit de jucat? Am să vă muştruluesc*, de au să râdă şi cânii de voi“.

Şi odată se îmbracă şi se înarmează Ivan cu toate ale lui; şi, ieşind afară, începe *a face un tărăboiu*, de s'a sculat toată ograda în gura lui.

— Da' ce ai păţit, mă *păhonţule*, de *te-ai sculat cu noaptea în cap* şi faci aşà larmă, — ziseră oamenii boierului, care dau chiori unul peste altul par'că aveau orbul găinilor.

— Ce să păţesc, zise Ivan *dârz;* ia, am *căptuşit* nişte iepuri şi am de gând să-i jumulesc.

Boierul, în sgomotul ista, se scoală şi el şi întreabă, ce vuet e acolo prin ogradă?

— Ia, mai toată noaptea nu ne-am putut odihnì *din pricina Rusului celuia*, dracul ştie ce are, ci-că a prins nişte iepuri şi vrea să-i jumulească, să iertaţi d-voastră.

În vorbele acestea, numai iată că se înfăţişează şi Ivan înaintea boierului cu turbinca plină de draci care se sbăteau, ca peştii în *vârşă*.

— Iaca, *gospodin*, cu cine *m'am vânzolit* toată noaptea... Dar încalte ţi-am curăţit şi eu casa de draci şi-vi-i aduc plocon dez-dimineaţă. Porunceşte să-mi aducă nişte *palce* că am să-i bat *la stroiu* să pomenească ei cât or trăì că au dat peste Ivan robul lui Dumnezeu.

Boierul, văzând aceasta, pe de o parte l-a cuprins spaima, iar pe de alta nu ştià ce să facă de bucurie; căci multe *serindare* mai dăduse el până atunci pe la popi în toate părţile, ca să-i poată izgonì dracii dela casă, şi nici că fusese chip. Dar se vede că pân'acum le-a fost şi veleatul lor; cu Ivan şi-au găsit popa.

— Bine, Ivane, zise boierul cu mulţumire. Să-ţi

aducă palce cât vrei şi fă-ţi datoria cum ştii, c'apoi om oiu fi şi eu, *helbet!*

In sfârşit, nu trece mult la mijloc, iaca, se pomeneşte Ivan cu un car plin de palce, cum îi plăceà lui. Le ia el şi le leagă la un loc, tot câte două-trei, după cum îşi ştie meşteşugul. Dar, până la vremea asta, se adunase împrejurul lui Ivan tot satul, ca să vadă de patima dracilor. Căci lucru de mirare erà acesta, nu şagă. Atunci Ivan desleagă turbinca în faţa tuturor, numai cât poate să încapă mâna; şi, luând câte un drăcuşor de corniţe, mi ţi-l ardeà cu palcele, de-i crăpà pielea. Şi, după ce-l răfuià bine, îi da drumul cu tocmeală să nu mai vie pe acolo altădată.

„N'oi mai venì, Ivane, câte zilişoare oiu aveà eu", ziceà *Ucigă-l crucea,* cuprins de usturime, şi se tot duceà *împuşcat.* Iar oamenii ce priviau, şi mai ales băieţii, leşinau de râs.

Dar, la urma urmelor, Ivan scoate de barbă şi pe Scaraoschi şi-i trage un frecuş de cele *moschiceşti,* de-i fugià sufletul.

— Poftim! după bucluc umbli, peste bucluc ai dat, măi jupâne Scaraoschi. Să te înveţi tu altădată *a mai bântuì* oamenii, *Sarsailă* spurcat ce eşti!

Şi apoi, dându-i drumul, na! fuge şi Scaraoschi după ceilalţi.

— Dumnezeu să te înzilească, zise atunci boierul, cuprinzând pe Ivan în braţe şi sărutându-l. De acum rămâi la mine, Ivane, şi, pentru că mi-ai curăţit casa de draci, am să te ţin ca pe palmă.

— Ba nu, *gospodin,* zise Ivan. Mă duc să slujesc pe Dumnezeu, Impăratul tuturor. Şi zicând acestea, se încinge cu sabia, pune turbinca la şold, îşi ia raniţa în spate şi puşca dea umăr şi, pornind, se tot duce înainte, la Dumnezeu. Iară privitorii, cu căciulile în mână, îi urau drum bun ori încotro s'a întoarce.

— *Călătorie sprâncenată*, zise boierul; *de rămâneai, îmi erai ca un frate; iar de nu, îmi eşti ca doi.*

Mi se pare mie, că şi boierul cât erà de boier, luase frica turbincăi, de nu-i părù aşà de rău după Ivan care-i făcuse atâta bine.

Ivan însă nici nu se gândià la asta; el îşi cătà acum de drum, întrebând din om în om, unde şade Dumnezeu.

Dar toţi, pe câţi îi întrebà, dădeau din umere, neştiind ce să răspundă la aşà întrebare ciudată.

„Numai *Sfântul Neculae trebue să ştie asta*", zise Ivan, scoţând iconiţa din sân şi sărutând-o pe dos şi pe faţă. Şi atunci, ca prin minune, se şi trezeşte Ivan la poarta Raiului! Şi, nici una, nici două, odată începe a bate în poartă cât puteà. Atunci Sfântul Petre întreabă din lăuntru:

— Cine-i acolo?

— Eu.

— Cine eu?

— Eu, Ivan.

— Şi ce vrei?

— *Tabacioc* este?

— Nu-i...

— *Votchi* este?

— Nu-i...

— Lăutari sunt?

— Nu-s, Ivane. *Ce mă tot chihăeşti* de cap?

— Dar unde se găsesc de acestea?

— La Iad, Ivane, nu acì.

— Măi, dar ce sărăcie lucie pe aici pe la Raiu! — zise Ivan.

Şi, ne mai lungind vorba, îndată şi porneşte la Iad. Şi, el ştie pe unde cotigeşte, că nu umblă tocmai mult şi numai iată că dă şi de poarta Iadului.

Şi atunci odată începe a bate în poartă strigând:

— Ei? Tabacioc este?

— Este, răspunde cinevà din lăuntru.

— Votchi este?

— Este...

— Lăutari sunt?

— Ho, ho, câţi pofteşti.

— A! *haraşó! haraşó!* Acì e de mine! Deschideţi iute, zise Ivan, tropăind şi frecându-şi mânile.

Dracul dela poartă, gândind că e vreun muşteriu vechiu de-a lor, deschide; şi atunci, numai iată că se trezeşte pe neaşteptate cu Ivan Turbincă.

„Vai de noi şi de noi! ziseră atunci dracii *scărmănându-se de cap,* în toate părţile. Aşa-i c'am păţit-o?“

Ivan însă porunceşte să-i aducă mai degrabă votchi, tabacioc şi lăutari, căci are gust să facă un *guleaiu.*

Se uită dracii unii la alţii; şi, văzând că nu-i chip de stat împotriva lui Ivan, încep a-i aduce, care din cotro, rachiu, tutun, lăutari şi tot ce-i poftià lui Ivan sufletul. Umblau dracii în toate părţile iute ca prâsnelul şi-i intrau lui Ivan în voie cu toate cele, căci se temeau de turbincă, ca de nu ştiu ce; poate mai rău decât de Sfânta Cruce.

Dela o vreme, se *chefălueşte* Ivan cum se cade şi unde nu începe a chiuì prin Iad şi a jucà *horodinca* şi *cazacinca,* luând şi pe draci şi pe drăcoaice la joc *cu nepus în masă;* şi, în vârtejul cela, răstoarnă tărăbi şi toate cele în toate părţile, de-ţi venià să te strici de râs de *iznoavele* lui Ivan.

Acum, ce să facă dracii ca să-l urnească de acolo? Gândesc ei, se sucesc ei, se frământă ei cu mintea fel şi chip, dar nici unuia nu-i vine în cap ce să facă. *Talpa Iadului* însă, mai ajunsă la cap decât toţi dracii, zise atunci lui Scaraoschi:

„*Haram de capul vostru!* De n'aş fi eu aici, aţi păţì voi şi mai rău decât aşà. Aduceţi-mi degrabă o putină, o piele de câne şi două beţe, să fac o jucărie cum ştiu eu, şi acuş vi-l mătur de aici“.

Şi atunci, îndată i se aduc cele cerute, şi Tălpoiul

face iute o *darabană;* şi apoi, furişindu-se de Ivan, iese cu dânsa afară şi începe a o bate ca de răsboiu: br... br...

Ivan atunci îşi vine în simţire şi, *într'un buc,* iese afară cu puşca la umăr, să vadă ce este.

Talpa Iadului atunci ţuşti! în lăuntru, şi dracii tronc! închid poarta după Ivan şi, puind zăvoarele bine, bucuria lor că au scăpat de turbincă!

Bate el Ivan în poartă cât poate, *se răcădueşte* el cu puşca, dar au prins ei acum dracii la minte.

— Ei, lasă cornoraţilor, de mi-'ţi mai picà vr'odată în mână, turbinca are să vă ştie de ştire.

Văzând Ivan că porţile Iadului sunt ferecate în toate părţile şi că dracii n'au gând să-i deschidă, se lehămeteşte el acum, şi de lăutari, şi de tabacioc, şi de votchi, şi de tot, şi porneşte iar la Raiu, să slujească pe Dumnezeu.

Şi, cum ajunge la poarta Raiului din afară, se şi pune acolo de strajă şi stă neadormit zi şi noapte tot într'una, fără să se clintească din loc.

Şi, nu mult după aceste, numai iată ce vine şi Moartea şi vrea numaidecât să intre la Dumnezeu, ca să primească porunci.

Ivan atunci îi pune *spaga* în piept şi zice:

— *Ştoti Vidma!* unde vrei să te duci?

— La Dumnezeu, Ivane, să vedem ce mi-a mai poruncì.

— Nu-i voie, zise Ivan, las' că mă duc eu să-ţi aduc răspunsul.

— Ba nu, Ivane, trebue să mă duc eu.

Ivan atunci, văzând că Moartea dă chioară peste dânsul, *se stropşeşte* la ea zicând:

— Paşol, Vidma, na turbinca!

Moartea atunci, neavând încotro, se bagă în turbincă, şi acuş *icneşte,* acuş suspină, de-ţi venià să-i plângi de milă. Iar Ivan leagă turbinca la gură cu ne-

păsare ş'o anină într'un copac. Apoi începe a bate la poartă. Sfântul Petre atunci deschide; când colo, se trezeşte cu Ivan.

— Ei, Ivane, doar te-ai săturat acum de umblat prin lume!

— M'am săturat şi m'am prea săturat, Sfinte Petre.

— Ei, şi ce vrei acum?

— Ia, vreau să mă duc la Dumnezeu, să-i spun cevà.

— Bine Ivane, du-te: nu ţi-i oprită calea. *De-a putere-a hi,* acum eşti de casa noastră.

Ivan atunci se duce deadreptul înaintea lui Dumnezeu şi zice:

— Doamne, nu ştiu dacă ai la ştiinţă ori ba, dar eu slujesc la poarta Raiului de multă vreme. Şi acuma vine Moartea şi întreabă ce mai porunciţi?

— Spune-i, Ivane, din partea mea, că poruncesc să moară, trei ani de zile dearândul, numai oameni bătrâni, aşà ca tine, zise Dumnezeu zâmbind cu bunătate.

— Bine, Doamne, zise Ivan, uitându-se cam lung la Dumnezeu. Mă duc să-i spun cum ai poruncit.

Şi, ducându-se, scoate Moartea dela închisoare şi-i zice:

— Dumnezeu a poruncit ca să mănânci trei ani de zile dearândul numai pădure bătrână; de cea tânără să nu te atingi! Înţeles-ai? Hai porneşte şi-ţi fă datoria!

Moartea atunci porneşte prin codri, supărată ca vai de ea, şi începe a roade la copaci bătrâni, de-i pocniau fălcile.

Şi, după ce se împlinesc trei ani în capăt, iar porneşte la Dumnezeu, să primească porunci. Dar, când ştià că are să dee peste Ivan, i se tăiau picioarele, ş'o strângeà în spate de fricà.

„Turbinca, afurisita de turbincă, mă vâră în toate boalele", ziceà Moartea suspinând. „De cât, n'am încotro, trebue să mă duc", zise ea oftând.

In sfârşit, merge ea nu merge, şi dela o vreme ajunge la poarta Raiului; dar, când colo, dă iar cu ochii de Ivan.

— Tot acì eşti, Ivane,... tot?

— Ba bine că nu, zise Ivan, făcând stânga 'mprejur şi puindu-se drept în calea Morţii. Dar unde gândiai să fiu, când asta mi-e slujba?

— Gândiam că te-'i fi dus prin lume după *berbantlâcuri* de-a tale.

— *Dacă* doar de lume am fugit; o ştiu eu cât e de dulce şi de amară, bat'o pustia s'o bată! Lui Ivan i-s roase urechile de dânsa. Dar ce-ai slăbit aşà, Vidmă?

— De bunătăţile tale, Ivane. Acum cred că nu ţi-'i mai face blăstem cu mine, mi-'i da drumul să intru la Dumnezeu, că tare treabă mai am.

— Da, cum nu, ia pune-ţi pofta la o parte, că doar nu piere lumea... nu cumvà ai poftì oare să te pui la taifasuri cu Dumnezeu.

— Dar ştii că te prea întreci cu şaga, Ivane?

— Aşà ţi-i treaba? Încă mă iei la trei parale? Paşol na turbinca, Vidma!

Moartea atunci se vâră în turbincă, şi Ivan *o pune la pastramă* zicând:

— *Şopârcai cu cine şopârcai, dar cu Ivan nu şopârcai.*

Dumnezeu însă ştià de toate acestea, dar voià să mai facă şi pe cheful lui Ivan, nu tot pe al Morţii; căci multe bunătăţi mai făcuse şi ea în viaţa ei.

„Ia deschide, sfinte Petre", zise Ivan, bătând apoi la poartă.

Sfântul Petre deschide şi Ivan se duce iar de se înfăţişează înaintea lui Dumnezeu, şi zice:

— Doamne, Moartea întreabă: ce mai porunciţi? Şi să nu vă supăraţi, dar tare-i neastâmpărată şi *avană*, drept să vă spun; şede ca pe spini şi vrea numaidecât să-i daţi răspuns.

— Du-i răspuns, Ivane, că poruncesc să moară de acum înainte, trei ani de zile dearândul, numai oameni tineri; şi alţi trei ani de zile, să moară numai copii obraznici.

— Bine, Doamne, zise Ivan, încihnându-se până la pământ. Mă duc să-i spun cum ai poruncit... şi, cum ajunge Ivan din afară de poartă, scoate Moartea din turbincă şi-i zice:

—Dumnezeu a poruncit că de acum înainte să mănânci trei ani de zile dearândul numai pădure tânără, şi alţi trei ani de zile numai vlăstare fragede, răchiţi, smicele, nuiele şi alte de seama acestora; de pădurea cea bătrână să nu te atingi, că-i poznă!! Auzit-ai, Vidmă? Hai, porneşte până te văd, şi-ţi fă datoria cu sfinţenie!

Moartea atunci, înghiţind noduri, porneşte prin dumbrăvi, lunci şi *huceaguri,* supărată ca vai de capul ei. Şi, de voie de nevoie, începe, când a roade copaci tineri, când a *forfăcà* smicele de nuiele de-i pârâiau măselele, şi o dureau şelele şi grumazii întinzându-se pe sus la plopii cei înalţi şi plecându-se tot atât pe la rădăcinele celor *tufari,* după mlădiţe fragede. Se *zămorià* şi ea sărmana, cum puteà. In sfârşit s'a chinuit Moartea aşà trei ani de zile dearândul şi încă alţi trei ani de osândă; şi după ce i se împlinesc cei şase ani de osândă, iar porneşte la Dumnezeu să vadă ce porunci i-a mai da.

Nu-i vorbă că ştià Vidma ce o aşteaptă, dar ce erà să facă?

„Turbinca, mânca-o-ar focul s'o mănânce!“ ziceà Moartea ducându-se la Raiu, ca şi cum ar fi mers la spânzurătoare. „Nu ştiu ce să mai zic despre Dumnezeu, ca să nu greşesc...“

Şi, mergând ea tot *bodogănind vrute şi nevrute,* ajunge la poarta Raiului; şi, când dă iar de Ivan, i se întunecă lumea înaintea ochilor şi zice oftând:

— Dar bine, Ivane, iar ai de gând să mă chinueşti cu turbinca ceea a ta?

— Ba dacă aş aveà mai multă putere, ţi-o spun drept, că ţi-aş scoate ochii ca la dracul şi te-aş frige pe frigare, zice Ivan, de ciudă; că din pricina ta s'a prăpădit atâta amar de lume dela Adam şi până astăzi. Paşol na turbinca, Vidmă! Şi de acum nici mai spun lui Dumnezeu despre tine, *hoanghină* bătrână ce eşti! Tu şi cu Talpa Iadului sunteţi potrivită pereche. Imi vine să vă rup cu dinţii, de bunişoare ce sunteţi! Am să te ţin la pastramă *hăt* şi bine. De acum în turbincă au să-ţi putrezească *ciolanele*. Hă, hă!

Suspină ea Moartea, dar, pace bună, Ivan par'că nici n'o vede, nici n'o aude. In sfârşit, trece ea aşà o bucată de vreme, cât a fi trecut; şi, într'una din zile, vine Dumnezeu la poartă să vadă ce *năzbutii* mai face Ivan cu turbinca ceea.

— Ei, Ivane, ce mai gândeşti? Moartea n'a mai venit pe aici?

Ivan atunci lasă capul în jos şi, tăcând, începe a face feţe feţe. Iar Moartea răspunde înnăduşit din turbincă:

— Iată-mă-s, Doamne, pusă la opreală; m'ai lăsat de râsul unui *şuiu* ca Ivan, nenorocita de mine!

Dumnezeu atunci desleagă turbinca, dă drumul Morţii şi zice lui Ivan:

— Ei, Ivane, destul de acum: *ţi-ai trăit traiul şi ţi-ai mâncat mălaiul*. De milostiv, milostiv eşti; de bun la inimă, bun ai fost, nu-i vorbă; da' dela o vreme încoace, cam de pe când ţi-am blagoslovit turbinca aceasta, te-ai făcut prea nu ştiu cum. Cu dracii dela boierul acela, ai făcut *harapara*. La iad ai tras un guleaiu, *de ţi s'a dus vestea, ca de popă ţuns*. Cu Moartea te-am lăsat până acum de *ţi-ai făcut mendrele*, cum ai vrut; n'ai ce zice. Dar toate-s până la o vreme, fătul meu. De acum ţi-a venit şi ţie rândul să mori; n'am ce-ţi face. Trebue să dăm fiecăruia ce este al său, căci şi Moartea are socoteala ei: nu-i lăsată numai aşà de geaba, cum crezi tu.

Ivan atunci, văzând că s'a trecut de şagă, se pune în genunchi înaintea lui Dumnezeu şi-l roagă cu lacrămi, zicând:

— Doamne! rogu-te, să fiu îngăduit măcar trei zile, în care să-mi grijesc sufletul, să-mi lucrez *racla* cu mâna mea asta slăbănoagă, şi să mă aşez singurel într'însa; şi, după aceste, facă Moartea ce va voi cu mine, căci văd eu bine că mi s'a strâns funia la par; încep a slăbi văzând cu ochii.

Dumnezeu îi învoeşte cererea aceasta şi apoi, luându-i turbinca din spinare, îl dă pe seama Vidmei, ca după trei zile să-i iee sufletul.

Ivan acum, rămânând singur, supărat ca vai de el, pe de o parte, că i-a luat Dumnezeu turbinca, pe de alta, că are să moară, s'a pus pe gânduri.

— Mai am numai trei zile de trăit, şi te... ai dus, Ivane, de pe faţa pământului! Oare nu-i de făcut vreo şmicherie până este încă vreme?

In sfârşit, mai stă el Ivan o leacă aşà, cu fruntea rezemată pe mână, şi-i trăsneşte în gând una:

— Taci, că i-am dat de meşteşug! Incaltea ce-a fi a fi; dar de geaba n'are să fie. Văd eu bine că tot una îmi e acum.

Şi odată se duce Ivan repede cu cele două carboave el ştie unde, şi cumpără uneltele de teslărie, două *lătunoae* groase, patru balamale, câteva piroane, două belciuge şi un lăcătoiu sdravăn şi se apucă de-şi face el singur o drăguţă de raclă, să poată şedeà şi împăratul într'însa.

— Iaca, Ivane, şi casa de veci, zise el. Trei coţi de pământ, atâta-i al tău! Vezi în ce se încheie toată *scofala* de pe lumea asta!

Dar n'apucă Ivan a sfârşi bine vorba din urmă, şi numai iacă se trezeşte cu Moartea la spate:

— Ei, Ivane, gata eşti?

— Gata, răspunse ei zâmbind.

— Dacă eşti gata, hai! Aşează-te mai repede în raclă, că n'am vreme de pierdut. Poate mă mai aşteaptă şi alţii să le dau răvaş de drum.

Ivan atunci se pune în raclă cu faţa în jos.

— Nu aşà, Ivane, zise Moartea.

— Dar cum?

Ivan se pune *într'o rălă* şi lasă picioarele spânzurate afară.

— Dar bine, Ivane, una-i vorba, alta-i treaba; mult ai să mă ţii? Pune-te, măi frate, bine, cum se pune!

Ivan atunci se întoarce iar cu faţa în jos, cu capul *bălălău* într'o parte şi iar cu picioarele afară.

Î...ra...ca'n de mine şi de mine! Dar nici atâta lucru nu ştii? Se vede că numai de blestemăţii ai fost bun în lumea asta. Ia fugi de-acolo, să-ţi arăt eu, nebunule ce eşti!

Ivan atunci iese din raclă şi stă în picioare umilit. Iară Moartea, având bunătatea a dăscălî pe Ivan, se pune în raclă cu faţa în sus, cu picioarele întinse, cu mâinile pe piept şi cu ochii închişi, zicând:

— Iaca aşà, Ivane, să te aşezi.

Ivan atunci nu pierde vremea şi face tranc! capacul deasupra, încuie lăcata şi, cu toată rugămintea Morţii, umflă racla în spate şi se duce de-i dă drumul pe o apă mare curgătoare, zicând:

— Na! că *ţi-am făcut coneţul.* De-acum du-te pe apa Sâmbetei. Şi să ieşi din raclă, când te-a scoate bunica din groapă. Mi-a luat el Dumnezeu turbinca din pricina ta, dar încaltea, ţi-am făcut-o şi eu.

— Ei, ei, Doamne, zise apostolul Petre, vezi de ce s'a mai apucat acum Ivan al Sfinţiei Tale? Bine-a mai zis cine a zis:„ *Dacă dai nas lui Ivan, el se sue pe divan*".

Dumnezeu atunci, văzând până unde merge îndrăsneala lui Ivan, a început a se cam luà şi el de gânduri de năsdrăvăniile lui; şi aşà, a zis Dumnezeu să se desfacă *sicriul,* acolo unde erà şi să iasă Moartea la liman,

ca să-şi răsbune şi ea acum pe Ivan. Şi îndată s'a făcut aşà; şi, când nici nu visà Ivan că are să mai dee vreodată ochii cu Moartea, numai iată că se trezeşte cu dânsa faţă în faţă, zicându-i:

— Dar bine, Ivane, aşà ne-a fost vorba?

Ivan atunci a rămas încremenit fără să mai poată zice un cuvânt măcar.

— Încă *te faci niznai?* Ei, Ivane, Ivane! Numai răbdarea şi bunătatea lui Dumnezeu, cea fără de margini, poate să precovârşească fărădelegile şi îndărătnicia ta. De mult erai *mătrăşit* din lumea asta şi ajuns de batjocura dracilor, *dacă nu-ţi intrà Dumnezeu în voie mai mult decât însuşi fiului său.* Să ştii, Ivane, că deacum înainte ai să fii bucuros să mori şi ai să te târîi în brânci după mine, rugându-mă să-ţi iau sufletul, dar eu am să te las să trăeşti cât *zidul Goliei* şi *Cetatea Neamţului,* ca să vezi tu cât e de nesuferită viaţa la aşà de adânci bătrâneţe".

Şi l-a lăsat Moartea de *izbeliştе* să trăiască...

Cât e lumea şi pământul
Pe cuptor nu bate vântul...

Şi aşà a trăit Ivan cel fără de moarte veacuri nenumărate şi poate şi acum a mai fi trăind, dacă n'a fi murit.

I. Creangă.*

53.

TUDOR VLADIMIRESCU.

Erà un fiu al poporului, născut în comuna Vladimir din judeţul Gorj, între anii 1770—1780.

El învăţase puţină carte la preotul din satul lui, iar mai târziu, în Craiova. După ce fuse câtvà timp îngrijitor la moşia unui boier de peste Olt, Tudor se puse, cu

prilejul războiului dintre Turcia şi Rusia, între anii 1806—1812, în slujba acesteia din urmă, înrolând sub ele mai multe sute de voluntari. Se vede că Ruşii făcură să-i dea un rang de boierie, întrucât îl aflăm curând după 1812, arătat cu titlul de *sluger*. El mai fu decorat şi cu *ordinul Vladimirului*, şi ridicat la rangul de *parucic* sau ofiţer în armata rusească. Compromis prin participarea lui cea energică la lupta în contra Turcilor, el trebuì să fugă la Viena, după încheierea păcii.

Intorcându-se mai târziu în Muntenia, el devine în 1815, *vătaful plaiului* Cloşanilor. Până la această vreme, Tudor adunase cevà avere şi anume: o casă cu vie în dealul Govorei, două mari case şi prăvălii în Cerneţi, moşie şi alte acareturi la Vladimir, aceste din urmă moştenite dela tatăl său, şi mai multă avere mobilă, *preţeluite* toate împreună cu *diata* făcută de el pe la anul 1817, la suma de 12350 lei. Averea lui şi-o mărise, atât prin prada dobândită dela Turci, cât şi prin comerţul de boi în ţara Ungurească.

Se vede că Tudor, deşì se înălţase la rangurile boieriei, nu încetase de a simpatizà cu clasa din care îşi trăgeà *obârşia*.

El păstrase, cu toată ridicarea lui, ura cea ne-

împăcată ce fierbeà în inima ţăranilor contra asupritorilor şi-şi făcuse, atât prin ocrotirea intereselor lor în însuşirea lui de vătaf de plaiu, cât şi prin vitejiile sale în luptele cu Turcii, un renume întins între locuitorii Olteniei. Despre ţinuta lui mândră faţă cu boierii, se raportează că el, mergând să vadă adesea pe prietenul său Urdăreanu, nu se puneà niciodată jos cât stăteà la el, ci se preumblà necontenit prin casă, spre a nu fi silit „să se scoale, dacă ar venì cumvà vreo *putoare de ciocoiu*“. Simţimintele sale către clasa privilegiată le arătă el într'o zi la masa *Episcopului Ilarion*, unul din personajele timpului cu care el erà în legături, spunând că „de va trăì, va face 12 perechi opinci, din pielea a 12 *boieri divaniţi*“, vorbe cu atât mai de crezut, că el perduse cu puţin timp mai înainte un proces la Divan.

Din aceste câtevà trăsături caracteristice, Tudor ne apare înainte de revoluţia la care el trebuià să ia o parte atât de însemnată, ca un om din poporul de jos, ridicat prin meritele sale la ranguri şi onoruri; dar, deşì privilegiat, nu încetase de a urî clasa acestora, ci împărtăşà, şi în noua lui condiţie, simţimintele poporaţiei impilate, contra tagmei apăsătoare. El posedà oarecare cultură, adausă prin călătoriile sale în Austria şi în Rusia.

Erà cunoscut în toată Oltenia cu reputaţia-i de om viteaz, bun şi îndurător. In privirea politică, Tudor Vladimirescu trebuià să deà o mare însemnătate poporului rusesc, sub ale căruia steaguri se înălţase în gradele militare şi erà destul de priceput spre a vedeà că, deşì se bătuse cu Turcii, nu puteà să ia pare alăturea cu Grecii în contra lor, de îndată ce Rusia nu venià acestora în ajutor.

In aceste câtevà trăsături, scoase din trecutul şi caracterul lui Tudor, stă cheia întregei sale purtări în mişcarea în fruntea căreia se puse.

A. D. Xenopol.

54.

HORA UNIRII.

Hai să dăm mână cu mână
Cei cu inima română,
Să 'nvârtim hora frăţiei
Pe pământul României!

Iarba rea din holde piară,
Piară duşmanul din ţară;
Intre noi să nu mai fie
Decât flori şi omenie!

Măi Muntene, măi vecine,
Vino să te prinzi cu mine,
Şi la viaţă cu unire,
Şi la moarte cu 'nfrăţire!

Unde-i unul, nu-i putere
La nevoi şi la durere;
Unde-s doi, puterea creşte,
Şi duşmanul nu sporeşte.

Amândoi suntem de-o mamă,
De-o făptură şi de-o seamă,
Ca doi brazi într'o tulpină,
Ca doi ochi într'o lumină;

Amândoi avem un nume,
Amândoi o soartă 'n lume;
Eu ţi-s frate, tu mi-eşti frate,
In noi doi un suflet bate.

Vin la Milcov cu grăbire,
Să-l secăm dintr'o sorbire,

Ca să treacă drumul mare
Peste-a noastre vechi hotare.

Şi să vadă sfântul soare,
Intr'o zi de sărbătoare,
Hora noastră cea frăţească
Pe câmpia românească!

V. Alecsandri*.

PARTEA A DOUA

EXPLICĂRI ȘI COMENTARII

EXPLICĂRI ŞI COMENTARII

1.

1. **bălaiu** = bălan; gălbior; auriu; *blond*[1]). — Muntenia e numită astfel, fiind mai bogată în grâne decât celelalte provincii române; iar grânele, când se coc, sunt galbene ca aurul.

2. **Danubiu** = alt nume al „Dunării". — Este un *neologism*. Se mai zice şi *„Istru"*, după numele dat de Grecii cei vechi (Eleni).

3. **că duşmani cruzi o sfâşiară** = E vorba nu numai de răpirea Basarabiei de către Ruşi şi a Bucovinei de către *Austriaci*, dar şi de streinii care *imigrează* (intră şi se aşează) în Moldova, luând de multe ori pâinea din gura Românilor.

4. **Ardealul** = Alt nume al „Transilvaniei"; azi o *provincie* a Ungariei; în vechime era *„autonomă"* („de sine stătătoare").

5. **două mii de ani** = „Aşezarea" (*„colonizarea"*) Daciei de către împăratul Traian s'a făcut după anul 105 d. Hr. Sunt aproape două mii de ani dela acest fapt *istoric*.

6. **dulce la cuvânt** = „cu sunet plăcut" *(„armonioasă")* la rostit.

7. **mumă** = Muma limbii noastre este limba latină. Poporul roman, cucerind multe popoare, le-a făcut să-şi lase limba lor şi să înveţe pe a sa.

8. **Pind** = Munţii Pindului din *Peninsula Balcanică* şi anume din Epir, unde trăesc „Românii Macedoneni" („Aromânii") sau, cum le zic Grecii, „Cuţovlahii" sau „Ţinţarii". E drept că neamul românesc nu se întinde peste toate pământurile din România până la Pind, dar mai în toate oraşele Bulgariei sunt mulţi Români Macedoneni cari se ocupă cu „negoţul" („negustoria"; *„comerţul"*), iar tot ţărmul drept al

[1]) Cuvintele tipărite cu *cursive* sunt neologisme.

Dunării e *populat* cu Românii veniți din Muntenia. Ceva mai mult. In părțile Serbiei se găsește o limbă de pământ dela Dunăre spre Balcani, pe valea Timocului, care este locuită de vreo 300.000 de Români, ce se află deocamdată sub stăpânirea Serbiei.

9. **peste Nistru chiar păşind** = In afară de Basarabia, care aproape întreagă e românească se mai găsesc Români în Rusia şi dincolo de Nistru, chiar prin Crimea şi spre Caucaz, dar numai pe ici pe colo.

10. **Arndt** (Ernst) = Poet *german* (1769—1860), *renumit* prin *poeziile* sale *patriotice*.

2.

11. **privighetoare** = E o pasăre micşoară cu penele cenuşii; cântă foarte frumos. Numele-i vine de acolo, pentru că, după *legendă*, ea priveghează toată noaptea.

12. **mierla** = E o pasăre neagră, cu ciocul galben; cântă frumos.

13. **grangurul** = gangur. Pasăre frumoasă, ceva mai mare decât graurul şi mai mică decât porumbelul, de o culoare galbenă strălucitoare. Un fel de mierlă.

14. **prizărită** = micuţă; nebăgată în seamă; de nimic; neînsemnată.

15. **Impărate!** = Scriem cu litera mare pentru că vrem să arătăm respectul Privighetoarei către împăratul său.

16. **cu bănat** = cu supărare; cu necaz.

17. **băgă sub covată** = îi rămase; îi întrecù; îi lăsă pe jos.

18. **îi eră menit** = eră hotărît; eră *destinat*.

19. **cu toată stamba lui cea domnească** = cu toată îmbrăcămintea lui colorată şi strălucitoare. „Stambă" = strălucire „*exterioară*", („*externă*"; „numai pe din afară").

20. **Simion Florea Marian** = E un scriitor român din Bucovina (1846—1907). A publicat povestiri şi *legende* din popor cu privire la pasări, flori şi alte fiinţe vieţuitoare, precum şi *studii* asupra lor.

3.

21. **într'un suflet** = în fuga mare; aşà de repede că par'că i-ar fi ieşit sufletul. — *Expresia* aceasta e un *idio-*

tism (*expresie proprie* limbii noastre şi care nu se poate *traduce* deadreptul în altă limbă).

22. **s'a fost încurcat** = se încurcase. — Aceasta e o formă veche, de *maimultcaperfectul indicativului* care nu se mai întrebuinţează astăzi. E un *arhaism* sau o *formă arhaică*.

4.

23. **nevoie mare** = *(idiotism)* nemaipomenit de mare; năpraznic.

24. **îl trăsese aţa** = fusese împins de „ursită" („soartă").

25. **câte în lună şi în soare** = *(idiotism)*. Prin această *expresie* arătăm mulţimea şi felurimea nenumărată a faptelor făcute.

26. **vrajele** = fermecătoriile; descântecile.

27. **ştii coleà** = *(idiotism)* E o *expresie* prin care românul arată *superioritatea* unei fiinţe, care îi este pe plac. Subt înţeles: [ştii coleà] „cum ţi-e mai mare dragul".

28. **viteazul** = *Corect* ar trebuì: „viteazului".

29. **hârşt!** = E o *interjecţie* prin care *imităm* sunetul ce face sabia când taie ceva cu repeziciune. Aceste vorbe cari *imitează* lucrul pe care-l denumesc se zic vorbe *onomatopoetice*.

30. **Murgilă** = E o fiinţă închipuită de mintea poporului spre a *personificà* „amurgul" („murgul serii"; „*crepusculul*"; „vremea de după apusul soarelui"; „când se îngână ziua cu noaptea"; „începutul serii"). Viteazul, oprind în loc pe Murgilă, face ca începutul acelei nopţi să stea pe loc.

31. **Miazănoapte** = Iarăşi o fiinţă închipuită de mintea poporului spre a *personificà* noaptea. Ea vine în urma lui Murgilă şi-l aleargă într'una. Voinicul nostru, ca să poată ţineà noaptea în loc, a trebuit să prindă şi pe Miazănoapte şi s'o lege, ca să nu dea peste Murgilă.

32. **Zorilă** = Poporul închipueşte prin această *persoană* ivirea zorilor. Ea goneşte pe Miazănoapte, precum aceasta pe Murgilă. Voinicul trebuià să-i lege pe câteşitrei ca să ţină cu adevărat noaptea în loc.

33. **nu prea-i da meşii a stà de vorbă** = *(idiotism)* nu puteà; nu se încumentà; nu îndrăsnià. — „Meşi" = „pantofi turceşti fără toc".

34. **uriaşi cari aveau numai câte un ochiu în frunte** = Închipuirea grecilor vechi *crease* asemenea oameni. Ei se numiau *ciclopi*.

35. **o apucă la sănătoasa** = *(idiotism)* o luă la fugă; se puse pe fugă; plecă în fuga mare.

36. **foale** = plămâni (bojoci) care, când sufli, par'că sunt foale de suflat în foc.

37. **namilă** = lucru „colosal" („neobișnuit de mare").

38. **pasămite** = se vede că.

39. **d'a minune** = la întâmplare; ca să-și mulțumească *„curiozitatea"* („setea de știință").

40. **cioropină** = Cuvânt cu care românii numesc cu dispreț pe țiganii obraznici.

41. **bahniță** = Tot un cuvânt cu care se numesc cu dispreț țiganii obraznici, dar în care intră *ideia* de negru și urâcios.

42. **o cam băgase pe mânecă** = *(idiotism)* o sfeclise; îl cuprinsese grija.

43. **netotul** = om care nu e întreg; netrebnicul.

44. **deșuchiat** = într'o ureche; smintit; zăpăcit.

45. **dihania** = fiară urâcioasă.

46. **smârcuri** = locuri prăpăstioase și pline de mocirle.

47. **haramina** = E o altă *expresie* de batjocură la *adresa* țiganilor, în care intră *ideia* de arămiu și murdar.

48. **și eram și eu pe acolo... etc.** = Basmele se încep și se sfârșesc totdeauna cu câte unul sau mai multe spuse al căror neadevăr se vede cât de colo. Astfel, la început, găsim pe „puricele potcovit cu nouăzecișinouă ocale de fier, *etc.*", iară la sfârșit, povestitorul ne spune mai adeseori cum „a cărat apă cu ciurul" la nunta lui Făt Frumos. Aceste spuse au de scop să ne facă să pricepem la început că, din lumea „aevea" (*„reală"*), intrăm în lumea închipuită; iar la sfârșit, că, din lumea închipuită, intrăm iarăși în lumea *reală*. Acelaș rost îl au glumele, pe care povestitorul le face la sfârșit pe seama ascultătorilor [„aduse un coș de prune uscate, să arunce în „ale" („cele") guri căscate"].

49. **Petre Ispirescu** = E unul din cei mai buni culegători de povești și basme ale poporului român (1830—1887);

5.

50. **șatră** = locuință *„mobilă"* („mișcătoare") trebuitoare vieței *„nomade"* („rătăcitoare").

51. **țoluri** = țesături groase „purtate" („uzate"; „rupte").

52. **Pușchin** = (sau, mai bine, **Pușkin**). — E un *poet* rus, care a trăit între anii 1799—1837.

53. **poemul** = Se numește *poem* o *poezie* de mai mare întindere.

54. **Alexandru Donici** = E un scriitor român, care a scris *fabule*; s'a născut în Basarabia şi a trăit în Moldova între 1812—1866. A *„tradus"* („tălmăcit") şi alte lucrări de Puşkin („Şalul negru").

55. **căruţi** = *Corect:* „căruţe", *plural* dela „căruţă".

56. **nomad** = *(neologism)* rătăcitor; care îşi schimbă locuinţa din loc în loc.

57. **originală** = foarte deosebită şi plăcută; *unică; caracteristică.*

58. **judele** = *şeful; căpetenia; vătaful.*

59. **pag** = pătat.

60. **giubeà** = E o haină lungă până în călcâie şi foarte largă, cu mâneci lungi şi largi. Cuvântul, ca şi obiectul, este luat dela Turci. In *secolele* trecute giubeaua se purtà de boieri.

61. **ordiei** = urdiei; cetei numeroase; *tribului.*

62. **foi** = *plural* dela „foale" (Vezi No. 36).

63. **perpelită**=sărăcăcioasă; sdrenţuită; ca vai de ea.

64. **curioase** = *(neologism)* ciudate; neobişnuite; *bizare.*

65. **buluci** = *plural* dela „buluc" = grămadă. — Cuvântul e rar întrebuinţat în scrieri.

66. **se prevede** = se zăreşte.

67. **drâmbe**=drângul sau drâmba *(mold.)* sau drândul *(olt.)* este un mic *instrument muzical*, care se ţine între dinţi şi se pune în *vibraţiune* cu degetul.

68. **coveţi** = *plural* dela „covată" *(mold.)* = „copaie" „albie".

69. **lăcăţi** = *(mold.)* în loc de „lacăte"; *plural* dela „lăcată" *(mold.)* în loc de „lacăt".

70. **dau cu ghiocul**=ghicesc cu ajutorul unei „scoici" *(„cochilii")* numită „ghioc".

71. **tananaua** = E un cuvânt din limba ţiganilor, însemnând un joc pe care-l joacă numai ei.

72. **babă cloanţă** = femeie rea foarte bătrână; babă care ştie a face vrăji şi descântece.

73. **Vasile Alecsandri** = E cel mai însemnat *poet patriotic* român (1821—1890) care a scris multe *poezii*, şi a cules *poezii* de ale poporului.

6.

74. **popasul** = locul de odihnă vremelnic.

75. **cercul cel magic** = „cercul" („nimbul"; „zarea") fermecată.

76. **ghitara** = chitara. *Instrument muzical* ce seamănă cu cobza, dar mai mică şi fără să fie umflată ca ea.

77. **surghiuniţii pământului lor** = *„exilaţii“* („goniţii“) din pământurile unde s'a născut neamul lor.

7.

78. **să fi fost** = se zice că ar fi fost. — *Expresie poporană.*

79. **craiu** = rege. — *Expresie* întrebuinţată în limba veche şi în scrierile cari voesc *a imità* vechia limbă *(arhaism* sau *expresie arhaică).*

80. **ostrov** = *insulă.*—*Primul* cuvânt e întrebuinţat de popor; al doilea e *literar.*

81. **jiganie spurcată** = fiară groaznică; *monstru.*

82. **spurcăciunea** = fiara urâcioasă.

83. **Dedal** = *Personagiu* din *mitologia* greacă. Numele lui se întrebuinţează şi pentru a arătà „un loc cu *strade* multe şi încurcate, în cari te rătăceşti“ *(„labirint“).*

84. **pârdalnica** = fiara de pradă; prădalnica.

85. **înponcişate** = dând una în alta în chip neregulat.

86. **impiezişate** = în piez; în cruciş şi curmeziş.

87. **bală** = urâciune greţoasă.

88. **Teseu** = E unul din *eroii legendari* ai istoriei grecilor vechi. Faptele lui vitejeşti seamănă cu ale lui *Heracles* sau *Hercule, semizeu* din *mitologia* greacă; renumit pentru faptele lui nemaipomenit de mari.

89. **haraciu** = tribut.

90. **erculean** = voinic ca *Hercule.*

91. (avea) **pe vino încoace** = (avea) însuşiri trupeşti atrăgătoare; erà frumos.

92. **lipiciu** = dulceaţă; ceva care atrage şi te face să-ţi fie drag cineva.

93. **bleandă** = cârpă; otreapă.

94. **îi sosise veleatul** = i se împlinise, „veacul“ („vacul“, „timpul vieţii“); ajunsese la sfârşit.

8.

95. **ughii** = uncii. — Erà o *monetă*, care preţuià 200 de bani vechi.

96. **muntele Orebului** = muntele Sinai.

97. **dregător** = judecător; *administrator*; cârmuitor.

98. **perina scaunului dreptăţii** = *Orientalii* au obiceiu

să întrebuinţeze în vorbirea lor *expresiuni exagerate* şi înfrumuseţate prin tot felul de cuvinte pline de laudă către cârmuitori sau către oamenii, ce le pot fi de folos.

99. **mile** = Mila este o măsură veche de lungime, mult mai mare decât *chilometrul* dar „*variabilă*“ („cu valoare schimbată“) dela popor la popor.

100. **Voltaire** = A fost un mare scriitor *francez* (1694 până la 1778).

9.

101. **Tolstoi** = A fost un mare scriitor rus (1828—1910).

10.

102. **şarlatanie** = *(neologism)* înşelătorie isteaţă.

11.

103. **văgăună** = groapă adâncă şi strâmtă; gaură mare în pământ.

104. **unde eră pomana aia** = *(idiotism)* nu eră nădejde; nu se puteă.

105. **peste poate** = *(idiotism)* cu neputinţă.

106. **bogdaproste** = Dumnezeu să vă ierte păcatele! *Expresie* luată dela slavi. Se întrebuinţează ca mulţumire, când ai primit ceva de pomană.

107. **nu scrie** = nu se pomeneşte; nu e în legea noastră.

108. **mai slăbind pe om din chingi** = strângându-l mai puţin. — Şarpele e închipuit ca o chingă de cal.

109. **„şiretenia“ pricinei** = „şirul“ („rostul“, „desfăşurarea“) afacerii.

110. **advocăţeşte** = *(neol.)* cu vorbe multe şi încurcate. — E vorba de *avocaţii* fără *talent*.

111. **ma...** = Ţăranul vreă să zică „marele“, dar îl *întrerupe* vulpea.

12.

112. **iezătură** = E partea dintr'o apă, abătută din calea ei, pentru a pune în mişcare o moară, piuă, fierăstrău, etc.

113. **sminteala** = stricăciunea.

114. **că apa e mai jos de stavili cu o palmă** = Stavilă se numeşte opritoarea făcută din scânduri care se ridică

sau se lasă, după cum e vorba să dai drumul apei sau s'o opreşti.

115. **lăptoc** = stavila sau scoc; lătoc; uluc. — *Canalul* de scânduri prin care, când se ridică stavila sau stavilele, năvăleşte apa, ca să pună roata morii în mişcare.

13.

116. **trecătorii** = drumeţii; călătorii.

14.

117. **suhaturi** = locuri întinse de păşune unde se află şi coşare, grajduri, saele de adăpostit vitele în timp de vreme rea; câmpuri ţelinoase.

118. **murgul** = amurgul; crepusculul.

119. **ticnită** = tihnită; liniştită; fericită.

120. **ticăloase** = *(arhaism)* ticălosule!

121. **mămăligarii** = cei ce mănâncă mămăligă; plugarii; „ţăranii" („sătenii") cari se hrănesc prost, mâncând, în loc de pâine, mămăligă.

122. **toată vorba** = toată „vorbirea" *(„convorbirea");* „tot ce vorbiseră"; „tot ce puseseră la cale"; „tot ce *„ticluiseră".*

123. **pieiu** = în loc de: pier. — E o *formă provincială,* care se întrebuinţează numai în unele părţi ale ţării.

124. **Halima** = E o mare culegere de poveşti arabe.

15.

125. **Huni** = A fost un popor *barbar* care a venit asupra Europei de pe malurile mării Caspice, în *secolul* V după Hr.

126. **Ostrogoţi** = Goţii dela Răsărit,—alt popor *barbar.*

127. **Atila** = A fost cel mai mare rege al Hunilor; a murit în anul 453 după Hristos.

128. **Sciţia** = Sub acest nume se înţelegeà în vremile vechi ţările cari alcătuesc Rusia de azi şi chiar parte din ţinuturile Daciei; se mai ziceà astfel şi unor ţinuturi din Asia.

129. **idromel** = E un fel de băutură făcută din apă şi din miere.

130. **hrişcă** = grâu negru. — E o *plantă alimentară,* care poate înlocui grâul.

131. **baldachin** = E un pat, cu acoperemânt pe care e purtat cineva din loc în loc.

132. **că să menească a bine** = ca să ureze fericire şi noroc.

133. **Leopold Ranke** = A fost un mare *istoric german* (1795—1886).

16.

134. **de neam** = de neam mare; *de familie*; dintr'o familie care-şi poate urmări înapoi, pe scara vremii moşii şi strămoşii, cât mai departe; *nobil.*

135. **retirat** = *(barbarism)* retras. Acest *barbarism* e întrebuinţat dinadins de autor în loc de „retras", ca să-şi bată joc de unele pociri ale limbii de pe vremea aceea.

136. **parmezan** = E un fel de brânză, după numele oraşului italian Parma.

137. **cu un aer** = *(neol.)* cu o *„figură"* („mutră"; „înfăţişare"; *„fizionomie"*).

138. **fizionomii** = *(neol.)* (Vezi No. 137).

139. **şi-a acestui străin**=şi *„fizionomia"* („faţa") acestui străin.

140. **Gr. Alexandrescu** = E cel mai mare *fabulist* român şi un foarte însemnat *poet* al nostru (1812—1885)

17.

141. **papistaşi** = credincioşi ai papei; *catolici.*

142. **scorpia** = E o *insectă* veninoasă. Înţepătura-i poate fi *mortală.*

143. **idromel** = (Vezi No. 129).

144. **Ioan de Piano Carpini**=(franţuzeşte: *Jean du Plan de Carpin)* călugăr *franciscan*, care a trăit pe la 1200—1250 şi a făcut multe călătorii prin Europa şi prin Africa.

18.

145. **Ştefan Vodă cel Bun** = Domnitorului Moldovei Ştefan (1457—1504) i se dau de către *cronicari* deosebite nume — cel mai cunoscut este „cel mare". I se mai zice şi „cel sfânt" „cel bun".

146. **pristol**=prastol. — Se numeşte astfel masa sfinţită din mijlocul altarului pe care se face sfinţirea apei şi a vinului.

147. **vătaful de copii** = căpetenia *„corpului de gardă"* („ostaşilor păzitori"), ai Domnului.

148. **copii din casă** = Ostaşii ce *formau corpul de gardă* al Domnitorului. Ostaşii aceştia erau toţi tineri fii de boieri.

149. **Ion Neculce** = E unul din marii *crontcari* (scriitori *primitivi* de istorie) moldoveni (1672—1744).

19.

150. **zale** = cămaşă de solzi de fier.

151. **paloşe** = săbii.

152. **sirepi** = „sălbatici"; sdraveni şi plini de foc, ca şi când ar fi sălbateci.

153. **vreu** = *(mold.)* „vreau" („vroiesc"; „voiu").

154. **se plec** = *Corect:* „se pleacă", fiind *verb* de *conjugarea* I. E o greşeală pe care o fac *poeţii* noştri mai vechi.

20.

155. **flinte** = *(arhaism)* puşcă. — In limba veche *există* şi vorba „puşcă", dar însemnă „tun".

156. **suman** = ghebă. — E o haină de deasupra groasă şi scurtă, cu mâneci, făcută din „dimie" („abà"; „postav grosolan").

21.

157. **Regele** = E vorba de Regele Poloniei Ştefan Batory (care a domnit între 1576—1586).

158. **Potcoavă** = Ioan IV Potcoavă a fost Domn al Moldovei două luni, la *finele* anului 1577.

159. **Leopole** = Alt nume al oraşului Lemberg din Galiţia.

160. **ceauş** = *„curier"*; „purtător de veşti" al *guvernului* turcesc.

161. **Petru cel Schiop** = Petru Şchiopul, domn al Moldovei care a domnit în două rânduri: (1574—1577; 1582—1591).

162. **peşcheş** = dar; *cadou.*

163. **pretext** = *(neol.)* cuvânt prefăcut; *explicaţie „ipocrită"* („prefăcută"; „mincinoasă") cu care cineva apără o faptă rea.

164. **graţie** = iertare; îngăduire.

165. **momentul fatal** = *(neol.)* clipa din urmă; *minutul* în care trebuià să se întâmple cele „cu neputinţă de înlăturat".

166. **indignare** = „mânie" („supărare mare"; *„revoltă"*) în contra cuiva.

167. **după modul grecesc** = E vorba de chipul cum fac cruce *ortodocşii* în deosebire de *catolici.*

168. **Bogdan Petriceicu Hasdeu** = E un însemnat *istoric* şi *filolog* român (1838-1907).

22.

169. **Ţara muntenească** = Muntenia; Ţara Românească; Valahia.

170. **prânzare** = *(arhaism)* ospăţ; masă mare; *benchet*; *banchet*.

171. **cruntat** = încruntat; posomorât; gata de mânie şi de vărsare de sânge; cel ce a vărsat mult sânge.

172. **petreceţi** = Deşi greşit, trebue să rostim „petrecèţi“ în loc de „petrèceţi“.

173. **Cantar slutul, armaş mare** = „Cantar“ îl chemà pe armaşul mare a lui Mihnea-Vodă. „Armaşul mare“ erà acel d r e g ă t o r sau *funcţionar*, însărcinat cu „aducerea la îndeplinire“ *(„executarea“)* pedepselor „cu moarte“ *(capitale“)*.

174. **Mihnule** = Mihneo! *Formă familiară arhaică „intimă“* („foarte prietenoasă“).

175. **netihnule** = puternicule, curagiosule şi nevinovatule.

176. **Stoineşti** = *(mold.)* Stoeneşti, sat de munte pe valea Dâmboviţei.

177. **Oprişanul** = Erà un boier care trăià retras de curţile domneşti. Nu erà „curtean“ *(„curtezan“)*; erà frate vitreg al Mihnei-Vodă.

178. **cu cozile pe telegi** = cu cozile pe cărucioare mici. — Acì e vorba de berbeci *„merinos“*, a căror coadă fiind „foarte mare“ *(„voluminoasă“)*, ca să nu atârne de pământ şi să nu se smulgă lâna sau să se murdărească, se pune pe nişte mici cărucioare.

179. **neaoşi (căpitani)** = get-beget; adevăraţi; pe cari nici nu-i poţi deosebì de adevăraţii căpitani.

180. **herghelii** = Se zice: „herghelii“ de cai, cum se zice: „cirezi“; de boi; „turme“ de oi; „stoluri“ de pasări; „roiuri“ de albine şi „cete“ de oameni.

181. **pintenoage** = cu pete albe deasupra copitei.

182. **săi** = *(prov.)* sări; ridică-te; pleacă.

183. **pe la cântători** = pe la cântatul cocoşilor; pe la două *ore* după miezul nopţii.

184. **scutar** = baciu; căpetenia ciobanilor la stână. El ia în primire oile dela stăpân şi ţine socoteală de câte

fată, de câte se pierd, de brânza şi lâna ce se ia dela oi;— *intendent*; îngrijitor; vătaf.

185. **mie s'a lăudat** = mi s'a lăudat mie; „s'a făcut grozav") către mine.

186. **ducèţi** = *Corect* ar fi: „dùceţi" cu accentul pe *penultimă, verbul* fiind de *conjugarea* III. (Vezi şi No. 172).

187. **rădvan** = butcă neacoperită; trăsură mare şi grea trasă de mulţi cai.

188. **telegari** = cai frumoşi şi puternici; *cursieri.*

189. **Misir** = Egipt; Eghipt; Egipet; Eghipet.

190. **pungi de bani** = O pungă de bani aveà 500 lei vechi sau 185 de lei noi şi câţivà bani. Leul nou = 2 lei vechi 28 parale.

191. **Oprişanca** = Călugăriţa cea bătrână erà mama Oprişanului.

192. **ţărnă** = ţărână; praf; pulbere; colb *(mold.).*

193. **vânzătorul** = cel care vinde; cel care înşală pe mai marele său; *trădătorul.*

23.

194. **dig** = zăgaz; stăvilar; ţărm *„artificial"* („făcut se mâna omului").

195. **galerii** = coridoare; loc acoperit pe unde se poate trece dintr'o parte a unei clădiri, într'alta.

24.

196. **baracă** = magazie de scânduri.

25.

197. **ghindar** = copacul care face ghindă; stejar.

198. **jupâne** = *(arh.)* boierule! Acum e vorbà cu care muşteriii chiamă pe cârciumar.

199. **Nemuritorii** = *Zeii.*

200. **preoţii egipteni în templuri îi slăvesc** = E vorba de preoţii vechilor Egipteni. Noi am zice azi: „Preoţii egipteni în *temple* îi slăvesc".

201. **gloria** = *(neol.)* mărirea; strălucirea numelui.

26.

202. **instinct** = *(neol.)* Se numeşte astfel pornirea *(înclinaţiunea)* „firească" („*naturală*"), înnăscută în om şi în *animal* pentru a face anume *acţiuni* folositoare vieţei fără să se gândească cum şi pentru ce le face.

27.

203. **picioare** = E o măsură de lungime întrebuinţată de Englezi. *Valoarea* în metri: 0,3048 — trei *decimetri* şi ceva.

204. **pasărea-cămilă** = Struţul seamănă cu cămila, nu numai la gât şi corp dar şi la picioare, făcută parcă să calce deşerturile Africei.

205. **misionare** = privitoare la *activitatea* de *„misionar“ („trimis“)* ca să creştineze pe sălbatici şi alte popoare păgâne.

206. **Boşimani** = Sunt un popor sălbatic din Africa de sud, foarte urâţi la trup.

207. **comptuar** = aşezământ *comercial.*

208. **de rasă** = de neam bun.

209. **vârful dela casca prinţului de Galles** = Moştenitorul *tronului Angliei* poartă numele de „prinţ de Galles“.

210. **motto** = cuvânt, *propoziţie, frază* care se pune în fruntea unei cărţi, a unui *articol*, sau se scrie pe *„insemne“ („mărci“; „armării“) publice* sau *particulare.*

28.

211. **Stambul** = *Constantinopol;* Ţarigrad; vechiul Bizanţ.

212. **călugărean** = dela Călugăreni, unde s'a dat vestita luptă dela 13 August 1595, în care Mihaiu Viteazul a învins pe Sinan Paşa.

29.

213. **Pătraşcu cel Bun** = Domnul Munteniei în anii 1553—1557.

214. **Petru Cercel** = Domn al Munteniei, 1583—15[illegible]

215. **odraslă** = urmaş; copil; *progenitură.*

216. **direct coborâtor** = coborâtor din tată în fiu, în linie bărbătească.

217. **Mircea cel Mare** = Domnul Munteniei între anii 1386—1418.

218. **Vlad Ţepeş** = Domnul Munteniei între anii 1456—1462.

219. **postelnic mare** = Erà un *rang* de boierie „mare“ *(„de prima clasă“)*; *introducătorul* solilor; un fel de *ministru de „externe“* („afaceri streine“).

220. **vistiernic mare** = Erà un *rang* boieresc de aceeaşi *clasă* ca şi postelnicul; îngrijitorul visterei; un fel de *ministru de finanţe.*

221. **ban** = Cea mai mare boierie din Muntenia. Banul venià îndată după domn şi *administrà* Oltenia mai ca un domn.

222. **capuchehaià** = „trimis“ *(„reprezentant“; „agent diplomatic“)* al Domnului.

223. **proteguind** = E o *formă* rară în loc de *„protejând“* („ajutând“).

224. **isprăvnicia** = *funcţiunea* de ispravnic; cârmuirea unui judeţ; *prefectura* şi tribunalul.

225. **agă** = Erà *comandantul* armatei care privegheà la *siguranţa* Domnului; — *prefect de poliţie;* poliţaiu.

226. **stolnic** = îngrijitorul bucătăriilor şi în *genere* al întreţinerii curţii Domneşti. Iarăşi o mare boerie.

227. **intrigant** = E un om care ştie să ponegrească şi să laude, să dea şi să primească bani şi daruri, pentru ca să poată să-şi ajungă scopul.

228. **Ştefan Surdul** = Domn al Munteniei între 1591 — 1592.

229. **Alexandru III zis cel Rău** = Domnul Munteniei între 1592—1593.

230. **Ieremia Movilă** = Domnul Moldovei între 1595 — 1606.

231. **Impăratul** = E vorba de împăratul Austriei, Rudolf.

232. **Mirişlău** = E localitate în Transilvania pe râul Mureş, nu departe de Alba Iulia. Acì a fost învins Mihaiu de Basta la 1600.

233. **Basta** = general în *serviciul Austriei*..

234. **căpcană** = cursă; prinzătoare.

30.

235. **geana** (nopţii) = ceaţa; aburii (nopţii).

236. **preurmă** = cei ce-i „iau urma“, („îl gonesc“, „îl urmăresc)“.

237. **Dumitru Bolintineanu** = E un *poet* român (1819-1873), care a fost foarte mult gustat şi iubit în vremea lui.

31.

238. **mintosule** = *Expresie* de „batjocură“ *(„ironie“).* I se zice „mintos“, ca să înţelegem că „e prost“.

239. **mai toţi cu coarne sau cu colţi** = mai toate fiarele şi dobitoacele.

240. **mici** = josnice; mişele; ticăloase; nevrednice, netrebnice; de nimic.

32.

241. **post** = *funcțiune;* cin; slujbă; însărcinare de a a îngriji de „trebile“ (*„afacerile“*) *„Statului“* („țării“).

242. **dram** = o picătură; nițel; puțin; puțintel. Dramul = a 400-parte a ocalei (măsură veche, ceva mai mare ca *litrul* și *chilogramul).*

243. **s'a făcut boier** = a ajuns om de seamă; a ieșit din starea de jos; „a căpătat“ („a dobândit“) *rang*; s'a îmbogățit ca boierii.

244. **s'a schimbat boierul, nu e cum îl știi** = Aceasta *expresie* e întrebuințată azi ca *proverb* în contra „ajunșilor“ *(„parveniților“)* semeți și fără inimă.

245. **priimit** = *(arhaism)* primit.

33.

246. **Brâncoveanu** = Domn al Munteniei între 1688-1714.

247. **Neagoe Basarab** = Domn al Munteniei între 1512-1521.

248. **Matei Basarab** = A domnit în Muntenia dela 1632-1654.

249. **Barnovschi** = Miron Barnovschi a domnit în Moldova dela 1626 până la 1629, apoi dela Aprilie până la Iulie 1633.

250. **Mihaiu Cantacuzino Spătarul** = A fost un boier bogat, care a clădit mai multe locașuri sfinte, între care, biserica Colței din București (1715).

251. **Galata** = E o *localitate* de lângă Iași.

252. **pravoslavnic** = drept credincios.

253. **prin amândoi părinții** = Brâncoveanu ține după tată de Basarabi și după mumă, de Cantacuzini.

254. **agent** = însărcinatul de afaceri; *reprezentantul.*

255. **orgolios** = mândru și disprețuitor.

256. **Cantemir** = E vorba de Dimitrie Cantemir, mare *istoric* și domn al Moldovei în anul 1711.

257. **fast** = *lux* mare.

258. **surguciu** = *penaj; egretă*, care se punea la căciulă, prinsă cu o *agrafă* în care se putea *fixa* o piatră prețioasă.

259. **corespondența** = *(neolog.)* schimbul de scrisori.

260. **distincțiile care i se acordaseră** = *(neol.) decorațiile*, ce-i fuseseră date.

34.

261. **Mihaiu Racoviță** = E unul din *principii* cari a domnit mai mult timp în *secolul* XVIII, căci a *ocupat* de trei ori *tronul* Moldovei (1703—1705; 1707—1709; 1716—1726) și de două ori pe al Țării-Românești (1730—1731; 1741—1744).

262. **zapis** = *act;* hârtie.

263. **să dea de grumaz** = să trântească din scaun; să deà jos din domnie; *să detroneze.*

264. **imbrihorul** = „însărcinatul" *(„comisul")* împărătesc pentru prinderea și uciderea cuiva; un fel de armaș.

265. **în** = *(arhaism)* între.

266. **caznă** = chin; supliciu; tortură.

267. **execuțiune** = *(neol.)* uciderea unui „osândit" *(„condamnat").*

268. **Seraiu** = palatul (împăraților turci).

35.

269. **cătà** = privià; se uità; și-aruncà ochii.

270. **coconi** = băieți de viță domnească sau de neam mare.

271. **Ianiceri** = Ieniceri. *Corp* din oștirea turcească alcătuit din copii creștini, luați de mici „făcuți apoi *mahometani*", („turciți") și ținuți sub ocrotirea turcească. Ienicerii, ca toți *„renegații"* („cei ce au lepădat legea părinților"), luptau cu cea mai mare furie în contra creștinilor.

272. **iurușià** = *(arh.)* da „iuruș" *(„asalt");* năvălià.

273. **turnul mare** = Un turn pe malul Bosforului unde erau aruncați la închisoare vinovații de *rang* mare, cum zice mai departe și *poezia.*

274. **foișorul** = „zidirea"; „clădirea"; „podiș" *(„construcția")* pe al cărei „acoperiș *orizontal*" se poate stà și umblà; cerdacul; *terasa.*

275. **Bosforului** = Strâmtoarea dintre Marea Neagră și Marea de Marmara; are înalte maluri împodobite cu grădini și *palate.*

276. **hain** = nerecunoscător; viclean; care una spune și alta face; *ipocrit;* prefăcut și rău.

277. **ai chitit** = ai avut scopul; ai avut *intenția;* ți-ai pus în gând.

278. **mazilit** = destituit; scos dintr'o însărcinare dată de Domn sau de Sultan.

279. **bani de aur ai bătut** = ai bătut *monetă* de aur. Această era altă învinovățire. Baterea *monetei* este unul dintre semnele „*independenței*“ („neatârnării“).

280. **gelați** = gealați; călâi; gâzi; *executori.*

281. **spre robi** = E vorba familia cea robită a Brâncoveanului.

282. **pe scaun** = pe butuc; pe tăietor.

283. **vreu** = *(mold.)* vreau.

284. **crunt se oțerià** = se aprindeau groaznic de mânie.

285. **paltin** = E un fel de copac falnic, svelt și înalt; un fel de arțar, dar cu coaja mai groasă și mai închisă. Din paltini se face „toacă“; din arțar, „jug“.

36.

286. **Bran** = E un orășel în Transilvania în *comitatul* Făgărașului, lângă granița noastră din județul Muscel.

287. **răscovoi-vom** = E un cuvânt *obscur; probabil*, însemnează „a face urări la sărbătoare“.

288. **lele** = Nume cu care la țară se adresează bărbații către femei nici tinere nici bătrâne.

289. **stavă** = herghelie.

290. **lău** = cu lână cenușie.

291. **bucălău** = cu lână albă și botul negru.

292. **văz't** = *(provincialism)* văzut.

293. **ciurdă** = cireadă.

294. **econom de vite** = *crescător de vite.*

37.

295. **trei alte flori** = E vorba de Moldova (cu Basarabia), Muntenia și Ardeal.

296. **glorios** = Când vântul bate și înclină pe câmpuri iarba, o face să sune tainic; această șoptire a ierbii este șoapta vremilor trecute care amintește zilele *glorioase* ale neamului nostru.

38.

297. **ficior** = *(prov.)* fecior; flăcău; băiat. Înțelesul de „băiat“, „fiu“ dat acestui cuvânt este astăzi *arhaic* și *provincial* (Ardeal); în vorbirea *modernă* „fecior“ înseamnă un fel de *servitor.*

298. **fete** = E vorba de fete mari, care joacă în horă.
299. **mușanea** = *Pronunță:* mușaneà.
300. **zicălile** = zicalele; zicătorile; zicături; vorbele; *expresiile.*
301. **mandulă** = E un fel de *plantă bulboasă.*
302. **zicături** = Vezi No. 300.

39.

303. **nălucire** = *iluzie;* gânduri plăcute de viitor.
304. **doine** = Cântece ale poporului nostru, în care se *exprimă* mai cu deosebire jalea.

40.

305. **Tanger.**=E un *port* al Marocului la strâmtoarea Gibraltar.
306. **5 Octombrie 1853** = Aceasta bucată e ceeace se zice un *jurnal.* In aceste *jurnale,* ca și în scrisori, se arată *data* când s'a petrecut faptul despre care se vorbește.
307. **Tetuan** = E un *port* al Marocului la Marea Mediterană.
308. **colnicii** = dealuri mici acoperite cu copaci, *„arbuști"* („copăcei") și burueni.
309. **lauri** = dafini. Nu e vorba de laurul nostru porcesc.
310. **rodier** = rodiu. *Arborele* care produce rodii.
311. **cactus** = E o *plantă* cu foi groase și cu spini.
312. **dragoman** = *interpret;* tâlmaciu.
313. **Arabilor** = E vorba de Maurii din Maroc.
314. **ghiauri** = creștini, nume pe care Mahomedanii îl dau creștinilor cu dispreț.
315. **stupesc** = *(mold.)* scuipă.
316. **Allah** = Numele lui Dumnezeu, pe turcește.
317. **well-well** = E un cuvânt *englez,* care arată *aprobarea* (= bine, bine!).
318. **șușaneà** = pușcă lungă.
319. **se tupilă** = se lasă în jos, ferindu-se să nu fie văzut.
320. **hăinoasă** = haină. (Vezi No. 276).
321. **par dessus le marché** = E o *expresie* franțuzească, al cărei înțeles este: „colac peste pupăză"; „pe de-asupra de măsură".
322. **cortel** = umbrelă.

323. **Marocul** = E un *imperiu* aşezat la colţul *Nord-Vestic* al Africei. E şi azi încă o ţară cu aşezare *nesigură* şi, afară de *porturi*, *prezintă pericole* pentru călătorii străini.

324. **sotto voce** = *Expresie italiană* care înseamnă: încet.

325. **manèle algeriene** = „manele“ *„(cântece orientale* plângătoare“), cum obişnuesc locuitorii *indigeni* din Algeria.

326. **fulard** = *(neologism)* pronunţa: *fular*, (dela *francezul* „foulard“); basmà de mătase de gât sau de cap.

327. **supliciul** = *(neol.)* chinul; *tortura.*

328. **demn de vechii inchizitori ai Spaniei** = este un chin aşà de greu de suferit cum erau chinuirile la cari supuneà *inchiziţia* din Spania pe *eretici.* -- *Inchiziţia* a fost o *instituţie* înfiinţată de biserica *catolică* spre a împiedicà lăţirea *ereziilor.* In Spania ea s'a *introdus* în *secolul* XIII şi a fost în unele timpuri foarte puternică, mai ales în *sec.* XV şi cu deosebire în *regatul* Aragonului.

329. **să-l înfiezi** = să-l iei de suflet.

330. **nomad** = *(neol.)* rătăcitor; nestatornic cu locuinţa.

331. **complângere** = (dela fr. *„complainte“)* cântec plângător.

332. **hăugaş** = *(mold.)* văgaş; făgaş; urmă puternică făcută de roatele carelor pe drumuri noroioase. Acì e întrebuinţat în *sens figurat.*

333. **carubi** = Sunt *arbori* cari cresc în ţările calde (nu în cele *tropicale)*, fac *fructe* cari seamănă cu *bananele.* (Numele *ştiinţific* este *Ceratonia siliqua).*

41.

334. **puhoiu** = râu repede de munte (pohoiu; povoiu; *tornet*).

335. **potmolind** = grămădind „noroiu“ („nomol“, „potmol“).

336. **vaporaş al agenţiei noastre** = De când a fost *organizat serviciul* nostru *maritim*, multe *vapoare* româneşti străbat mările şi duc călători în *diferite* oraşe din *Orient.* Pentru ca să se înlesnească *afacerile* acestor *vapoare* s'au *stabilit „agenţi“ („reprezentanţi“*, „oameni de încredere“) în *diferite porturi* pe unde se opresc vasele noastre.

337. **Lipscanii** = *Strada* Lipscani în Bucureşti. Este o *stradă* unde se află *„magazinele“* („prăvăliile“) negutătorilor de lucruri de îmbrăcăminte de *lux*, etc. Asemenea *obiecte* s'au adus în ţara noastră multă vreme din Lipsca, şi de acì numele.

338. **orientală** = ca în *Orient*, — adică acì: neregulată şi murdară.

339. **cartier** = *(neol.)* o parte din oraş; mahală.

340. **bazarul turcesc** = locul turcesc unde se vând lucruri „turceşti“ („de *origine* turcească“).

341. **Efes** = Efesul a fost un oraş vestit în *anticitate* în *provincia* Ionia din Asia mică. Acolo erà un *templu* al zeiţei Diana, care era socotit între minunile lumii.

342. **care** = Acest cuvânt *se rapoartă* la vorbele: „un cap de piatră obişnuită“.

343. **se perindează** = vin rând pe rând.

344. **rezerva de apă** = Apa pe care cămilele o ţin într'o parte a *stomacului* lor.

345. **Alexandru Macedon** = E vorba de vestitul rege al Macedoniei (336—323 a. Chr.), cuceritorul Asiei.

346. **apeduct** = *canal* prin care se trimete apa dela un loc la altul.

347. **Omer** = A fost cel mai mare şi mai vestit *poet elen*, care a scris marile şi frumoasele *poeme* „Iliada“ şi „Odisea“. Şapte oraşe *elene* din Asia şi din Europa *îşi dispută onoarea* de a fi fost oraşul de naştere al acestui *poet*.

348. **debuşeu** = loc de scurgere. — Se zice pentru oraşe, *provincii* sau ţări unde se vând *produsele fabricilor* altor oraşe şi ţări. (*Exemplu*: *Coloniile africane* sunt un bun *debuşeu* pentru *industria Statelor europene*).

349. **hotel comfortabil** = *(neol.) hotel* (han) în care se găsesc toate înlesnirile de care are cineva nevoie pentru a fi mulţumit pe deplin într'o călătorie.

42.

350. **catarg** = E un stâlp lung de lemn care ţine pânzele unei corăbii sau steagurile unui *vapor*.

351. **parâma** = E o frânghie groasă întrebuinţată pe *„bordul“* („podul“) vaselor ca să le lege de ţărm sau să *manevreze* pânzele.

352. **probela** = Se zice astfel un vas mare pentru *transportul* mărfurilor.

353. **ghilă** = E o bucată de lemn lungă şi aproape *cilindrică* sau *prismatică*. Acì e vorba ca, cu două ghile şi cu scânduri, *să formeze* puntea pe care vor trece din vas hamalii pe cheiu, cu mărfuri.

354. **Hoo-rup!** = *Interjecţie* de îndemn.

355. **sunt la aman** = sunt *disperat*; sunt în *momentele* cele mai grele; sunt desnădăjduit. *Aman*, cuvânt turcesc; strigătul Mahomedanilor în luptă.

356. **şpanchiu** = sbanghiu; şaşiu; încrucişat; care se uită cruciş.

357. **baloturi** = pachete mari.

358. **vardaaa!** = Strigăt al lucrătorilor, mai ales în *porturi*, când vor să atragă *atenţia* ca să se dea lumea la o parte din calea lor. *Interjecţie* de luare aminte, ca „he!“ „păzeà!“.

359. **dupăind** = sărind; jucând; bătând din picioare.

360. **vătaful** = căpetenia (hamalilor).

43.

361. **năvod** = plasă mare de prins peşte.

362. **Accipenser Huso** = Numele *ştiinţific* al unui fel de morun.

363. **tezic** = tizic -- baligă uscată la soare şi tăiată în *formă* de cărămidă. *Servă* la *construcţii* de case şi la încălzit.

44.

364. **sonde** = *(neol.) Instrumente* cu care se cercetează şi se măsoară adâncimea unei ape, a unui *teren*, etc. Acì e vorba de aşezările făcute în locurile unde este sau se crede că este „ţiţeiu“ („păcură“) pentru ca să-l găsească în pământ în stratul unde stă ascuns.

365. **Societate anonimă** = E vorba de o *instituţie* care adunând la un loc „*capitaluri*“ („bani“) dela feluriţi oameni, ce pot rămâne „necunoscuţi“ *(„anonimi“)* fac *întreprinderi* în vederea câştigului. Acì e vorba de o societate care are *întreprinderea* de a *extrage petrol*.

366. **sondajul mecanic** = *(neol.) sondarea*, cercetarea straturilor *inferioare*, făcută prin *instrumente* cari se mişcă cu ajutorul maşinelor. *(Explicarea* amănuntelor e chiar în *text)*.

367. **instrumentat** = *(neol.)* îndreptat; — ce-ar fi de îndreptat în *funcţionarea* maşinilor.

368. **lăcărit** = E un nume *special* care se dă *extragerii* păcurii. *(Explicarea* amănuntelor în *text)*.

369. **lingură** = E numele ce se dă vasului *cilindric* cu care se scoate păcura.

370. **volante** = *(neol.)* Roţi pe cari se înfăşoară funia cu ajutorul căreia *se reglează* mişcarea maşinei, *modificându-se „vitesa“* („iuţeala“) după voie.

371. **motorul** = *(neol.) locomotiva; vaporul;* maşina de vapor, care dă mişcarea.

372. **mişcare de basculă** = mişcare de cumpănă. — E o cumpănă care ridică şi coboară sapele printr'o mişcare *verticală.*

373. **pistosirea** =sfărâmarea deplină.

374. **infiltrarea** = pătrunderea.

375. **ţiţeiu** = E numele ce se dă *„petroleului“ („petrolului“)* „brut“ („aşa cum se scoate din pământ“). Trebue deosebit de *„petrol“*, care este un *produs* al *distilaţiunii* ţiţeiului, alături cu *benzina*, ş. a. *Păcura* este ceeace rămâne în cazan, după ce s'a făcut *distilaţiunea.*

376. **canadian** = *(neol.)* din Canada; care se obişnueşte în Canada (*Colonie engleză* la *nord* de Statele-Unite).

377. **hidraulic** = *(neol.)* prin ajutorul apei.

378. **dislocări** = *(neol.)* ruperi; spargeri din loc.

379. **erupţii** = *(neol.)* izbucniri.

380. **emanate** = *(neol.)* cari *emană*; cari ies afară.

381. **infructuoase** = *(neol.)* nefolositoare; fără „rod“ (*„fruct“*); nerodnice; fără *rezultat.*

382. **barajuri** = (*neol.*) *barieră*; despărţire; stavilă ridicătură pe un drum sau în albia unei ape.

383. **basinuri** = *(neol.)* gropi foarte mari, de obiceiu căptuşite cu piatră sau *ciment.*

384. **maeştri sondori** = (*neol.*) oameni anume pregătiţi pentru meşteşugul de a se *servì* de *sonde.* (Este şi o şcoală *specială* de *maeştri sondori*).

385. **echipă** = *(neol.)* E numele ce se dă unei *grupe* de oameni cari sunt rânduiţi să facă într'un timp anumit o anumită lucrare.

386. **distilerie** = *(neol.)* locul, clădirea, *instalaţiunile* unde se *„distilează“* („limpezeşte“ „se curăţă de *materii* streine“) *petrolul.*

387. **vagoane cisterne** = *(neol.) vagoane* în *formă* de cazane cu cari se *transportă* ţiţeiul şi alte *materii lichide.*

45.

388. **Sânt Ilie** = Ziua Sfântului Ilie, care *„se serbează“* („se prăznueşte“) la 20 Iulie.

389. **sumane** = postav gros de lână.

390. **stative** = răsboiu de ţesut.

391. **să le nividească** = să le urzească; să aşeze fi-

rele ca să poată fi ţesute, anume în două şiruri printre cari, prin ţesere, se vâră bătătura.

392. **roata** = rodanul. E o roată mare, care, fiind învârtită cu mâna dreaptă, pune în mişcare foarte repede, cu ajutorul unei sfori, o rotiţă mai mică prin care trece o vergeà de fier numită „sucală“, având pe ea ţevi de trestie. Pe aceste „ţevi“, cu ajutorul mânei stângi, „facem să se înfăşoare cu rânduială“ („facem ţeavă“) firul de lână sau de bumbac ce se desfăşoară sau deapănă după o „jurubiţă“ sau „scul“ întins pe „vârtelniţă“. Vârtelniţa e alcătuită din două stinghii de lemn puse *orizontal* în cruci pe un fus ce le slujeşte de picior. La capetele stinghiilor se află găuri în care se pot pune *vertical* câte un băţ: peste tot patru beţe. Pe aceste beţe se sprijină jurubiţa când o întindem pe vârtelniţă, ca să facem ţeavă.

393. **canură** = tortul. E firul ce se înfăşură pe ţevi cu ajutorul sucalei. Aceste ţevi se pun în „suvelniţă“ sau „suveică“, care e un *romb* lunguieţ de lemn, scobit la mijloc şi având în scobitură un beţişor ce poate purtà ţeava.

394. **bătătură** = E firul care pus în ţeavă şi apoi în suveică, este vârât deacurmezişul între cele două şiruri de fire ale urzelii (vezi No. 391), iar aceste şiruri de fire trec unul în sus şi altul în jos şi prind bătătura la mijloc, o ţes. Această trecere în sus şi în jos se face cu ajutorul „iţelor“ — care se coboară în jos şi în sus, când femeia ce ţese apasă cu piciorul pe „vatale“. Când apasă, o parte din iţe se ridică în sus şi trag cu ele un şir de fire; o altă parte de iţe se scoboară în acelaş timp în jos, şi în acelaş timp trag cu ele şirul celorlalte fire; printre ele, astfel despărţite, se asvârle cu o mână suveica cu firul de bătătură, şi cealaltă mână o prinde; se apasă cu piciorul pe vatale, iţele de jos trec sus, iar cele de sus, jos, şi odată cu ele şi şirurile de fire; firul de bătătură e prins la mijloc şi ţesut, iar şirurile de fire rămân iarăş despărţite ca să primească din nou suveica cu un nou fir de bătătură; şi aşà mai departe.

395. **fă ţevi** = Vezi No. 392.

396. **tăsmà** = panglicuţă; cordeà.

397. **chimeri** = chimir; cingătoare de piele cu „chimir“ („buzunar“).

398. **am spârlit-o** = am sbughit-*o; am fugit repede* şi pe furiş.

399. **lasă toate în pământ** = *lasă toate lucrurile* baltă; părăseşte toate *în plata domnului.*

400. **tologit** = tolănit; culcat a lene şi necuviincios.

401. **cât mi-ţi-i gliganul** = cât e de mare purcelul mistreţului; cogeamite; coşcogeà.

402. **lespegioară** = lespede mică; piatră turtită.

403. **auraş păcăraş** = Vorbe din limba copilărească, care n'au un înţeles deslușit.

404. **ştioalnă** = baltă mică; loc mai adânc unde rămâne apă după ce un pârâu de munte seacă.

405. **Adam Babadam** = de când cu moş Adam; din moşi-strămoşi.

406. **cât mi-ţi-i morunul** = lungit ca un morun. Morunul este un peşte *cartilaginos* (în loc de oase are sgârciu) foarte mare, care trăeşte în Dunăre şi alte mari *fluvii*.

407. **dâmb** = gâlmă; loc mai ridicat şi mai ferit de ape.

408. **mi se pune soarele drept inimă** = La amiază, dacă stăm cu faţa către soare, el vine în dreptul inimei, în dreptul pieptului. La amiază e şi vremea mâncării.

409. **cât erà ea tare de cap** = cât erà de răbdătoare.

410. **coropcarule!** = lipovene! om de nimica. — Românul adesea întrebuinţează ca vorbe de dispreţ numele altor neamuri. Lipovenii sunt o *sectă religioasă* rusească.

411. **hudiţi** = uliţe; liniile satului.

412. **tupiluş** = pitulat; pe ascuns; tiptil.

413. **respântenele** = *(prov.)* răspântiile.

414. **stocit** = supt; sfârşit la inimă.

415. **a mărnăi ugilit** = a miorlăi umilit.

416. **vorba ceea** = cum zice *proverbul*.

417. **golătatea înconjură, iar foamea dă deadreptul:** *(proverb)* = Cel ce e gol se fereşte de oameni, dar cel flămând, fie cât de gol, merge către ei şi cere.

418. **galiş** = galeş; cu ochii lăcrămoşi.

419. **coşcogeme coblizan** = cogemite măgădău; găligan; băiat mare care face nebunii de copii mici.

420. **să umbli lela** = să umbli „fără căpătâiu“ („haimanà“), *(„vagabond“)*.

421. **mi te-ai lehămetit dela inimă** = mi te-am scos dela inimă; m'ai făcut să mă scârbesc de faptele tale.

422. **giuruesc** = îi jur; îi fac jurământ.

223. **derdicam** = dereticam; curăţiam şi aşezam lucrurile din casă la locul lor.

424. **Ion Creangă:** A fost un însemnat scriitor român, care a scris povestiri minunate (1837—1889).

46.

425. **taşcă** = traistă; ghiozdan.

426. **tratez** = *(neol.)* cinstesc; vă fac cinste; vă *ofer* un lucru de mâncare sau de băuturi într'un *local* public.

427. **simpli** = *(neol.)* nepricepuţi; nedeprinşi cu lumea şi cu obiceiurile; proşti.

47.

428. **humă** = pământ lipicios. Cu el se lipesc de obiceiu păreţii unor case la ţară.

429. **mămuca** = *Expresie* de mângâiere întrebuinţată în Moldova pentru mamă.

48.

430. **surprins** = *(neol.)* mirat.

431. **obor** = târg de vite. De obiceiu înseamnă locul unde se închid vitele.

432. **mai anţărţ** = acum trei ani.

433. **am legat gură pânzei** = am ajuns să avem stare bună; am scăpat din „sărăcie“ („nevoie“).

49.

434. **despot** = stăpân; stăpân peste popoare; împărat care *consideră* pe toţi supuşii săi ca *„sclavi“* („robi“).

435. **să ispitesc** = să cerc; să pun la „încercare“, *(„tentaţie“)*; să cercetez.

436. **taleri** = E o monetă *germană*, care *valorează* cam 3,75 lei.

437. **cursul bursei telalilor** = Se vede că în oraşul unde se petrec faptele povestite în această bucată este o *„bursă“*, loc unde se *fixează* preţurile, după *oferte* şi cerere, şi pentru vânzare de lucruri vechi. Teal = vânzător de haine vechi.

438. **comis** = slujbaş negustoresc.

50.

439. **sufletul de-ajuns mâncat** = Aci vorbirea românească e înadins stricată ca să arată cum vorbeşte Rusul: mi-a mâncat sufletul de-ajuns; m'a necăzit rău.

440. **turnat** = am turnat; am dat.
441. **ma-ta** = *(moldovenism)* dumneata.
442. **iuti** = *corect:* iute.

51.

443. **şagârt** = *(prov.)* ucenic.
444. **maistor** = *(prov.) maestru; maistru;* meşter; meseriaş.
445. **lucrătoarea** = *atelier*; casă unde se lucrează.
446. **zănatul** = *(prov.)* meseria; meşteşugul.
447. **cătănie** = *serviciul militar; armata.*
448. **gată** = *(prov.)* isprăveşte.
449. **mutălău** = care nu vorbeşte; care se sfieşte să vorbească. *Augmentativ* (cuvânt care arată ceva mai mult), cu *sufixul-ălău* dela cuvântul *mut.*
450. **aştepţi înbiate** = *(prov.)* aştepţi *„invitaţie“* („poftealã“; „poftire“).
451. **zarul uşei** = *(prov.)* clanţa sau zăvorul uşii.
452. **lucră** = *(prov.)* lucrează.
453. **dricul târgurilor** = „timpul cel mai însemnat“ („focul“, „toiul“) când se fac târgurile.
454. **florin** = fiorin, *monetă* întrebuinţată în Austria şi Olanda. *Valoarea este variabilă.* Cel *austriac* are cam 2,10 lei.
455. **I. Popovici-Bănăţeanu** = A fost un scriitor din Banat, născut în Lugoş (1869—1893).

52.

456. **soroace** = *termene*; mai multe *perioade* de câte trei-patru ani, cât e dator să stea în miliţie un soldat.
457. **carboave** = ruble. O rublă preţueşte cevă mai mult ca 3 lei.
458. **duşcă** = înghiţitură.
459. **Dumnezeu** = Domnul nostru Isus Hristos.
460. **Sfântul Petre** = Apostolul Petre, care în poveştile poporane totdeauna ne este înfăţişat călătorind împreună cu Domnul Hristos.
461. **mătăhănind** = *(prov.)* bănănăind; împleticindu-se de beţie; umblând pe două cărări.
462. **harţag** = poftă de ceartă şi de bătaie, fără *„motiv“* („pricină“).

463. **dar din dar se face Raiul** = *(proverb)* cine dărueşte din ceeace i s'a dăruit va aveà parte în lumea cealaltă de fericirile din Raiu.

464. **na-vă** = uite; luaţi ce vă dau.

465. **dar** = *(mold.)* da.

466. **sborşit** = Se zice de cinevà că este „sborşit", când începe să se supere de îndrăzneala cuivà. Ivan, neştiind că vorbeşte cu Dumnezeu, crede că are face cu un lăudăros şi începe să se supere.

467. **Scriptura** = Scrierile sfinte care cuprind *testamentul* vechiu şi *testamentul* nou; *Biblia.*

468. **turbincă** = *(mold.)* traistă; torbă; taşcă.

469. **om împărătesc** = „slujbaş al *Statului*" („omul stăpânirii"). Ivan fusese soldat şi, deşi *liberat*, i se dăduse drumul îmbrăcat în *„uniformă"* („haină ostăşească").

470. **nitam nisam** = *(pop.)* pe neaşteptate; cu nepus în masă; fără să fie „poftiţi" *(„invitaţi").*

471. **Necuratul** = Dracul; Aghiuţă; Diavolul; *Demonul;* Dimonul, *Mamona;* Scaraoschi. — Sub acest din urmă nume e cunoscut mai cu seamă căpetenia tuturor dracilor, dracul cel mare.

472. **s'a tologit** = *(prov.)* s'a lungit; s'a tolănit. — Verbul „a se tolonì" este mai *„trivial"* („josnic") decât *„a se tologì".*

473. **divan** = *sofà;* pat lat aşternut cu covoare; *canapeà* mare fără rezemătoare.

474. **bădădăind** = bănănăind; mişcând încoace şi încolo.

475. **făcând câteva cruci** = închinându-se.

476. **coviţiau** = *(mold.)* guiţau; făceau ca purceii.

477. **mornăiau** = *(mold.)* mormăiau; făceau mor! mor! ca urşii.

478. **schimonosite** = prefăcute (schimbate; ciudate; *bizare;* urâte şi necunoscute).

479. **ce mama dracului** = ce lucru grozav şi „neobişnuit" *(„extraordinar");* ce fapt urât ca mama lui Scaraoschi.

480. **se cam pricepe** = începe să „priceapă" („să înţeleagă"; „să-şi dea seama").

481. **are Chira socoteală** = Este o *„locuţiune" („expresie"; „zicere")* prin care arătăm că ştim ce mijloace să întrebuinţăm într'o împrejurare oarecare, pentru ca să iasă lucrurile bine.

482. **paşol na turbincă, ciorti!** = Haide „intraţi“ *(„marş!“)* în traistă, dracilor!

483. **a-i ghigosì muscăleşte** = a-i ghiontì; [a le dà „ghionturi“ („ghionţi“)] precum se obişnuià a fi bătuţi militarii ruşi.

484. **de da inima din draci** = încât le venià dracilor de durere să-şi verse măruntaele.

485. **de cele popeşti** = de cele lungi şi adânci. — Poporul îşi închipue că, dintre toţi oamenii, preoţii se pot odihnì mai mult şi mai fără grijă.

486. **se zăbovesc** = zăbovesc; întârziază; nu vin la vreme.

487. **şi-i şterge o palmă** = şi-i dă repede o palmă.

488. **sare ars** = sare în sus, ca şi cum l-ar fi ars.

489. **dimoni** = *(prov.) demoni;* draci.

490. **voiu scoate incul** = vă voiu bate până ce vor ieşì din voi „toanele“ *(„capriţiile“;* „apucăturile rele“).

491. **cu mine v'aţi găsit de jucat** = cu mine v'a venit să vă jucaţi?

492. **am să vă muştruluesc** = *(prov.)* am să vă pun să faceţi„ *exerciţii militare“ („ocenie“; „mustră“).* — Aceste vorbe le zice în „batjocură“ *(„ironie“).*

493. **a face tărăboiu** = a face cu îndrăsneală „larmă“ („gură“; „sgomot“).

494. **pahonţule** = Căruţaşii cari la 1877 *„transportau“* („cărau“) *„proviziuni“* („de ale mâncării“) pentru *armată* erau numiţi *„pahonţi“*. De acì numele de *„pahonţ“* se zice în batjocură de Ruşi.

495. **te-ai sculat cu noaptea în cap** = te-ai sculat „aşà de dimineaţă“ („până în ziuă“; „în zor de zi“).

496. **dârz** = cu semeţie; cu îndrăsneală.

497. **am căptuşit** = am prins; am pus mâna pe...

498. **să-i jumulesc** = Dacă ar fi vorba de păsări, „a jumulì“ însemnează a smulge penele şi fulgii unei păsări. Acì însemnează „a jupuì“, „a snopì în bătăi“, „a chinuì de moarte“.

499. **din pricina rusului celuia** = Această vorbă ar arătà că lucrurile nu se petrec în Ţara Rusească.

500. **vârşă** = Un fel de unealtă de prins peşte, *compusă* din mai mulţi saci cu împletitură rară ce se aşază în apă, unde stă mai multă vreme până ce se prinde peştele.

501. **gospodin** = (cuvânt rusesc): domnule! boierule! *cocoane!*

502. **m'am vânzolit** = m'am chinuit; m'am „sbătut" („svârcolit") luptându-mă.

503. **palce** = nuiele; vărguţe; ramuri tinere şi curăţite de frunze.

504. **la stroiu** = ca la miliţie; la falangă.

505. **serindare** = Aşà se numesc darurile ce se dau unei biserici pentru ca preotul să se roage pentru ce-l ce le-a dat.

506. **helbet** = ai să vezi! să n'ai grijă!

507. **ucigă-l crucea** = dracul.

508. **se duceà împuşcat** = o luà la sănătoasă ca şi când ar fi dat cu puşca după el.

509 **de cele moschiceşti** = de-ale „muscăleşti" („ruseşti"). Românii au *idee* că Ruşii bat grozav, după bătăile cu „cnutul" („biciu cu curele multe şi plumbuite") pe care vedeau că le sufere *militarii* ruşi, când făceau câte o vină.

510. **a mai băntui** = a nu mai lăsà în pace; a mai „necăji" („supărà").

511. **Sarsailă** = Alt nume al Diavolului.

512. **călătorie sprâncenată** = Călătorie bună! Vorbe care acum se zic mai mult în batjocoră unuia care pleacă. Ivan nu prea băgă de seamă vorbele boierului.

513. **de rămâneai, îmi erai ca un frate; iar de nu, îmi eşti ca doi** = *Expresie proverbială* prin care boierul arată că îi place ca Ivan să rămână la el, dar mai mult îi place să se ducă.

514. **Sfântul Neculai trebue să ştie asta** = Sfântul „Neculai" („Neculae") este sfântul pe care-l cinstesc Ruşii mai mult.

515. **tabacioc** = (cuvânt rus) tutun.

516. **votchi** = (cuvânt rus) rachiu.

517. **ce mă tot chihăeşti** = *(mold.)* mă tot necăjeşti („plictiseşti").

518. **haraşo** = *Exclamaţie* rusească care e tot una cu: bravo! bravo!

519. **scărmănându-se de cap** = scărpinându-se în cap; luându-se de păr.

520. **guleaiu** = chef.

521. **se chefăluește** = *(mold.)* se chefueşte.

522. **horodinca** = Un joc rusesc plin de vioiciune.

523. **cazacinca** = Alt joc rusesc.

524. **cu nepus în masă** = cu sila; fără să-i mai întrebe de vrea sau nu vrea; pe neaşteptate.

525. **iznoavele** = isprăvile.

526. **Talpa iadului** = Ființa cea mai plină de păcate din Iad; mama dracilor pe care se sprijină tot Iadul.

527. **haram de capul vostru** = Vai de voi; păcat de capul pe care-l aveți, că nu puteți iscodi niciun șiretlic!

528. **darabană** = *(mold.)* tobă; dobă.

529. **într'un buc** = *Expresie* sau *locuțiune* moldovenească: într'o clipă. Ivan își păstrase obiceiurile dela miliție, și era gata să intre la rând, când ar fi auzit vreun *semnal* milităresc. Toba Tălpii Iadului era tocmai un astfel de *semnal*.

530. **se răcădueşte** = amenință; se încearcă fără folos, încoace și încolo.

531. **spanga** = spanga; *baioneta*.

532. **ştoti vidma** = (cuv. rusești) „stai pe loc, Moarte!"

533. **se stropşeşte** = se restește; zice necăjit.

534. **icneşte** = îi vine să se vaete și nu poate.

535. **de-a putere a hi** = *(arh.)* doară; — ce să mai vorbim...

536. **berbantlâcuri** = chefuri și petreceri.

537. **dacă** = Dar nu știi că...

538. **o pune la pastramă** = *Expresie poporană:* o pune la „păstrare" („sub pază"; „la închisoare").

539. **şopârcai cu cine şopârcai, dar cu Ivan nu şopârcai** = Te joci tu cu cine te joci, dar cu Ivan nu te joci; — poți să-ți pui în cârd cu oricine, dar nu cu Ivan.

540. **avană** = groaznică; nesuferită.

541. **huceaguri** = crânguri; pădurici.

542. **a forfăcà** = a forfecà; a mâncà; a tăia cu dinții și a mestecà ceeace e tăiat.

543. **tufari** = stejari mici.

544. **se zămorià** = se hrănià (se țineà; își duceà traiul) ca vai de lume.

545. **bodogănind vrute şi nevrute** = mormăind „multe și de toate" („și bune și rele").

546. **hoanghină** = babornițà; babă nesuferită și pocită de bătrânețe; hârcă.

547. **hăt** = *(prov.)* mult.

548. **ciolane** = oase.

549. **năzbutii** = fapte nebunatice și neroade.

550. **şuiu** = nebun; într'o parte.

551. **ți-ai trăit traiul, ți-ai mâncat mălaiul** = *Expresie proverbială* prin care arătăm că cineva și-a îndeplinit chemarea în lume, și acum poate să moară.

552. **harapara** = *harta-parta;* mari neorândueli. — Dumnezeu zice astfel, pentrucă numai el are dreptul să pedepsească pe dracul.

553. **ţi s'a dus vestea ca de popă tuns** = s'a respândit „vestea“ („faima“) în toată lumea, cum se respândeşte vestea că un popă a fost despopit şi tuns.

554. **ţi-ai făcut mendrele** = ţi-ai făcut gustul cel „deşănţat“ („necumpătat“).

555. **racla** = coşciugul.

556. **lătunoaie** = scânduri nu destul de netezite.

557. **scofala** = procopseală. — Vorbe *ironice* prin care arătăm nemicnicia unui lucru, batjocorindu-l.

558. **într'o râlă** = într'un peş; într'un cot.

559. **bălălău** = banănăind; atârnat.

560. **îraca'n de mine** = *(pop.)* Săraca de mine şi de mine. — *Locuţiune* prin care ne arătăm nemulţumirea pentru că cineva nu face un lucru cum trebue.

561. **ţi-am făcut coneţul** = te-am păcălit; te-am făcut să vezi pe dracul. „Coneţ“ = sfârşit.

562. **dacă dai nas lui Ivan se sue pe divan** = *Proverb* prin care arătăm cum îngăduinţa prea mare face pe cineva să *devie* obraznic şi să nu mai ai traiu de el.

563. **sicriul** = cosciugul; racla.

564. **te faci niznai** = te faci că nu ştii nimic.

565. **mătrăşit** = nimicit.

566. **dacă nu-ţi intră Dumnezeu în voie mai mult decât însuşi fiului său** = Acì nu mai e vorba de Domnul Isus Hristos, ci chiar de Dumnezeu Tatăl; pe când la început al povestei am văzut că e vorba de Dumnezeu Fiul, căci numai el puteà fi însoţit în mod firesc de apostolul său Petru. Adese în poveşti se confundă Dumnezeu-Tatăl cu Dumnezeu-Fiul.

567. **zidul Goliei** = O zidire şi un turn foarte vechiu din Iaşi.

568. **Cetatea Neamţului** = E vorba de cunoscuta cetate din judeţul Neamţu, care azi e *ruinată.*

569. **de izbelişte** = de prăpăd; în prada tuturor nevoilor.

570. **Pe cuptor nu bate vântul** = *Vers poporan* dintr'un cântec, al cărui înţeles nu se potriveşte cu al vorbelor din care e *compus.* Inţelesul deplin e dat prin primul *vers;* al doilea nu face decât să cuprinză vorba „vântul“, care potrivindu-se cu „pământul“, ne face mai bine să *reţinem primul vers.*

53.

571. **voluntari** = soldaţi „înscrişi“ (*„angajaţi“*) de bunăvoie.

572. **sluger** = rang boieresc de al doilea rând.

573. **ordinul Vladimirului** = Era o *decoraţie* rusească, *instituită* de împărăteasa Caterina II în 1782.

574. **parucic** = locotenent. Cuvânt rusesc ce s'a întrebuinţat din vremea *regulamentului organic* şi până la *reorganizarea modernă* a *armatei* noastre.

575. **vătaful plaiului** = Era o *funcţie* cam ca *subprefectul*. Acelaş înţeles ca *zapciu*, care se vede că se întrebuinţă numai când erà vorba de „plăşi“, nu de „plaiuri“ („plăşi de munte“).

576. **preţeluite** = (*mold.*) preţuite; *estimate*.

577. **diata** = testamentul.

578. **obârşia** = *originea*, neamului.

579. **putoare de ciocoiu** = Prin această se arată dispreţul şi ura lui Vladimirescu pentru *clasa* ciocoilor. *Expresia* „putoare de...“ este o *expresie „vulgară“* (*„trivială“*, josnică), de care trebue să ne ferim şi în scris şi în vorbă.

580. **Episcopul Ilarion** = A trăit între anii 1777—1845; a fost episcop al Argeşului; sprijinitor al mişcării lui Tudor.

581. **boieri divanişi** = boieri din „divan“ (*„consiliul* cel mare“, *„curtea supremă* de judecată“).

PARTEA A TREIA

GRAMATICA

I

SINTAXA (topica)

A) PROPOZIȚIA

1. Definiția

§ 1. O gândire spusă sau scrisă se numește **propoziţiune:**

Să nu furi!
Ziua mare lumânare nu trebue.
Treaba de azi nu o lăsà pe mâine[1]).

2. Felurile propoziţiunilor

§ 2. Propoziţiile se pot deosebì: după *constituția* lor şi după *modalitate.*

§ 3. După *constituție* propoziţiile sunt *simple* şi *desvoltate.*

Astfel în exemplul: „*Să nu furi*“ (tu), propoziţiunea n'are decât subiectul (subînţeles) „tu“ şi predicatul „să nu furi“. Propoziţiunea e *simplă.*

In exemplul: „Treaba de azi nu o lăsà pe mâine“, pe lângă subiectul (subînţeles) „tu“ şi predicatul „nu lăsà“, mai avem complementele directe: „treaba“ şi „o“; circumstanţialul „pe mâine“ şi atributul „de azi“. Propoziţiunea e *desvoltată.*

§ 4. După *modalitate*, adică felul cum e exprimată gândirea, propoziţiunile pot fi:

a) **afirmative:**

A trecut cioara peste casă.

[1]) Cele mai multe din exemplele nenotate sunt din colecția de proverbe a lui Zane.

b) **negative:**
Nu mi-e frică de ciovlică.

c) **întrebătoare:**
Găina de ce scurmă?

d) **exclamative:**
Cum a slăbit pieptul tău de oţel! (Bălcescu).

e) **imperative:**
Pune-ţi cărţile bine!

I. PROPOZIŢIUNEA SIMPLĂ

§ 5. Propoziţiunea compusă numai din *subiect* şi *predicat* se numeşte **propoziţiune simplă:**

Dumnezeu zise:
Să fie lumină!
Şi lumină fu! (Biblia)

Acì avem:

Subiecte	Predicate
Dumnezeu	zise
lumină	să fie
[şi] lumină	fu

§ 6. Subiectul şi predicatul se numesc **părţi principale** ale propoziţiunii.

a) Subiectul

§ 7. *Subiectul* este partea propoziţiunii care arată fiinţa sau lucrul despre care se spune cevà. Răspunde la întrebările: *cine?* sau *ce?*

Flămândul codri visează.
Toate sunt trecătoare ca ziua de eri.
Lumina mare pre cea mică întunecă.

§ 8. *Subiectul* unei propoziţiuni poate fi un substantiv în nominativ sau orice vorbă luată ca substantiv:

Vântul alege gunoaiele din bucate.
Tu îngrijeşte de ale tale.
A trăi este a muncì.

Acì avem:

Subiecte

exprimate prin:

a) *substantiv:* „vântul“
b) *pronume:* „tu“ } luate ca substantiv
c) *infinitiv:* „a trăi“ }

§ 9. Adeseori *subiectul* nu se exprimă. Aceasta se întâmplă când ni-l amintim dintr'o propoziţiune anterioară. Când e nevoie să-l amintim şi prin vorbă, îl exprimăm prin pronume:

Semănătorii harnici păşesc pe frageda arătură şi — [ei] svârlă sămânţa. *Ei* veseli înaintează spre fund şi — cu grapele [ei] îngroapă ce au semănat.

b) Predicatul

§ 10. *Predicatul* este partea propoziţiunii care spune ceva despre subiect; el arată ce face sau ce suferă, ce este sau cum este lucrul sau fiinţa arătată de subiect:

Diamantul *taie* diamantul.
Fierul neîntrebuinţat *rugineşte.*
Roma *este capitala* Italiei.
Tot păţitul *e priceput.*

Acì avem:

Predicate

care arată:

a) *ce face subiectul:* „taie“
b) *ce suferе „ :* „rugineşte“
e) *ce este „ :* „este capitala“
d) *cum este „ :* „e priceput“

§ 11. *Predicatul* este de două feluri: **predicat verbal,** exprimat printr'un verb la mod personal şi **predicat nominal** sau **adiectival,** compus dintr'un verb ajutător şi dintr'un nume predicativ:

Merele putrede *strică* pe cele bune.
Piatra mică *răstoarnă* carul mare.
Primăvara *este anotimpul* cel mai plăcut.
Toţi oamenii *sunt muritori.*

Acì avem:

Predicate verbale	Predicate nominale
„strică“	„este anotimpul“
„răstoarnă“	„sunt muritori“

§ 12. Predicatele nominale se compun dintr'un verb ajutător şi dintr'un adiectiv sau substantiv.

In exemplele de mai sus avem:

Verbe ajutătoare	Nume predicative
„este“	„anotimpul“ *(substantiv)*
„sunt“	„muritori“ *(adiectiv)*

Substantivul şi adjectivul care sunt predicate se numesc *nume predicative.*

c) Acordul părţilor propoziţiunii simple

§ 13. Predicatul se acordă cu subiectul. Şi anume:
1) *Predicatul verbal* se acordă cu subiectul în număr şi persoană:

Boii uniţi la păşune *lupul* nu-i *poate* răpune.
Câinii latră, vântul bate.
Noi alergăm adesea după închipuiri.

Acì avem:

Subiecte				Predicate			
lupul:	pers.	III	singular . . .	*poate:*	pers.	III	sing.
câinii:	pers.	III	plural	*latră:*	pers.	III	plur.
vântul:	pers.	III	singular . . .	*bate:*	pers.	III	sing.
noi:	pers.	I	plural	*alergăm:*	pers.	I	plur.

2) *Numele predicativ*, când e adiectiv, se acordă cu subiectul în gen şi număr; când e substantiv, se acordă în număr:

Taci, ca să-ți fie *casa casă* și masa masă. (A. Pann)
Procopseala nu e *cârpă*, s'o mototolești și s'o bagi în sân. (A. Pann).
Niciun *meșteșug* nu e *rău*, ci *oamenii* sunt răi. (A. Pann).

Acì avem:

Subiecte		Nume predicative				
„casa“	(fem. sing.).	[*să fie*] *„casă“*	(fem.	sing.)	}	subst.
„procopseala“	(fem. sing.).	[*e*] *„cârpă“*	(fem.	sing.)	}	
„meșteșug“	(sing. masc.).	[*e*] *„rău“*	(masc.	sing.)	}	adject.
„oamenii“	(plur. masc.).	[*sunt*] *„răi“*	(masc.	plur.)	}	

II. PROPOZIȚIUNEA DESVOLTATĂ

a) Atributul

§ 14. Propoziţiunea care, pe lângă subiect şi predicat, mai are şi alte părţi, se numeşte *propoziţiune desvoltată*. Celelalte părţi ale propoziţiunii, afară de subiect şi de predicat, se numesc *părți secundare:*

Pisica *cu clopoței* nu prinde *șoareci*.
Pe o pajiște verde, Libertatea, *copilă bălăioară cu cosițe lungi și aurite*, se jucă *cu un arc destins*. (Bălcescu).

Acì avem:

Subiecte	Predicate	Părți secundare
„pisica“....	„nu prinde“....	„cu clopoței“ „șoareci“
„Libertatea“...	„se jucă“...	„pe o pajiște verde“ „copilă bălăioară cu cosițe lungi aurite“ „cu un arc destins“

§ 15. Partea secundară ce întregeşte înţelesul unui substantiv, oricare ar fi rolul lui în propoziţiune, se numeşte **atribut.** El răspunde la întrebările: *care? ce fel de? cât?*

Lumea *'ntreagă* stă 'n mirare (Poez. pop).
Peştele *mare* cu imbucătură *mică* se prinde.

Sub frunza *cea mai proastă* se găsesc de multe ori poama *coaptă*. (A. Pann).
Oamenii sunt ființe *inteligente*.

Acì avem:

Substantive subiecte

„lumea“ cu *atributul* „întreagă“
„peștele“ „ „ „e mare“
„poamă“ „ „ „coaptă“

Substantive predicate

(sunt) „ființe“ cu *atributul* „inteligente“

Substantive părți secundare

„îmbucătură“ cu *atributul* „mică“
„frunză“ „ „ „cea mai proastă»

Felurile atributelor

§ 16. Deosebim patru feluri de atribute: *1) atribut adiectival, 2) atribut substantival, 3) atribut verbal, 4) atribut adverbial:*

§ 17. *Atributul adiectival* este un adiectiv, un pronume, un numeral sau un participiu:

Limba *dulce* mult aduce (A. Pann).
Părintele iubește pe copilul *său*.
Se răsfață 'n haine *lungi* ca un ban în *două* pungi. (A. Pann).
Morarul *stăpânit* de multă lenevie, puțină grijă arătă. (A. Doinici).

Acì avem:

Atribute adjectivale

exprimate prin:

a) *adiectiv*	(haine)	*„lungi“*
	(limba)	*„dulce“*
b) *pronume* . . .	(copilul)	*„său“*
c) *numeral* . . .	(pungi)	*„două“*
b) *participiu* . .	(morarul)	*„stăpânit“*

§ 18. Atributul adjectival se acordă cu substantivul în gen, număr și caz.

Acì avem:

Substantive determinate	Atribute adjectivale
„limba“: fem. sing., nominativ .	*„dulce“*: fem. sing. nom.
„copilul“: masc. sing. acuz. . .	*„său“*: masc. sing. acuz.
„haine“: fem. plur. acuz. . . .	*„lungi“*: fem. plur. acuz.
„pungi“: fem. plur. acuz. . . .	*„două“*: fem. plur. acuz.
„morarul“: masc. sing. nom. . .	*„stăpânit“*: masc. sing. nom.

§ 19. *Atributul substantival* este un substantiv ori în genetiv, ori în acuzativ cu prepoziţiune ori în acelaş caz cu substantivul determinat:

Nu lăsà laptele pe sufletul *viţelului* (Ţichindeal).
In loc de piele *de lup*, ia piele *de vulpe* (I. Golescu).
Mihaiu orânduì în Moldova pe Marcu, *fiul* lui Petru-Vodă Cercel. (N. Bălcescu).

Acì avem:

exprimate prin *substantive*:	Atribute substantivale
a) *în genetiv:*	(sufletul) *„viţelului“*.
b) *în acuzativ cu prepoz.*	*„de lup“*. / *„de vulpe“*.
c) *în acelaş caz cu cel determinat*:	(Marcu) *„fiul“*.

Atributul în acelaş caz cu substantivul determinat se numeşte **apoziţiune.**

§ 20. *Atributul verbal* este sau un infinitiv cu prepoziţiunea „de“ sau un supin cu aceeaşi prepoziţiune.

Asuprirea crescù şi ţara pierdù dreptul *de a* mai *aveà* Domni pământeni. (C. Negruzzi).
Să n'aveţi loc *de 'ngropat* (Poez. pop.).

Acì avem:

exprimate prin:	Atribute verbale
a) *infinitiv cu prep.* „de“:	(dreptul) *de a aveà*.
b) *supin cu prep.* „de“:	(loc) *de 'ngropat*.

§ 21. *Atributul adverbial* este de obiceiu un adverb *precedat de o prepoziţiune.*

A dat cu capul de pragul *de sus.* (A. Pann).

Acì avem:

Atribut adverbial

exprimat prin:

a) *adverb cu prepoziția de*: (pragul) „*de sus*“.

b) **Complementul**

§ 22. Partea secundară care întregește înțelesul unui verb, adiectiv sau adverb din propoziţiune se numește *complement.*

Și *pisicii* îi place *peștele.*
Nu cumpără *pisica în traistă.*
Ungurii au ucis *pe Mihaiu la Turda.*
Omul chibzuit cumpără *vara sanie* și *iarna car.*
Sunt *în Moldova* multe biserici înălțate *de Ștefan-Vodă.*
Cu o rândunică nu se face primăvară.
De la un porc sălbatic și un fir de păr e de ajuns.

Felurile Complementelor

1. *Complementul propriu zis*

§ 23. Complementul în acuzativ fără prepoziţiune sau cu prepoziţiunea *pe* se numește *complement direct;* complementul în dativ sau în acuzativ cu orice altă prepoziţiune se numește *complement indirect.* Ele sunt *complemente propriu zise.*

Complementul direct răspunde la întrebările: pe cine? ce? care e lucrul pe care? Complementul indirect răspunde la întrebările: cui? la cine? la ce? cu cine? de cine? de ce?

In exemplele de mai sus avem:

Complemente directe

exprimate prin vorbe:

a) *în acuz. fără prepoziție* . . . (îi place) „peștele“.
(nu cumpără) „pisica“.
(cumpără) „sanie“.
„ „car“

b) *acuz. cu prepoziția „pe“* . . . . (au ucis) „pe Mihaiu“.

Complementele indirecte

exprimate prin vorbe:

a) *în dativ*: . . . . . { (place) „*pisicii*“. „ „*ii.*“

b) *în acuzativ cu prep.* { „*de*“ . . . . „*de Ştefan-Vodă.*“ „*cu*“ . . . . „*cu o rândunică.*“ „*dela*“ . . . „*de la un porc.*“

§ 24. *Complementele* propriu zise pot să fie exprimate prin: substantive, pronume, verbe, la infinitiv sau la supin:

Cu râma mică se prinde *peştele* mare. (A. Pann).
Alelei Doamne, cum sburau voinicii toţi *cu mine*! (Alecsandri).
Sunt grei bătrânii *de pornit* (Coşbuc).
Incepe *a se luminà* de ziuă.

Acì avem:

Complemente

exprimate prin:

a) *substantive* . . . . . { „râmă“ „peşte“
b) *pronume* . . . . . „cu mine“
c) *verb la supin* . . . . . „de pornit“
d) *verb la infinitiv* . . . . . „a se vedea“

2. *Circumstanţialul*

§ 25. Complementele care, determinând pe un verb ori pe un adiectiv, arată locul, timpul, modul, cauza, se numesc *complemente circumstanţiale* sau, simplu, *circumstanţiale*. Circumstanţialul se exprimă de obiceiu prin adverbe; dar de foarte multe ori se exprimă prin alte părţi de cuvânt singure sau însoţite de prepoziţiuni.

Adevăr spun, căci Dumnezeu e *de-asupra* (I. Creangă).
Scoală-te *de dimineaţă* şi te culcă *mai târziu* (A. Pann).
Un poloboc cu vin mergeà în car *pe drum încet* şi *foarte lin*. (A. Donici).
Eu trăsei *de bucurie*, un danţ românesc (Odobescu).
Rămâind orfan în frageda vârstă, Scavinschi se duse *în Galiţia*. (C. Negruzzi).

Acì avem:

Circumstanţiale

exprimate prin:

a) *adverbe*. { „mai târziu“ (arată *timpul*). „încet“ („ *modul*). „foarte lin“ („ „ „deasupra“ („ *locul*).

b) *alte părţi de cuvânt*: { „pe drum“ (subst. cu prepoz., arată *locul*) „de bucurie“ (subst. cu prepoz., „ *cauza*) „rămâind“ (gerundiu . . . . . „ „ „de dimineaţă“ (subst. cu prepoz., „ *timpul*)

Circumstanţialele care nu sunt exprimate prin adverbe se numesc *adverbiale*.

§ 26. Circumstanţialele fie *simple*, fie *adverbiale* sunt de patru feluri:

1) **de loc,** răspunzând la întrebările *unde? de unde? până unde?*

A intrat alba *în sat.*
Mama crezând că sunt *prin livadă, undeva,* iese *afară.*
S'a dus *pân'la calea întoarsă.*

Acì avem:

Circumst. de loc

exprimate prin:

a) *adverbe* . . . { „afară“ (*unde* ieşise mama?) „undevà“ (*unde* mă credeà mama?)

b) *adverbiale* (subst. cu prepoziţie) { „prin livadă“ (*unde* credeà mama că sunt?) „pân' la calea întoarsă“ (*până unde* s'a dus?) „în sat“ (*unde* a intrat alba?)

2) **de timp** răspunzând la întrebările: *când? de când? până când? cât timp?*

Şi mergeam *acum* fără păsare prin păpuşoiu (I. Creangă).
Aşà s'a pomenit *de când lumea.*
Doar să te porţi *de-acum* tare bine! (I. Creangă).
Până la anul multe se pot întâmplà.
Mai bine o *zi* cocoş decât *o vară* găină.

Acì avem:

Circumst. de mod

exprimate prin:

a) *adverbe* . . . { „de acum“ *(de când* să te porţi tare bine?)
„acum“ (*când* merg fără păsare?)

b) *adverbiale*. . { „de când lumea“ *(de când* s'a pomenit aşà?)
„o zi“ *(cât timp* e mai bine cocoş?)
„până la anul“ *(până când* se pot întâmplà multe?)

3) **de mod,** răspunzând la întrebările: *cum?*

Cu încetul agurida se face miere.
Foamea dă *deadreptul* (I. Creangă).
Apoi umblu tot *cu binişorul* (I. Creangă).
Sobieski mergeà *încet.* (C. Negruzzi).

Acì avem:

Circumstanţiale

exprimate prin:

a) *adverbe* . . . { „încet“ (*cum* mergea Sobieski?)
„deadreptul“ (*cum* dă foamea?)

b) *adverbiale*. . { „cu binişorul“ (*cum* tot umblu?)
„cu încetul“ (*cum* se face agurida miere?)

4) **de cauză,** răspunzând la întrebarea: *din ce pricină?*

Ursul *de nevoie* joacă.
Şi eu asemenea nu-mi văd capul *de trebi* (I. Creangă)
Şi *din spaima aceea* am fugit mai jumătate de sat înapoi. (Creangă).

Acì avem:

Circumst. de cauză

exprimate prin:

a) *adverbiale*. . { „de trebi“ (*din ce cauză* nu-mi văd capul?)
„din spaima aceea“ (*din ce pricină* am fugit?)
„de nevoe“ (*din ce pricină* joacă ursul?)

§ 27. Ca să distingem dacă o parte secundară este complement indirect sau circumstanţial, trebue să ne gândim că complementul arată un *obiect* care se ţine oare cum de verb, adiectiv sau adverb completându-le

înţelesul, pe când circumstanţialul arată numai o *împrejurare* în care se petrece acţiunea exprimată prin verb.

E un poloboc; strigaiu eu *cu bucurie*, vorbind moldoveneşte par'că aş fi fost în portul Galaţilor. (Odobescu).

Acì „cu bucurie" arată „modul", împrejurarea cum „strig", deci e *circumstanţial.*

Aşà ne duceam băieţii şi fetele unii la alţii *cu lucrul*, ca să ne luăm de urât, ceeace la ţară se chiamă şezătoare. (Creangă).

Acì, din contră, expresia „cu lucrul" arată obiectul de care suntem însoţiţi „ducându-ne" băeţi şi fete unii la alţii — deci e complement indirect.

Către apusul Franciei se destinde provincia Lorenei, acoperită *cu păduri* stufoase... (Odobescu).
Fraţii ei mergeau *cu tatăl lor*...

Acì expresia „cu tatăl lor" ne arată cu ce obiect, *cu cine* „mergeau" fraţii; iar expresia „cu păduri stufoase", arată cu ce obiecte era acoperită provincia Lorena — deci sunt *complemente indirecte.*

Ioana se apără *cu putere* dinaintea judecăţii. (Odobescu).
Nevasta unui fierar o primì *cu prietenie.* (Odobescu).

Acì „cu putere" arată *împrejurarea*, *felul*, cum Ioana îşi făceà apărarea ; iar vorbele „cu prietenie, *felul* în care nevasta fierarului o primì — decì „cu putere" şi „cu prietenie" sunt circumstanţiale şi anume de mod *(cum ?)*

§ 28. Un substantiv precedat de prepoziţie poate să fie sau atribut, sau complement, sau circumstanţial.

Carne *de vită* nu mâncà în viaţă (Creangă).

Acì „de vită" e *atribut*, căci determină substantivul „carnea" *(ce fel de* carne ?*)*.

De oameni răi să fugi ca dracul de tămâie (Pann).

Acì „de oameni răi“ e *complement indirect*, fiindcă arată obiectul de care trebue să fugim *(de cine ?)*

Eram cu ghiaţa în spate *de frică* (Creangă).

Acì „de frică“ e *circumstanţial de cauză*, fiind că arată *împrejurarea*, cauza, pentru care eram ca gheaţa *(din ce pricină ?)*

Observaţii. 1. A desface părţile unui obiect însemnează a-l *analizà* sau *a-i face analizà*. Când despărţim părţile unei propoziţiuni arătând rolul lor sintactic facem **analiză logică.**

2. Analiza logică a propoziţiunii se face arătând subiectul şi atributele lui; predicatul şi complementele lui; atributele şi complementele părţilor secundare.

Gura păcătosului adevărul grăeşte (A. Pann).

Acì avem:

Subiectul : „gura“
Predicatul : „grăeşte“
„păcătosului:“ *atribut la parte principală*
„adevărul“: *complement direct la parte principală.*

3. Raportul dintre părţi se poate arătà printr'o *schemă*. Schema analizei precedente poate fi următoare:

gura —— grăeşte
/ \
păcătosului adevărul

Vocativul, neavând nici un rol în propoziţiune, se lasă afară din analiză; iar părţile subînţelese ale propoziţiunii se pun în parantes.

Iar cauţi sămânţă de vorbă, *măi Buzilă?* (Creangă.)

Analiza:

Subiectul: „(tu)“
Predicatul: „cauţi“
„sămânţă“: *Complement*
„de vorbă“: *Atribut la parte secundară.*

Schema:

„(tu) —— cauţi
|
sămânţă
|
de vorbă.

B) FRAZA

1. Definiţia

§ 29. In vorbire adeseaori noi unim strâns mai multe propoziţiuni între dânsele; mai adeseaori aceasta o facem, punând în locul părţilor secundare, propoziţiuni întregi.

Un tot de mai multe propoziţiuni cari exprimă o gândire este o **frază.**

a) *Vântul bate, câinii latră* (Popular).

Acì, deşì sunt două propoziţiuni, care parcă exprimă două gândiri deosebite, ele sunt totuşi legate strâns una de alta, formând un tot, fiindcă în realitate ele exprimă *o singură gândire* — gândire care poate fi exprimată şi prin singura propoziţiune: „puţin îi pasă vântului de lătratul câinilor".

b) *Trecură numai două luni, de când isbucnise războiul.*

Acì avem două propoziţiuni:

1) „Trecură numai două luni...."
2) „....de când isbucnise războiul"

Ele formează un tot exprimând o singură gândire ce se poate arătà prin propoziţiunea: „Trecură numai două luni *dela isbucnirea războiului*".

In locul circumstanţialului de timp „dela isbucnirea războiului", s'a propus propoziţiunea întreagă, de când isbucnise războiul — şi propoziţiunea a devenit frază.

2. Compoziţia frazei

§ 30. Precum într'o propoziţiune sunt părţi principale şi părţi secundare, tot asemenea într'o frază sunt *propoziţiuni principale* şi *propoziţiuni secundare.*

Propoziţiunile cari în frază pot aveà înţeles şi singure, fără a fi nevoie de altele, se numesc **propoziţiuni principale.**

Propoziţiunile din frază cari nu pot fi luate deloc singure, ci numai în legătură cu o propoziţiune principală, se numesc **propoziţiuni secundare.**

Propoziţiunea principală se numeşte *supraordinată* faţă de cele secundare; iar cele secundare se numesc *subordonate* faţă de propoziţiunea principală, de care depinde.

Câinele latră la lună toată noaptea şi luna nu-l ascultă niciodată.

Acì avem o frază compusă din 2 *propoziţiuni principale:*

a) Câinele latră la lună toată noaptea
b) [şi] luna nu-l ascultă niciodată.

Cloşca *care cuprinde ouă multe* niciun puiu nu scoate.

Acì avem o *frază* compusă din *două propoziţiuni*, din care:

a) o *propoziţiune principală:* „Cloşca nici un puiu nu scoate".

b) „ „ *secundară:* „care cuprinde ouă multe".

Găina, de e pasăre, când beà apă, tot se uită şi ea la Dumnezeu".

Acì avem *o frază* compusă din *trei propoziţiuni*, dintre care:

a) o *propoziţiune principală:* „Găina tot se uită şi ea la Dumnezeu".

b) două *prop. secundare:* „de e pasăre" / „când beà apă".

Leului nu i-a fost ciudă că l-a rănit vânătorul, ci i-a fost ciudă că l-a lovit măgarul.

Acì avem *o frază* compusă din *patru propoziţiuni*, dintre care:

a) două *propoziţiuni principale* . . . . 1) „Leului nu i-a fost ciudă 2) [ci] i-a fost ciudă".

b) două *propoziţiuni secundare* . . . . 1) „că l-a rănit vânătorul" 2) „că l-a lovit măgarul".

Observaţii. *Analiza logică a frazei.* 1. Analiza logică a frazei se face arătând: 1) câte propoziţiuni are; 2) care sunt cele principale şi care cele secundare; 3) de cine depind propoziţiunile secundare.

2. Sunt atâtea propoziţiuni într'o frază câte verbe la mod personal sunt:

> Bătălia *se puteà* privì acum ca pierdută de dânşii, dacă vreo împrejurare nu-i *va ajutà* şi dacă o soartă mai blândă nu le *va strălucì:* Mihai însă, ca totdeauna, liniştit şi trufaş în primejdie mai *aveà* încă o nădejde; el *trimisese* de dimineaţă *să cheme* lângă dânsul o ceată de pedestrime ce se *aflà* departe de tabără. (Bălcescu).

Acì avem şapte verbe la mod personal, deci şapte propoziţiuni:

1. **Bătălia se poate privì acum ca pierdută de dânşii...** (A).
2. **dacă vreo împrejurare nu-i va ajutà...**(a)
3. **[şi] dacă o soartă mai blândă nu le va strălucì...** (a′)
4. **Mihai însă ca totdeauna, liniştit şi trufaş în primejdie, mai aveà încă o nădejde...** (D)
5. **el trimisese de dimineaţă...** (E)
6. **să cheme lângă dânsul o ceată de pedestrime...** (c).
7. **ce se aflà departe de tabără...**(c′).

Acì avem 3 propoziţiuni principale, iar 4 secundare.

3. Legătura dintre propoziţiuni se poate arătà printr'o schemă. Analiza logică a frazei de mai sus se poate arătà prin următoarea schemă:

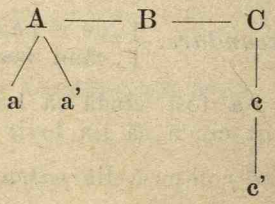

3. Speciile frazei

§ 31. Fraza compusă numai din propoziţiuni principale se zice că e formată prin **coordonare:**

S'a dus zăpada albă de pe întinsul ţării, *s'au dus* zilele babei şi nopţile vegherii. (Alecsandri).

Acì avem *o frază prin coordonare* compusă din două propoziţiuni amândouă *principale:*

1) „S'a dus zăpada albă de pe întinsul ţării...“
2) „S'au dus zilele babei şi nopţile vegherii“.

§ 32. O frază compusă dintr'o propoziţiune principală şi una sau mai multe secundare, se zice că e formată prin **subordonare**.

Unde nu-ţi *fierbe* oala, nu-ţi *băgà* lingura.
(A. Pann).

Acì avem o *frază prin subordonare*, compusă din:

1) *o prop. principală:* „nu-ţi băgà lingura“;
2) „ *secundară:* „unde nu-ţi fierbe oala“.

§ 33. O frază compusă din mai multe principale şi mai multe secundare se zice că e formată *prin coordonare şi subordonare.*

Mihai *smulge* o secure ostăşească de la un soldat, *se aruncă* în coloana vrăjmaşă ce-l *ameninţă* mai de aproape, *doboară* pe toţi ce *se încearcă* a-i stà în potrivă, *ajunge* pe Caraiman Paşa, îi *sboară* capul, *izbeşte* şi pe alte capete de vrăjmaşi şi, făcând minuni de vitejie, se *întoarce* la ai săi. (Bălcescu).

Acì avem o frază compusă *prin coordonare şi subordonare* din nouă propoziţiuni, dintre care:

1. Şapte *propoziţiuni principale:*

1) „Mihaiu smulge o secure ostăşească de la un soldat“... (A).
2) „se aruncă în coloana vrăjmaşă“... (B).
3) „doboară pe toţi“... (C).
4) „ajunge pe Caraiman Paşa“... (D).
5) „îi sboară capul“... (E).
6) „izbeşte şi pe alte capete de vrăjmaşi“... (F).
7) „şi făcând minuni de vitejie se întoarce la ai săi“... (G).

2. Două *prop. secundare*:

1) „ce-l amenință de aproape“ (b)
2) „ce se încercà a-i stà în potrivă“ (c).

Observ.—Schema acestei fraze poate fi aceasta:

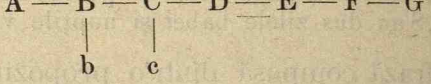

II

MORFOLOGIE

A) FELURILE CUVINTELOR

1. După înţeles

§ 34. Numirile de *obiecte* (de fiinţe ori de lucruri reale sau închipuite) se zic **substantive:**

Soarele când se culcă, *întunericul* ne cuprinde.

Decât toată *vara cioară,* mai bine într'o *zi şoim.*

§ 35. Vorbele cari arată însuşirile obiectelor se numesc **adiective:**

Nicio apă mai *rea* decât cea care doarme.

Buruiana *proastă* creşte şi în piatră.

§ 36. Cuvintele cari ţin locul substantivelor se numesc **pronume:**

Până ce-i apa curată,
Bea şi *tu* cât mai îndată,
Că, de se va turbură,
Cu greu *alta* vei află.

§ 37. Cuvintele cari arată numărul sau cantitatea obiectelor (fiinţelor ori lucrurilor) se numesc **numerale:**

Copiii aceştia seamănă unul cu altul ca *două* picături de apă.

Copacul, când înfrunzeşte, pe mai *mulţi* sub el umbreşte (A. Pann).

§ 38. Cuvintele cari n'au prin sine înţeles lămurit, dar determină substantivele şi adiectivele legându-se aproape nedespărţit de ele se numesc **articole:**

Ap*a* curge şi se duce, pietr*ele* rămân pe loc.

§ 39. Cuvintele cari arată diferite acţiuni sau stări se numesc **verbe:**

O singură nucă nu *sună* într'un sac.

Pădurea nu *se sperie* de cel care *pune* multe lemne în căruţă.

Ai, nu *ai*, *fii* vrednic şi *vei vedeà* de unde *iese* binele.

§ 40. Cuvintele cari determină verbele se numesc **adverbe:**

O nuià în mână *lesne* se încovoaie, dar când sunt mai multe se frâng *anevoe* (A. Pann).

§ 41. Vorbele cari arată diferite raporturi între cuvinte se numesc **prepoziţiuni:**

Pădure *fără* uscături nicicum se poate găsì.

§ 42. Vorbele cari leagă între ele cuvinte sau propoziţiuni se numesc **conjuncţiuni:**

Pomul se cunoaşte din roadă
Şi omul din mintea neroadă. (A. Pann).

Dintr'un răsar ies trandafiri *şi* mărăcini.

§ 43. Cuvintele cari exprimă mişcări mai mult sau mai puţin nedesluşite ale sufletului ca d. ex.: bucurie, mirare, spaimă, îndemn, se numesc **interjecţiuni:**

Of! mămucă *of!* Valeu! cumătră!.. (Creangă).

Ei, *ei!* ce-i de făcut, Ioane ? (Creangă).

§ 44. Se deosebesc 10 feluri de cuvinte sau *părţi ale vorbirii: substantive, adiective, pronume, numerale, articole, verbe, adverbe, prepoziţiuni, conjuncţiuni, interjecţiuni.*

2. După constituţie

§ 45. Cuvintele la cari se deosebesc rădăcină şi terminare se numesc *flexibile.* Cuvintele cari au totdeauna numai o singură formă se numesc *neflexibile.*

§ 46. **Flexibile** sunt: *substantivul, adiectivul, pronumele, articolul, numeralul* şi *verbul.*

Flexiunea substantivului, adiectivului, pronumelui, articolului şi numeralului se numeşte *declinare.*

Flexiunea verbului se numeşte *conjugare.*

§ 47. **Neflexibile** sunt: *adverbul, prepoziţiunea, conjuncţiunea, interjecţiunea.*

I. SUBSTANTIVUL

1. Flecţiunea substantivului

§ 48. Substantivul e un cuvânt care arată nume de *obiecte* (de fiinţe sau de lucruri reale sau închipuite). La el deosebim schimbări după **număr, caz** şi **gen.**

a) *Numărul*

§ 49. Deosebim la substantive două numere: **singular** şi **plural.**

Substantivul este în singular când arată o singură fiinţă sau un singur lucru; este în plural, când arată mai multe fiinţe sau mai multe lucruri.

Piatră moale anevoie găseşti („piatră" — *singular).*

Bivolul nu se teme de *purice* („bivolul", „purice", — *singulare).*

Boii se leagă cu *funia,* iar *oamenii* cu cuvântul („funia", *singular;* „boii", „oamenii" — *plural).*

Omul fără *boi* e *robul* legat de *mâini* („omul", „robul" — *singulare;* „boi", „mâini" — *plurale).*

b) *Cazul*

§ 50. Diferitele raporturi ale unui substantiv cu celelalte cuvinte din propoziţiune se expimă prin *cazuri*.

Sunt cinci cazuri: *nominativul*, *genitivul*, *dativul*, *acuzativul* şi *vocativul* (care se pot scrie pe scurt: *N.*, *G.*, *D.*, *A.*, *şi V*).

§ 35. **Substantivul în nominativ** poate fi *subiect* sau *nume predicativ:*

Piatra, când se rostogoleşte, multe alte pietre trage după ea.

Munca e *comoară*.

Acì avem în cazul:

Nominativ:

a) substantivul *subiect:* „piatra".
b) „ *nume predicativ:* „comoară".

§ 52. **Substantivul în genitiv** poate fi *atribut* sau *nume predicativ* şi răspunde la întrebările: *al cui? a cui?— ai cui? ale cui?*

Ţipă ca broasca în gura *şarpelui*.

Scopul tău să fie şi *al prietenului*.

Acì avem în cazul

Genitiv:

a) substantivul *atribut:* ..... „şarpelui" *(a cui* — gură?)
b) „ *nume predicativ:* „al prietenului" *(al cui*—scop?)

§ 53. **Substantivul în dativ** nu poate fi decât *complement indirect* şi răspunde la întrebarea: *cui?*

Nu da pâine *câinilor* altuia că te latră ai tăi.

Acì avem în cazul

Dativ:

Substantivul *complement indirect:* „câinelui" (*cui* — să nu dai pâinea?)

§ 54. **Substantivul în acuzativ** poate fi *atribut*,

obiect direct sau *indirect, circumstanțial*, și răspunde la întrebările: *pe cine? ce? de care? ce fel de? cu cine? cu ce? cum?*, etc.

Tu unde aduni *surcele*, eu am tăiat *nuiele*.

Nici salcea lemn *de bute*,
Nici mojicul om *de frunte*.

Tu să te temi *de tine* însuți.

La pomul lăudat să nu mergi *cu sacul*.

Ariciul *cu meșteșug* se prinde.

Acì avem în cazul:

		Acuzativ:	
a) substantive *complemente directe:*		„pe prieteni“	*(pe cine?)*
		„pe vrășmași“	*(pe cine?)*
		„surcele“	*(ce?)*
		„nuele“	*(ce?)*
b) substantive *atribute:*	[de]	„bute“	*(de care?)*
	[de]	„frunte“	*(ce fel de?)*
c) „ *complemente indirecte:*	[de]	„tine“	*(de cine?)*
	[cu]	„sacul“	*(cu ce?)*
d) substantive *circumstanțiale:*	[cu]	„meșteșug“	*(cum?)*

§ 55. **Vocativul** nu are nici un rol în propoziţiune.

Mănânci, *calule*, orz?

Acì *vocativul* „calule“ nu joacă nici un rol propoziţiune, de aceea e despărţit de restul propoziţiunii prin virgule.

§ 56. In limba română cazurile se exprimă sau 1) prin forme flexionare în care se schimbă terminarea substantivului, sau 2) cu ajutorul prepoziţiunilor, în care caz substantivul rămâne neschimbat.

Gură de om, *gură* de câine cere pâine.

Câte rele nu vin din pricina unei *guri* rele!

Un *mincinos* adesea se înșală.

Pe mincinos să nu-l crezi nici când spune adevărul.

Acì *cazul* substantivelor se exprimă:

a) prin *formă flecționară* { „gură“, „gură“ *(nominativ).* / guri *(genitiv).*

b) *cu ajutorul propoziţiunilor* { „mincinos“ *(nominativ).* / „*pe* mincinos“ *(acuzativ).*

c) *Genul*

§ 57. In limba română deosebim două **genuri**: *masculin* şi *feminin.*

Cunoaştem că un substantiv e masculin când putem pune înaintea singularului *un* şi înaintea pluralului *doi;* cunoaştem că e femenin, când putem pune înaintea singularului „o“ şi înaintea pluralului „două“.

N'o să facem *boi* bălţaţi.

Broasca stă în ape bune.

Acì avem substantive deosebite *prin gen:*

a) de *genul masculin:* „boi“ (singular: *un* bou; plural: *doi* boi).

b) de *genul femenin:* „broască“ (singular: „*o* broască“; plural: „*două* broaşte“).

§ 58. Unele substantive sunt masculine la singular şi femenine la plural, adică primesc la singular *un*, la plural *două.* Aceste cuvinte se numesc *eterogene* sau *ambigene,* ceeace însemnează „*de două genuri*“.

Spicul plin stă plecat.

Acì avem substantivul *eterogen* sau *ambigen*: „spicul“ (*Sing.*: *un* spic; *Plur.*: *două* spice).

§ 59. Numele de fiinţe cari au o singură formă pentru a arătà şi masculinul şi femenin se numesc **epicene.**

Exemple:

Viezure, sticlete, crap, gărgariţă...

§ 60. Numele de fiinţe cari au două forme pentru cele două genuri se numesc **mobile.**

Schimbările formei pentru a arătà schimbarea genului numelor mobile, se numeşte **moţiune**.

Exemple:

Raţă—răţoiu; lup—lup*oaică*, domn—domn*iţă*.

2. Felurile substantivelor

§ 61. Cuvintele cari numesc *numai un anume obiect* spre a le deosebì de cele de un fel cu ele, se numesc substantive *proprii;* cele cari arată *toate obiectele* de acelaş fel sunt substantive *comune.*

Nu alergaţi cu *sacul* la *pere* lăudate.

Poama nu cade departe de *tulpina* ei.

România are multe *vase* cari plutesc pe *Dunăre.*

Carol I, domneşte în România dela 1866.

Acì avem:

a) *Substantive comune*
- „sac“ (se numeşte astfel „or'ce“ *sac*).
- „pară“ („ „ „or'ce“ *pară*).
- „poamă“ („ „ „or'ce“ *poamă*).
- „tulpină“ („ „ „or'ce“ *tulpină*).

b) *Substantive proprii*
- „România“ (se numeşte astfel numai *anume* ţară).
- „Dunărea“ (se numeşte astfel numai *anume* fluviu).
- „Carol I“ (deşì mai mulţi pot avea acest nume, acì arată numai *anume* persoană).

a) *Substantive proprii*

§ 62. **Substantivele proprii** se întrebuinţează numai la singular sau numai la plural. Numele proprii de popoare au amândouă numerele.

Alecsandri e unul din cei mai mari poeţi ai *Românilor.*

Bucureştii are multe clădiri măreţe.

Andreiu e un nume puțin răspândit printre *Români*.

Românul are multe datine pline de farmec.

La *Călugăreni* a fost o luptă crâncenă a lui *Mihaiu* contra *Turcilor*.

Aci avem *substantive proprii*:

a) la *singular*: „Alecsandri“, „Andreiu“, „Mihaiu“

b) la *plural*: „Bucureștii“, „Călugărenii“

c) la *amândouă numerele*: „Românul“—„Românii“, „Turcul“—„Turcii“

§ 63. Numele proprii se scriu totdeauna cu literă mare la început. Academia recomandă ca numele de popoare să se scrie cu literă mică: „turcii“, „românii“.

3. Declinarea substantivelor

§ 64. Schimburile substantivelor (ca și a pronumelor și adjectivelor) după caz se numește *declinare*.

§ 65. Toate substantivele limbii române au o singură formă la plural pentru toate cazurile. La singular, substantivele masculine au o singură formă; cele feminine, două: una pentru nominativ și acuzativ, alta pentru genitiv și dativ.

Masculin

Sing. N. G. D. A. V. *pom* — *Plur.* N. G. D. A. V. *pomi*

Femenin

Sing. N. A. V. *casă*; G. D. *case* — *Plur.* N. G. D. A. V. *case*

Eterogen

Masculin Sing. N. G. D. A. V. *drum* — *Femenin* Plur. N. S. D. A. V. *drumuri*

§ 66. **Substantivele masculine** sunt, în genere, terminate la singular în *u* (întreg, semison sau mut), în *consonantă* sau în *e*.

La plural au totdeauna terminarea *i*. Acest *i* modifică unele consunante precedente *(d, t, s, z, c, g)*.

Frunza 'n *codru* cât învie,
Doina cânt de voinicie. (Pop.)

Cui i-e foame, *codri* visează.

Pe *bou* îl prinde de coarne şi pe om de limbă.

Umblă după *boi* bălţaţi.

In ţara orbilor cel cu un *ochiu* e împărat.

A făcut *ochi* cât boul, dar prea târziu.

Acì avem *substantive masculine* terminate:

a) în *u întreg:* „codr*u*"—„c o d r i"
b) în *u semison:* „bo*u*"—„b o i"
c) în *u mut:* „ochi*u*"—„o c h i".

E bine să pui sprijin unui *pom* rupt.

Pomi dătători de roade, voi daţi hrană săracului.

Nu deşteptà pe *urs* când doarme.

Ţiganii ursari învaţă pe *urşi* să joace.

Daţi-mi un *covrig*, că mor de frig.

A ajuns la *covrigi*.

Acì avem *substantive masculine* terminate în:

a) *consună* la sing. *nemodificată* la plural: po*m*-po*mi*"
b) *consună* la sing. *modificată* la plural { „ur*s*"-„ur*şi*" / „covrig"-„covri*gi*"

Mai bun e *epure* în blid, decât doi la câmp.

Cine aleargă după doi *epuri* nu prinde nici unul.

Acì avem un *subst. masculin* terminat în e; „epure"-„epuri".

§ 67. **Substantive femenine** sunt în genere terminate la singular nominativ în *ă, e, eà,* şi *à.*

1) Cele terminate în *ă*, au la plural *e,* sau *i* şi, la fel cu forma pluralului, este forma de genitiv-dativ singular.

Nici tu *casă*, nici tu masă, nimic n'aveau pe sufletul lor. (Ispirescu).
Unei *casei* se cer mai întâiu condiţiuni igienice.
Unele *case* sunt igrasioase.

O *grădină* de zarzavaturi e necesară unei gospodării.
Pomii unei *grădini* trebue să fie îngrijiţi.

Acì avem *substantive femenine* terminate în:

a) *ă* la *Sing.* N. A.: casă, şi *e* la G. D.: *cas***e** şi la *Plur.* N. S. D. A.: *cas***e**.

b) *ă* la *Sing.* N. A. V.: *grădin***ă**, şi *i* la G. D.: *grădin***i** şi la *Plur.* N. G. D. A.: *grădin***i**.

2) Cele terminate în *e* au la plural şi la genitiv-dativ singular terminarea *i.*

O *vulpe* intrase într'o găinărie.
Vulpe, dece-ţi sunt ochii roşii? — Unde mă uit tot la soare (A. Pann).
Nişte struguri atrăsese privirile unei *vulpi.*

O meserie plăteşte cât o *moşie.*
Nu cunosc hotarele acestei *moşii.*
Sunt oameni cari au mai multe *moşii.*

Acì avem *substantive femenine* terminate în *e* la singular şi *i* la plural şi la genitiv şi dativ singular:

Sing. N. A.: *vulpe* G. D.: *vulpi Plur.* N. S D. A.: *vulpi.*
Sing. N. A.: *moşie* G. D.: *moşii Plur.* „ *moşii.*

3) Cele terminate în *eà* şi *à* au la plural şi la genitiv-dativ singular terminarea *le.*

Ivitu-s'a pre cer o *stea* cu coadă.
Vederea unei *stele* lucitoare îţi face plăcere noaptea.
Cereţi *stele* fripte din cer şi smochine din pomii Ierusalimului (Ispirescu).

L-a scos *basmà* curată.
La morţi se dă de pomană o monetă legată în colţul unei *basmale.*
Femeile măritate la ţară se leagă la cap cu *basmale.*

Acì avem *subst. femenine* terminate în *cà* şi *à* la singular şi *le* la genitiv şi dativ singular şi la întregul plural:

Sing. N. A.: *stea* G. D.: *stele* *Plur.*: *stele.*
Sing. N. A.: *basmà* G. D.: *basmale* *Plur.*: *basmale.*

§ 68. **Substantivele eterogene** se termină la singular în *consonantă* sau în *u* (întreg, semison, mut). La plural au terminarea *e* sau *i* sau *uri.*

Legea cere ca chitanţele să fie făcute pe hârtie cu *timbru.*
Statul are un bun venit din *timbre.*

Pentru un *cuiu* pierzi o potcoavă.
Lui Iisus i-au pironit mâinile în *cuie.*

Copiii, când au un *loc* bătrânesc, trebue să-l păstreze.
Fata împăratului ajunse în nişte *locuri* necunoscute.

E om cu *scaun* la cap.
Trunchiurile pe cari pun măcelarii carnea se numesc *scaune.*

Acì avem *substantive eterogene* terminate în:

a) *u întreg* la singular şi *e* la plural: „timbr*u-e*".
b) *u* mut la singular şi *e* la plural: „cui*u*"—„cui*e*".
c) *consună* la singular şi *-uri* la plural: „loc"—loc*uri*.
d) *consună* la singular şi *e* la plural: „scaun"—scaun*e*.

II. ARTICOLUL

§ 69. Determinările substantivelor şi adiectivelor cari n'au prin sine înţeles şi stau numai lângă cuvântul determinat şi cât mai strâns legat de el, se numesc *articole.*

Nu încercà marea cu degetul

Mărul *cel* frumos îl mănâncă porcii

Să dai omu*lui* ce este *al* omu*lui*

Un cal are patru picioare şi tot se poticneşte.

Acì *-a*, din „marea"; *-l*, din „degetul", „mărul"; *-i* din „porcii"; *„lui"* din „omului"; *„un"* din „un cal", *„cel"* din „cel frumos"; *al* din „al omului" — sunt *articole.*

§ 70. Se deosebesc în limba română patru feluri de articole: *enclitic, adiectival, posesiv* şi *nehotărît.*

§ 71. **Articolul enclitic** stă în urma substantivului sau adiectivului şi formează cu el un singur cuvânt.

El are formele următoare:

Masculin:	*Sing.*	N. şi A.:	*l -le* (omu*l;* şarpe*le).*
		G. şi D.:	*lui* (omu*lui;* şarpe*lui*)
		V.:	*le* (omu*le*)
	Plur.	N. şi A.:	*i* (oamen*ii;* şerp*ii*)
		G. D. şi V.:	*lor* (oamen*ilor;* şerp*ilor*).
Feminin:	*Sing.*	N. şi A.:	*a* (cas*a*)
		G. şi D.:	*i* (case*i*)
	Plur.	N. şi A.:	*le* (case*le*)
		G. D. şi V.:	*lor* (case*lor*)

Observaţiuni. — Forma *le* pentru masculin singular nominativ şi acuzativ, determină numai cuvintele terminate în *e;* aceste cuvinte, în deosebire de cele cu articolul-*l,* nu se articulează la vocativ.

Exemple:

Nu deşteptă *şarpele* care doarme,
Nu muşcă, *şarpe!*

§ 72. Cu ajutorul formelor de articol enclitic se face declinarea articulată a substantivelor.

a) La substantivele masculine terminate în *u* întreg formele de articol se lipesc la formele de caz ale substantivului, fără a se întâmplà vreo schimbare de sunete la substantiv:

Sing.	N. A.	neartic.	(un)	*codru*;	articulat	*codru*	**l**
	G. D.	„	(unui)	*codru*	„	*codru*	**lui**
	V.	„	(unui)	*codru*	„	*codru*	**le**
Plur.	N. A.	„	(unii)	*codri*	„	*codri*	**i**
	G. D. V.	„	(unor)	*codri*	„	*codri*	**lor**

b) La substantivele masculine terminate în *e*, se lipesc formele de articol la formele de caz ale substantivului nearticulat, schimbându-se la plural *i* semison în *i* întreg:

Sing.	N. A.	neartic.	(un)	*epure;*	articulat	*epure* **le**
	G. D.	„	(unui)	*epure*	„	*epure* **lui**
Plur.	N. A.	„	(unii)	*epuri*	„	*epur* **i**
	G. D. V.	„	(unor)	*epuri*	„	*epur* **i lor**

c) La substantivele masculine sau de două genuri, terminate în *consunantă* apare un *u* între formele articolului enclitic şi între formele de caz ale substantivului nearticulat; iar la plural *i semison* se face *i întreg.*

Sing.	N. A.	neartic.	(un)	*sac;*	articulat	*sac* **u l**
	G. D.	„	(unui)	*sac*	„	*sac* **u lui**
	V.	„		*sac*	„	*sac* **u le**
Plur.	N. A.	„	(unui)	*saci*	„	*sac* **i i**
	G. D. V.	„	(unor)	*saci*	„	*sac* **i lor**
Sing.	N. A.	„	(un)	*drum*	„	*drum* **u l**
	G. D.	„	(unui)	*drum*	„	*drum* **u lui**
Plur.	N. A.	„	(unele)	*drumuri*	„	*drumur* **i le**
	G. D. V.	„	(unor)	*drumuri*	„	*drumur* **i lor**

d) La substantivele feminine terminate în *ă*, acest *ă* dispare când se lipeşte forma articolului enclitic.

Sing.	N. A.	neartic.	(o)	*casă;*	articulat	*cas* **a**
	G. D.	„	(unei)	*case*	„	*case* **i**
Plur.	N. A.	„	(unele)	*case*	„	*case* **le**
	G. D. V.	„	(unor)	*case*	„	*case* **lor**

e) La substantivele feminine terminate în *c*, precedate de consonantă, acest *e* formează diftong cu *a* din articol; iar *i semison* se face *i întreg* atât la singular cât şi la plural.

Sing.	N. A.	neartic.	(o)	*carte;*	articulat	*cart* **e a**
	G. D.	„	(unei)	*cărți*	„	*cărț* **i i**
Plur.	N. A.	„	(unele)	*cărți*	„	*cărț* **i le**
	G. D. V.	„	(unor)	*cărți*	„	*cărț* **i lor**

f) La substantivele feminine terminate în *e* pre-

cedat de o vocală, acest *e* dispare la forma articulată la nominativ şi acuzativ; *i semison* dela genitiv şi dativ singular nearticutat e înlocuit în forma articulată prin *e;* iar *i semison* dela plural se înlocueşte cu *i întreg.*

Sing.	N. A.	neartic.	(o)	*vie;*	articulat	*vi* **a**
	G. D.	„	(unei)	*vii*	„	*vi e* **i**
Plur.	N. A.	„	(unele)	*vii*	„	*vi i* **le**
	G. D. V.	„	(unor)	*vii*	„	*vi i* **lor**

g) La substantivele feminine terminate *à* sau *eà*, apare un *u* între terminarea substantivului şi forma de nominativ a articolului.

Sing.	N. A.	neartic.	(o)	*stea;*	articulat	*stea u* **a**
	G. D.	„	(unei)	*stele*	„	*stele* **i**
Plur.	N. A.	„	(unele)	*stele*	„	*stele* **le**
	G. D. V.	„	(unor)	*stele*	„	*stele* **lor**
Sing.	N. A.	neartic.	(o)	*ocà*	„	*oca u* **a**
	G. D.	„	(unei)	*ocale*	„	*ocale* **i**
Plur.	N. A.	„	(unele)	*ocale*	„	*ocale* **le**
	G. D. V.	„	(unor)	*ocale*	„	*ocale* **lor**

h) La substantivele proprii nume de bărbaţi la genitiv şi dativ se pune articolul enclitic *lui* înaintea substantivului şi despărţit de el, iar nu în urmă.

nearticulat: *Vasile* articulat: **lui** *Vasile*

§ 73. **Articolul adiectival** stă înaintea unui adiectiv acordându-se cu el gen, număr şi caz.

Formele lui sunt:

Masc.:	*Sing.*	N. A.	*cel*	**Fem.** *Sing.*	N. A.	*cea*
		G. D.	*celui*		G. D.	*celei*
	Plur.	N. A.	*cei*	*Plur.*	N. A.	*cele*
		G. D.	*celor*		G. D.	*celor*

Exemple:

Ştefan **cel** *Mare* a murit în anul 1504.
După părerea unora, câinii cunosc pe oamenii **cei** *răi.*
Cele *bune* să se adune, **cele** *rele* să se spele.

§ 74. **Articolul posesiv** stă înaintea cuvintelor cari

arată o posesiune, adică înaintea substantivelor în genitiv şi înaintea pronumelor, dacă acestea nu sunt precedate de un cuvânt cu articol enclitic.

Articolul posesiv se acordă în gen şi număr cu substantivul care stă înaintea genitivului sau pronumelui.

Formele articolului posesiv sunt următoarele:

Masc.	*Sing.* . . . *al*	**Fem.**	*Sing.* . . . *a*
	Plur. . . . *ai*		*Plur.* . . . *ale*

Exemple:

Calul e aripa omului (fără articol posesiv, fiind vorba precedentă cu articol enclitic: aripa);

însă:

Calul e o aripă **a** *omului* (cu articol pentrucă în această formă vorba precedentă nu are articol enclitic: aripă).
Nu căutà câinelui, ci **al** *cui* e câinele.
Ale tale dintru **ale** *tale.*
Ale *turnurilor* umbre peste unde stau culcate (Alecsandrescu).
Eu, cu păcatele mele; tu, cu **ale** *tale.*

§ 75. **Articolul nehotărît** se pune când voim să arătăm că vorba pe lângă care stă se lasă nehotărîtă. El se pune înaintea unui substantiv sau adiectiv şi se acordă cu el în gen, număr şi caz.

Pentru plural nominativul şi acuzativul nu are formă proprie şi se înlocueşte cu *nişte.*

Masc.	*Sing.* N. A. *un*	**Fem.**	*Sing.* N. A. *o*
	G. D. *unui*		G. D. *unei*
	Plur. N. A. *(nişte* sau *niscai)*		*Plur.* N. A. *(nişte* sau *niscai)*
	G. D. *unor*		G. D. *unor*

Exemple:

Un *om* glumeţ e totdeauna plăcut amicilor săi.
In timpul **unei** *furtuni* nu lăsà deschise ferestrele.
Mirosul **unor** *flori* se păstrează mult.

Incuie-ţi casa, să nu intre **niscai** *hoţi.*

III. ADIECTIVUL

§ 76. Cuvintele cari arată însuşiri ale fiinţelor sau lucrurilor se chiamă *adiective.*

Nu toată nuca are miez *bun* şi *sănătos.*

Calul *bătrân* nu se învaţă în buestru.

§ 77. Deosebim două categorii de adiective: unele *cu două terminări,* altele *cu o singură terminare.*

Adiectivele cu două terminări se sfârşesc la masculin în *consonantă* sau *u* (întreg ori semison); iar la feminin în *ă* sau *e.*

Adiectivele cu o singură terminare au *e* pentru amândouă genurile.

Nu amăgì calul cu sacul *deşert.*
S'a dus traistă *deşartă.*
Zaharul e *dulce,* dar mierea şi mai *dulce.*

Acì avem:

Adiective

a) cu *două terminări:* „deşert“ — „deşartă“ ca . . . . . { *răcoritor — răcoritoare*; *trist — tristă*; *pustiu — pustie*; *negru — neagră*

b) cu *o terminare:* „dulce“, ca { *verde — verde*; *limpede — limpede*

§ 78. Adiectivele se declină întocmai ca substantivele: cele masculine ca substantivele masculine, cele femenine ca substantivele femenine. Cele termninate în *e* pentru ambele genuri au declinările ambelor genuri.

a) (cal) *negru.* (basmà) *neagră.*

Masculin

Singular

N. A. G. D. (cal) *negru*

Plural

N. A. G. D. (cai) *negri*

Femenin

Singular

N. A. (basmà) *neagră*
G. D. (basmale) *negre*

Plural

N. A. G. D. (basmale) *negre*

b) (pom) *verde*	(câmpie) *verde.*
Masculin	**Femenin**
Singular	*Singular*
N. A. G. D. (pom) *verde*	N. A. (câmpie) *verde* G. D. (câmpii) *verzi*
Plural	*Plural*
N. A. G. D. (pomi) *verzi*	N. A. G. D. (câmpii) *verzi*

§ 79. Declinarea articulată a adiectivelor urmează întocmai aceleaşi regule ca declinarea articulată a substantivelor.

a) *Sing.* N. A. *negr***ul** (cal) G. D. *negr***ului** (cal)	*Sing.* N. A. *neagr***a** (basmà) G. D. *negr***ei** (basmale)
Plur. N. A. *negr***ii** (cai) G. D. *negr***ilor** (cai)	*Plur.* N. A. *negr***ele** (basmale) G. D. *negr***elor**(basmale)
b) *Sing.* N. A. *rec***ea** (apă) G. D. *rec***ii** (ape)	*Sing.* N. A. *verd***ele** (pom) G. D. *verd***elui** (pom)
Plur. N. A. *rec***ile** (ape) G. D. *rec***ilor** (ape)	*Plur.* N. A. *verz***ii** (pomi) G. D. *verz***ilor** (pomi)

§ 80. Deosebim la adiective trei **grade de comparaţiune:**

Pozitivul, care e chiar forma adiectivului;

Comparativul, prin care se arată că însuşirea unui obiect este mai mică, egală sau mai mare în grad, decât aceeaşi însuşire a altui obiect.

Superlativul, prin care se arată că însuşirea unui obiect are cel mai înalt grad faţă de toate însuşirile de acelaş fel ce le pot aveà toate sau cea mai mare parte din celelalte obiecte.

Rinul este un fluviu *mare* [pozitiv].

Dunărea este *mai mare* decât Rinul [comparativ].

Volga e *cel mai mare* fluviu din Europa [superlativ].

§ 81. Comparativul poate fi: de *egalitate*, de *superioritate*, de *inferioritate*.

Comparativul de egalitate se formează adăogând înaintea pozitivului vorbele: *tot atât de.*

Comparativul de superioritate se formează adăogând înaintea pozitivului adverbul: *mai.*

Comparativul de inferioritate se formează adăogând înaintea pozitivului vorbele *„mai puțin“.*

Exemple:

Pozitiv:

Acest cal e *iute.*

Comp. de egalitate:

Acest cal e *tot atât de iute* ca al tău.

Comp. de superioritate:

Acest cal e *mai iute* decât al tău.

Comp. de inferioritate:

Acest cal e *mai puțin iute* decât al tău.

§ 82. Superlativul poate fi *absolut* sau *relativ.*

Superlativul absolut se formează adăogând înaintea pozitivului adverbul *„foarte“.*

Superlativul relativ se formează adăogând înaintea pozitivului vorbele *„cel mai“.*

Exemple:

Pozitiv:

Acest cal e *iute.*

Superlativ absolut:

Acest cal e *foarte iute.*

Superlativ relativ:

Acest cal e *cel mai iute* dintre toți caii satului.

IV. PRONUMELE

§ 83. Vorbele cari țin locul unui nume se numesc *pronume.*

Broscoiul când începe, toate celelalte broaşte după *el* strigă.

§ 84. *Pronumele personale* arată persoana care vorbeşte (întâia) sau persoana cu care se vorbeşte (a doua) sau persoana despre care se vorbeşte (a treia).

Persoana I are formele următoare:

Sing.	N. . . .	*eu*
	D. . . .	*mie*
	A. . . .	*mine*
Plur.	N. . . .	*noi*
	D. . . .	*nouă*
	A. . . .	*noi*

Persoana II are formele următoare:

Sing.	N. . . .	*tu*
	D. . . .	*ţie*
	A. . . .	*tine*
Plur.	N. . . .	*voi*
	D. . . .	*vouă*
	A. . . .	*voi*

Persoana III are următoarele forme:

	Masculin		Femenin	
Sing.	N. . . .	*el*	N. . . .	*ea*
	G. . . .	*lui*	G. . . .	*ei*
	D. . . .	*lui*	D. . . .	*ei*
	A. . . .	*el*	A. . . .	*ea*
Plur.	N. . . .	*ei*	N. . . .	*ele*
	G. . . .	*lor*	G. . . .	*lor*
	D. . . .	*lor*	D. . . .	*lor*
	A. . . .	*ei*	A. . . .	*ele*

Observaţii. Pronumele de persoana I şi II au forme de număr şi de caz (afară de genitiv); cel de persoana III are forme deosebite de gen, număr şi caz.

§ 85. La cazul dativ şi acuzativ, pronumele personale, pe lângă formele întregi, au şi *forme scurtate.*

Acestea sunt următoarele:

Pers. I	*Sing.* D.	*-mi, îmi*	Pers. II	*Sing.* D.	*-ţi, îţi*
	A.	*mă*		A.	*te*

	Plur.	D. *ne, ni*	*Plur.*	D. *vă, vi*
		A. *ne*		A. *vă*
Pers. III **Masc.:**	*Sing.*	D.-*i, îi*	**Fem.:** *Sing.*	D.-*i, îi*
		A.-*l, îl*		A. *o*
	Plur.	D. *le, li*	*Plur.*	D. *le, li*
		A.-*i, îi*		A. *le*

§ 86. *a)* Dintre formele scurtate ale pronumelor, *l* este totdeauna asilab şi trebue să se lege în vorbire cu un cuvânt precedent sau următor.

Exemplu:

Pământul până nu-*l* calcă, oale nu poate să-*l* facă.

b) Formele începătoare cu *î (îmi, îţi, îl, îi)* se pronunţă totdeauna ca vorbe deosebite.

Exemplu:

Eu *îl* trimit la surcele şi mi-adună floricele.

Îi smulgi o aripioară, d'acì nu mai sboară.

Dacă-ţi moare calul, *îţi* vezi pe jos halul.

c) Toate celelalte forme se pot întrebuinţà, după cum cer necesităţile vorbirii, sau pronuţându-se ca vorbe deosebite sau unindu-se în pronunţare cu vorba procedentă ori cu cea următoare:

Poama bună, porcii *o* mănâncă.

Cine-*o* vede, *o* admiră.

Via să n'*o* laşi să se părăginească.

Să *mă* aperi de găini, că de câini nu *mă* tem.

Mă ciocăneşte ca *ghionoaia copaciul.*

V'aşi rugà de ajutor.

Ochi având, ai fost ca orbul, *te*-ai dus, *m*'ai slujit ca corbul.

Tot un cuc nu *ne* cântă toată vremea.

N'are să-*i* cânte cucul.

Să nu *i* se răcească cuibul.

Incarcă-*ți* dobitocul până unde e sorocul.

Găina vecinului *ți* se pare mai grasă.

§ 87. **Pronumele posesiv** arată persoana care posedă un lucru. El se acordă şi cu numele posesorului şi cu numele obiectului posedat. Fiecare formă arată numărul posesorilor, numărul şi genul obiectelor posedate.

Formele lui sunt următoarele:

Un posesor, un obiect posedat:	Masculin:	*meu*	*tău*	*său*
	Feminin:	*mea*	*ta*	*sa*
Un posesor, mai multe obiecte posedate:	Masculin:	*mei*	*tăi*	*săi*
	Feminin:	*mele*	*tale*	*sale*
Mai mulți posesori un singur obiect posedat:	Masculin:	*nostru*	*vostru*	*lor*
	Feminin:	*noastră*	*voastră*	*lor*
Mai mulți posesori, mai multe obiecte posedate:	Masculin:	*noștri*	*voștri*	*lor*
	Feminin:	*noastre*	*voastre*	*lor*

Exemple:

Tot cocoşul pe gunoiul *său* cântă.

N'o să cânte cocoşul *meu* pe gardul lui.

Pânea *noastră* de toate zilele, dă-ne-o nouă astăzi.

§ 88. Pronumele prin cari arătăm că un lucru este văzut sau cunoscut de cel căruia ne adresăm se numesc **pronume demonstrative.**

Pronumele demonstrative sunt:

acest, acel, asemenea
cestălalt, celălalt, atare.

§ 89. Ele au două forme pentru fiecare număr: una a nominativului şi acuzativului; alta a genitivului şi dativului.

a) *acest.*

Masc. *Sing.*	N. A.	*acest*	**Fem.** *Sing.*	N. A. *această*
	G. D.	*acestui*		G. D. *acestei*

Plur.	N. A.	*aceşti*	*Plur.*	N. A.	*aceste*
	G. D.	*acestor*		G. D.	*acestor*

Exemple:

Sinaia e un oraş de munte. *Această* localitate e vestită pentru aerul ei curat.

Aproape sunt Buştenii şi Predealul. Faima *acestor* localităţi a trecut chiar hotarele ţării

Mateiu şi Vasile, *acei* principi cari au tipărit multe cărţi bisericeşti s'au făcut vrednici de pomenire seculară.

Să vizităm biserica Curţii de Argeş, *acea* clădire în adevăr minunată.

b) *acel*

Masc.	*Sing.*	N. A.	*acel*	**Fem.**	*Sing.*	N. A. *acea*
		G. D.	*aceluia*			G. D. *acelei*
	Plur.	N. A.	*acei*		*Plur.*	N. A. *acele*
		G. D.	*acelor*			G. D. *acelor*

c) *cest(ă)lalt.*

Masc.	*Sing.*	N. A.	*cest(ă)lalt*	**Fem.**	*Sing.*	N. A. *ceastălaltă*
		G. D.	*cestuilalt*			G. D. *cesteilalte*
	Plur.	N. A.	*ceştilalţi*		*Plur.*	N. A. *cestelalte*
		G. D.	*cestorlalţi*			G. D. *cestorlalte*

Exemple:

Mulţi transilvăneni trec în partea *ceastălaltă* a Carpaţilor.

Ei se deprind lesne în mijlocul *cestorlalţi* Români.

d) *cel(ă)lalt.*

Masc.	*Sing.*	N. A.	*cel(ă)lalt*	**Fem.**	*Sing.*	N. A. *cealaltă*
		G. D.	*celuilalt*			G. D. *celeilalte*
	Plur.	N. A.	*ceilalţi*		*Plur.*	N. A. *celelalte*
		G. D.	*celorlalţi*			G. D. *celorlalte*

Exemple:

Săracii speră că vor fi fericiţi pe lumea *cealaltă*.

Jiul şi *celalte* râuri mai mari din ţara românească se varsă în Dunăre.

e) Asemenea și atare sunt nedeclinabile.

Exemple:

Nu se va găsì un om *asemenea* ție.
Ce erau vinovați că să fie bătjocura unor *asemenea* oameni?

E greu să lupți în *atare* condițiuni.
Nu pot primì o *atare* propunere.

§ 90. Pronumele *acest* și *acel* când sunt în urma substantivului determinat sau când se întrebuințează singure, primesc ca adaos finalul *a*.

Femininul *acea* primind *a*, devine *aceea*

*acest-acest***a**	*acel-acel***a**
*acestui-acestui***a**, etc.	*acea-ace***ea**, etc.

Exemple:

Cine n'a greșit niciodată, *acela* să ia piatra.
Omul *acela* greu se va găsì.

§ 91. Pronumele de cari ne servim ca să întrebăm despre ce persoana sau despre ce lucru e vorba și pe cari le întrebuințăm și în propozițiunile relative, se numesc *pronume relative-interogative.*

Acestea sunt:

care, cine, ce.

§ 92. Pronumele *ce* este invariabil.

Nu știu *ce* ne aduce ziua de mâine

Ce datorii are omul către țara sa?

§ 93. Pronumele *cine* variază numai după caz și are numai forme de singular cari sunt pentru amândouă genurile.

N. A. *cine*
G. D. *cui*

Exemple:

Cine zice: ia-mi, Doamne?

Cine poate oase roade.

A cui e punga mai mare?
— *A cui* se vede.

Cui nu-i ar plăceà să-i meargă toate bine?

Cui i-e foame codri visează.

Pe *cine* să iubească omul mai mult decât pe mama sa?

Pe *cine* nu-l laşi să moară nu te lasă să trăeşti.

§ 84. Pronumele *care* variază după caz, număr şi gen.

Masc. *Sing.* N. A. *care*		**Fem.** *Sing.* N. A. *care*
G. D. *cărui*		G. D. *cărei*
Plur. N. A. *cari* sau *care*		*Plur.* N. A. *cari* sau *care*
G. D. *căror*		G. D. *căror*

Exemple:

Găina *care* cântă seara, dimineaţa n'are ou.

Care ţară e mai frumoasă decât a noastră?

Caii *cari* sunt întrebuinţaţi la alergări nu pot trage greutăţi.

Copiii citesc bucuros cărţi *cari* cuprind poveşti frumoase.

Pe *cari* oameni îi cunoşti mai bine decât pe cei din oraşul tău?

Vedeţi cu ce morţi grele
Se isprăvesc din lume
Acei *care* fac rele! (Alexandrescu).

V. NUMERALUL

§ 95. Cuvintele în al căror înţeles intră ideia de număr şi cantitate se numesc **numerale.**

Tot alba 'n *doi* bani.

Februarie este *a doua* lună a anului.

Mulți ca nisipul mării.

§ 96. Numeralele cari arată șirul simplu al numerelor se numesc **cardinale**. Ele răspund la întrebările: *câți ? câte ?*

Numeralul *unu* variază după gen și caz.

Numeralul *doi* variază după gen.

Numeralele *zece*, (o) *sută* și (o) *mie* variază după număr (*Plur.* „zeci“, „sute“, „mii“).

Celelalte nu au decât o singură formă pentru ambele genuri, și care se consideră a fi *masculine (un* cinci, *doi* cinci) afară de numerele «o sută» și «o mie» care sunt *femenine*, și «un milion», «un miliard», care sunt *eterogene*.

Numeralele se formează, cu deosebire, cu ajutorul numelor celor dintâi zece numere:

unu, una
doi, două
trei,
patru,
cinci,
șase,
șapte,
opt,
nouă,
zece zeci.

De acì încolo numeralele se formează prin ajutorul vorbei *spre:*

un **spre** *zece*
doi **spre** *zece*
nouă **spre** *zece.*

Urmează numeralul:

douăzeci

apoi:

douăzeci și unu
douăzeci și doi
treizeci, etc.

După *nouăzeci și nouă* urmează numeralul:

o sută
două sute
trei sute, etc.

Numerele dela o sută la altă sută se formează adăogând celelalte numere până la „o sută“, precedate sau neprecedate de „și“:

o sută (și) unu (una)
o sută (și) doi (două)
o sută (și) trei, etc.
o sută (și) unsprezece
o sută (și) douăzeci
trei sute (și) șase
nouă sute (și) nouăzeci și nouă

După *nouă sute nouăzeci și nouă* urmează:

o *mie*

Miile următoare se înumără cu numerele până la o mie

două mii
zece mii
optzeci de mii
o sută de mii
nouă sute de mii
nouă sute nouăzeci de mii

Numerele de la o mie la altă mie se formează adăogând la aceste numere, numerele de la una până la o mie:

o mie unu, zece mii cinci, o sută de mii, nouă sute nouăzeci și nouă de mii nouă sute nouăzeci și nouă.

Alte numerale cardinale mai sunt: *milion* și *miliard* (*bilion*) cu care se formează, mai departe numerele în modul cum s'a făcut miile.

§ 97. Numeralele cari arată ordinea sau rândul ce ocupă o ființă sau un lucru într'un șir de ființe sau de lucruri de acelaș fel, se numesc **numerale ordinale.**

Ele răspund la întrebarea: **al câtelea? a câta?**

Pentru *unu* corespunde: *întâiul* sau *primul.*

Celelalte se formează cu articolul *al*, cu numeralul cardinal corespunzător și cu articolul *le*, având la urmă vocala *a*.

al doi-le-a
al trei-le-a
al sută-le-a
al mii-le-a

Exemple:

Cu anul 1901 se începe veacul *al două zecilea.*

Brăila e socotită ca *al doilea* port al ţării.

VI. VERBUL

§ 98. Vorbele cari arată acţiuni sau stări se numesc **verbe.**

Umblă după potcoave de cai morţi.

Stă drept ca funia în traistă.

Unul *este* Dumnezeu.

§ 99. Deosebim la verbe **3 persoane** ca şi la pronume: 1-a, care vorbeşte; a 2-a, cu care vorbim; a 3-a, despre care se vorbeşte.

Deosebim **două numere:** *singular* şi *plural.*

zici . . . . . pers. 2-a, singular.
vedeţi . . . . pers. 2-a, plural.
văzui . . . . pers. 1-a, singular.

§ 100. Deosebim la verbe **trei timpuri:** *prezent*, *trecut*, *viitor.*

stau . . . . . prezent
am stat . . . . trecut
vom stà . . . . viitor.

§ 101. Deosebim la verbe *moduri*, din cari 4 personale şi 4 nepersonale.

Modurile personale sunt:

—*indicativ*, când acţiunea se arată ca reală:

Scumpul mai mult *păgubeşte*, leneşul mai mult *aleargă.*

—*conjunctiv*, când acţiunea se arată ca posibilă:

Când întârâţi câinii, trebue *să ai* ciomag bun.

—*optativ sau condiţional*, când acţiunea se arată ca dorită sau supusă unei condiţiuni:

Dacă *am ascultà* pe cei bătrâni, *am face* mai puţine greşeli.

—*imperativ*, când acţiunea se arată ca cerută, poruncită:

Lasă câinii să te latre!

Modurile nepersonale sunt:

—*infinitiv*, când considerăm acţiunea verbului fără nicio altă indicare:

A tăceà este adesea mai folositor decât *a vorbì*.

—*gerundiu sau participiu prezent*, când considerăm acţiunea ca însoţind sau urmând o altă acţiune:

Picând, picând, baltă se face.

—*supin*, care arată acţiunea numai ca trecută, fără nicio altă indicare:

Asemenea ştiri nu sunt de *crezut*.

—*participiu trecut*, când avem trebuinţă de un adiectiv format din verb:

Multe sunt *spuse*, dar puţine *crezute*.

§ 102. După vocala în care se termină infinitivul, deosebim patru categorii de verbe sau *patru conjugări*. Terminarea infinitivului se numeşte *caracteristică*.

Verbele de conjug.	I	au caracteristica ...	*à:*	*a leg-à*
„ „ „	II	„ „	*eà:*	„ *put-eà*
„ „ „	III	„ „	*e:*	„ *vind-e*
„ „ „	IV	„ „	*i:*	„ *fug-ì*
			sau *î:*	„ *omor-î*

§ 103. Partea care rămâne din infinitiv, dacă despărţim caracteristica, se numeşte *rădăcina verbului:*

a legà	*leg-à*	rădăcina:	*leg-*	caract.:	*a*
a părea	*păr-ea*	„	*păr-*	„	*ea*
a zice	*zic-e*	„	*zic-*	„	*e*
a plăti	*plăt-i*	„	*plăt-*	„	*i*
a omorî	*omor-î*	„	*omor-*	„	*î*

§ 104. Verbele cari pot formà singure predicatul se numesc *verbe predicative;* verbul *a fi*, care ajută numai la formarea predicatului, se numeşte *verb ajutător* sau *auxiliar.*

Exemple:

Nu cumpără fără tocmeală şi *nu vinde* fără socoteală.

Nu *fii îndrăsneț* la vorbă.

In primul exemplu, verbele: „nu cumpără“ şi „nu vinde“ sunt *predicative;* în al doilea verbul „fii“ (dela „a fi“) formează predicatul împreună cu numele predicativ „îndrăsneţ“ — deci este un *auxilar* sau *ajutător.*

§ 105. Verbul care exprimă o acţiune ce se exercită asupra unui obiect se numeşte *transitiv;* cel care exprimă o acţiune ce nu se exercită asupra vreunui obiect se numeşte *intransitiv.*

Exemple:

Grădinarul *plivește* iarba *(transitiv).*

Graba *strică* treaba *(transitiv).*

Omul după limba lui *piere (intransitiv).*

In primele două exemple, acţiunea verbelor „plivește“ şi „strică“ se exercită asupra obiectelor „iarba“ şi „treabă“; pe când, în exemplul din urmă, acţiunea verbului „piere“, pe care o face subiectul, nu se exercită asupra niciunui obiect.

§ 106. Verbul care arată că subiectul face lucrarea se numeşte *activ;* verbul care arată că subiectul suferă lucrarea se numeşte *pasiv;* verbul care arată că subiectul face şi suferă în acelaş timp lucrarea ce numeşte *reflexiv.*

Exemple:

Omul cumpănit nu *cumpără* fără tocmeală *(activ)*.

Bieții miei *sunt sfâșiați* de lupi *(pasiv)*.

Pentru un prieten *bagă-te* și în foc! *(reflexiv)*

In primul exemplu, subiectul „omul" face lucrarea: „cumpără"; în al doilea, subiectul „mieii" sufere lucrarea: „sunt sfâșiați", lucrarea fiind făcută de altcineva (acì „de lupi)"; în al treilea, subiectul subînțeles „tu" face lucrarea și în acelaș timp și suferă: *„tu* să te bagi *pe tine însu-ți* în foc pentru un prieten!"

§ 107. Deosebim la verbe: *timpuri simple*, constituite dintr'o singură vorbă, și *timpuri compuse* constituite din mai multe vorbe.

Timpuri simple	Timpuri compuse
leagă	*am legat*
vinde	*aș vinde*
luà	*voiu luà*
plătește	*voiu fi luat*

Timpurile simple

§ 108. *Prezentul indicativului.*

I. *a)* Verbele de conjugarea I cari au rădăcina terminată în *două consonante,* dintre care cea dintâi e *r* sau *l*, au la persoana 1-a sing. terminarea *u întreg*, la persoana 2-a *i întreg*. La toate verbele de conjugarea I, persoana 3-a plurală este la fel cu a 3-a singulară:

Verbul: a umbl-à. Prez. Indic.: *umbl-***u**
*umbl-***i**
Rădăcina: *umbl-* *umbl-***ă**
*umbl-***ăm**
*umbl-***ați**
*umbl-***ă**

b) Verbele cu rădăcina terminată într'o *singură consoană* sau în două consoane, fără ca a doua din ele

să fie *l* sau *r*, au rădăcina ca la infinitiv numai la persoana 1-a și a 2-a plural; la celelalte persoane *ă* din rădăcină se schimbă în *a*; în ce privește terminarea, ele nu au terminare la persoana 1-a singulară; iar la persoana 2-a au *i semiṣon* cu schimbarea consonei ș și d din rădăcină, în ș și z:

Verbul: a lăs-à	Prez. Ind.	*laș-'*	Verbul: a răb*d*-à	Prez. Ind.	*rabd-'*
		*laș-***i**			*rabz-***i**
Rădăcina: *lăs-*		*las-***ă**	Rădăcina: *răbd-*		*rabd-***ă**
		*lăs-***ăm**			*răbd-***am**
		*lăs-***ați**			*răbd-***ați**
		*las-***ă**			*rabd-***ă**

II. Verbele de conjugarea II, având toate rădăcina terminată în *consonantă*, au rădăcina ca infintivul numai la pers. 1-a și a 2-a plural; la celelalte persoane, *ă* se schimbă în *a*; în ce privește terminarea, ele n'au terminare la pers. 1-a sing.; iar pers. 3-a plur. este la fel cu 1-a sing.

Verbul: a tăc-eà	Prez. Ind.	*tac*	
		*tac-***i**	
Rădăcina: *tăc-*		*tac-***e**	
		*tăc-***ėm**	
		*tăc-***ėți**	
		tac.	

III. Verbele de conjugarea III, având rădăcina terminată în *consonantă*, n'au terminare pentru pers. 1-a sing., care e la fel cu a 3-a plur. Terminările pers. 1-a și 2-a din plural se deosebesc de corespunzătoarele terminări ale conjugării II prin accent: ale acesteia sunt neîntonate, ale celeilalte sunt întonate.

Verbul: a zic-e	Prezent. Ind.	*zic*	
		*zic-***i**	
Rădăcina: *zic-*		*zic-***e**	
		*zìc-***em**	
		*zìc-***eți**	
		zic.	

IV. *a)* Verbele de conjugarea IV cari au caracte-

ristica *i precedată de consonantă* n'au terminare pentru pers. 1-a sing.; iar pers. 3-a plur. este la fel cu pers. 1-a singular.

Verbul: a fug-ì	Prezent. Ind.	*fug*
		fug-**i**
Rădăcina: *fug-*		*fug*-**e**
		fug-**im**
		fug-**iți**
		fug.

b) Verbele cu caracteristica *i precedată de vocală* au la pers. 1-a sing. terminarea *iu;* iar persoana 3-a plurală este la fel cu a 3-a sing. (ca la conjugarea I).

Verbul: a pipă-ì	Prez. Ind.	*pipă*-**iu**
		pipă-**i**
Rădăcina: *pipă-*		*pipă*-**e**
		pipă-**im**
		pipă-**iți**
		pipă-**e.**

c) Verbele cu caracteristica *î* n'au terminare specială la pers. 1-a sing.; iar persoana 3-a plurală, modificând vocala din rădăcină în diftong (d. ex. o=oà), este la fel cu a 3-a singulară. (Tot ca la conjug. I). La pers. 3-a sing. au terminarea *ă* în loc de *e*, iar *i* din terminarea pers. 1-a și 2-a plur. e înlocuit cu *î:*

Verbul: a dobor-î	Prezent. Ind.	*dobor-*
		dobor-**i**
Rădăcina: *dobor-*		*doboar*-**ă**
		dobor-**îm**
		dobor-**îți**
		doboar-**ă**

§ 109. *Prezentul conjunctivului.*

Conjunctivul începe de regulă cu conjuncțiunea *să.*

La prezentul conjunctivului sunt aceleași forme ca la prezentul indicativului, cu deosebire că la pers. 3-a sing. unde se află *ă* la indicativ se găsește *e* la conjunctiv, iar unde este *e* la indicativ se găsește *ă* la conjunctiv.

Prez.Ind.	Prez. Conj.	Prez. Ind.	Prez.Conj.
curm	să *curm*	*tac*	să *tac.*
curmi	să *curmi*	*taci*	să *taci*
curmă	să *curme*	*tace*	să *tacă*
curmăm	să *curmăm*	*tăcem*	să *tăcem*
curmați	să *curmați*	*tăceți*	să *tăceți*
curmă	să *curme*	*tace*	să *tacă*

Prez.Ind.	Prez. Conj.	Prez. Ind.	Prez.Conj.
ajung	să *ajung*	*fug*	să *fug*
ajungi	să *ajungi*	*fugi*	să *fugi*
ajunge	să *ajungă*	*fuge*	să *fugă*
ajungem	să *ajungem*	*fugim*	să *fugim*
ajungeți	să *ajungeți*	*fugiți*	să *fugiți*
ajung	să *ajungă*	*fug*	să *fugă*

§ 110. *Imperativul.*

Persoana 1-a singular a imperativului este la fel cu pers. 1-a singul. a conjunctivului:

Exemplu:

Să cumpăr, dacă zici!

Persoana a 2-a la imperativul afirmativ, la cele mai multe verbe, este la fel cu pers. 3-a singulară a indicativului prezent. La puține este la fel cu pers. 2-a sing. a indicativului prezent.

Prez. Ind.:	Imper.:
(el) *răspunde*	*răspunde!* (tu)
(el) *pune*	*pune!* (tu)
(el) *mângâie*	*mângâie!* (tu)
(el) *lasă*	*lasă!* (tu)
(tu) *fugi*	*fugi!* (tu)
(tu) *mergi*	*mergi!* (tu)

Celelalte forme de persoane sunt la fel cu ale conjunctivului prezent.

Prez.conj.:	Imperat.:
să cumpere	*să cumpere!* sau *cumpere!*
să cumpărăm	*să cumpărăm!*
să cumpărați	*să cumpărați!* sau *cumpărați*
să cumpere	*să cumpere!* sau *cumpere!*

§ 111. La unele verbe de conjugarea I și a IV se intercalează, la prezentul indicativului și la timpurile

formate dintr'însul, silabele *-ez* şi *esc* la toate persoanele din singular şi la pers. 3-a din plural.

a) a înfăţişà:	*Ind. prez.:*	înfăţiş-**ez**	*Conj. prez.:* să înfăţiş**ez**, etc.
		înfăţiş-**ez**-i	
		înfăţiş-**eaz**-ă	
		înfăţiş- ăm	*Imperativ:* înfăţiş**ează**! etc.
		înfăţiş- aţi	
		înfăţiş-**eaz**-ă	
b) a plătì:	*Ind. prez.:*	plăt-**esc**	*Conj. prez.:* să plăt**esc**. etc.
		plăt-**eşt**-i	
		plăt-**eşt**-e	
		plăt- im	*Imperativ:* plăt**eşte**! etc.
		plăt- iţi	
		plăt-**esc**.	

§ 112. *Imperfectul indicativului.*

Imperfectul indicativului este format dela infinitul scurt, la care se adaogă terminările personale, făcându-se oarecari schimbări de sunete:

— la conj. I doi *a* se contrag în *unul;*
— la conj. II *a* din diftong se contrage cu *a* din terminarea, iar *e* din rădăcină face diftong cu *a* din terminare contrasă;
— la conj. III *e* face diftong cu *a* din terminare;
— la conj. IV *i* devine semison, făcând diftong cu *a* din terminare, iar *î* dispare.

a) a lăsà

lăs**a-am**: lăs-**am**
lăs**a-ai** : lăs-**ai**
lăs**a-a** : lăs-**à**
lăs**a-am**: lăs-**am**
lăs**a-aţi** : lăs-**aţi**
lăs**a-au** : lăs-**au**

b) a tăceà

tăce**a-am** : tăc-**eam**
tăce**a-ai** : tăc-**eai**
tăce**a-a** : tăc-**eà**
tăce**a-am** : tăc-**eam**
tăce**a-aţi** : tăc-**eaţi**
tăce**a-au** : tăc-**eau**

c) a merge

merg**e-am**: merg-**eam**
merg**e-ai** : merg-**eai**
merg**e-à** : merg-**eà**
merg**e-am**: merg-**eam**
merg**e-aţi** : merg-**eaţi**
merg**e-au** : merg-**eau**

d) a vorbì	*e)* a doborî
vorbi-**am**: vorb-**iam**	doborî-**am**: dobor-**am**
vorbi-**ai** : vorb-**iai**	doborî-**ai** : dobor-**ai**
vorbi-**a** : vorb-**ià**	doborî-**a** : dobor-**à**
vorbi-**am** : vorb-**iam**	doborî-**am**: dobor-**am**
vorbi-**aţi** : vorb-**iaţi**	doborî-**aţi** : dobor-**aţi**
vorbi-**au** : vorb-**iau**	doborî-**au** : dobor-**au**

§ 113. *Perfectul simplu.*

Avem două feluri de perfect simplu: în *i* şi în *sei*.

a) Perfectul simplu în *i* se găseşte la cele mai multe verbe. El este format din rădăcina verbului, intercalându-se între aceasta şi terminările speciale, vocala *a* la conj. I, vocala *u* la conj. II, III, vocala *i* sau *î* la conj. IV.

Verbul: *a lăsà*	Perf. *lăs*-**a**-**i**	Verbul: *a tăceà*	Perf. *tăc*-**u**-**i**
	lăs-**a**-**şi**		tăc-**u**-**şi**
Răd. *làs*-	lăs-**ă**	Răd. *tăc*-	tăc-**u**
	lăs-**a**-**răm**		tăc-**u**-**răm**
	lăs-**a**-**răţi**		tăc-**u**-**răţi**
	lăs-**a**-**ră**		tăc-**u**-**ră**

a aşterne, răd. *aştern*-
Perf. *aştern*-**u**-**i**
etc.

a vorbì, răd. *vorb*-
Perf. *vorb*-**i**-**i**
etc.

a doborî răd. *dobor*-	Perf. *dobor*-**î**-**i**	dobor-**î**-**răm**
	dobor-**î**-**şi**	dobor-**î**-**răţi**
	dobor-**î**	dobor-**î**-**ră**

b) Perfectul simplu în *sei* se găseşte la câteva verbe de conj. III şi la 2 verbe de conj. II *(a mâneà* şi *a rămâneà)*.

El este format din rădăcina verbului, din care dispare consonanta finală, din silaba *se*, urmată din terminările persoanelor cari se găsesc şi la perfectul în *i*.

Verbul: *a zice*	Perf. zi-*se*-**i**
	zi-*se*-**şi**
Rădăcină: *zic*-	zi-*se*
	zi-*se*-**răm**
	zi-*se*-**răţi**
	zi-*se*-**ră**

§ 114. *Maimultcaperfectul indicativului.*

Maimultcaperfectul indicativului e format dela perfectul indicativului, lăsându-se la o parte terminările lui şi adăogându-se terminările speciale ale maimultcaperfectului.

Perfect: *plecai*		Perfect: *zisei*	
Mmcp:	plèc-*a*-**sem**	Mmcp.:	zi-*se*-**sem**
„	**seşi**	„	**seşi**
„	**se**	„	**se**
„	**sem**	„	**sem**
„	**seţi**	„	**seţi**
„	**se**	„	**se**

§ 115. *Prezentul infinitivului.*

Infinitul are o formă scurtă formată din rădăcină şi caracteristică, şi o formă lungă cu adăogirea silabei *re*. La conjug. II se suprimă *a* final din caracteristică.

a lucrà, lucrare; — a tăceà, tăc*ere*; —a merge, merg*ere*; — a vorbì vorb*ire*.

§ 116. *Gerundiul sau participiul prezent.*

Gerundiul sau participiul prezent e format dela infinitiv prin adăogirea terminării speciale *-nd*. Caracteristica îşi modifică sunetul la conj. I, II şi III.

a picà: picând; — a tăceà: tăcând; — a merge: mergând; — a dojenì: dojenind; — a ocărî: ocărînd.

§ 117. *Participiul trecut şi supinul.*

Supinul este cu totul invariabil. Participiul variază întocmai ca un adiectiv.

La vorbele cu perfectul simplu în *i*, participiul şi supinul se formează de la acest timp, schimbându-se *i* din pers. 1-a în *t*.

a lăsà:	lăsa**i**:	lăsa**t**
a tăceà:	tăcu**i**:	tăcu**t**
a cere:	ceru**i**:	ceru**t**
a vorbì	vorbi**i**:	vorbi**t**
a doborî:	doborî**i**:	doborî**t**

La verbele cu perfectul în *sei*, participiul şi supinul se formează în genere suprimând finalul *ei*; la câteva verbe, odată cu aceasta suprimare, se înlocueşte *s* rămas în rădăcină, cu *t*.

a duce: dus(*ei*): dus
a zice: zis(*ei*): zis
a frige: frip[s](*ei*): frip*t*

Timpurile compuse

§ 118. *Perfectul compus al indicativului:*

Este format din auxiliarul *a avea* (la prezentul indicativului) şi din supinul verbului ce se conjugă.

am zis	am lăudat	am tăcut	am doborît
ai „	ai „	ai „	ai „
a „	a „	a „	a „
am „	am „	am „	am „
aţi „	aţi „	aţi „	aţi „
au „	au „	au „	au „

§ 119. *Maimultcaperfectul compus.*

Indicativul are şi un maimultcaperfect compus, format din perfectul compus al verbului *a fi* şi din supinul verbului care se conjugă.

am fost aflat	am fost căzut	am fost fugit
ai „ „	ai „ „	ai „ „
a „ „	a „ „	a „ „
am „ „	am „ „	am „ „
aţi „ „	aţi „ „	aţi „ „
au „ „	au „ „	au „ „

Exemplu:

Vrăjitoarea l-*a fost prefăcut* pe stăpânul său în purcel... (Creangă) (în loc de *îl prefăcuse*).

§ 120. *Viitorul întâiu al indicativului.*

E format din verbul auxiliar a *voi* (prezentul indicativului) şi din infinitivul verbului ce se conjugă.

voiu aflà	voiu cădeà	voiu fugì
vei „	vei „	vei „
va „	va „	va „
vom „	vom „	vom „
veţi „	veţi „	veţi „
vor „	vor „	vor „

§ 121. *A doua formă a viitorului* este alcătuită din verbul auxiliar *a aveà* (indicativ prezent) şi din conjuctivul prezent al verbului ce se conjugă:

Am să aflu
ai să afli
are să afle
avem să aflăm
aveţi să aflaţi
au să afle

Popular se zice:

a să merg	sau o să merg
„ să mergi	„ să mergi
„ să meargă	„ să meargă
„ să mergem	„ să mergem
„ să mergeţi	„ să mergeţi
„ să meargă	„ să meargă

§ 122. *Viitorul al doilea.*

Viitorul al doilea se formează din viitorul I, al verbului auxiliar *a fi* şi din supinul verbului ce se conjugă.

voiu fi mers
vei fi „
va fi „
vom fi „
veţi fi „
vor fi „

Când această scrisoare *va fi ajuns* la biata mama eu poate voiu fi mort. (Gane)

Când *va fi sunat* cornul, voiu alergà cel dintâiu la luptă.

§ 123. *Perfectul conjuctivului.*

Se formează cu auxiliarul *să fi* (dela prezentul conjuctivului verbului *a fi)* şi din supinul verbului ce se conjugă. Are o singură formă pentru toate persoanele.

(eu) să fi mers
(tu) să fi mers
(el) să fi mers
(noi) să fi mers
(voi) să fi mers
(ei) să fi mers

Exemple:

Să fi ştiut aceasta, veniam şi eu

Am fi venit şi noi, *să fi ştiut* că voi sunteţi acolo.

§ 124. *Prezentului condiţionalului*

Se formează din auxiliar (formele: *aş, ai, ar, am, aţi, ar*) şi infinitivul verbului care se conjugă.

aş venì	am venì
ai venì	aţi venì
ar venì	ar venì

§ 125. *Perfectul condiţionalului*

Se formează din auxiliar (formele: *aş fi, ai fi ar fi*, etc.) şi din supinul verbului ce se conjugă:

aş fi venit	am fi venit
ai „ „	aţi „ „
ar „ „	ar „ „

Verbele impersonale

§ 126. Sunt unele verbe cari se conjugă numai la pers. a 3-a sing.

Ele se numesc *unipersonale* sau *impersonale.*

Ele exprimă de obiceiu fenomene din natură, adică acţiuni de cari nu se poate legà ideia de persoană:

Astfel sunt verbele:

plouă, fulgeră, tună.

Ele se conjugă astfel:

Ind. prez.: *plouă;* Imperf.: *plouà;* Perf. simplu: *plouă;* Perf. compus: *a plouat;* Mai m. ca perf.: *plouase.* Viitor I: *va plouà;* Viitor II: *va fi plouat.*

Conj. prez.: *să plouă;* Conj. perf.: *să fi plouat.*

Optativ prez.: *ar plouà;* Opt. perf.: *ar fi plouat.*

Infinitiv: *a plouà.*—Gerundiu: *plouând.*—Particip.: *plouat.*

§ 127. Sunt şi verbe cari de obiceiu sunt personale, dar în unele construcţiuni devin impersonale:

Exemple:

Verbul *a părea*:

e personal, când zicem: *tu* **pari** *mulţumit, noi* **părem** *triști;*

e impersonal când zicem: *îmi* **pare** *bine, le* **pare** *bine.*

Exemple:

Erà în murgul serii şi soarele sfinţise.

Când *plouă* prea mult, grânele se strică.

Aşà *îmi vine* uneori să mă suiu la munţi cu flori.

7. Adverbul

§ 128. Cuvintele invariabile cari determină un verb un adiectiv sau un adverb se numesc **adverbe.**

Ele arată *locul, timpul, modul.*

Adverbe: de loc: *aici, acolo, dincolo, sus, jos.*
„ de timp: *acum, atunci, azi, mâine.*
„ de mod: *bine, rău, încet, iute.*

§ 129. In funcţiunea de adverb se întrebuinţează uneori substantive singure sau însoţite de prepoziţiuni. Ele se numesc *locuţiuni adverbiale.*

Astfel sunt:

la noapte, la râu, duminica, de dimineaţă, pe scară, cu rost, etc.

Exemple:

Ziua bună *de dimineață* se cunoaște *(timp)*.

Lucrând *cu rost*, ajungi departe *(mod)*.

§ 130. Adverbele au grade de comparațiune ca și adiectivele: *pozitiv*, *comparativ* și *superlativ*.

Comparativul se formează cu adverbul **mai**; *superlativul* cu adv. **foarte**.

Exemple:

încet,	**mai** *încet*,	**foarte** *încet*,
aproape,	**mai** *aproape*,	**foarte** *aproape*.

8. Prepoziţiunea

§ 131. Cuvintele cari arată raportul între două vorbe, mai cu seamă de feluri deosebite, se numesc **prepoziţiuni.**

Am trecut *peste* râu.

Am văzut o pasăre *pe* casă.

Am găsit un cal *lângă* drum.

Pâine *cu* sare e gata mâncare.

§ 132. Prepoziţiunile sunt sau **simple:** *de*, *peste*, *lângă pe*... sau **compuse:** *departe de*, *aproape de*, *pe departe de dincolo de*.

§ 133. In locul prepoziţiunilor se întrebuinţează uneori reuniri de vorbe, de obicei un substantiv cu prepoziţiuni. Aceste reuniri de vorbe se numesc *locuţiuni prepoziţionale*.

Exemple:

M'am oprit *peste drum de* biserică.

Aci *peste drum de* este o locuţiune propoziţională.

9. Conjucțiunea

§ 134. Vorbele cari leagă două cuvinte sau două propoziţiuni de acelaş fel sau o propoziţiune principală cu o secundară, se numesc **conjuncţiuni**.

Calul *şi* puşca nu se împrumută.

Ajută pe cel sărac, *dacă* vrei să te ajute şi pe tine Domnul la nevoie.

§ 135. Conjucțiunile cari unesc propoziţiuniile coordonate se numesc *conjucțiuni coordonătoare;* cele cari leagă o propoziţiune subordonată de una supraordonată se numesc *subordonătoare.*

Coordinătoare: *şi, dar, iar, însă, sau, deci, aşà dar.*

Subordinatoare: *că, unde, ca, pe unde, când, pe când, cum, căci, pentrucă, dacă,* etc.

Exemple:

Calul, *că* e cu patru picioare, *şi* tot se poticneşte.

Săracul nu cumpără cămila *când* este cu un ban, *ci* cu o sută de lei.

Nu întărâtà câinii în sat, *dacă* vrei să scapi nemuşcat.

10. Interjecţiunea

§ 136. Interjecţiuni sunt vorbe fără înţeles hotărât care arată mişcările noastre sufleteşti.

Exemple:

Ah! vai! hop! haida!

II. FORMAREA VORBELOR

§ 137. Limba română îşi îmbogăţeşte vocabularul, formând cuvinte nouă din alte cuvinte existente în limbă.

Vorbele se formează mai ales prin două procedări: prin *derivare* şi *compunere.*

§ 138. Prin **derivare** se formează cuvintele când unui cuvânt i se alipeşte la sfârşit una sau mai multe silabe.

Silaba sau silabele cari se alipesc la finele unui cuvânt spre a dà naştere unui cuvânt nou, se numeşte *sufix*.

Dela	*crud*	cu sufixul	*-ime:*	cruz-ime
„	*mare*	„	*-ime:*	măr-ime
„	*ban*	„	*-at:*	ban-at
„	*chip*	„	*-eş:*	chip-eş
„	*vreme*	„	*-elnic:*	vrem-elnic
„	*ţară*	„	*-an:*	ţăr-an.

§ 139. Prin **compunere** se formează cuvintele în două feluri:

a) sau alipindu-se înainte o silabă ori mai multe— cari se numesc *prefixe:*

dela a	*gonì*	cu prefixul	*pri-*	avem: a	pri-gonì
„	*voie*	„	*ne-:*		ne-voie
„	*chem*	„	*re-:*		re-chem
„	*prind*	„	*de-:*		de-prind

b) sau unindu-se împreună două ori chiar trei cuvinte:

coadă + alb	: codalb
iarbă + mare	: iarbămare
unt + de + lemn	: untdelemn
fără + de + lege	: fărădelege

§ 140. Cuvintele formate prin derivare şi prin compunere dintr'un acelaş cuvânt, alcătuesc o **familie de cuvinte.**

Familia cuvântului: **mare:**

mare

prin derivare: *măr+ime*, *măr+işor*, *măr+eţ*, *măr+ì*,

„ compunere: *mai+marele*, a *prea+mărì*.

Familia cuvântului: **ghiaţă:**

ghiaţă

derivate: *ghieț-uș, ghieț-ar, ghiețăr-ic*

compuse: *în-gheț-à*, a *des-ghieț-à*.

Familia cuvântului *zi*:

zi

derivate; *zi-ulică, zil-nic, zi-ar, ziar-ist, ziarist-ică*

compuse: *astă-zi, deună-zi, miază-zi.*

III. SINONIME

§ 141. Se numesc **sinonime** cuvinte cari au aproape aceeaș însemnare, dar nu în toate expresiunile se pot întrebuința în mod indiferent unul în locul celuilalt.

Exemple:

a) *a vorbì, a glăsuì, a cuvântà, a zice, a spune.*

Sunt oameni cari *vorbesc* bine cinci-șase limbi.

(Acì numai verbul *a vorbì* se poate întrebuința)

Ce *glăsuește* evanghelia? sau: Ce *zice* evanghelia? sau: Ce *spune* evanghelia?

(Acì nu se pot pune celelalte două: a *vorbì* și a *cuvântà*).

Frumos *cuvântează* acest orator! sau: Frumos *vorbește*!...

(nu: frumos *zice*).

Vulpe, ce e, nu știu *spune* (Alecsandrescu)

(nici unul din celelalte patru nu se poate întrebuința aici).

b) *acaret, binà.*

Acaret se zice despre orice proprietate imobiliară pe care se află o construcțiune: *binà* se zice numai despre o casă de locuit.

VERIFICAT
1987

TABLA DE MATERIE

PARTEA ÎNTÂIA

BUCĂŢI DE CITIRE

Pag

1. **Patria română,** poezie de *Mihail Dragomirescu,* imitaţie după *Arndt* 9
2. **Privighetoarea, Mierla şi Grangurul,** poveste, după *S. Fl. Marian* 10
3. **Legenda Sticletului,** poveste, după *S. Fl. Marian* 13
4. **Balaurul cel cu şapte capete,** basm, de *P. Ispirescu* . . . 14
5. **Viaţa Ţiganilor,** descriere, de *V. Alecsandri* 20
6. **Popasul Ţiganilor,** poezie, trad. de *G. Coşbuc* 23
7. **Labirintul şi firul Ariadnei,** povestire, de *P. Ispirescu* . . 24
8. **Deşteptăciunea lui Zadig,** povestire, după trad. de *Căpăţâneanu* din *Voltaire* 27
9. **Fratele împăratului,** apolog, trad. din *Tolstoi* 29
10. **Smeul,** fabulă, de *A. Donici* 29
11. **Judecata vulpii,** snoavă, de *P. Ispirescu* 30
12. **Morarul,** fabulă, de *A. Donici* 33
13. **Două poloboace,** fabulă de *A. Donici* 34
14. **Măgarul, boul şi plugarul,** fabulă din «Halima», după trad. de *Gorjan* 34
15. **Atila şi obiceiurile lui,** povestire istorică, trad. din *Ranke* 36
16. **Şoarecele şi pisica,** fabulă, de *Gr. Alexandrescu* 38
17. **Tătarii în secolul XIII,** descriere istorică, trad. din *J. Piano Carpini* 40
18. **Clădirea mânăstirii Putna,** legendă istorică, după *I. Neculce* 43
19. **Altarul mânăstirii Putna,** baladă, de *V. Alecsandri* . . . 44
20. **Cântec de vitejie,** poezie, de *Corneliu Moldoveanu* 46
21. **Moartea lui Potcoavă-Vodă,** povestire istorică, de *Talducci,* trad. de *Hasdeu* 47
22. **Oprişanul (Pâra armaşului),** baladă poporană, din Colecţia *V. Alecsandri* 50
23. **Un oraş de castori,** descriere ştiinţifică, trad. din limba engleză. 55
24. **Din viaţa elefanţilor,** idem 57
25. **Pisica sălbatecă şi tigrul,** fabulă, de *Gr. Alexandrescu* . . 60
26. **Pasărea croitor,** descriere ştiinţifică, trad. din limba engleză 61
27. **Struţul,** idem 63
28. **Cântecul lui Mihaiu Viteazul,** poezie poporană, din Colecţia *V. Alecsandri* 66
29. **Mihaiu Viteazul,** biografie istorică, de *Al. D. Xenopol* . . 67
30. **Mihaiu scăpând stindardul,** baladă epică, de *D. Bolintineanu* 70

31. **Vulpea şi măgarul**, fabulă, de *Al. Donici* 71
32. **Boul şi viţelul**, fabulă, de *Gr. Alecsandrescu* 71
33. **Constantin Brâncoveanu**, caracterizare istorică, de *C. Giurescu* 73
34. **Moartea lui Constantin Brâncoveanu**, povestire istorică, de *Al. D. Xenopol* 75
35. **Constantin Brâncoveanu**, baladă poporană, din Colecţia *V. Alecsandri* 77
36. **Colindă la anul nou**, descriere folklorică, de *Mărgărint* . 81
37. **Bucovina**, poezie, de *V. Alecsandri* 83
38. **Jocul „Muşanea“**, descriere folklorică, de *V. Aaron* . . . 84
39. **Adio Moldovei**, poezie, de *V. Alecsandri* 86
40. **Dela Tanger la Tetuan prin munţii Uadras**, jurnal de călătorie, de *V. Alecsandri* 88
41. **La Smirna**, descriere de călătorie, de *Dr. C. Istrati* . . . 93
42. **Hamalii**, schiţă din viaţa de port, de *N. Dunăreanu* . . . 96
43. **Pescuitul în baltă**, schiţă ştiinţifică, trad. după *De Martonne* 99
44. **Scoaterea petrolului la Câmpina**, schiţă ştiinţifică, după *Dr. C. S. Popescu* 101
45. **Scăldatul lui Ion**, schiţă din viaţa copilărească, de *I. Creangă* 104
46. **Inghiţata**, schiţă din viaţa copilărească, de *I. Dragoslav* . 107
47. **Puişorii**, schiţă din viaţa copilărească, de *Em. Gârleanu* 112
48. **Eftin şi scump**, apolog, de *P. Ispirescu* 114
49. **O tocmeală**, schiţă din viaţa negustorilor, trad. din *G. Freytag* 115
50. **Rusul la târg**, anecdotă, de *Th. D. Speranţia* 119
51. **Un om sfios**, schiţă din viaţa meseriaşilor, de *I. Popovici Bănăţeanul* 121
52. **Ivan Turbincă**, basm, de *I. Creangă* 125
53. **Tudor Vladimirescu**, biografie istorică, de *Al. D. Xenopol* 140
54. **Hora Unirii**, poezie de *V. Alecsandri* 143

PARTEA A DOUA

EXPLICĂRI ŞI COMENTARII

Bucata No. 1. (Patria română) 147
» » 2. (Privighetoarea, Mierla şi Grangurul) 148
» » 3. (Legenda Sticletului) 148
» » 4. (Balaurul cel cu şapte capete) 149
» » 5. (Viaţa Ţiganilor) 150
» » 6. (Popasul Ţiganilor) 151
» » 7. (Labirintul şi Firul Ariadnei) 152
» » 8. (Deşteptăciunea lui Zadig) 152
» » 9. (Fratele Impăratului) 153
» » 10. (Smeul) 153
» » 11. (Judecata Vulpii) 153
» » 12. (Morarul) 153
» » 13. (Două poloboace) 154
» » 14. (Măgarul, Boul şi Plugarul) 154

Bucata No. 15. (Atila şi obiceiurile lui) 154
» » 16. (Şoarecele şi Pisica) 155
» » 17. (Tătarii în secolul XIII) 155
» » 18. (Clădirea mănăstirii Putna) 155
» » 19. (Altarul mănăstirii Putna) 156
» » 20. (Cântec de vitejie) 156
» » 21. (Moartea lui Potcoavă Vodă) 156
» » 22. (Oprişanul) 157
» » 23. (Un oraş de castori) 158
» » 24. (Din viaţa elefanţilor) 158
» » 25. (Pisica sălbatică şi Tigrul) 158
» » 26. (Pasărea croitor) 158
» » 27. (Struţul) 159
» » 28. (Cântecul lui Mihaiu Viteazul) 159
» » 29. (Mihaiu Viteazul) 159
» » 30. (Mihaiu scăpând stindardul) 160
» » 31. (Vulpea şi Măgarul) 160
» » 32. (Boul şi Viţelul) 161
» » 33. (Constantin Brâncoveanu) 161
» » 34. (Moartea lui Constantin Brâncoveanu) 162
» » 35. (Constantin Brâncoveanu) 162
» » 36. (Colinda la Anul Nou) 163
» » 37. (Bucovina) 163
» » 38. (Jocul Muşaneă) 164
» » 39. (Adio Moldova) 164
» » 40. (Dela Tanger la Tetuan) 164
» » 41. (La Smirna) 165
» » 42. (Hamalii) 166
» » 43. (Pescuitul în baltă) 167
» » 44. (Scoaterea petrolului la Câmpina) 167
» » 45. (Scăldatul lui Ion) 168
» » 46. (Ingheţata) 171
» » 47. (Puişorii) 171
» » 48. (Eftin şi scump) 171
» » 49. (O tocmeală) 171
» » 50. (Rusul la târg) 171
» » 51. (Un om sfios) 172
» » 52. (Ivan Turbincă) 172
» » 53. (Tudor Vladimirescu) 178

PARTEA A TREIA

GRAMATICA

I

SINTAXA

A. PROPOZIŢIUNEA

1. Definiţia

§ 1. Propoziţiunea 181

2. *Felurile propoziţiunilor*

§ 2. Propoziţiunea după *constituţie* şi *modalitate* 181
§ 3. Felurile de propoziţiuni după constituţie (*simple* şi *dezvoltate*). 181
§ 4. Felurile propoziţiunilor după modalitate (*afirmative, negative, întrebătoare, imperative*) 181

1. Propoziţiunea simplă

§ 5. Definiţiunea *propoziţiunei simple* 182
§ 6. Părţile principale ale propoziţiunii (*subiectul* şi *predicatul*) . 182

a) *Subiectul*

§ 7. Definiţia *subiectului* 182
§ 8. Prin ce se poate exprimă subiectul 182
§ 9. Când nu se exprimă subiectul 183

b) *Predicatul*

§ 10. Definiţia *predicatului* 183
§ 11. Felurile predicatului *[verbal* şi *nominal* sau *adjectival (nume predicativ)]* 183
§ 12. Din ce se compun predicatele nominale 184

c) *Acordul părţilor propoziţiunei simple*

§ 13. Acordul predicatului fie verbal, fie nume predicativ cu subiectul 184

2. Propoziţia desvoltată

a) *Atributul*

§ 14. Propoziţia *desvoltată* (părţile secundară ale propoziţiunii) 185
§ 15. *Atributul.* Definiţia lui 185

Felurile atributelor

§ 16. Felurile atributului 186
§ 17. *Atributul adictival* 186
§ 18. Acordul atributului adectival 186
§ 19. *Atributul substantival. Apoziţiunea.* 187
§ 20. *Atributul verbal* 187
§ 21. *Atributul adverbial* 187

b) *Complementul*

§ 22. *Complementul.* Definiţia lui 188

Felurile complimentelor

1) *Complementul propriu zis*

§ 23. Definiţia *complementului (direct şi indirect)* 188
§ 24. Prin ce se pot exprimă complementele propriu zise . . 189

2. *Circumstanțialul*

§ 25. Definiția și constituția *complementului circumstanțial* . . 189
§ 26. Felurile circumstanțialelor: a) *de loc*; b) *de timp*; c) *de mod*; d) *de cauză*. 190
§ 27. Cum se destinge un complement indirect de un circumstanțial 191
§ 28. Rolul ce poate avea substantivul precedat de prepoziție . 192
Observații. 1. *Analiza logică a propoziținni* 193
2. Cum se face analiza logică 193
3. *Schema* analizei logice 193

B. FRAZA

1. *Definiția*

§ 29. Deosebirea dintre propoziținne și *frază* 194

2. *Compoziția frazei.*

§ 30. Propoziținni *principale* și *secundare, supraordonate și subordonate* 194
Observații. 1. *Analiza logică a frazei* 196
2. Aflarea propoziținnilor din frază 196
3. *Schema analitică a frazei* 196

3. *Speciile frazei.*

§ 31. Frazele formate prin *coordonare* 196
§ 32 Frazele formate prin *subordonare* 197
§ 33. Frazele formate prin *cordonare și subordonare* 197
Observații. *Schema frazei* prin coordonare și subordonare 198

II

MORFOLOGIE

I. FELURILE CUVINTELOR

1. După înțeles

§ 34. Definiția *substantivelor* 199
§ 35. „ *adiectivelor* 199
§ 36. „ *pronumelor* 199
§ 37. „ *numeralelor* 199
§ 38. „ *articolelor* 200
§ 39. „ *verbelor* 200
§ 40. „ *adverbelor* 200
§ 41. „ *prepoziținnilor* 200
§ 42. „ *conjucțiunilor* 200
§ 43. „ *interjecțiunilor* 200
§ 44. Câte feluri de cuvinte sunt 200

2. După constituție

§ 45. Cuvinte *flexibile* și *neflexibile* 201
§ 46. Cuvintele flexibile: *declinare* și *conjugare* 201
§ 47. Cuvintele neflexibile 201

I. SUBSTANTIVUL

1. Flecţiunea substantivului

§ 48. Definiţia substantivului şi schimbările după *număr*, *gen* şi *caz* 201

a) *Numărul*

§ 49. Numărul *singular* şi *plural* 201

b) *Cazul*

§ 50. Enumerarea cazurilor 202
§ 51. Substantivul în cazul *nominativ*. 202
§ 52. „ „ *genitiv* 202
§ 53. „ „ *dativ* 202
§ 54. „ „ *acuzativ*. 202
§ 55. „ „ *vocativ* 203
§ 56. Exprimarea cazurilor în româneşte (prin forme *flexionare*, sau *cu ajutorul prepoziţiunilor*). 203

c) *Genul*

§ 57. Genul *masculin* şi *femenin* 204
§ 58. Substantive de *două genuri* (*eterogene*, *ambigene*) 204
§ 59. Substantive *epicene* 204
§ 60. Substantive *mobile*. — *Moţiunea* 204

2. Felurile substantivelor

§ 61. Substantive *proprii* şi *comune* 205
§ 62. Intrebuinţarea substantivelor proprii 205
§ 63. Scrierea numelor proprii 206

3. Declinarea substantivelor

§ 64. Definiţia *declinării* 206
§ 65. Declinarea substantivelor în genere 206
§ 66. Declinarea *substantivelor masculine* 207
§ 67. „ „ *femenine* 208
§ 68. „ „ *eterogene* 209

II. ARTICOLUL

§ 69. Definiţia *articolului* 210
§ 70. Felurile articolelor 211
§ 71. *Articolul enclitic* 211
Observaţiune la articolul enclitic 211
§ 72. Declinarea substantivelor cu ajutorul articolului enclitic 211
§ 73. Articolul *adiectivul* 212
§ 74. „ *posesiv* 212
§ 75. „ *nehotărît* 213

III. ADIECTIVUL

§ 76. Definiția *adiectivului* 214
§ 77. Adiective cu *o terminare* și cu *două terminări* 214
§ 78. *Declinarea adiectivelor* 214
§ 79. „ *articulată* a adiectivelor 215
§ 80. Gradele *de comparație* ale adiectivelor *(comparativul* și *superlativul)* 215
§ 81. Comparativul de *egalitate, superioritate, inferioritate* . 215
§ 82. Superlativul *absolut* și *relativ* 216

IV. PRONUMELE

§ 83. Definiția *pronumelui* 216
§ 84. *Pronumele personal* 217
§ 85. » » *scurtat* 217
§ 86. Intrebuințarea pron. personale scurtate 218
§ 87. *Pronumele posesive* 219
§ 88. „ *demonstrative* 219
§ 89. Declinarea pronumelor demonstrative 219
§ 90. Forma pronumelor demonstrative în urma substantivelor 221
§ 91. *Pronume relative interogative* 221
§ 92. Pronumele *ce*. 221
§ 93. Declinarea pronumelui *cine* 221
§ 94. „ „ *care* 222

V. NUMERALUL

§ 95. Definiția *numeralului* 222
§ 96. Numeralele *cardinale*, declinarea și formarea lor 223
§ 97. „ *ordinale* 224

VI. VERBUL

§ 98. Definiția *verbului* 225
§ 99. Variația verbului după *număr* și *persoană*. 225
§ 100. *Timpurile* verbului *(prezent, trecut, viitor)* 225
§ 101. *Modurile verbului* (modurile *personale: indicativ, conjunctiv, optativ* sau *condițional* și *imperativ*, și *modurile nepersonale: infinitiv, gerundiu* sau *participiu prezent, supin* și *participiu trecut*) 225
§ 102. Cele *patru conjugări* ale verbelor 226
§ 103. *Rădăcina* și *caracteristica* verbului 226
§ 104. *Verbe predicative* și *ajutătoare* 227
§ 105. „ *transitive* și *intransitive* 227
§ 106. „ *active, pasive* și *reflexive* 227
§ 107. *Timpuri simple* și *compuse* 228

Timpurile simple

§ 108. *Prezentul indicativului* (conjugarea lui) 228
§ 109. *Prezentul conjunctivului* (formarea și conjugarea lui) . 230
§ 110. *Imperativul* (formarea și conjugarea lui) 231
§ 111. Conjugarea verbelor în *esc* și *ez* 231
§ 112. *Imperfectul indicativului*. 232

§ 113. *Perfectul simplu* (conjugarea lui) 233
§ 114. *Mai mult ca perfectul indicativului* 234
§ 115. *Prezentul infinitivului* 234
§ 116. *Gerundiul* sau *participiul prezent* 234
§ 117. *Participiul trecut* și *supinul* 234

Timpurile compuse

§ 118. *Perfectul compus* al indicativului 235
§ 119. *Mai mult ca perfectul compus.* 235
§ 120. *Viitorul I al indicativului* 235
§ 121. *A doua formă a viitorului I* 236
§ 122. *Viitorul II* 236
§ 123. *Perfectul conjunctivului* 237
§ 124. *Prezentul condiționalului* 237
§ 125. *Perfectul* „ 237

Verbele impersonale

§ 126. Verbe *unipersonale* sau *impersonale* 237
§ 127. „ *persoanele întrebuințate ca unipersonale* 238

VII. ADVERBUL

§ 128. Definiția *adverbului* (de *loc, timp, mod*) 238
§ 129. *Locuțiuni adverbiale* 238
§ 130. *Gradele de comparație ale adverbelor* 239

VIII. PREPOZIȚIUNEA

§ 131. Definiția *prepoziției* 239
§ 132. Prepoziții *simple și compuse* 239
§ 133. *Locuțiuni prepoziționale* 239

IX. CONJUNCȚIUNE

§ 134. Definiția *conjuncției* 240
§ 135. Conjuncțiuni *coordonătoare* și *subordonătoare* 240

X. INTERJECȚIUNEA

§ 136. Definiția interjecției 240

II. FORMAREA VORBELOR

§ 137. Formarea vorbelor *prin compunere* și *derivare* 240
§ 138. „ *prin derivare* 241
§ 139. „ *prin compunere* 241
§ 140. *Familii de cuvinte* 241

III. SINONIME

§ 141. Definiția *sinonimelor* 242

Centrala Un